„ Πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ „ προσώπου σου.

Πρόσωπον τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· ἐπειδὴ ὅποιος ἰδῇ τὸν Υἱὸν, αὐτὸς βλέπει καὶ τὸν Πατέρα, καθὼς τὸ εἶπε μόνος του ὁ Υἱός· „ Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα (Ἰω. ιδ΄. 9.) διὰ τοῦτο καὶ χαρακτὴρ λέγεται ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς καὶ εἰκών· Θέλεις λοιπὸν, λέγει, νὰ εὐφράνῃς ὦ Πάτερ μου, ἐμὲ τὸν προσληφθέντα Ἄνθρωπον μετὰ τοῦ προσλαβόντος Υἱοῦ σου καὶ Λόγου, ὕϛερα ἀπὸ τὴν Ἀνάϛασιν· διὰ τὶ προτίτερα ἀπὸ τὴν Ἀνάϛασιν ἐλυπεῖτο ὁ Κύριος, καὶ ἐδάκρυε, καὶ ἠγωνία κατὰ τὸν νόμον τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἢ τὸ μετὰ τοῦ προσώπου σου δηλοῖ, ἀντὶ μετὰ σοῦ, περιφραϛικῶς· ὁ μὲν γὰρ προσληφθεὶς Ἄνθρωπος ἦτον ἡνωμένος καθ᾽ ὑπόϛασιν τῷ Υἱῷ· ὁ δὲ Υἱὸς ἦτον ἡνωμένος κατ᾽ οὐσίαν τῷ Πατρὶ, καὶ κοινὴν εἶχον τὴν εὐφροσύνην διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, τὴν ὁποίαν ἐνήργησεν ὁ διὰ Σταυροῦ θάνατος τοῦ Κυρίου. (1)

„ Τερπνότης ἐν τῇ δεξιᾷ σου εἰς τέ„ λος.

Δεξιὰ τοῦ Πατρὸς εἶναι ὁ Υἱὸς, καθὼς ὁ αὐτὸς εἶναι καὶ βραχίων αὐτοῦ καὶ δύναμις· τέρψις λοιπὸν, λέγει, καὶ ἀγαλλίασις θέλει εἶναι εἰς ἐμένα τὸν Υἱόν σου εἰς τέλος: ἤτοι παντοτινά· ἐπειδὴ καὶ ἐγὼ συνανέϛησα μὲ τὸν ἑαυτόν μου τοὺς πεπτωκότας ἀνθρώπους, καὶ τὴν ἐδικήν μου κληρονομίαν ἀπέλαβον: ἤτοι ὅλους τοὺς εἰς ἐμὲ πιστεύσαντας. (2)

ΨΑΛ-

(1) Ἢ κατ᾽ ἄλλον ἑρμηνευτὴν τὸ, πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου δηλοῖ, ὅτι τὸ ἐμὸν σῶμα· τὴν Ἐκκλησίαν δηλαδὴ, πληρώσεις εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου σου· τουτέϛι μετ᾽ ἐμοῦ τοῦ Υἱοῦ σου, ὃς πρόσωπόν εἰμι ἐδικόν σου.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει ἑρμηνεύων τὸ ῥητὸν ταῦτο „ Ἐνταῦθα σημαίνει ὅτι ἐν τέρψεσι ϗ εὐφροσύναις ἔσονται οἱ ἅγιοι μακραῖς ϗ διηνεκέσι μετὰ τὸ ἀναβιῶναι κατὰ τὸν τῆς ἀναϛάσεως καιρόν· ταύτην δὲ τὴν τέρψιν ϗ τὴν εὐφροσύνην, ἥτις ἐϛὶν ἡ ἀφθαρσία, λήψονται παρὰ Χριϛοῦ, ὅς ἐϛι δεξιὰ τοῦ Πατρός· φησὶ δὲ ϗ ὁ Θεόδωριτος „ Εἰκότως τούτοις ἐχρήσατο τοῖς λόγοις τῆς ἀναϛάσεως, διδάσκων, ὡς ἀντὶ τῆς ἀθυμίας ἐκείνης, ἐν διηνεκεῖ θυμηδίᾳ γενήσεται, ἀπαθὴς ϗ ἄτρεπτος ϗ ἀθάνατος ϗ κατὰ τὴν ἀνθρωπείαν φύσιν γενόμενος· ὡς γὰρ Θεοῦ τοῦτο ἦν ἀεί· ϗ μέν τοι ϗ τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει εὐθὺς ἐν τῇ μήτρᾳ διαπλασθείσῃ, τοῦτο παρασχεῖν αὐτῷ ῥάδιον ἦν (τὸ ἀπαθὲς δηλ. ϗ ἀθάνατον) ἀλλὰ διὰ τῶν παθῶν ὁδεῦσαι συνεχώρησεν, ἣν ἀνέλαβε φύσιν· ἵνα οὕτω τῆς ἁμαρτίας καταλύσας τὴν δυναϛείαν, παύσῃ μὲν τοῦ Διαβόλου τὴν τυραννίδα, καταλύσῃ δὲ τοῦ θανάτου τὸ κράτος, ϗ πᾶσιν ἀνθρώποις παράσχῃ τὴν τῆς ἀναβιώσεως ἀφορμήν.

ΨΑΛΜΟΣ Ιϛ'.

„ Προσευχὴ τῷ Δαβίδ.

Ὅταν ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐδιώκετο ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, καὶ ποικιλοτρόπως ἐθλίβετο, ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμὸν, ἐπικαλούμενος τὸν Θεὸν εἰς βοήθειαν· ἁρμόζει ὅμως ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε ἐνάρετον, ὁποῦ ἐπιβουλεύεται ἀπὸ ὁρατοὺς καὶ ἀοράτους ἐχθρούς. (1)

1: „ Εἰσάκουσον Κύριε δικαιοσύνης „ μου.

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε, τῆς περὶ τὸ δίκαιον ἀγαπητικῆς διαθέσεως τῆς καρδίας μου, ἥτις διὰ μέσου τῶν ἔργων, ὡς διὰ γλώττης βοᾷ νοερῶς· ἐπειδὴ ἐγὼ πολλάκις ἔχλων εἰς χεῖράς μου τὸν πολεμοῦντα με Σαοὺλ, καὶ ἠμπορῶντας να τὸν θανατώσω, τὸν ἐλυπήθηκα, ὡς ὑπὸ σοῦ τοῦ Θεοῦ βασιλεύσαντα, καὶ οὐδὲ μὲ λόγον ψιλὸν νὰ τὸν ὑβρίσω ἐτόλμησα· ἐπειδὴ ὁ Σαοὺλ, μὲ τὸ νὰ ἦτον κεφαλὴ καὶ βασιλεὺς ὅλου τοῦ λαοῦ, διὰ τοῦτο ἦτον δίκαιον νὰ φυλάττεται ἀβλαβὴς ἀπὸ κάθε κακόν· ἢ δικαιοσύνην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν δικαιολογίαν του, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐδικαιόνετο, ὅτι εἶναι ἀθῶος, ὡς μετὰ ταῦτα τοῦτο θέλει φανερῶσαι· ἐὰν λοιπὸν ἔτζι νοήσωμεν τὴν δικαιοσύνην, δὲν θέλει φανῇ, ὅτι ὑπερηφανεύεται ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, λέγων νὰ εἰσακούσῃ ὁ Κύριος τὴν δικαιοσύνην του· ἀλλὰ θέλει φανῇ μόνον, ὅτι μὲ δίκαιον λόγον παρακαλεῖ τὸν Θεὸν εἰς βοήθειάν του. (2)

„ Πρόσχες τῇ δεήσει μου.

Δέησιν ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὸ σχῆμα τῆς παρακαλέσεως τοῦ Δαβίδ· τὸ ὁποῖον ἦτον ἐλεεινὸν, γεμάτον ἀπὸ κατήφειαν καὶ λύπην, ἀπὸ συντρε-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἁρμόζει μάλιστα εἰς τοὺς Ἀποστόλους τοῦ Κυρίου· τάχα δὲ καὶ εἰς τὸν Χριστὸν, προσευχόμενον κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ὑπὲρ τῶν δι' αὐτὸν σωζησομένων· ὁ δὲ Ἀθανάσιος φησιν „ Ἄδεται ὁ Ψαλμὸς ἐκ προσώπου τοῦ κατὰ Θεὸν τελείου.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι δικαιοσύνην ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν δικαίαν αἴτησιν· οἱ δὲ ἄλλοι ἑρμηνευταὶ, δικαιοσύνην μόνον εἶπον, καὶ οὐχὶ δικαιοσύνην μου· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Πολλῆς πεποιθήσεως ὁ λόγος μεστός. τὸ δὲ τῆς δικαιοσύνης μου ἐ ταῦτα, οὐχ ὡς καυχώμενος λέγει, οὐδ' ὡς δίκαιον ἑαυτὸν ἀποφαίνων, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ, δικαίως αἰτῶν τὴν παρὰ σοῦ βοήθειαν.

τριβὴν καὶ ταπείνωσιν· καὶ μόνον ἀπὸ τὴν θεωρίαν του, ἐδύνετο νὰ δυσωπήσῃ τὸν Ἅγιον Θεόν.

„ Ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου οὐκ ἐν „ χείλεσι δολίοις.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι κατὰ σχῆμα ὑπερβατὸν, τὸ ὁποῖον οὕτως ἐξομαλίζεται: ἤγουν, ἐνώτισαι τὴν οὐκ ἐν χείλεσι δολίοις προσευχήν μου· ἢ καὶ ἐλλειπτικῶς· „ Ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου, τὴν οὐκ ἐν χείλεσι δολίοις γινομένην, ἢ προσαγομένην· διά τι τὰ ἐδικά μου, λέγει, χείλη, εἶναι καθαρὰ ἀπὸ ψεῦδος, καὶ δὲν ἠξεύρω ποτὲ νὰ λαλήσω κατὰ τοῦ Σαοὺλ δόλια καὶ ἐπίβουλα λόγια· ἀλλὰ ὁμολογήσας, πῶς ἀγαπῶ αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ, ἐφύλαττον καθαρὰν τὴν ὁμολογίαν ταύτην τῆς ἀγάπης· ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸς ἐπαρέβη τὰς συμφωνίας καὶ ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκε πρὸς ἐμένα· τρία δὲ πράγματα προβάλλει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ νὰ λάβῃ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν, καὶ νὰ κινήσῃ αὐτὸν πρὸς ἐκδίκησιν· τὴν δικαιοσύνην του, τὸ ἐλεεινὸν σχῆμα τῆς δεήσεώς του, καὶ τὴν ἐξ ἀδόλων χειλέων προσευχήν του.

2: „ Ἐκ προσώπου σου τὸ κρίμα μου ἐ„ξέλθοι.

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι κριτὴς ἡμῶν· ἐπειδὴ καὶ μόνος ἠξεύρεις τὰ ἐδικά μας ἔργα· ὅθεν καὶ εἶσαι μόνος ἀφιλοπρόσωπος δικαστής „ Ὁ Θεὸς γὰρ, φησὶν ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ, κριτὴς δίκαιος, καὶ ἰσχυρός (Ψαλ. ζ΄. 11.) ἤγουν εἶσαι δυνατὸς νὰ φέρῃς εἰς ἔκβασιν κάθε ψῆφόν σου καὶ ἀπόφασιν· ἐκ προσώπου σου δὲ εἶπε κατὰ περίφρασιν, ἀντὶ ἐκ σοῦ· ἢ ἐνώπιόν σου· τὸ κρίμα μου δὲ εἶπεν: ἤγουν ἡ περὶ ἐμὲ κρίσις καὶ ἀπόφασις. (1) ἐπειδὴ ἐγὼ ἄδικον πρᾶγμα νομίζω τὸ νὰ κρίνω αὐτὸς τὸν ἐμαυτόν μου, καὶ νὰ παιδεύσω μόνος τὸν Σαοὺλ, ὁποῦ σπουδάζει νὰ μὲ θανατώσῃ. (2)

„ Οἱ ὀφθαλμοί μου ἰδέτωσαν εὐθύτη„τας.

Ἄμποτε, λέγει, Κύριε, νὰ ἰδῶ τὰς εὐθείας καὶ δικαίας σου ἀποφάσεις, τελειωμένας μεταξὺ ἐμοῦ καὶ τοῦ Σαούλ· (3)

3: „ Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου· ἐπε„σκέψω νυκτός.

Ἐγὼ, λέγει, Κύριε, ὄχι μόνον ἀπὸ ἄδικον ἔργον ἀπέχω, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ ἀπὸ πονηρὰν ἐνθύμησιν καὶ λογισμόν· διά τι ἐσὺ ὁποῦ εἶσαι καρδιογνώστης, ἐρεύνησας τὴν καρδίαν μου, καὶ δὲν ηὗρες εἰς αὐτὴν νὰ ἔχω κάμμίαν κακὴν βουλὴν ἐναντίον τοῦ Σαούλ· καὶ εἶδες τὴν καρδίαν μου, πῶς εἶναι εὐθεῖα καὶ ὀρθὴ, ὄχι μόνον εἰς τὰς εὐτυχίας, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν νύκτα: ἤγουν εἰς τὰς δυσυχίας καὶ θλί-

(1) Λέγεται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ ὡς ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, οἵτινες ἔλεγον ἐν ταῖς Πράξεσι· „ Καὶ τὰ νῦν Κύριε, ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν, καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παῤῥησίας λαλεῖν τὸν λόγον σου. (Πράξ. δ΄. 29.)

(2) Ὁ δὲ Ἀστέριος λέγει „ Ἡ σὴ Κύριε κρίσις ἔχει τό, τε δίκαιον καὶ τὸν ἔλεον· ἔλεον γάρ φησι καὶ κρίσιν ᾄσομαί σοι Κύριε· ἐπεὶ οὖν μόνος αὐτὸς καὶ τὸν δίκαιον στεφανοῖς, καὶ τοὺς ἁμαρτωλοὺς ἐλεεῖς· ἐκ προσώπου σου τὸ κρίμα μου ἐξέλθοι.

(3) Ἄλλος δὲ ἑρμηνεύει, ὅτι ὁ Κύριος ἐκ προσώπου αὐτοῦ λέγει ταῦτα πρὸς τὸν Πατέρα· ὀφθαλμοὺς δὲ λέγει τοὺς Ἀποστόλους· ἐπειδὴ μέλη ἐσμὲν ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· τοὺς ὁποίους εὔχεται νὰ βλέπουν εὐθύτητα: ἤγουν νὰ εἶναι δίκαιοι, καὶ νὰ μὴ παρασαλεύσουν ἀπὸ τὴν εὐθεῖαν ὁδὸν τῶν ἀρετῶν.

θλίψεις καὶ πειρασμούς· τὰ ὁποῖα αὐτὰ σκοτίζουν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ κάμνουν αὐτὸν νὰ εὐγαίνῃ ἀπὸ τὴν ἴσην ςράταν τῆς ἀρετῆς· διότι καθὼς ὁ Ἰὼβ καὶ εἰς τὸ σκότος τῶν δυςυχιῶν εὑρισκόμενος, ἐπεριπάτει εἰς τὸ φῶς τῶν ἀρετῶν, ὡς λέγει μόνος του· „Ὅτι τῷ φωτὶ αὐτοῦ ἐπορευόμην ἐν σκότει. (Ἰὼβ. κθ᾽. 3.) τοιουτοτρόπως καὶ ἐγὼ εἰς τὰς δυςυχίας εὑρισκόμενος, δὲν ἐξέκλινα ἀπὸ τὰς ἀρετάς· ἐπειδὴ ἦτον „Λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου. (Ψαλ. ριη᾽.) ἢ νύκτα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον τῆς νυκτὸς, ὅταν εὑρὼν τὸν Σαοὺλ κοιμώμενον μέσα εἰς τὸ σκοτεινὸν σπήλαιον, δὲν ἐθανάτωσεν αὐτόν. (1)

„Ἐπύρωσάς με, καὶ οὐχ εὑρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδικία.

Ἐπύρωσας, λέγει, καὶ ἐχώνευσας ἐμένα Κύριε, μὲ τὸ πῦρ τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν θλίψεων· καθὼς καὶ οἱ χαλκεῖς καὶ χρυσοχόοι πυρόνουσι καὶ χωνεύουσι τὸ χάλκωμα καὶ τὸ ἄσημι καὶ μάλαγμα, διὰ νὰ γνωρίσουν, ἂν ἦναι καθαρὰ καὶ ἄδολα. Καὶ ἔτζι λοιπὸν, ἀφ᾽ οὗ με ἐχώνευσας μὲ τοὺς διαφόρους πειρασμοὺς, καὶ μὲ ἐδοκίμασας, δὲν εὑρέθη εἰς ἐμένα ἀδικία ἐναντίον τοῦ Σαοὺλ· ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ὠλιγοψύχησα, ὥςε ὁποῦ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην καὶ βίαν μου, νὰ στοχασθῶ κἀνένα κακὸν κατ᾽ αὐτοῦ. (2)

4. „Ὅπως ἂν μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου „τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων.

Τὸ ῥητὸν τοῦτο δὲν εἶναι ἀνακόλουθον καὶ ἀσύμφωνον μὲ τὰ προειρημένα, καθὼς ἐνόμισαν μερικοί· ἀλλὰ εἶναι μία αἰτία τῆς πυρώσεως, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβίδ: ἤγουν διὰ τοῦτο, λέγει, Κύριε, παρεχώρησας νὰ πυρωθῶ καὶ νὰ δοκιμασθῶ μὲ τοὺς πειρασμούς· ἵνα μὴ εὑρισκόμενος χωρὶς πειρασμοὺς, ὑπερηφανεύωμαι, καὶ κατηγορῶ τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ, κηρύττων τὰ ἄδικα καὶ πονηρὰ ἔργα ὁποῦ πράττουσιν (3) ἢ διὰ τοῦτο δοκιμάζομαι μὲ τοὺς πειρασμοὺς, ἵνα καταφεύγωντας εἰς ἐσένα διὰ νά μοι βοηθήσῃς, ἐπειδὴ „Ἐν θλίψει ἐμνήσθημέν σου, κατὰ τὸν Ἠσαΐαν (Ἠσ. κς᾽. 16.) διηγοῦμαι τὰ ἔργα καὶ τὰς οἰκονομίας σου· πῶς δηλαδὴ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἀνθρώπων οἰκονομεῖς.

„Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου „ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληράς.

Λόγους χειλέων ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς ἐντολὰς, τοῦ διὰ Μωσέως δοθέντος παλαιοῦ Νόμου· χειλέων δὲ Θεοῦ εἶπε, καταχρηστικῶς καὶ ἀνθρωποπρεπῶς· ἐπειδὴ καὶ αἱ ἐντολαὶ τοῦ νόμου, ἐλα-

---

(1) Ἢ κατὰ τὸν Ἀςέριον „Ἐδοκίμασας τὴν καρδίαν μου, ὅτι μὴ διενοήθην ἄνθρωπον ἀδικῆσαι· ἐπεσκέψω νυκτός· ὅτι μηδέποτε ὕπνῳ κατεκρατήθην βαθεῖ, τὸ δίκαιον διερευνῶν καὶ ὑπὸ σοῦ φωτιζόμενος· κατὰ γὰρ τὸν Ἰὼβ „Ἐν τῷ φωτί σου ἐπορευόμην ἐν σκότει (Ἰὼβ κθ᾽. 3.) λύχνος γὰρ ἦν τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Τοῦτο δὲ μάλιςα ἁρμόζει τῷ Χριςῷ κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτήν· μόνος γὰρ αὐτὸς ἦτον ἀναμάρτητος, καὶ ἠδύνατο νὰ λέγῃ, ὅτι οὐχ εὑρέθη ἐν ἐμοὶ ἀδικία.

(3) Ὅθεν ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπεν· „Οὐ μόνον φησὶν ἔργοις οὐκ ἠδίκησα τὸν Σαοὺλ, ἀλλ᾽ οὐδὲ τὰ ἔργα αὐτοῦ εἰπεῖν καὶ διαβαλεῖν ἠθέλησα, φυλάττων τὸ σὸν πρόςαγμα Δέσποτα τὸ „Ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ ἐρεῖς κακῶς. ἵνα οὖν μὴ λοιδορήσω ἐκεῖνον, μηδὲ ἀθετήσω τὸν σὸν νόμον, ἠνεσχόμην κακοπαθεῖν καὶ πλανᾶσθαι καὶ φυγαδεύεσθαι: ταῦτα γὰρ αἱ σκληραὶ ὁδοί.

λαλήθησαν τρόπον τινα διὰ τῶν χειλέων καὶ τοῦ σόματος τοῦ Θεοῦ· διὰ τὰς ἐντολάς σου λοιπὸν, λέγει, ταύτας, ἐγὼ ἐφύλαξα: ἤτοι ἐπεριπάτησα τὰς σκληρὰς ϛράτας τῶν ἀρετῶν· σκληραὶ γὰρ καὶ τραχεῖαι καὶ κοπιαστικαὶ εἶναι αἱ ἀρεταὶ καὶ αἱ ἐντολαὶ, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἐϛερημέναι ἀπὸ κάθε σωματικὴν ἀνάπαυσιν καὶ ἡδονήν. (1) Κοντὰ δὲ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν εἶναι συνήθεια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, νὰ λαμβάνεται τὸ φυλάττειν, ἀντὶ τοῦ ἐνεργεῖν διὰ τῶν ἔργων· ὡς τό „ Ἐφύλαξα τὰς ἐντολάς σου καὶ τὰ μαρτύριά σου. (Ψαλ. ριή.) ἤτοι διὰ τῶν ἔργων τὰς ἐντολὰς πράξας, ἐτελείωσα αὐτάς.

5: „ Κατάρτισαι τὰ διαβήματά μου ἐν
„ ταῖς τρίβοις σου, ἵνα μὴ σαλευθῶσι
„ τὰ διαβήματά μου.

Ἀνωτέρω μὲν, ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ διαβήματα, τὰ κινήματα τοῦ νοῦ, κάτω δὲ, διαβήματα ὀνομάζει τὰ κινήματα τοῦ σώματος κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ἡσυχίου· λέγει λοιπὸν πρὸς τὸν Θεὸν ταῦτα· κάμε Κύριε, τέλεια καὶ ὀρθὰ τὰ νοήματα καὶ τοὺς λογισμοὺς τῆς ψυχῆς μου εἰς τὰ προστάγματά σου· τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται τρίβοι καὶ ϛράται, διὰ τὶ φέρουσι πρὸς ἐσένα, ἐκείνους ὁποῦ τὰ περιπατοῦν· ἀφ' οὗ δὲ γένουν τέλεια τὰ νοήματα καὶ οἱ λογισμοί μου, τότε καὶ αἱ πράξεις καὶ ἔργα τοῦ σώματός μου, δὲν ἠμποροῦν νὰ παρασαλεύσουν, καὶ νὰ κλίνουν εἰς τὸ κακόν· ἢ τὸ κατάρτισαι τὰ διαβήματά μου νοεῖται οὕτως· ἤγουν κάμε τελείαν κάθε μου ἐνέργειαν Κύριε, μὲ τὸ νὰ περιπατῶ τὰς τρίβους σου· ταύτας γὰρ ἄνοιξες διὰ μέσου τῶν ἐντολῶν σου εἰς ἐκείνους, ὁποῦ σπουδάζουν νὰ ἔλθουν πρὸς ἐσένα· ἵνα μὴ παρασαλεύσουν ἀπὸ τὸ πρέπον καὶ τὴν ἀρετὴν, μὲ τὸ νὰ μὴ καταρτίζωνται καὶ διορθόνωνται ἀπὸ λόγου σου τὰ διαβήματά των· ἐπειδὴ σὺ εἶσαι „ Ὁ διδάσκων ἄνθρωπον γνῶσιν" (Ψαλ. ϟγ'. 10.)

6: „ Ἐγὼ ἐκέκραξα ὅτι ἐπήκουσάς μου ὁ
„ Θεός.

Ματαίως, λέγει, δὲν σὲ παρακαλῶ τώρα Κύριε· διὰ τὶ ἠξεύρω, ὅτι καὶ ἄλλαις φοραῖς σὲ ἐπαρακάλεσα καὶ μοῦ εἰσήκουσας.

„ Κλῖνον τὸ οὖς σου ἐμοὶ καὶ εἰσάκου-
„ σον τῶν ῥημάτων μου.

Καὶ πῶς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ νὰ κλίνῃ εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς τὸ αὐτί του, εἰς καιρὸν ὁποῦ τὸ αὐτὶ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀκίνητον καὶ ἄκλιτον; (2) καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι λέγει τοῦτο, διὰ τὶ ὅταν τινὰς κλίνῃ τὴν κεφαλήν του διὰ νὰ ἀκούσῃ ἐκεῖνον ὁ-

(1) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Νικήτας „ Καὶ πάντες δὲ οἱ ἀπὸ Χριςοῦ καλούμενοι, ἐὰν κατὰ τὴν ἐντολὴν, λαβόντες πληγὴν κατὰ τῆς σιαγόνος, ςρέφωμεν ϗ τὴν ἄλλην· ἐὰν ἀποςερούμενοι μὴ ἀπαιτῶμεν· ἐὰν εἰς δικαςήριον ἑλκόμενοι, ϗ τὸν χιτῶνα ἐπαποδυώμεθα· ὄντως ἐφυλάξαμεν ὁδοὺς σκληρὰς διὰ τοὺς λόγους τοῦ Χριςοῦ, μόνον, ἵνα μὴ φθεγξώμεθά τι ἀνθρώπινον, μέχρι ϗ τοῦ τυχόντος ἀκριβολογούμενοι· διὰ τὸ, ϗ ὑπὲρ ἀργοῦ λόγου κεῖσθαι κόλασιν. ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει „ Πάντες οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου τὰ τέσσαρα ταῦτα περιέχουσι, τὰς ἐντολὰς, τὰ δόγματα, τὰς ἀπειλὰς, τὰς ἐπαγγελίας, ϗ πᾶσαν σκληραγωγίαν διὰ ταῦτα ὑπομένομεν· διὰ γὰρ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου φησὶν, ἐγὼ ἐφύλαξα ὁδοὺς σκληράς· ὁ δὲ Σύμμαχος εἰπὼν „ Διὰ τοὺς λόγους τῶν χειλέων σου ἐφυλαξάμην ὁδοὺς παραβατῶν φανερόνει, ὅτι διὰ τοὺς λόγους ϗ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ ἐφυλάττετο ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὰς ὁδοὺς τῶν παραβατῶν ϗ ἁμαρτωλῶν· ἤγουν ἐφυλάττετο ἀπὸ τὰς κακὰς ςράτας ϗ ἁμαρτίας· ὅθεν ϗ ὁ Χρυσορήμων λέγει „ Δείκνυσι διὰ τούτου ὡς πάντα παραβάτην ἀπέφευγε· χαλεπαὶ γὰρ αὐτῶν αἱ ὁδοὶ ϗ σκληραί.

(2) Κατὰ γὰρ τὸν Δαμασκηνὸν Ἰωάννην, ὅλα τὰ ζῶα κινοῦσι τὰ αὐτία των, πλὴν τοῦ ἀνθρώπου ϗ τοῦ πιθήκου: ἤγουν τῆς μαϊμοῦς.

ὁποῦ τὸν λαλεῖ, φαίνεται ὅτι μαζὶ μὲ τὴν κεφαλὴν κλίνει καὶ τὸ αὐτί· προείπομεν δὲ ὅτι ὁ Δαβὶδ ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα ἰδιώματα καὶ ἐνεργείας, φανερόνει καὶ τὰς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ κατὰ συγκατάβασιν, διὰ τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀκροατῶν· ἤγουν διὰ νὰ καταλάβουν οἱ ἀκροαταί· καθὼς γὰρ οἱ ἄνθρωποι, ὅταν θελήσουν νὰ ἀκούσουν καλλίτερα ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου, ὁποῦ λαλεῖ πρὸς αὐτοὺς μὲ ὀλίγην φωνήν, κλίνουσιν εἰς αὐτὸν τὸ αὐτί τους: ἔτζι, λέγει, καὶ ἐσὺ Κύριε, κλῖνον ὡς ὑψηλὸς τὸ αὐτί σου, εἰς ἐμένα τὸν ταπεινόν· καὶ ὡς ἰατρὸς σκύψαι εἰς ἐμένα τὸν ἀσθενῆ· ὅρασις μὲν οὖν τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ ἁπλῆ γνῶσις τῶν πραγμάτων· οὖς δὲ καὶ ἀκοὴ αὐτοῦ, εἶναι ἡ λεπτοτέρα γνῶσις· ἐπειδὴ τὰ ὁρατά, εἶναι παχύτερα ἀπὸ τὰ ἀκουστὰ διὰ τὴν ὕλην· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ἄνω καὶ κάτω ὁ Δαβὶδ ἀναφέρει εἰς τὴν προσευχήν του τό, εἰσάκουσον, καὶ τὸ πρόσχες, καὶ τὸ ἐνώτισαι, καὶ τὰ ὅμοια· διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ αὐτὰ τὴν ὁλοκάρδιον διάθεσιν καὶ ἀγάπην, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὸ νὰ παρακαλῇ τὸν Θεόν.

7: „ Θαυμάστωσον τὰ ἐλέη σου, ὁ σῴζων
„ τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ.

Κάμε, λέγει, Κύριε, νὰ φανοῦν θαύματος ἄξια εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ ἐλέη σου· ἐλέη δὲ ὀνομάζει τὴν θείαν βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν· διὰ τὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ βλέπουν τὸν Θεόν, πῶς ὑπερασπίζεται καὶ βοηθεῖ τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτόν, θαυμάζουν τὴν βοήθειάν του, ὡς ὀγλίγωρον καὶ ὡς παντοδύναμον· ἐπειδὴ καὶ προφθάνει καὶ βοηθεῖ, ὄχι μόνον τοὺς δικαίους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἁμαρτωλούς. (1)

„ Ἐκ τῶν ἀνθεστηκότων τῇ δεξιᾷ
„ σου.

8: „ Φύλαξόν με Κύριε, ὡς κόρην ὀφθαλ-
„ μοῦ.

Φύλαξόν με, λέγει, Κύριε, ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἀντιςέκονται εἰς τὴν χειροτονίαν ὁποῦ ἔκαμες εἰς ἐμένα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ταύτην γὰρ ἐφανέρωσε διὰ τῆς δεξιᾶς χειρός· ἐπειδή, ἐσὺ μὲν Κύριε, μὲ ἐχειροτόνησας βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ διὰ μέσου τοῦ Προφήτου Σαμουήλ, ὁποῦ μὲ ἔχρισεν, αὐτοὶ δὲ σπουδάζοσν νὰ μὲ θανατώσουν, μὴ θέλοντες νὰ μὲ δεχθοῦν διὰ βασιλέα. (2) λέγει δέ, καὶ ὅτι νὰ φυλάξῃ αὐτὸν ὡσὰν τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ· ἐπειδὴ καὶ τῇ ἀληθείᾳ, θαυμαςὴ εἶναι ἡ προφύλαξις τῆς κόρης τοῦ ὀφθαλμοῦ· διὰ τὶ ἔνδυμα ἐπάνω εἰς ἔνδυμα, καὶ διάφοροι χιτῶνες ταύτην τὴν κόρην περιτειχίζουσιν· καὶ οἱ μὲν ἔσωθεν, εἶναι λεπτοὶ καὶ διαφανεῖς χιτῶνες, διὰ νὰ μὴ τραχύνουν τὴν κόρην, ἥτις εἶναι ὑγρὰ καὶ ἁπαλή· ὁ δὲ ἔξωθεν: ἤγουν ὁ τῶν βλεφάρων καὶ ὀμματοκλάδων χιτών, εἶναι παχύς, χωρισμένος εἰς δύω ἡμικύκλια εἰς τὸ ἄνω, καὶ εἰς τὸ κάτω· ἵνα ἐν ταυτῷ, καὶ τὸν κονιορκτὸν τῆς γῆς διώκῃ, καὶ τὴν βλάβην τοῦ ἀέρος, καὶ τὰ μικρὰ ζωΰφια· καὶ ἀκολούθως, ἵνα φυλάττεται ἀβλαβὴς ἡ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ· ἔχει δὲ

τρί-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Νικήταν, πρέπει ὁ λόγος οὗτος ϗ εἰς τοὺς Ἀποςόλους: ἤγουν τὸ νὰ ζητοῦν μαζὶ μὲ τὸ ἔλεος ϗ θαύματα ἀπὸ τὸν Θεόν, ἵνα ϗ αὐτοὶ μὲ θάῤῥος κηρύττουν, ϗ οἱ ὁρῶντες πιςεύουν· ἐπειδὴ τοὺς πολλοὺς τραβίζουν εἰς τὴν πίςιν τὰ θαύματα· θαυμαςοῖ γὰρ ὁ Θεὸς τὰ ἐλέη, παραδόξως εὐεργετῶν τινας· ὡς τὸν Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ· τοὺς τρεῖς παῖδας ἐν τῇ καμίνῳ, ϗ τὸν Ἰσραὴλ ἐν τῇ ἐρυθρᾷ· ὁ σῴζων δὲ εἶπε τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σέ, ἵνα κοινὴν δείξῃ τὴν πρόνοιαν, ϗ ἀπαιτήσῃ ταύτην, ὡς ϗ αὐτὸς ἐλπίζων.

(2) Ἀντιςέκουν δὲ εἰς τὴν δεξιὰν τοῦ Θεοῦ: ἤγουν εἰς τὸν Χριςόν, ϗ οἱ Ἰουδαῖοι ϗ Ἕλληνες ϗ οἱ Αἱρετικοί, κατὰ τὸν Νικήταν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους παρακαλοῦν οἱ Ἀπόςολοι νὰ γλυτώσουν. ἄλλος δέ φησι „Φυλαχθείημεν ϗ ἡμεῖς ἀπὸ Δαιμόνων τῶν ἐναντιουμένων τῇ δεξιᾷ ϗ ἀγαθῇ ἡμῶν πράξει, ἥτις τοῦ Θεοῦ εἶναι λέγεται, ὡς διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος ϗ ἐνεργείας κατορθουμένη, μή ποτε τοῦ ἐντὸς ἡμῶν ὀφθαλμοῦ σκοτισθέντος, εἰς τὴν ἀχλὺν τῆς ἁμαρτίας ἐμπέσοιμεν.

τρίχας ὁ ἐξωτερικὸς χιτὼν οὗτος, τὰς καλουμένας βλεφαρίδας ὡσὰν ἀκάνθας, διὰ νὰ ἐμποδίζῃ μὲ αὐτὰς καθε ζωΰφιον καὶ ἐναντίον, ὁποῦ ἔρχεται ἔξωθεν· ἐπάνω δὲ τῶν ὀμματοκλάδων εἶναι τὰ ὀφρύδια ὡσὰν φάραγγες, τὰ ὁποῖα εἶναι σχηματισμένα ὡσὰν ϛερεὰ ϛέγη· καὶ πεπυκνωμένα ἀπὸ τρίχας, ἵνα μὴ ἐμβαίνῃ μέσα εἰς τὸ ὀμμάτι ὁ ἱδρῶτας, ὁποῦ τρέχει ἄνωθεν ἀπὸ τὸ μέτωπον· ἀλλὰ ἐμποδιζόμενος ἀπὸ τὰ ὀφρύδια, τρέχῃ ἐκ πλαγίων ἀπὸ τους κροτάφους καὶ μήνιγγας.

„Ἐν σκέπῃ τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με.

9: „Ἀπὸ προσώπου ἀσεβῶν τῶν ταλαιπωρησάντων με.

Ἐδῶ ἀναφέρει ὁ Δαβὶδ ἄλλην παρομοίωσιν φυλακῆς, καὶ παρακαλεῖ νὰ σκεπάζεται ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ τὰς πτέρυγάς του: ἤγουν μὲ τὰς ἐπισκιαϛικὰς, καὶ φυλακτικὰς ἐνεργείας τῆς θείας καὶ παντοδυνάμου προνοίας του· καθὼς καὶ τὰ πετεινὰ σκεπάζουσι τὰ μικρὰ των πουλάκια μὲ τὰς αἰσθητὰς πτέρυγάς των· τὸ σκεπάσεις δὲ ἐδῶ νοεῖται ἀντὶ εὐκτικοῦ σκεπάσαις· εἰς πάμπολλα γὰρ μέρη τῆς θείας Γραφῆς εὑρίσκεται τὸ τοιοῦτον σχῆμα τοῦ λόγου: ἤγουν τὸ νὰ λαμβάνωνται τὰ ὁριϛικὰ, ἀντὶ εὐκτικῶν· ἢ καὶ Προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ βοήθειαν· πρόσωπον δὲ ἀσεβῶν, αὐτοὺς λέγει τοὺς ἀσεβεῖς κατὰ περίφρασιν· καταχρηϛικῶς δὲ ἐδῶ ἀσεβεῖς λέγει τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ· ἐπειδὴ καὶ ἔζων εἰς τὰς ἀνομίας, ὡσὰν ἀσεβεῖς· καὶ ἐπειδὴ ἐδίψουν νὰ θανατώσουν τοὺς ἀθώους· καὶ δὲν ἐσέβοντο τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ γενομένην χειροτονίαν, τὴν ὁποίαν ἔκαμε, χρίσας διὰ τοῦ Σαμουὴλ τὸν Δαβὶδ βασιλέα· αὐτοὶ, λέγει, μὲ ἐταλαιπώρησαν. ἐπειδὴ καὶ φεύγωντας ἐξ αἰτίας αὐτῶν ὁ Δαβὶδ, ὑπέμενε καθε ταλαιπωρίαν καὶ κακοπάθειαν (1)

„Οἱ ἐχθροί μου τὴν ψυχήν μου περιέσχον.

Ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ψυχῆς ὅλον τὸν ἑαυτόν του ἐφανέρωσεν ὁ Δαβίδ· περιέσχον δὲ εἶπεν: ἤγουν, ὅτι περιεκύκλωσαν αὐτὸν οἱ ἐχθροί του, κατασκευάζοντες κατ' αὐτοῦ εἰς καθε μέρος ἐπιβουλὰς καὶ ἐνεδρεύματα.

10: „Τὸ ϛέαρ αὐτῶν συνέκλεισαν.

Μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ϛέατος ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὴν καρδίαν καὶ τὰ σπλάγχνα τῶν ἐχθρῶν του· ἐπειδὴ τριγύρω εἰς αὐτὰ τὰ μέλη εὑρίσκεται τὸ ϛέαρ: ἤτοι το ξύγγι. λέγει λοιπὸν, ὅτι ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, ἀπέκλεισαν τὸ ἀπὸ καρδίας καὶ σπλάγχνων τους ἔλεος κατα τὸν Θεοδώριτον· ἀπὸ τὰ σπλάγχνα γὰρ προέρχεται τὸ ἔλεος καὶ ἡ εὐσπλαγχνία, καὶ δεν ἠθέλησαν νὰ εὐσπλαγχνισθοῦν τὸν Δαβίδ· (2) ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι ϛέαρ ὀνομάζει τὴν εὐτυχίαν καὶ εὐδοξίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Σα-

---

(1) Ὁ δὲ Βασίλειος λέγει „Ὁ δίκαιος ἀπὸ τῶν ἀσεβῶν ταλαιπωρεῖται ϗ ταλανίζεται· ἔσθοτε ϗ ὡς ἀνόητος ἐλεούμενος· ἀλλὰ τότε ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων τοῦ Θεοῦ σκεπάζεται· ἵνα μὴ σεισθῇ ἀπὸ τοῦ ταλανίζεσθαι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Τοῦτο δὲ εἴρηται κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτὴν, ἐκ μεταφορᾶς τῶν πολλὰ θρεμμένων ζώων· τὰ ὁποῖα τόσον πολλὰ παχύνουν, ὥϛε ὁποῦ ἀποθνήσκουν ϗ πνίγονται ἀπὸ τὸ πολὺ ξύγγι, ὁποῦ ἀποκτοῦν· ϗ τοῦτο θέλει νὰ εἰπῇ, τὸ νὰ συγκλείσουν τὸ ϛέαρ· ὁ δὲ Ἡσύχιος ἀναγωγικῶς τοῦτο ἑρμηνεύων λέγει „Κυκλοῦσι τὴν ψυχὴν ἡμῶν οἱ Δαίμονες, ϗ θηρίων δίκην ἕκαϛος προσβάλλει παγιδεῦσαι βουλόμενος· ϛέαρ δὲ τῶν δαιμόνων ϗ τροφὴ λιπαρὰ οἱ ἁμαρτάνοντες, οὓς ταῖς ἡδοναῖς, ὥϛε μηκέτι διαφυγεῖν, συγκλείουσιν· ὑπερηφανίαν δὲ λέγει τὴν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποϛασίαν· τὴν ἀπιϛίαν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· τῆς κρίσεως τὴν ἀθέτησιν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

Σαοὺλ καὶ οἱ περὶ αὐτὸν συνέκλεισαν, καὶ τρόπον τινὰ ἔσφιγγον καὶ ἐκράτουν αὐτὴν, ὡσὰν νὰ μὴν ἤθελε φύγῃ κάμμίαν φορὰν ἀπὸ λόγου των· ἀλλὰ ἔμελλε νὰ μένῃ μὲ αὐτοὺς παντοτινὴ καὶ ἀχώριστος.

„ Τὸ στόμα αὐτῶν ἐλάλησεν ὑπερη-
„ φανίαν.

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, κομπάζουν καὶ λαλοῦν λόγια ὑπερήφανα: δηλαδὴ, ὅτι τὸ ὀγλιγωρότερον ἔχουν νὰ με πιάσουν ὡς ἀπροσάτευτον, καὶ ὡς μὴ ἔχοντα ἀπὸ κἀνένα μέρος κάμμίαν βοήθειαν.

11: „ Ἐκβαλόντες με νυνὶ περιεκύκλωσάν
„ με.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐχθροί μου, μὲ ἐξέβαλον ἔξω ἀπὸ τὴν πατρίδα, καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματά μου, δὲν ἠρκέσθησαν μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ τώρα μὲ περιεκύκλωσαν, ζητοῦντες νὰ με θανατώσουν κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (1)

„ Τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἔθεντο ἐκ-
„ κλῖναι ἐν τῇ γῇ.

Ἔθεντο, λέγει: ἤγουν ἐσοχάσθησαν νὰ ἐκκλίνουν μὲν, καὶ νὰ ἀποςρέψουν τοὺς ὀφθαλμοὺς των ἀπὸ ἐσένα τὸν ἐν οὐρανοῖς κατοικοῦντα Θεὸν, καὶ ἀπὸ τὰ ἐδικά σου προςάγματα, τὰ ὁποῖα προςάζουν νὰ μὴν ἀδικῇ τινας τὸν ἀναίτιον καὶ ἀθῶον· νὰ γυρίσουν δὲ αὐτοὺς κάτω εἰς τὴν γῆν: ἤτοι εἰς τὰς γηΐνας ἐπιθυμίας· αἱ ὁποῖαι εἶναι, τὸ νὰ τελειώσουν κάθε ἄλογον καὶ κτηνώδη ἡδονήν· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως, ὅτι αὐτοὶ ἐςήριξαν τοὺς ὀφθαλμούς των, ζητοῦντες νὰ κρημνίσουν καὶ νὰ καταβάλουν ἐμένα εἰς τὴν γῆν, κατασφαχθέντα καὶ θανατωθέντα ἀπὸ αὐτοὺς, καθὼς ἡρμήνευσεν ὁ Εὐσέβιος. (2)

12: „ Ὑπέλαβόν με ὡσεὶ λέων ἕτοιμος
„ εἰς θήραν, καὶ ὡσεὶ σκύμνος οἰκῶν
„ ἐν ἀποκρύφοις.

Ὅσον, λέγει, εἰς τὰς ἐλπίδας τῶν ἐχθρῶν μου, αὐτοί με ὑπέλαβον: ἤτοι κρυφίως ἐλθόντες ὑποκάτω μου, μὲ ἐσήκωσαν ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν, καὶ ἁρπάσαντες, μὲ ἔκαμαν ἄφαντον· διαφορὰν δὲ τὸν αὐτὴν ἔχει ὁ λέων ἀπὸ τὸν σκύμνον, καθὼς τινὲς ἱςορικοὶ λέγουσιν· ὅτι ὁ μὲν λέων, ἐπειδὴ καὶ θαῤῥεῖ εἰς τὴν δύναμίν του, φανερὰ περιπατεῖ καὶ κυνηγᾷ· ὁ δὲ σκύμνος: ἤτοι τὸ μικρὸν λεονταρόπουλον· ἐπειδὴ δὲν θαῤῥεῖ εἰς τὴν δύναμίν του, ὡς μικρὸν καὶ ἀδύνατον, δὲν κυνηγᾷ φανερά· ἀλλὰ κρυπτόμενον

καὶ

(1) Ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος, οὕτως ἑρμηνεύει „ Ἐκβαλόντες καὶ ἡμᾶς τῆς εὐθείας ὁδοῦ οἱ Δαίμονες, περικυκλοῦσι: τουτέςι πάντοθεν πολεμοῦσιν, ἔμπροσθεν ἐμφανῶς, ὄπισθεν ἀφανῶς· ἀπὸ τῶν δεξιῶν, διὰ τῶν δοκούντων ἀγαθῶν· ἀπὸ τῶν ἀριςερῶν, διὰ τῶν ὁμολογουμένων φαύλων· καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν εἰς τοῦτο ἀποβλέπουσιν, ἵνα κατενέγκωσιν ἡμᾶς εἰς γῆν; καὶ τὰ σαρκὸς φρονεῖν πείσωσιν· ἀλλ' ἡμεῖς, ὅταν τὸν νοῦν οἱ Δαίμονες τῆς σωφροσύνης ἐκβάλλοντες, περικυκλώσωσι, φαμὲν „ Τὸ ἀγαλλίαμά μου λύτρωσαί με ἀπὸ τῶν κυκλωσάντων με· ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἐκβαλόντες εἶπε „ Μακαρίζοντες παραχρῆμα περιεκύκλωσάν με: ἤτοι εὐγνησίᾳ τῇ διανοίᾳ τὸν μακαρισμὸν ἐποιοῦντο τὸ πρότερον· ὥςε δὲ ἐκβαλεῖν καὶ ἐκτρέψαι τῆς προσηκούσης ὁδοῦ, ἀπάτης ἕνεκεν τοῖς τοῦ μακαρισμοῦ ῥήμασιν ἐκέχρηντο κατὰ τὸν Ἀντιοχείας Θεόδωρον· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Συνέσιος ἐν τῷ περὶ Βασιλείας „ Ὁ ἐφ' ἅπασι γινόμενος ἔπαινος, σὺν ἡδονῇ λυμαινόμενος, ἐοικέναι μοι δοκεῖ τοῖς φαρμάκοις, ἃ μέλιτι δεύσαντες, τοῖς ἀπολουμένοις ὀρέγουσι.

(2) Λέγει γὰρ οὕτως „ Παρασαλεῦσαί με, καὶ ἀποκινῆσαι τῆς ςάσεως ἧς κατὰ Θεὸν προκοπῆς ἐςοίχαζον.

κάθηται μέσα εἰς τὴν φωλεάν του, καὶ ὅποιον ζῶον περάσῃ ἐκεῖθεν, αἰφνιδίως ὁρμᾷ καὶ τὸ ἁρπάζει: τοιουτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβὶδ, ἄλλοι μὲν, ἐθάῤῥουν νὰ ἁρπάσουν αὐτὸν φανερά· ἄλλοι δὲ νὰ τὸν ἁρπάσουν κρυφά, μὲ τὸ νὰ μὴν εἶχον θάῤῥος εἰς τὴν δύναμίν τους. (1) πλὴν δὲν εἶναι κανένα ἐμπόδιον νὰ νοήσωμεν, ὅτι καὶ ὁ λέων καὶ ὁ σκύμνος δηλοῦσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· ἐπειδὴ ὁ Προφήτης Δαβὶδ, συνειθίζει πολλαῖς φοραῖς, ὅταν διηγῆται τὰ πάθη καὶ δυστυχίας του, νὰ ταυτολογῇ μὲ λέξεις καὶ ὁμοιώματα διαφορετικά, διὰ νὰ αὐξήσῃ μὲ αὐτὰ τὰ πάθη του· καὶ ἀκολούθως διὰ τῆς αὐξήσεως, νὰ τραβίξῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος.

13: „Ἀνάστηθι Κύριε.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, φαίνεσαι ὅτι κοιμᾶσαι διὰ τὴν μακροθυμίαν καὶ ὑπομονὴν ὁποῦ δείχνεις, διὰ τοῦτο τώρα κινήθητι πρὸς ἐκδίκησιν ἐμοῦ τοῦ ἀδικουμένου· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἀνάστηθι.

„Πρόφθασον αὐτούς.

Πρόφθασαί τους, λέγει, Κύριε, πρὸ τοῦ νὰ φέρουν εἰς ἔργον ἐκεῖνα ὁποῦ μελετῶσι· καὶ μὴν ἀφήσῃς αὐτοὺς νὰ τὰ τελειώσουν.

„Καὶ ὑποσκέλισον αὐτούς.

Ἐμπόδισον, λέγει, Κύριε, αὐτοὺς ἀπὸ τὸν δρόμον, ὁποῦ κάμνουσι κατ' ἐπάνω μου· τὸ δὲ ὑποσκέλισον εἶπε, μεταφέροντας τὸ νόημα ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ θέλουν νὰ ἐμποδίσουν τὸν δρόμον τινός· οἱ ὁποῖοι, ὅταν τρέχουν ἄλλοι, βάλλουσι τὰ σκέλη των ἐμπόδιον ἀνάμεσα εἰς τὰ ποδάρια ἐκείνων, καὶ ἔτζι εὔκολα τοὺς ῥίπτουν κατὰ γῆς. (2)

„Ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ ἀσεβοῦς,
„ῥομφαίαν σου, (3)
14: „Ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς χειρός σου.

Μὲ τὴν ῥομφαίαν σου, λέγει, Κύριε, λύτρωσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὸν ἀσεβῆ Σαοὺλ, καὶ ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους καὶ φίλους του· οἵτινες εἶναι ἐχθροὶ εἰς τὴν χεῖρά σου: ἤτοι εἰς τὴν χειροτονίαν σου· ταυτὸν εἰπεῖν, εἶναι ἐχθροὶ εἰς ἐμένα, ἢ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς χειρός σου: ἤτοι σοῦ κατὰ περίφρασιν· διὰ τί ἀνίσως, αὐτοὶ μὲν, πολεμοῦσω.

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Νικήτας „ Λεχθείη δ' ἂν λέων μὲν, αὐτὸς ὁ Σατανᾶς· σκύμνος δὲ λέοντος, ἄνθρωπος ὁ πονηρὸς, τέκνον γενόμενος τοῦ Σατανᾶ· πολεμοῦσι δὲ τοῖς ἁγίοις αὐτός τε ὁ ἀποστάτης, ϗ οἱ τὰ αὐτοῦ φρονοῦντες· εἶπε δὲ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ἰστέον ὅτι ϗ ἐμφανῶς ἐπιπηδᾷ διὰ τῶν οἰκείων ὑπασπιστῶν ὁ παγχάλεπος λέων: τουτέστιν ὁ Σατανᾶς· ὁ αὐτὸς δὲ ϗ ὡς σκύμνος κρύπτεται· ἀρτύει γὰρ λεληθότως ἐπιβουλάς· τὸ δὲ ὑπέλαβόν με νοεῖται ἀντὶ τοῦ περιμένουσι, προσδοκῶσιν· ἐπειδὴ οἱ ὑπολαμβάνοντες ἔσεσθαί τι προσδοκῶσιν· οὕτω γὰρ νοεῖται ϗ τό „ Ὑπελάβομεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεός σου: ταυτέστι περιεμείναμεν προσεδοκήσαμεν· εἶναι λόγια Θεοδώρου Ἀντιοχείας.

(2) Ἔφη δὲ ϗ ὁ Νικήτας „ Συμφέρει δὲ ϗ τοῖς διώκουσι τοὺς ἁγίους, τὸ ὑποσκελισθῆναι αὐτούς· παύονται γὰρ τοῦ τρέχειν κακῶς, ϗ ὠφελοῦνται ἐκπίπτοντες τῆς φαύλης αὐτῶν προαιρέσεως· ὅθεν πρέπον σφόδρα τοῖς ἁγίοις τὸ εὔχεσθαι ϗ λέγειν πρὸς Θεόν· ὑποσκέλισον τοὺς πονηροὺς, ϗ τὴν ὁρμὴν αὐτῶν ἐπίσχες ϗ κώλυσον.

(3) Παρὰ δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα εὑρίσκεται ϗ οὕτω γεγραμμένον „ Ῥῦσαι τὴν ψυχήν μου ἀπὸ ἀσεβοῦς, ῥομφαίαν σου ἀπὸ ἐχθρῶν τῆς χειρός σου· ὅπερ τοιοῦτον ἔχει νόημα παρ' αὐτῷ, λέγοντι· „ Εὔχονται ϗ οἱ ἅγιοι ῥυσθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτῶν, ἀπό τε τοῦ τῆς ἀσεβείας εὑρετοῦ Σατανᾶ, ϗ τῶν ἐκείνου ὑπασπιστῶν· ταύτην δὲ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν, ϗ ῥομφαίαν τοῦ Θεοῦ ὀνομάζουσιν, ὡς ἀντιτασσομένην τοῖς τοῦ λόγου ϗ τοῦ κηρύγματος διώκταις:

σιν ἐμένα, ἐγὼ δὲ, εἶμαι ἐδικόςσου, λοιπὸν αὐτοὶ πολεμοῦντες τὸν ἐδικόνσου, ἐσένα τὸν ἴδιον πολεμοῦσι· διά τὶ δὲ ὀνομάζει τὸν Σαοὺλ ἀσεβῆ; προείπομεν ἀνωτέρω· χωρισὰ δὲ χωρισὰ πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται τὰ ῥητά ταῦτα· τὸ δὲ ῥῦσαι τὴν ψυχήνμου εἶναι ἁρμόδιον εἰς ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω: δηλαδὴ εἰς τό „ Οἱ ἐχθροίμου τὴν ψυχήνμου περιέσχον. Ἀποροῦσι δὲ μερικοὶ, διὰ τὶ ὁ Δαβὶδ, ὁποῦ εὐσπλαγχνίσθη καὶ δὲν ἐθανάτωσε τὸν Σαοὺλ, ὅταν εὑρῆκεν αὐτὸν κοιμώμενον εἰς τὸ σπήλαιον, παρακαλεῖ ἐδῶ νὰ θανατώσῃ αὐτὸν ὁ Θεὸς μὲ τὴν ῥομφαίαντου; καὶ ἀποκρινόμεθα· ὅτι ὁ μὲν Δαβὶδ, δὲν ἐτόλμησε νὰ γένῃ φονεὺς ὁ ἴδιος τοῦ βασιλέως Σαοὺλ, ὡς χρισθέντος παρὰ Θεοῦ, καθὼς ἑρμηνεύσαμεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ ςίζ. 3. παρεκάλει δὲ τὸν Θεὸν εἰς τὸ νὰ ἐκδικήσῃ ἐκεῖνος αὐτὸν, μὲ τὸ νὰ ἐταλαιπωρεῖ ὁ ἐξ αἰτίας τοῦ Σαοὺλ, μὲ κάθε κακοπάθειαν· καθὼς γὰρ τὸ πρῶτον ἦτον ἄδικον: τὸ νὰ θανατώσῃ δηλαδὴ μόνοςτου τὸν Σαοὺλ, ἔτζι ἐκ τοῦ ἐναντίου τὸ δεύτερον ἦτον δίκαιον: τὸ νὰ παιδεύσῃ δηλαδὴ αὐτὸν ὁ Θεός· ἢ μὲ ῥομφαίαν εἶπεν, οὐχὶ θανατοῦσαν, ἀλλὰ μόνον φοβίζουσαν τοὺς ἐχθρούςτου· ἀνθρωποπρεπῶς δὲ τοῦτο εἶπεν· ἐπειδὴ καθὼς ἐκεῖνος ὁποῦ θέλει νὰ ἐλευθερώσῃ κανένα ἄνθρωπον ἀπὸ τοὺς, ἐχθροὺς, ὁποῦ τὸν κρατοῦν, τραβίζει μόνον ἔξω ἀπὸ τὴν θήκην τὴν μάχαιράντου, καὶ ὁρμᾷ κατ' ἐπάνωτων χωρὶς νὰ τοὺς θανατώσῃ: οὕτω λέγει, καὶ σὺ Κύριε ποίησον· ὅτι δὲ ὁ Δαβὶδ δὲν ἤθελε νὰ φονευθῇ ὁ Σαοὺλ, ἀλλὰ μόνον νὰ δυςυχήσῃ, φανερὸν εἶναι ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια ὁποῦ λέγει.

„ Κύριε, ἀπὸ ὀλίγων ἀπὸ γῆς διαμέ-
„ ρισον αὐτους εν τῇ ζωῇ αὐτῶν.

Τοὺς ἐχθρούςμου, λέγει, Κύριε, ἀκόμη ζωντανοὺς ὄντας, ξεχώρισον ἀπὸ τοὺς ὀλίγους: ἤγουν ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἂς μὴ συναριθμοῦνται μὲ αὐτούς· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ τοῦτο τὸ ἴδιον δηλοῖ λέγων „ Καὶ μετὰ δικαίων μὴ γραφήτωσαν. (Ψαλ. ξή. 33.) διὰ τὶ ἄρ' οὐ αὐτοὶ χωρισθοῦν ἀπὸ τοὺς καλοὺς, θέλουν λάβουν καμμίαν φορὰν τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτοὺς καταδίκην· συνειθίζει γὰρ ἡ Γραφὴ νὰ ὀνομάζῃ τοὺς καλοὺς ὀλίγους κατὰ τὸν Κύριλλον, καὶ τὸν Κοσμᾶν· ἐπειδὴ καὶ οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι εἶναι κακοί, καὶ πάντοτε νικῶσι τὰ κακά „ Ὀλίγοι γὰρ οἱ σωζόμενοι, καθὼς γράφεται ἐν Εὐαγγελίοις. (Λουκ. ιγ΄. 23.) καὶ πάλιν „ Πολλοὶ μὲν εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. (Ματθ. κ΄. 16.) ἐπειδὴ δὲ εἶπεν ὀλίγων, ἀκολούθως εἶπεν, ἀπὸ γῆς, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι καὶ οἱ ὀλίγοι καὶ καλοὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν γῆν εἶναι, ὡς καὶ οἱ κακοί· ὅμως τοῦτο δὲν ἔγινεν εἰς αὐτοὺς ἐμπόδιον, εἰς τὸ νὰ ἐργασθοῦν τὴν ἀρετήν· ἡ σύνταξις δὲ ἡ ὁμαλὴ τοῦ ῥητοῦ εἶναι αὕτη· „ Κύριε διαμέρισον αὐτοὺς ἀπὸ ὀλίγων τῶν ἀπὸ γῆς· κατὰ ἔλλειψιν τοῦ τῶν. (1)

„ Καὶ τῶν κεκρυμμένωνσου ἐπλήσθη

ἡ

ταις, καὶ τοὺς ἀθέους ἐπικαιρότατα πλήττουσαν· καὶ παρακαλοῦσι ῥυσθῆναι τὴν τοιαύτην ῥομφαίαν ἀπὸ τῶν ἀντικειμένων Δαιμόνων καὶ διωκτῶν· οἵτινες ἐχθροί εἰσι τῆς χειρὸς τοῦ Θεοῦ, τουτέσι τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ Υἱοῦ· περὶ οὗ ὁ Πατὴρ λέγει „ Ἐγὼ τῇ χειρί μου ἐσερέωσα τὸν οὐρανόν· (Ἡσ. με΄. 12.) αὕτη ἡ ἑρμηνεία εἶναι τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου ὡς φαίνεται ἐν τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ· ὁ δὲ Ἡσύχιος ῥομφαίαν καλεῖ τοῦ Θεοῦ τὸ δίκαιον, μαχαίρας δίκην, ὅλας τὰς τῶν δαιμόνων παρατάξεις ἐκτέμνων· ὁ δὲ Εὐσέβιος μάχαιραν λέγει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τομώτερον ὄντα ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν δίσομον, ἣν ἔλαβε ψυχὴ εἰς τὸ πολεμίους ἀμύνεσθαι.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ἀπόδιελε, φησι, τῶν ἁγίων, καὶ ἀπόσησον τῶν ἱερωτάτων τοὺς πονηρούς· πρέπει γὰρ τοῦτο τῇ ζωῇ αὐτῶν· τοῖς γὰρ ἀποσειομένοις τὸν ὑπὸ Θεῷ ζυγὸν, καὶ ἀπηνῆ τοῖς αὐτοῦ θεσπίσμασιν ανταναατείνουσι τὸν αὐχένα, πῶς ἂν δοθείη κλῆρος, ἢ μερὶς μετὰ τῶν εὐήνιον ἐχόντων τὸν νοῦν τῷ Θεῷ;

„ ἡ γαστὴρ αὐτῶν.

Μερικοὶ εἶπον ὡς ὁ Εὐσέβιος, ὅτι κεκρυμμένα εἶναι τὸ ἀσῆμι καὶ τὸ χρυσάφι· ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ εἶναι ἐγκεκρυμμένα μέσα εἰς τὰ σπλάγχνα τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ σκαπτόμενα καὶ μεταλλευόμενα, ἐκβάλλονται ἔξω καὶ χωνεύονται· ἀπὸ αὐτὰ λοιπὸν, λέγει, ἐγέμωσεν ἡ γαστὴρ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν μου: ἤγουν αὐτοί· ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, κατὰ συνεκδοχὴν καὶ περίφρασιν· ἤγουν τὰ ταμεῖα καὶ θησαυροφυλάκια τῶν ἐχθρῶν μου, εἶναι γεμάτα ἀπὸ θησαυροὺς, ὡσὰν ἡ κοιλία ἀπὸ τὰ βρώματα· ἢ λέγει, ὅτι αἱ κοιλίαι τῶν τοιούτων εἶναι γεμάταις ἀπὸ ἐξαίρετα καὶ δυσεύρετα φαγητὰ, τὰ ὁποῖα ὀψωνίζουν αὐτοὶ μὲ βαρέα ἔξοδα. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὡς ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Κοσμᾶς, ὅτι κεκρυμμένα νοεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὰς παρὰ Θεῷ ἀποκρύφους καὶ τεθησαυρισμένας τιμωρίας· διὰ τὶ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἀναφέρων ἐν τῷ Δευτερονομίῳ διὰ τὰς ποικίλας τιμωρίας ὡς ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ἀκολούθως λέγει „ Οὐκ ἰδοὺ ταῦτα συνῆκται παρ᾽ ἐμοὶ, καὶ ἐσφράγισαι ἐν τοῖς θησαυροῖς μου; (Δευτ. λβʹ. 34.) προφητεύει λοιπὸν, λέγουσιν, ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἡ γαστὴρ τῶν ἐχθρῶν του: ἤτοι αὐτοὶ, θέλουν γεμόσουν ἀπὸ ἀφανεῖς τιμωρίας τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ γὰρ εἶπεν ἐπλήσθη, ἁρμοδίως εἰς τὴν πλησμονὴν, ἔφερε τὴν γαστέρα τὴν καθ᾽ ἑκάστην ἐμπιπλωμένην· ἐμεταχειρίσθη δὲ τὰ μέλλοντα ὡς ἀπερασμένα: ἤγουν τὸ ἐπλήσθη ἀντὶ τοῦ πλησθήσεται· διὰ τὶ τρόπον τινα, προεῖδεν αὐτὰ ὡς ἀπερασμένα μὲ τοὺς προορατικοὺς αὐτοῦ ὀφθαλμούς.

„ Ἐχορτάσθησαν ὑῶν.

Οἱ Ἑβραῖοι εἶχον τὸν χοῖρον ὡς ἀκάθαρτον· ἕνα μὲν, διὰ τὶ δὲν ἀναμηρυκάζει ἀνάμεσα εἰς τὰ δηχηλὰ ζῶα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ἀγαπᾷ τὴν λάσπην καὶ βόρβορον. (1) μὲ τὸ ὄνομα λοιπὸν ἐδῶ τοῦ χοίρου ἐφανέρωσεν αἰνιγματωδῶς ὁ Δαβὶδ τὴν ἀκαθαρσίαν· ἐχορτάσθησαν, λέγει, αὐτοὶ ἀπὸ ἀκαθαρσίας, μὲ τὸ νὰ ἐξοδεύουν τὸν πλοῦτόν τους εἰς φιληδονίας καὶ ξεφαντώματα· οἱ δὲ ἀκριβέστεροι ἑρμηνευταὶ τῆς Γραφῆς, υἱῶν τῶν τέκνων λέγουσιν· ἐπειδὴ βανιὼν: ἤτοι τέκνων, ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ πρωτοτύπῳ εὑρίσκεται· τὸ δὲ νόημα τούτου εἶναι τοιοῦτον· ὅτι οἱ ἐχθροί μου, καθὼς ἐχόρτασαν ἀπὸ ἄσπρα, ἔτζι ἐχόρτασαν καὶ ἀπὸ υἱοὺς, γενόμενοι πολύπαιδες· ἢ καὶ κατὰ τὴν ἀνωτέρω διπλῆν ἐξήγησιν, ἐχόρτασαν καὶ ἀπὸ χρήματα, καὶ ἀπὸ τιμωρίας μετὰ τῶν υἱῶν τους· τῆς μετὰ προθέσεως, νοουμένης ἔξωθεν κατὰ ἔλλειψιν· ἐπειδὴ ὄχι μόνον αὐτοὶ εὐτύχησαν, ἢ ἐτιμωρήθησαν, ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν, ὡς μιμησάμενα τὴν κακίαν τῶν γονέων τους.

„ Καὶ ἀφῆκαν τὰ κατάλοιπα τοῖς νηπίοις αὐτῶν.

Εἴτε ὁ πλοῦτος, λέγει, εἴτε ἡ τιμωρία, καὶ τὰ δύω διήρχεσαν καὶ εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν υἱῶν τους: ἤτοι εἰς τοὺς ἐγγόνους των· καὶ εἰμὲν περὶ τῆς τιμωρίας τοῦτο νοήσωμεν, προφητεία εἶναι ὁ λόγος διὰ τὰ κακὰ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔμελλον νὰ εὕρουν τους

(1) Καὶ ὁ Ἀπολινάριος δὲ ἐν τῷ ἡρωϊκῷ Ψαλτηρίῳ μεταφράζων τὸν στίχον τοῦτον, χοίρων ἔχει.
„ Πλησθέντες σιάλων, λίπον υἱέσι λείψανα δαιτός.
Σίαλος δὲ εἶναι ὁ ἐν οἴκῳ τρεφόμενος χοῖρος: ἤτοι ἐχορτάσθησαν ἀκαθαρσίας· οὐ μόνον δὲ αὐτοὶ ἀκάθαρτοι γεγόνασιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῶν τῆς ἀκαθαρσίας μετέδωκαν (οὕτω γράφει ἓν σχόλιον τοῦ ἐν Βατικάνῳ Κώδικος) ὅθεν καὶ παρ᾽ ἄλλοις γράφεται: ἐχορτάσθησαν ὑείων: ἤτοι κρεάτων τοῦ χοίρου.

ἐχθρούς του· εἰδὲ διὰ τὸν πλοῦτον καὶ εὐτυχίαν τοῦτο νοήσομεν, ὁ λόγος οὗτος εἶναι αὔξησις κατηγορίας· διὰ τί αὐτοὶ, ἀγκαλὰ καὶ ἀπόλαυσαν τόσα πολλὰ ἀγαθὰ, μ' ὅλον τοῦτο ἔζουσαν παρανόμως, καταφρονοῦντες τὴν εὐδαιμονίαν, ὁποῦ ἐχάρισεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτούς. (1)

15: „Ἐγὼ δὲ ἐν δικαιοσύνῃ ὀφθήσομαι „τῷ προσώπῳσου.

Ἡ δικαιοσύνημου, λέγει: ἤγουν ἡ περὶ τὸ δίκαιον ἀγαπητικὴ διάθεσις τῆς καρδίαςμου, ὡς εἴπομεν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Ψαλμοῦ· αὐτὴ θέλει μὲ κάμῃ ἄξιον τῆς ἐδικῆςσου θεωρίας καὶ ἐπισκοπῆς Κύριε· διὰ τοῦτο λοιπὸν θέλω ἐμφανισθῶ ἔμπροσθέν σου, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς τελευταίας κρίσεως καὶ ἀνταποδόσεως.

„Χορτασθήσομαι ἐν τῷ ὀφθῆναί μοι „τὴν δόξανσου.

Ὅταν, λέγει, ἰδῶ τὴν δόξανσου Κύριε, τότε θέλω χορτάσω τὴν ἐπιθυμίανμου, ἡ ὁποία εἶναι, τὸ νὰ ἀξιωθῶ νὰ φανῶ ἔμπροσθένσου, καὶ νὰ ἰδῶ ἀμέσως τὴν δόξανσου· ἐπειδὴ οἱ ἁμαρτωλοὶ δὲν θέλουν ἰδοῦν: ἤτοι δὲν θέλουν ἀπολαύσουν τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μόνοι οἱ δίκαιοι· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἐν Εὐαγγελίοις εἶπε „Μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται (Ματθ. ε΄. 6.) ἤγουν θέλουν χορτάσουν ἀπὸ ἐκεῖνα ὁποῦ ἐπιθυμοῦν· τὰ ὁποῖα εἶναι τὰ αἰώνια ἀγαθά. (2)

Ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς κάθε ἐνάρετον ὁποῦ ἐπιβουλεύεται· ὅστις μὴ ἀγαπῶντας δολιότητας, θέλει ζητήσει νὰ κριθῇ μὲ τοὺς ἐχθρούς του, εἴτε τοὺς αἰσθητοὺς, εἴτε τοὺς νοητούς· καὶ Σα-

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἐξέθετο τὸ ῥητὸν „Χορτασθήσονται υἱοὶ, ϗ ἀφήσουσι τὰ λείψανα αὐτῶν τοῖς νηπίοις αὐτῶν· ὅπερ ἔτζι ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος „Οἶδά φασιν, ὡς τὴν δικαίαν σου τιμωρίαν, οὐ μόνον αὐτοῖς ἐπάξεις, ἀλλὰ ϗ τοῖς υἱέσι ϗ τοῖς ἐγγόνοις, τὴν τῶν προγόνων πονηρίαν μιμησαμένοις· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „Οὐχ ὥς τινες νομίζουσι, τὸ βρῶμα ἐνταῦθα ὁ Ψαλμῳδὸς διαβάλλει τῶν υἱῶν (οὐδὲ γὰρ τὰ εἰσπορευόμενα εἰς τὸ σῶμα κινοῖ τὸν ἄνθρωπον) ἀλλ' αὐτοὺς, ὡς λίαν ἀγνώμονας· ὅτι τέκνα ἀπὸ Θεοῦ λαμβάνοντες εἰς πλῆθος οὐκ ἀρετὴν αὐτοῖς, ἀλλὰ τὰ κατάλοιπα τῆς ἑαυτῶν κακίας, ἀντὶ κλήρου παρέδωκαν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „Τῶν ἰδίων γεννημάτων ἐγεύσθησαν ὧν λείμματα τοῖς ἐν αὐτοῖς νηπίοις καταλελοίπασι· τοῦτο δὲ ἐν ἀραῖς Λευϊτικοῦ εἴρηται „Καὶ φάγεσθε τὰς σάρκας τῶν υἱῶν ὑμῶν, ϗ τὰς σάρκας τῶν θυγατέρων ὑμῶν φάγεσθε (Λευϊτ. κς΄. 29.) ἐπληρώθη δὲ ὁ λόγος οὗτος πρῶτον, ὅταν Βεναδὰδ ὁ Σύρος, ὁ υἱὸς Ἄδερ ἐπολιόρκησε τὴν Σαμάρειαν· τότε γὰρ δύω γυναῖκες ὑπὸ τῆς πείνας ἀναγκαζόμεναι, ἐσυμφώνησαν νὰ σφάξουν ϗ αἱ δύω τὰ τέκνα των, διὰ νὰ τραφοῦν ϗ ἀφ' οὗ ἔφαγον ϗ αἱ δύω τὸ ἕν, ἡ πρώτη ἐγκάλεσε τὴν ἄλλην εἰς τὸν Βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ, ὅτι ἀθέτησε τὴν ὑπόσχεσίν της, ϗ δὲν ἠθέλησε νὰ σφάξῃ τὸν ἐδικόν της υἱὸν διὰ νὰ τὸν σφάξουν· ὡς τοῦτο δείκνυται ἐν τῇ Δ΄. Βασιλ. ς΄. 26. Δεύτερον, ὅταν ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐπολιόρκει τὴν Ἰερουσαλήμ· ὅπερ ὁ Ἱερεμίας ἐθρήνει λέγων „Χεῖρες γυναικῶν οἰκτιρμόνων ἥψησαν τὰ παιδία αὐτῶν (Θρην. δ΄. 10.) Καὶ τρίτον, ἐπληρώθη εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Ἱερουσαλὴμ τὴν ἐσχάτην τὴν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων γενομένην· τότε γὰρ μία ταλαίπωρος μήτηρ, ἔδειξεν εἰς τοὺς συμπνίγοντας αὐτὴν στρατιώτας τὸ κομμάτι, ὁποῦ ἔμεινεν ἀπὸ τὸ σφαγὲν τέκνον της ϗ φαγωθὲν, λέγουσα πρὸς αὐτοὺς „Φάγετε ϗ ὑμεῖς· ϗ γὰρ ἐγὼ βέβρωκα· ὡς ἱστορεῖ ὁ Ἰώσηπος ἐν τῷ περὶ ἁλώσεως βιβ. Ζ΄. Κεφ. Γ΄.

(2) Ὅρα ϗ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ γεύσασθε ϗ ἴδετε εἰς τὸν λγ΄. Ψαλμὸν, ἵνα μάθῃς πῶς ἡ μὲν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ γνῶσις τοῦ Θεοῦ εἶναι ὡσὰν μία ὀλίγη γεῦσις, ἡ δὲ ἐν τῷ μέλλοντι, εἶναι ὡσὰν χορτασμός· ὅθεν ἔφη ϗ ὁ Δίδυμος „Ἐκεῖνοι μὲν, φησι, τῶν ἐπὶ γῆς ἐχορτάσθησαν, ἐγὼ δὲ ἐκ μέρους γινώσκων ἄρτι, τότε χορτασθήσομαι· λέγει δὲ ὀφθησομένην δόξαν ϗ τὸν μονογενῆ Υἱὸν, κατὰ τὸ „Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρὸς, πλήρης χάριτος ϗ ἀληθείας· ὁ δὲ ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν τῷ κς΄. Κεφ. τῶν μελετῶν του λέγει „Ἀλλὰ τίς ποτε ἱκανὸς εἰπεῖν ἔσται, τίς ὁ τῆς τοῦ Θεοῦ ὁράσεως ἐν τοῖς Μακαρίοις διακαὴς πόθος μετὰ τοῦ χορτασμοῦ; ϗ τίς ὁ χορτασμὸς μετὰ τοῦ πόθου; ὅτι οὐδ' ὁ πόθος ἀθυμίαν προσεμποιεῖ· οὐδ' ὁ κόρος ἀηδίαν.

Σαοὺλ μὲν θέλει νομίσει, τὸν ἀόρατον Διάβολον· λόγους δὲ χειλέων τοῦ Χριςοῦ, θέλει νοήσει τὰς εὐαγγελικὰς ἐντολάς· ἀνθεςηκότας δε τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ, θέλει νοήσει τοὺς Δαίμονας, ὡς ἐναντίους καὶ ἀποςάτας· τοὺς αὐτοὺς δὲ θέλει νοήσει καὶ ἀσεβεῖς καὶ ἐχθροὺς, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐξέβαλον ἀπὸ τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ, ἢ ἀπὸ τὸν Παράδεισον· καὶ τα ἀκόλουθα δὲ λόγια τοῦ Ψαλμοῦ θέλει ἐννοήσει ἀναλόγως εἰς τὸν ἑαυτόν του· θέλει δὲ προσευχηθῆ καὶ νὰ σκορπισθοῦν καὶ νὰ διαχωρισθοῦν οἱ ἐχθροί του Δαίμονες ἀπὸ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους, ἕως ὁποῦ ζῶσιν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ· ἐπειδὴ μετὰ θάνατον δὲν φοβοῦνται πλέον αὐτοὶ τοὺς Δαίμονας· καὶ τὰ περὶ τοῦ πλούτου δὲ καὶ τῆς τιμωρίας, καὶ τὰ λοιπὰ, θέλει τὰ προσαρμόσει εἰς τοὺς Δαίμονας, ὡσὰν ὁποῦ αὐτοὶ εἶναι κοσμοκράτορες· τούτων δὲ υἱοὺς καὶ ἐγγόνους θέλει νοήσει τοὺς μαθητὰς καὶ ὑπηρέτας αὐτῶν πονηροὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ τῶν τοιούτων πονηρῶν πατὴρ εἶναι ὁ Διάβολος, καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος· „ Ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ Διαβόλου ἐςε (Ἰω. η΄. 44.)

ΨΑΛΜΟΣ ΙΖ΄. ΚΑΘΙΣΜΑ Γ.

„ Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδὶ Κυρίου τῷ Δαβὶδ, ἃ ἐλάλησε τῷ Κυρίῳ τοὺς λόγους „ τῆς ᾠδῆς ταύτης, ἐν ἡμέρᾳ, ᾗ ἐρρύσατο αὐτὸν ὁ Κύριος ἐκ χειρὸς „ πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαοὺλ· καὶ εἶπεν (1).

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐπιγράφεται εἰς τὸ τέλος, ἢ διὰ τὶ περιέχει προφητείας, αἱ ὁποῖαι εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ἐτελειώθησαν· ἀναφέρει γὰρ μερικῶς περὶ Χριστοῦ, καὶ περὶ τῆς Κλήσεως τῶν Ἐθνῶν· ἢ διὰ τὶ ὁ Δαβὶδ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν Θεὸν τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὅταν ἔγινε τὸ τέλος καὶ ὁ ἀφανισμὸς τῶν ἐχθρῶν του, εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ μὲ αὐτὸν, διὰ τὰς εὐεργεσίας ὁποῦ ἀπόλαυσε παρ᾽ αὐτοῦ· ἢ καὶ διὰ τὶ ὁ Δαβὶδ ἔγραψε τὸν Ψαλμὸν αὐτὸν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του· τῷ παιδὶ δὲ Κυρίου Δαβὶδ, καὶ οὐ τῷ Βασιλεῖ ἢ Προφήτῃ ἐπιγράφεται· ἐπειδὴ αὐτὰ μὲν τὰ ὀνόματα, εἶναι χαρίσματα Θεοῦ· παῖς δὲ γίνεταί τινας τοῦ Θεοῦ, ἢ διὰ μέσου εὐγνωμοσύνης, ὡς πιστὸς δοῦλος, ἢ καὶ διὰ μέσου εὐαρεστήσεως, ὡς ἠγαπημένον τέκνον Θεοῦ· ὁ δὲ Δαβὶδ καὶ τὰ δύω αὐτὰ σημαινόμενα τοῦ παιδὸς ἀπόλαυσε, μὲ τὸ νὰ ἐστάθη καὶ δοῦλος καὶ τέκνον Θεοῦ· τὸ ὁποῖον τοῦτο: ἤτοι τὸ νὰ γένῃ τέκνον Θεοῦ, ἐπροξένησεν εἰς αὐτὸν μεγάλον καύχημα· διὰ τὶ ἀποκτήθη μὲ τὴν φιλοπονίαν καὶ κόπον του· ἃ ἐλάλησε τῷ Κυρίῳ· ἐδῶ λείπει τὸ „ Ταῦτά εἰσιν· ἤγουν τοὺς λόγους τῆς ᾠδῆς ταύτης ἐλάλησεν· ᾠδῆς δὲ εἶπε καὶ ὄχι Ψαλμοῦ· διὰ τὶ μὲ μόνον τὸ στόμα ὕμνησεν αὐτὴν εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ὄχι μὲ τὸ μουσικὸν ὄργανον τοῦ Ψαλτηρίου, ὅταν ἤδη ἐγήρασε καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Εὐσέβιον, καθὼς γράφεται εἰς τὴν β΄. τῶν Βασιλειῶν περὶ τῆς ᾠδῆς ταύτης: „ Καὶ οὗτοι οἱ λόγοι Δαβὶδ οἱ ἔσχατοι (β΄. Βασιλ. κγ΄. 1.) ἡμεῖς ὅμως κατάχρησιν ποιούμενοι, ὀνομάζομεν Ψαλμὸν καὶ τὴν ᾠδὴν ταύτην· ἐν ἡμέρᾳ δὲ εἶπεν, ᾗ ὁ Κύριος ἐρρύσατο αὐτὸν ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ· ἤτοι ἐν ἡμέρᾳ, ὅτε ἐφάνη πῶς ἐλευθερώθη ἀπὸ ὅλους τοὺς ἕως τότε ὄντας ἐχθρούς του, τόσον τοὺς ἀλλοφύλους, ὅσον καὶ τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμογενεῖς· διαχωρίσας δὲ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἐχθροὺς τὸν Σαοὺλ, ξεχωριστὰ καὶ τελευταῖον αὐτὸν ἔβαλεν εἰς τὴν τάξιν, ἢ διὰ τὶ ἦτον ὁ πλέον μεγαλίτερος πολέμιος καὶ ἐχθρός του, ἢ διὰ τὶ ἐστυχάλη νὰ συναριθμήσῃ αὐτὸν μὲ τοὺς ἄλλους ἐχθρούς του, ὡς Βασιλέα, καὶ ὡς εὐεργέτην του ποτὲ γεγονότα, καὶ ὡς πενθερὸν αὐτοῦ. (1)

(1) Σημείωσαι ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εὑρίσκεται καὶ ἐν τῷ κβ΄. Κεφαλ. τῆς Β΄. τῶν Βασιλειῶν· σύμφωνος γάρ ἐστιν οὗτος ἐκείνῳ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μᾶλλον δὲ ὁ αὐτός ἐστιν ὀλίγας ἔχων ὀνομάτων ἐναλλαγάς.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος, ὅτι καὶ οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν τὸν ἐκ σπέρματος τοῦ Δαβὶδ γεγονότα, καὶ σὺν αὐ-

1: „ Ἀγαπήσω σε Κύριε ἡ ἰσχύς μου.

Ἐπειδὴ, λέγει, πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ ἀπόλαυσα ἀπὸ ἐσένα Κύριε, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμπορῶ νὰ κάμω τὴν ἀνταμοιβὴν εἰς αὐτά· „ Τί γὰρ ἀνταποδώσω τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων, ὧν ἀνταπέδωκέ μοι; (Ψαλ. ρε΄. 3.) τούτου χάριν, ἐκεῖνο ὁποῦ δύναμαι καὶ ἠμπορῶ, ἐκεῖνο καὶ κάμνω· τί δὲ εἶναι αὐτό; τὸ νὰ σὲ ἀγαπήσω Κύριε, ὄχι καθὼς πρότερον σὲ ἠγάπων· ἀλλὰ τώρα πολλὰ περισσότερον θέλω σὲ ἀγαπῶ· ἐπειδὴ καὶ αὔτη ἡ πρός σέ μου ἀγάπη, εἶναι ἡ πρώτη ἀπὸ ὅλας τὰς ἐντολάς· „ Ἀγαπήσεις γάρ φησι Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς δυνάμεώς σου (Δευ. ς΄. 5.) ἰσχὺν δὲ: ἤγουν δύναμιν τὸν Θεὸν ὠνόμασεν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ ἐνίσχυσε καὶ ἐδυνάμωσε τὴν ἀσθένειάν του, εἰς τὸ νὰ νικήσῃ τοὺς τόσον πολλοὺς καὶ δυνατοὺς ἐχθρούς του.

2: „ Κύριος στερέωμά μου καὶ καταφυγή „ μου καὶ ῥύστης μου.

Στερέωμα μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν Θεὸν, διὰ τὶ ἐστερέωσε καὶ ἔκαμεν αὐτὸν ἀκλόνητον καὶ ἀδιάσειστον εἰς τὰς προσβολὰς τῶν συχνῶν καὶ καθημερινῶν πολέμων καὶ πειρασμῶν· καταφυγὴν δὲ, διὰ τὶ ἐδέχθη αὐτὸν, ὁποῦ κατέφυγεν ὑποκάτω εἰς τὴν σκέπην του, καὶ διεφύλαξεν αὐτὸν μὲ τὸ τεῖχος τῆς θείας βοηθείας του· ῥύστην δὲ αὐτὸν ὠνόμασε, διὰ τὶ ἐῤῥύσατο καὶ ἐλύτρωσεν αὐτὸν ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ ἤλπισαν νὰ περικλείσουν αὐτὸν καὶ νὰ τὸν σκλαβώσουν. (1)

„ Κύριος βοηθός μου καὶ ἐλπιῶ ἐπ' „ αὐτόν.

Ὁ Θεός μου, λέγει, μόνον, εἶναι, ὁποῦ πάντοτε ἐφάνη βοηθός μου· διὰ τοῦτο καὶ εἰς αὐτὸν μόνον θέλω ἐλπίζω, χωρὶς νὰ μικροψυχῶ ἢ νὰ φοβοῦμαι ἐκείνους τοὺς πειρασμοὺς, ὁποῦ μοι ἀκολουθοῦν, καὶ χωρὶς νὰ ἀπελπίζω τὴν σωτηρίαν μου.

„ Ὑπερασπιστής μου καὶ κέρας σωτη„ρίας μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου.

Εἰς τοὺς πολέμους, λέγει, μόνην τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ προβάλλωντας ἐγὼ, ἀντὶ ἀσπίδα, καὶ σκουτάρι, δὲν θέλω κτυπηθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ ὑπερασπίζουν τινας, συνηθίζουν

αὐτῷ υἱοὶ τοῦ Δαβὶδ χρηματίσαντες, οὗτοι Χριστῷ τὴν ᾠδὴν ταύτην ἀνακομίζουσιν, ὡς ἐκ πάντων ἐχθρῶν ῥυσθέντες, καὶ ἐκ τοῦ ἄρχοντος τοῦ αἰῶνος τούτου, ὃν τῆς καθ' ἡμῶν τυραννίδος ἐξέβαλεν ὁ Υἱός· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος τὸ, ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ καὶ ἐκ χειρὸς Σαοὺλ ἀναφέροιτ' ἂν εἰς τοὺς νοητοὺς ἐχθροὺς καὶ τὸν τούτων ἄρχοντα· ὁ δὲ Ἀστέριος φησὶ καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν λέγεται ᾠδὴ καὶ ὄχι Ψαλμὸς „ Λόγους δὲ ᾠδῆς, ἀλλ' οὐ Ψαλμὸν εἶπεν ᾠδῆς· ὅτι γηράσας, οὐ κιθαρίζων ἢ τυμπανίζων· ἀλλ' ὁμιλῶν ἐλάλει Θεῷ· γεγηρακόσι γὰρ ὄχλος ὄργανα μουσικά· καὶ Βερζελλὶ γὰρ ὁ Γαλααδίτης δεξιωσάμενος τὸν Δαβὶδ ἐν τῷ πολέμῳ τοῦ Ἀβεσσαλὼμ, Δαβὶδ αὐτῷ λέγοντος „ Διάβηθι μετ' ἐμοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ διαθρέψω τὸ γῆράς σου ἐν εἰρήνῃ· πόσαι λοιπὸν ἔφη, ἡμέραι ζωῆς ἔσονταί μοι; υἱὸς ὀγδοήκοντα ἐτῶν ἐγώ εἰμι σήμερον· μὴ γνώσωμαι ἀναμέσον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ; καὶ ἀκούσωμαι ἔτι φωνὴν ᾀδόντων καὶ ᾀδουσῶν; (β΄. Βασιλ. ιθ΄. 33.) (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Διὰ τοῦτο λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Τὰς εὐεργεσίας ὁ Δαβὶδ, θείας ποιεῖται προσηγορίας· καὶ τὸν κατάλογον, ὧν ἔτυχεν ἀγαθῶν, κατάλογον ὀνομάτων ἐργάζεται· ὅθεν καὶ ὁ Ἱερὸς Αὐγουστῖνος ἐν Κεφ. ιη΄. τῶν μονολογίων τοῦ Κεκραγαρίου, λέγει „ Ἀγαπήσω σε τοιγαροῦν Κύριε ὁ Θεός μου ἡ δύναμίς μου· ἀγαπήσω σε, ἡ ἄῤῥητος ἀγαλλίασίς μου· καὶ ζήσομαι οὐκέτι ἐν ἐμαυτῷ, ἀλλ' ἐν σοί· ὅλη μου ἡ ζωὴ, ἡ ἐν τῇ ἐμῇ ἀθλιότητι προεξαπολωλυῖα, ἐν τῷ ἐλέει τῷ σῷ ἀνεγήγερται.

ζουν νὰ βάλλουσιν ἔμπροσθεν ἐκείνων ἀσπίδας καὶ σκουτάρια, διὰ νὰ ἐμποδίζουν ἀπὸ αὐτοὺς τὰ ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἐρχόμενα κτυπήματα· κέρας δὲ σωτηρίας εἶπε τὸν Θεὸν: ἤτοι ἐκδικητικὸν καὶ σωτήριον· διὰ τὶ τὰ ζῶα ὁποῦ ἔχουσι κέρατα, ὅταν πολεμοῦσι, μὲ αὐτὰ κτυποῦν καὶ ἐκδικοῦν τοὺς ἐχθρούς των· ἐπειδὴ γὰρ, ἄλλα μὲν ἄρματα, εἶναι προφυλακτικὰ, ἄλλα δὲ, εἶναι πολεμικὰ, διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι καὶ ἄρμα προφυλακτικὸν, καὶ ἄρμα πολεμικόν· αὐτὸς γὰρ καὶ λυτρόνει τοὺς δούλους του εἰς τὸν πόλεμον ἀπὸ τὰ κτυπήματα, καὶ ἐνταυτῷ πολεμεῖ καὶ διαφθείρει καὶ τοὺς ἐχθρούς των· ἀντιλήπτορα δὲ ὀνομάζει τὸν Κύριον, διὰ τὶ ἀντιλαμβάνει καὶ παρηγορεῖ ἐκείνους, ὁποῦ πίπτουν εἰς λύπην, καὶ τοὺς ἀναλαμβάνει ἀπὸ τὰς θλίψεις ὁποῦ πάσχουν. (1)

3: „Αἰνῶν ἐπικαλέσομαι τὸν Κύριον καὶ „ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου σωθήσομαι.

Ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ὕμνησεν ἀνωτέρω τὸν Θεὸν μὲ διάφορα ὀνόματα βοηθείας, ὡσὰν ὁποῦ ὁ Θεὸς ποικίλως ἐβοήθησεν αὐτὸν, καὶ κατὰ διαφόρους τρόπους· διὰ τοῦτο τώρα λέγει ἐδῶ, ὅτι ἐγὼ δὲν ἔκαμα τὸν κατάλογον τῶν τοσούτων καὶ τοιούτων ὀνομάτων τοῦ Κυρίου, διὰ τὶ δὲν χρειάζομαι πλέον τὴν βοήθειάν του· ὄχι· ἀλλὰ μὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα ὑμνῶ καὶ μεγαλύνω αὐτὸν, διὰ νὰ δείξω εὐχάριστον προαίρεσιν εἰς τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ μοὶ ἔκαμεν. Ὅθεν ἀκόμη θέλω ἐπικαλεσθῶ τὸν Κύριον εἰς ὅλην μου τὴν ζωήν· διὰ τοῦτο γὰρ εἶπεν, ἀνωτέρω μὲν, ὅτι θέλω ἐλπίζω εἰς αὐτὸν, ἐδῶ δὲ, ὅτι θέλω σωθῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου· διὰ τὶ, αγκαλὰ καὶ ἐλυτρώθηκα ἀπὸ τοὺς μέχρι τοῦ νῦν ὄντας ἐχθρούς μου, ἀλλὰ ἀκόλουθον εἶναι νὰ σηκωθοῦν καὶ ἄλλοι ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω μου, ἐὰν ἡ ζωή μου ἐκτανθῇ εἰς πολλοὺς χρόνους· ταῦτα εἰπὼν ὁ Προφητάναξ, ἀνακυκλόνει τὸν λόγον καὶ ἀριθμεῖ τόσον τοὺς διαφόρους κινδύνους ὁποῦ ἐδοκίμασεν, ὅσον καὶ τὰς ποικίλας βοηθείας, ὁποῦ ἔλαβεν ἐκ Θεοῦ· τροπὰς δὲ καὶ μεταφορὰς καὶ ὁμοιώσεις μεταχειρίζεται εἰς τὴν διήγησιν τούτων, πρὸς περισσοτέραν παράστασιν τῶν πραγμάτων. (2)

4: „Περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου· (3)

Ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν αἱ ὠδῖνες καὶ τὰ κοιλο-

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀσέριος „Κέρας σωτηρίας ὁ Χριστός· διὸ ϗ Ζαχαρίας εἶπε „Καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἐν τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· κέρας δὲ, ἐπεὶ ἀπὸ τῶν Πατέρων ϗ ἀρχόντων τοῦ λαοῦ γεγένηται· ὧν οἱ Πατέρες, φησὶ, ϗ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα (Ῥωμ. θ'. 4.) κέρας δὲ ϗ ἡ Βασιλεία· κατὰ τὸ „Καὶ ὑψώσει κέρας χριστῶν αὐτοῦ.

(2) Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι τοῦτο, ὁποῦ λέγει ἐδῶ ὁ Προφητάναξ. ἐν μὲν γὰρ τῷ μθ'. Ψαλ. λέγει ὅτι ἀφ' οὗ λυτρωθῇ τινὰς ϗ σωθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, τότε νὰ δοξολογῇ τὸν Θεὸν „Ἐπικάλεσαί με ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς σου ϗ ἐξελοῦμαί σε ϗ δοξάσεις με· ἐδῶ δὲ λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι πρῶτον δοξολογεῖ τινας ϗ ἐπικαλεῖται τὸν Θεὸν, ϗ ἔπειτα σώζεται ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του· τί δὲ ἐκ τούτων τῶν δύω συμπεραίνεται; ὅτι πρέπει πάντοτε νὰ δοξολογῇ ϗ νὰ αἰνῇ τινὰς τὸν Θεὸν, ϗ πρὸ τοῦ νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, ϗ ἀφ' οὗ λυτρωθῇ· ἀλλὰ ϗ ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ λυτροῦται ἀπὸ αὐτούς.

(3) Παρὰ δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα, οὕτως ἑρμηνεύονται ταῦτα „Οἱ δὲ πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν, ὠδῖνας μὲν ᾅδου ϗ θανάτου ὀνομάζουσι τὰς πειραζούσας ἐπιθυμίας, αἵτινες, εἰ μή τις αὐτὰς ἀνακόψειε, τίκτουσι θάνατον. ἡ γὰρ ἐπιθυμία φησὶ συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον· χειμάῤῥους δὲ ἀνομίας καλοῦσιν ἐκείνους τοὺς πειρασμοὺς, οὓς ϗ ὁ Σωτὴρ κατεσήμανε διὰ τῆς βροχῆς ϗ τῶν ποταμῶν τῶν προσρηξάντων τῇ τεθεμελιωμένῃ ἐπὶ τὴν πέτραν οἰκίᾳ· ὡς γὰρ οἱ χείμαῤῥοι ἐκ τῆς βροχῆς γίνονται τῆς ἐκ τοῦ ἀέρος καταῤῥαγείσης, οὕτω ϗ οἱ αἰφνίδιοι πειρασμοὶ ἐκ τοῦ Διαβόλου εἰσὶ, τοῦ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντος· ὁ δὲ Ἀσέριος λέγει „Ἐπ' ἄν τις ἐν ἀνομίαις συλληφθῇ, τέως ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ Διαβόλου κρατεῖται ὡς ἔμβρυον· ἐὰν οὖν μετανοήσῃ, ζῶν ἀπὸ τῆς κοιλίας τοῦ Διαβόλου, ὡς Ἰωνᾶς ἀπὸ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους ἐξέρχεται· ἐπεὶ οὖν ϗ ὁ Δαβὶδ

λοπονήματα ἀκολουθοῦν, διὰ τί θλίβονται καὶ στενοχωροῦνται οἱ φυσικοὶ πόροι τῶν γεννητικῶν μορίων· ἐπὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν ὠδῖνας νοοῦμεν, τοὺς ἐκ τῶν θλίψεων γενομένους πόνους· καὶ ἐπὶ μὲν τῶν γυναικῶν αἱ ὠδῖνες καὶ οἱ πόνοι, ἠμποροῦν νὰ ὀνομασθοῦν ὠδῖνες καὶ πόνοι ζωῆς· ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ φέρουσι τὸ ἔμβρυον εἰς τὸ φῶς τῆς ζωῆς· ἐπὶ δὲ τῶν ἀνδρῶν, αἱ ὠδῖνες καὶ οἱ πόνοι ὀνομάζονται τὸ ἐναντίον, ὠδῖνες θανάτου· διὰ τί φέρουσι τοὺς ἔχοντας, εἰς τὸ σκότος τοῦ θανάτου· θέλει νὰ εἰπῇ λοιπὸν ὁ Προφήτης, ὅτι ἐγὼ ἐπιάσθηκα πανταχόθεν ἀπὸ ὠδῖνας καὶ πόνους· διὰ τοῦτο καὶ μὲ τὸ ὄνομα τῶν ὠδίνων καὶ κοιλοπονημάτων, ἐφανέρωσε τὴν τῶν πόνων αὐτοῦ δριμύτητα.

„Καὶ χείμαῤῥοι ἀνομίας ἐξετάραξάν „με.

Χειμάῤῥους ἀνομίας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς τῶν ἐχθρῶν Ἐθνῶν προσκαίρους καὶ αἰφνιδίους καὶ δυνατοὺς πολέμους· τοιοῦτοι γὰρ εἶναι καὶ οἱ χείμαῤῥοι· ἤγουν οἱ ἐν τῷ χειμῶνι τρέχοντες ῥαγδαίως καὶ αἰφνιδίως ποταμοί· διότι οἱ ἀλλόφυλοι ἐπονηρεύοντο κατὰ τοῦ Δαβὶδ φθονοῦντες αὐτὸν, καὶ ζητοῦντες νὰ τὸν θανατώσουν· προσφυῶς δὲ εἶπε τὸ, ἐξετάραξαν· καθὼς γὰρ οἱ τοῦ χειμῶνος ποταμοὶ ταράττουσι καὶ συστρέφουσιν ὅ,τι εὑρεθῇ ἔμπροσθέν τους: τοιουτοτρόπως καὶ ὁ Δαβὶδ ταραχὴν καὶ συστροφὴν ἔπασχεν εἰς τοὺς λογισμούς του, ἀπὸ τὰς αἰφνιδίας προσβολὰς τῶν ἀλλοφύλων.

5: „Ὠδῖνες Ἅδου περιεκύκλωσάν με.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἀνωτέρω: ἤγουν μὲ τὸ „Περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου· διὰ τί τὸ περιέσχον καὶ τὸ περιεκύκλωσαν, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα δηλοῦσι· καὶ ὁ Ἅδης καὶ ὁ θάνατος εἶναι ἑνωμένα ἀναμεταξύ των, ὁ γὰρ Ἅδης εἶναι ἕνας τόπος ἀηδής: ἤτοι ἀφανὴς, διωρισμένος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀποθανόντων ὑποκάτω εἰς τὴν γῆν, ὡς εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος (καὶ ὅρα τὴν ὑποσημείωσιν τοῦ „Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχήν μου εἰς Ἅδην εἰς τὸν ιε΄. Ψαλμόν) ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι καὶ ὠδῖνες: ἤγουν κοιλοπονήματα γεννήσεως καὶ ζωῆς ἐπὶ τῶν γυναικῶν, ὡς εἴπομεν· διὰ τοῦτο λέγει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι περιεκύκλωσάν με ὠδῖνες, ὁποῦ γεννῶσι θάνατον, τὸν ὑπηρέτην τοῦ Ἅδου· ὁ μὲν γὰρ θάνατος χωρίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸ σῶμα· ὁ δὲ Ἅδης πάλιν παραλαμβάνωντας τὴν ψυχὴν, κρατεῖ αὐτήν· ἢ ὠδῖνες Ἅδου εἶπεν, ἀντὶ τοῦ πόνοι, ὁποῦ φέρουσι πρὸς Ἅδην· ἢ διάκονοι τοῦ Ἅδου.

„Προέφθασάν με παγίδες θανάτου.

Ἐπρόφθασαν, λέγει, καὶ μὲ ἔπιασαν λόχοι καὶ ἔνεδραι (αἵτινες καὶ καρτέρι κοινότερον λέγονται.) αἱ ὁποῖαι προξενοῦσι θάνατον· ἐκεῖνο γὰρ ὁποῦ εἶναι εἰς τοὺς κυνηγοὺς ἡ παγίδες· τοῦτο εἶναι εἰς τοὺς πολεμίους καὶ ἐχθροὺς οἱ λόχοι καὶ ἔνεδραι· καθὼς γὰρ οἱ κυνηγοὶ πιάνουσι, τὰ ζῶα τὰ τετράποδα καὶ πετεινὰ μὲ τὰς παγίδας· ἔτζι καὶ οἱ πολέμιοι πιάνουσι μὲ τὰς ἐνέδρας τοὺς ἀνθρώπους.

6: „Καὶ

βὶδ ἐν ἁμαρτίαις συλληφθεὶς τῇ τε μοιχείᾳ ϗ τῷ φόνῳ, μετενόησε, ϗ τοὺς δεσμοὺς τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ διέῤῥηξεν ὁ Θεὸς ὡς λέγειν· σὺ διέῤῥηξας τοὺς δεσμούς μου· ὁμολογῶν δὲ τὰς ὀλεθρίας ὠδῖνας φησι· περιέσχον με ὠδῖνες θανάτου, ἀλλ᾽ οὐ κατέσχον με· χείμαῤῥοι δὲ ἀνομίας οἱ λογισμοὶ τῆς ἐπιθυμίας, ϗ αἱ ἀρχαὶ τῶν κακῶν· ἐὰν οὖν ἡ ψυχὴ ὡς ἐπὶ πέτραν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ τεθεμελίωται, οἱ χείμαῤῥοι τῆς ἀνομίας ταύτην ἐκταράττουσιν οὐ μὴν καταστρέφουσιν· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ὁ δὲ Δίδυμος εἶπεν, ὅτι ὠδῖνες θανάτου ϗ ᾅδου εἶναι τὰ πρὸς θάνατον, ἤτοι τὰ θανάσιμα ἁμαρτήματα.

6: „Καὶ ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐπεκαλεσά-
„μην τὸν Κύριον.

Ὅταν, λέγει, ἐστενοχωρούμην ἀπὸ τὰς θλίψεις, τότε ἐπεκαλούμην τὸν Κύριον εἰς βοήθειάν μου.

„Καὶ πρὸς τὸν Θεόν μου ἐκέκραξα.

Ὕψωσα, λέγει, τὴν φωνὴν τὴν νοερὰν τῆς καρδίας μου πρὸς τὸν Θεὸν, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης βιαζόμενος.

„Ἤκουσεν ἐκ ναοῦ ἁγίου αὐτοῦ φω-
„νῆς μου.

Ναὸν ἅγιον πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν οὐρανὸν, καθὼς προεξηγήσαμεν· ἢ τὴν Σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου· ἐπειδὴ ὁ ἐν Ἱεροσολύμοις μέγας ναὸς, δὲν ἦτον εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ· ἀλλ' ὕστερον ἐκτίσθη ἀπὸ τὸν Σολομῶν· ἤκουσε λοιπὸν ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ὄχι αἰσθητῶς μὲ αὐτία σωματικὰ, ἀλλὰ Θεοπρεπῶς· διότι ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι, μὲ τὸ νὰ μὴν ἠμποροῦμεν νὰ καταλάβωμεν, ἢ νὰ εἰποῦμεν τὰς τοῦ Θεοῦ δυνάμεις καὶ ἐνεργείας, μὲ τὰς ὁποίας συνέχει καὶ κυβερνᾷ τὸν Κόσμον, διὰ τοῦτο φανερόνομεν αὐτὰς μὲ εἰκόνας καὶ ὁμοιώματα τῶν αἰσθήσεων: ὁράσεως δηλαδὴ καὶ ἀκοῆς, καὶ τῶν λοιπῶν· διὰ μέσου γὰρ τούτων λαμβάνομεν κάποιαν ἔννοιαν καὶ γνῶσιν τῶν τοῦ Θεοῦ ἐνεργειῶν.

„Καὶ ἡ κραυγή μου ἐνώπιον αὐτοῦ.

Πάντοτε, λέγει, ἡ μεγάλη καὶ νοερὰ φωνὴ τῆς καρδίας μου φθάνει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ πρὸς μόνον αὐτὸν κράζω εἰς τὰς ἀνάγκας μου. (1)

„Εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ.

Ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, λέγει, θέλει μου εἰσακούσει ὁ Θεός· ταῦτα δὲ τὰ λόγια τῆς προσευχῆς τοῦ Δαβὶδ ἃς μεταχειριζώμεθα καὶ ἡμεῖς οἱ Χριστιανοὶ, εὐχαριστοῦντες ὁμοῦ τῷ Θεῷ, καὶ διηγούμενοι τὰς τῶν Δαιμόνων προσβολὰς καὶ πολέμους.

7: „Καὶ ἐσαλεύθη, καὶ ἔντρομος ἐγε-
„νήθη ἡ γῆ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ Χριστοῦ, καὶ λέγει τὰ μέλλοντα, ὡσὰν νὰ ἔγιναν καὶ νὰ ἐπέρασαν· ἰδίωμα γὰρ τοῦτο εἶναι τῶν Προφητῶν· διατὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Δαβὶδ κἀνένα τοιοῦτο θαῦμα πραγματικῶς δὲν ἠκολούθησεν· ἀντὶ δὲ τοῦ ἐσαλεύθη καὶ ἔντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ, ὁ Ἀκύλας εἶπεν, ἐκινήθη καὶ ἐσαλεύθη ἡ γῆ· γῆ δὲ ἐδῶ ὀνομάζονται οἱ ἐκ τῆς γῆς ἄνθρωποι, οἱ τὴν γῆν κατοικοῦντες· διότι, ὅταν ὁ Χριστὸς ἐδίδασκε, τότε οἱ Ἑβραῖοι καὶ τὰ ἔθνη ἐσαλεύθησαν: ἤτοι ἐταράχθησαν ἀπὸ τὴν φήμην αὐτοῦ· σάλος γὰρ ὀνομάζει καὶ ἡ ταραχή· ἐτρόμα-

(1) Ὅθεν ϗ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα οὕτως ἑρμηνεύει ὁ θεῖος Κύριλλος „Ἡ δὲ κραυγὴ τοῦ Δαβὶδ οὐκ αἰσθητή· ἄτακτον γὰρ τὸ χρῆμα ϗ ἁγίοις ἀπρεπές· ἀλλ' ἐντόνου διανοίας εὐχή· τὰ δὲ ὦτα λέγεται μὲν ἐπὶ Θεοῦ, καθ' ἃ ϗ ἐφ' ἡμῶν ἀνθρωπίνως, νοεῖται δὲ θεοπρεπῶς, ὅταν γὰρ λέγῃ Δαβὶδ, ἡ κραυγή μου εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, τοῦτο νοοῦμεν, ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν θλίψιν αὐτοῦ, ϗ παρεδέξατο τὴν εὐχήν· παραθαῤῥύνει δὲ ϗ ἡμᾶς μὴ σιωπᾷν ἐν θλίψει, διακεκραγέναι δὲ μᾶλλον πρὸς τὸν ἐπαμύνοντα Θεόν.

μαξαν δέ: ἤγουν ἐφοβήθησαν, βλέποντες τὰ θαύματα ὁποῦ ἔκαμνε· τρόμος γὰρ ὀνομάζεται ὁ φόβος ἐδῶ· διὰ τὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ φοβοῦνται, πολλὰ τρέμουσι· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον ἐκινήθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν φήμην τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔτρεχον διὰ νὰ ἰδοῦν καὶ νὰ ἀκούσουν αὐτόν· καὶ ἐσείσθησαν συγχυζόμενοι μὲ τοὺς λογισμοὺς καὶ γνώμας αὐτῶν, ἄλλοι μὲν, οὕτω λέγοντες, ἄλλοι δὲ, ἄλλως. (1)

„Καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχ-
„θησαν καὶ ἐσαλεύθησαν, ὅτι ὠργί-
„σθη αὐτοῖς ὁ Θεός.

Ὄρη ἐδῶ θέλεις νοήσεις τοὺς Δαίμονας, διὰ τὴν ἔπαρσιν αὐτῶν καὶ ὑπερηφάνειαν· θεμέλια δὲ, τοὺς βαθεῖς τῶν Δαιμόνων διαλογισμούς· βλέποντες γὰρ οἱ Δαίμονες τὴν ἄμαχον δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, ἐσυγχύζοντο ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς, ἀποροῦντες, ποῖος εἶναι αὐτός· καὶ στοχαζόμενοι ποίαν κόλασιν ἔχουν νὰ λάβουν ἀπὸ αὐτόν· οἱ μὲν λογισμοὶ λοιπὸν αὐτῶν, ἔτζι ἐταράχθησαν· αὐτοὶ δὲ οἱ ἴδιοι ἐσαλεύθησαν καὶ ἔπεσον ἀπὸ τὴν προτέραν δύναμιν ὁποῦ εἶχον· τοῦτο δὲ τὸ ἔπαθον, διὰ τὶ ὠργίσθη εἰς αὐτοὺς ὁ Θεός· ἐπειδὴ καὶ ἐτυράννησαν τόσον, καὶ κατεσκλάβωσαν τοὺς ἀθλίους ἀνθρώπους· ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν τὰ ῥητὰ ταῦτα καὶ διὰ τὰ θαύματα ὁποῦ ἔγιναν εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου, ὅταν ἡ γῆ ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν· διὰ τὶ ὁ Θεὸς ὠργίσθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐσταύρωσαν τὸν υἱόν του.

8: „Ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ.

Ὅταν, λέγει, ὠργίσθη ὁ Δημιουργὸς τῶν ἀνθρώπων διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ πλάσματός του, πρότερον εὐγῆκε καπνὸς κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον, ὅστις ἦτον μία ὀλίγη καὶ μερικὴ κατὰ τῶν Δαιμόνων ἐκδίκησις· ἐπειδὴ ὁ καπνὸς αὐτὸς τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, τοὺς μὲν πιστεύοντας εἰς αὐτὸν, ἠλευθέρονεν ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν Δαιμόνων, τοὺς δὲ Δαίμονας ἐδίωκεν ἀπὸ τοὺς δαιμονιζομένους ἀνθρώπους· τοῦτο δὲ ἦτον ἕνα προοίμιον τῆς τελείας κατὰ τῶν Δαιμόνων ἐκδικήσεως· καθὼς καὶ ὁ καπνὸς εἶναι προοίμιον τοῦ πυρός· ἐφώναζον γὰρ τὰ διωκόμενα Δαιμόνια· „Τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βασανίσαι ἡμᾶς; (Ματθ. ηʹ. 6.) (2)

„Καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ κα-
„ταφλεγήσεται.

Ἀκόμη καπνὸς ἐφάνη προτίτερα, βέβαια καὶ φωτία θέλει ἀκολουθήσει μετὰ ταῦτα, καθὼς λέγει ἐδῶ ὁ Δαβίδ· ἥτις εἶναι ἡ τελεία ἐκδίκησις καὶ παντελὴς ἀνενεργησία τοῦ Διαβόλου· ἀπὸ προσώπου δὲ τοῦ Θεοῦ θέλει ἀνάψει ἡ φωτία αὐτη· ἤτοι ἀπὸ τὸν Χριστὸν, ὅστις ἦτον ἓν πρόσωπον ἐκ τῶν τρι-

(1) Ὅθεν καὶ διὰ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ γέγραπται „Ὅτι ἀκούσας Ἡρώδης ὁ Βασιλεὺς ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ (Ματθ. βʹ. 3.) καὶ πάλιν „Καὶ εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐσείσθη πᾶσα ἡ πόλις (ἤτοι οἱ ἐν τῇ πόλει) λέγουσα· τίς ἐστιν οὗτος; (Ματθ. καʹ. 10.)

(2) Ἔφη δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „Σχηματίζει οὖν καλῶς τὴν θείαν ὀργὴν τὴν ἐπὶ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ὁ θεῖος Δαβίδ· καὶ καπνὸν μὲν ὀνομάζει, τὸ προοίμιον τῆς ὀργῆς· πῦρ δὲ, τὴν φανερὰν ἔξαψιν, καὶ τὴν ἀκμὴν τῆς κινήσεως· ἄνθρακας δὲ, τὰ τελευταῖα τῆς μάστιγος· καὶ ὁ θεσπέσιος Κύριλλος· ὥσπερ γὰρ καπνὸς προηγεῖται πυρός· ἀνακαιομένου δὲ πυρὸς, καὶ ξυλικὴν δαπανῶντος ὕλην, ἄνθρακας γίνεσθαι συμβαίνει· οὕτω καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ ὀργή· ἤρξατο μὲν ὡς διὰ καπνοῦ, ἀνῆψε δὲ ὡς πῦρ, καὶ τέλος ἀπηνθράκωσε τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Δαβίδ· εἰκότως δὲ καπνὸς ἡ τιμωρία λέγεται, ὡς δακρύων ποιητική· ἐξέλκει γάρ πως ἀεὶ τῶν ὀμμάτων τὸ δάκρυον ὁ καπνὸς, ἐμπίπτων τοῖς ὀφθαλμοῖς.

τριῶν προσώπων τῆς μιᾶς Θεότητος· ἢ καὶ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ· καθὼς εἶπεν ἀλλαχοῦ ὁ ἴδιος Δαβὶδ „ Πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ προπορεύσεται, καὶ φλογιεῖ κύκλῳ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ (Ψαλ. ϟς΄. 2.) καταφλεγήσεται δὲ θέλει νὰ εἰπῇ, ἐκκαυθήσεται: ἤτοι θέλει καῇ.

„ Ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἀπ᾿ αὐτοῦ.

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πῦρ καταναλίσκον τὴν πονηρὰν δύναμιν τῶν Δαιμόνων, διὰ τοῦτο καὶ οἱ μαθηταὶ καὶ Ἀπόστολοί του ἐκοινώνησαν ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν ταύτην τοῦ Θεοῦ· καὶ ἀπὸ τὸ Θεϊκὸν πῦρ ἄναψαν καὶ αὐτοὶ ὡσὰν κάρβουνα, καὶ κατέκαυσαν τὴν δύναμιν τοῦ Διαβόλου, μὲ τὴν φωτίαν τῆς ἐδικῆς των πίστεως· εἶπε γὰρ πρὸς αὐτοὺς ὁ Κύριος „ Ἰδοὺ δίδωμι ὑμῖν τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ (Λουκ. ί· 19.) (1)

9: „ Καὶ ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη.

Θέλωντας ὁ Ψαλμῳδὸς νὰ φανερώσῃ τὸ κρύφιον καὶ ἀνεπαίσθητον τῆς θείας σαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ, εἶπεν, ὅτι ἔκλινε τοὺς οὐρανοὺς ἕως εἰς τὴν γῆν, καὶ χωρὶς κρότον ἐκατέβη· λανθάσας γὰρ πάσας τὰς δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων, ἐκατοίκησεν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς Παρθένου (2) σωματικῶς δὲ ἐσχημάτισε μὲ τὸν λόγον τὴν θείαν ἐνανθρώπησιν· καὶ τοῦτο γίνεται φανερὸν ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα.

„ Καὶ γνόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Γνόφος εἶναι τὸ σκότος· πόδες εἶναι ἡ πορεία· ἐπειδὴ σκοτεινὴ καὶ κεκρυμμένη εἶναι ἡ αἰτία καὶ ὁ λόγος τῆς ἐνανθρωπήσεως· καὶ ἀκατανόητος εἶναι ὁ τρόπος αὐτῆς· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι καθὼς γῆ ὀνομάζονται πολλαῖς φοραῖς οἱ γήϊνοι ἄνθρωποι, ἢ οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν, ἔτζι καὶ οὐρανοὶ ὀνομάζονται οἱ οὐράνιοι Ἄγγελοι, οἱ τὸν οὐρανὸν κατοικοῦντες: τούτους δὲ τοὺς Ἀγγέλους ἔκλινεν: ἤτοι ἔφερεν ὁ Θεὸς Λόγος, ὅταν εἰς τὴν γῆν ἐκατέβη· γέγραπται γὰρ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις „ Ἰδοὺ Ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ. (Ματθ. δ΄. 8.) κατάβασιν δὲ Θεοῦ εἶπε σωματικῶς· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ ἦναι ἀπερίγραπτος, διὰ τοῦτο καὶ τὰ πάντα πληροῖ· πλὴν μὲ τρόπον ἄῤῥητον καὶ ἀκατανόητον. (3)

10 „ Καὶ

---

(1) Ἔφη δὲ ὁ θεῖος Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης „ Ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἐκ τοῦ Θεοῦ: δηλονότι οἱ ἅγιοι· τῇ γὰρ πρὸς αὐτὸν ἑνώσει θεούμενοι, ἄνθρακες προσαγορεύονται.

(2) Παρὰ δὲ τῷ ἁγίῳ Μαξίμῳ ταῦτα γράφεται· ἐρωτήσει μβ΄. „ Ἐπειδή τινες ἀποροῦσιν, ὅτι πῶς λαθεῖν λέγεται τὰς οὐρανίους δυνάμεις ἡ τοῦ Κυρίου ἐνανθρώπησις, ὁπόταν εὑρίσκωμεν ὅτι ϗ αἱ προφητεῖαι αἱ πρὸ τοῦ Κυρίου δι᾿ Ἀγγέλων γεγόνασι, ϗ τὴν σύλληψιν τῆς Παρθένου ὁ Γαβριὴλ εὐαγγελίζεται, ϗ τοὺς ποιμένας Ἄγγελοι μυσταγωγοῦσιν; Ἀπόκρισις· Ὅτι μὲν ᾔδεισαν οἱ Ἄγγελοι τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Κυρίου ἐνανθρώπησιν, οὐ δεῖ ἀμφιβάλλειν· ἐκεῖνο δὲ ἔλαθεν αὐτοὺς, ἡ ἀκατάληπτος τοῦ Κυρίου σύλληψις ϗ ὁ τρόπος· πῶς ὅλος ἐν τῷ Πατρὶ ὢν, ϗ ὅλος ὢν ἐν πᾶσι, ϗ πάντα πληρῶν, ὅλος ἦν ἐν τῇ γαστρὶ τῆς Παρθένου.

(3) Ἐν δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα ϗ ἄλλος τοῦτο ἑρμηνεύει „ Τὸ δὲ κατέβη λαλεῖται μὲν ἀνθρωπίνως, σημαίνει δὲ, ὅτι ἐκένωσεν ἑαυτὸν ϗ ἐταπείνωσε μορφὴν δούλου λαβὼν ὁ πανταχοῦ παρών· ϗ γνόφον πατεῖ τὸν ἡμέτερον· κἂν τὸν ζόφον τέμῃ τις ἀντιστράπτεται φωτὸς ἄκρου δευτέρῳ προβλήματι . . . οὐ μόνον γὰρ κατὰ τὴν θεότητα παντάπασιν ἄγνωστος, ἀλλὰ ϗ κατὰ τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως οἰκονομίαν, ἣν δὴ πόδας οἰητέον, δυσθεώρητος· οἱ γὰρ πόδες τύπος ἂν νοηθεῖεν τῆς ὡς ἐν πράγμασι πορείας ἤγουν διοικήσεως· ἄποπτον δὲ ἀνθρώπῳ παντὶ τοῦ μυστηρίου τὸ βάθος· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἔκλινεν οὐρανοὺς, ἵνα τὴν γῆν τῷ οὐρανῷ συνάψῃ, ϗ τοῖς κάτω πρὸς τὰ ἄνω κοινωνίαν χαρίσηται· οὐκ ἂν δὲ τοῦτο ἐγένετο, εἰ μὴ καταβὰς τοῦτον τὸν τρόπον ἐπεδήμει τῇ γῇ, καθ᾿ ὃν ἠδύνατο δέχεσθαι: τουτέστιν ἐν σαρκὶ, ἥν τινα γνόφον ὑπὸ τοὺς πόδας ἐκάλεσεν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

10: „Καὶ ἐπέβη ἐπὶ Χερουβὶμ καὶ ἐπετά-
„σθη, ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.

Ταῦτα τὰ λόγια εἶναι προφητεία διὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Χριστοῦ· ὅτι δὲ ἐν τῇ Ἀναλήψει τὰ Χερουβὶμ ἐσήκωναν τὸν Ἰησοῦν, διδάσκει ὁ Προφήτης Ἰεζεκιὴλ, ὅστις ἠξιώθη νὰ ἰδῇ τοῦτο μὲ τοὺς προφητικούς του ὀφθαλμούς „ Καὶ ἀνέλαβόν φησι τὰ Χερουβὶμ τὰς πτέρυγας αὐτῶν, καὶ οἱ τροχοὶ ἐχόμενοι αὐτῶν, καὶ ἐμετεωρίσθησαν ἀπὸ τῆς γῆς ἐνώπιον ἐμοῦ ..... καὶ ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ Ἰσραὴλ ἦν ἐπ' αὐτῶν ὑπεράνω (Ἰεζ. ί. 19.) ἀναντιῤῥήτως γὰρ ταῦτα τὰ λόγια λέγει ὁ Ἰεζεκιὴλ, περὶ τῆς σωτηρίου Ἀναλήψεως τοῦ Κυρίου· ἐπειδὴ καὶ ὁ Παῦλος ἀπαύγασμα δόξης τὸν Χριστὸν ὠνόμασεν· ἐπετάσθη δὲ ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας τῶν Χερουβὶμ, τὰ ὁποῖα καὶ ἀνέμους παρακάτω ὠνόμασε, διὰ τὴν ταχύτητα καὶ ὀγλιγωράδα τῆς αὐτῶν κινήσεως· καὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ, ἐκάθητο ὁ ἀναληφθεὶς ἐπάνω εἰς τὰ Χερουβὶμ, τὰ πλησιάζοντα κατὰ τὴν γνῶσιν καὶ σοφίαν εἰς τὴν Θεότητα, εἰς δὲ τοὺς Ἀποστόλους ἐφάνη ὅτι κάθηται ὁ Κύριος ἐπάνω εἰς τὰς πτέρυγας ἀνέμων καὶ νεφέλης· πτερωτοὺς γὰρ τοὺς ἀνέμους ὠνόμασε διὰ τὴν ὀξυτάτην αὐτῶν κίνησιν· διὰ τὶ καὶ πτερωτὰ ὀνομάζονται, ὅσα διαπερῶσι τὸν ἀέρα· ὅθεν ἀκολούθως, ἐπειδὴ διαπερῶσι τὸν ἀέρα οἱ ἄνεμοι, καὶ αἱ νεφέλαι αἱ ὑπὸ ἀνέμου φερόμεναι, διὰ τοῦτο καὶ αὐτὰ πτερωτὰ ἠμποροῦν νὰ ὀνομασθοῦν.

11: Καὶ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ.

Σκότος πρέπει νὰ νοήσωμεν ἐκεῖνο, ὁποῦ δὲν βλέπεται· λέγει λοιπὸν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, ὅτι ὁ ἀναληφθεὶς ἐκρύβη καὶ δὲν ἐβλέπετο· ἐπειδὴ καὶ ἀορασία ἀπέκρυψεν αὐτόν· ταύτην γὰρ ἔβαλεν ὡσὰν σκέπασμα τριγύρω εἰς τὸν ἑαυτόν του· ὅθεν καὶ γέγραπται· ὅτι νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν (Μαρ. ά. 9.) ἢ σκότος νοεῖται ἡ σάρξ, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐκρύπτετο ἡ Θεότης· ἢ ἔθετο σκότος: ἤτοι ἀκαταληψίαν, ἥτις ἀπέκρυπτεν αὐτὸν, καὶ δὲν ἄφινέ τινα νὰ καταλάβῃ αὐτοῦ τὴν Θεότητα· σκοτίζονται γὰρ ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ νόες, ὁποῦ ζητοῦν νὰ ἰδοῦν εἰς τὸ βάθος τῆς γνώσεως τῆς αὐτοῦ Θεότητος. (1)

„Κύκλῳ αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ.

Σκηνὴν ὀνομάζει ἐδῶ, τὴν προσλαβοῦσαν σάρκα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ ἴδιος ὠνόμασε ναόν του „ Λύσατε γάρ φησι τὸν ναὸν τοῦτον (Ἰω· β΄. 19.) ὠνόμασε δὲ αὐτὴν ἔτζι, διὰ τὶ εἰς αὐτὴν ἐσκήνωσεν, ὄχι ὡς περιγραφόμενος ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ ὡς παντοδύναμος ἀποῤῥήτως ἐνοικήσας εἰς αὐτήν· τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι μὲ τὴν σάρκα ἀνελήφθη ὁ Κύριος, καὶ ὅτι δὲν ἀπέβαλεν αὐτὴν, καθὼς μερικοὶ φρενοβλαβεῖς ἐφλυάρησαν ὕστερον· ἢ Σκηνὴν ὀνομάζει τὴν ἀπλησίαστον δόξαν καὶ ἀστραπὴν τῆς Θεότητος· διὰ τὶ καὶ φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον ὀνομάζεται ὁ Θεὸς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον· (ά. Τιμ. ς΄. 16.) τὸ ὁποῖον φῶς, μὲ τὸ νὰ ἦναι κύκλῳ εἰς τὴν φύσιν τῆς Θεότητος, ἀποκρύπτει μὲν αὐτὴν, ἀποστρέφει δὲ τὰ ὀμμάτια καὶ τὸν νοῦν ἐκείνων, ὁποῦ θέλουσι νὰ τὴν ἰδοῦν. (2)

Σκο-

(1) Ὁ δὲ Ἀρεοπαγίτης Διονύσιος ὑψηλότερον ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „ Πολλάκις ἀντιπεπονθότως ἐπὶ Θεοῦ τὰ τῆς στερήσεως ἀποφάσκεται· ὡς τὸ, ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ· ὅπερ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος φῶς εἶπεν ἀπρόσιτον· φῶς γάρ φησιν οἰκῶν ἀπρόσιτον· τὸ γὰρ ἀπρόσιτον φῶς ϗ διὰ τοῦτο ἀφανὲς, ἴσόν ἐστι τῷ ἀφανεῖ σκότει, ὅσον εἰς τὸ μὴ φαίνεσθαι· τοιουτοτρόπως λέγεται καὶ τὸ παμφαὲς φῶς ἀόρατον, ὡς ὑπεραῖρον τὴν ὅρασιν· ϗ ἀγνωσία Θεοῦ, ἡ ὑπεραίρουσα τὴν γνῶσιν· ϗ μωρὸν τοῦ Θεοῦ τὸ ὑπέρσοφον (φύλλ. ιβ΄. τῆς Πανοπλ.)

(2) Παρὰ δὲ τῷ Νικήτᾳ οὕτως ἑρμηνεύεται „ Ζητητέον δὲ εἰ ὁ Θεὸς φῶς ἐστι, πῶς καλύπτεται σκότει; ἢ τάχα

ὡς

„Σκοτεινὸν ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων.

Ὕδωρ ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὸ περὶ Χριστοῦ μήνυμα· νεφέλας δὲ τὰς προφητείας τῶν Προφητῶν κατὰ τὸν Χρυσόστομον· μᾶς δίδει λοιπὸν νὰ νοήσωμεν ἔτζι· ὅτι ἡ προκήρυξις τοῦ Χριστοῦ, ἦτον σκοτεινὴ καὶ δυσνόητος ἡ ἐν ταῖς προφητείαις κεχρυμμένη· καὶ ὕδωρ μὲν αὐτὴ ὀνομάζεται, διὰ τὶ ἀνέψυχε τοὺς λειποθυμοῦντας ἀπὸ τὴν ξηρασίαν τῆς πλάνης· νεφέλαι δὲ, διὰ τὶ κεχρυμμένον εἶχε τὸν μηνυόμενον· ἀέρες δὲ, διὰ τὴν καθαρότητα καὶ λεπτότητα τοῦ νοῦ· ὅτι δὲ νεφέλας τοὺς Προφήτας ἡ Γραφὴ πολλάκις ὀνομάζει, μάρτυς ὁ Ἡσαΐας· ὅστις ὀνομάσας ἀμπελῶνα τὸν οἶκον τοῦ Ἰακὼβ, ἀναφέρει καὶ νεφέλας, προσαζομένας νὰ μὴ βρέχουν εἰς αὐτόν· „Καὶ ταῖς νεφέλαις φησὶν ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι ὑετὸν ἐν αὐτῷ· (Ἡσ. έ. 6.) δηλαδὴ θέλω προσάξω τοὺς Προφήτας νὰ μὴ προφητεύουσι πλέον τὰ μέλλοντα εἰς τοὺς Ἑβραίους. (1)

12: „Ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως ἐνώπιον αὐ-
„τοῦ αἱ νεφέλαι διῆλθον.

Ἀπὸ τὴν λαμπρότητα, λέγει, τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἡ ὁποία φωτίζει, ὄχι μόνον τοὺς πλησίον ὄντας, ἀλλὰ καὶ τοὺς μακράν (τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἡ τηλαύγησις) αἱ σκοτειναὶ καὶ ἀσαφεῖς προφητεῖαι διελύθησαν· καθὼς καὶ ὅταν ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος, διαλύεται τὸ σκότος τῶν νεφελῶν, καὶ φαίνεται καθαρῶς τὸ πρῴην ὑπ' αὐτῶν κρυπτόμενον μέρος τοῦ οὐρανοῦ· ἢ νεφέλας ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὸ σκότος τοῦ παλαιοῦ νόμου· ὅταν γὰρ ἔλαμψεν ὁ Χριστὸς, τότε διελύθη τὸ κάλυμμα τῶν συμβόλων καὶ αἰνιγμάτων τοῦ νόμου, καὶ ἐγνωρίσθη, ὅτι αὐτὰ ὅλα προετύπουν καὶ εἰκόνιζον τὸν Χριστόν „Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς κατὰ τὸν Ἀπόστολον· (Ῥωμ. ί. 4.) κατὰ τὴν ἐξήγησιν λοιπὸν ταύτην, οὕτω συνάπτεται τὸ ῥητόν· ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως τῆς ἐνώπιον αὐτοῦ: ἤτοι τῆς αὐτοῦ, ἢ τῆς ἐπιφανείας αὐτοῦ· αἱ νεφέλαι διῆλθον· κατὰ δὲ τὴν προτέραν ἐξήγησιν ἀναγινώσκων τὸ ῥητὸν, θέλεις διαχωρίσεις τὸ, ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως, καὶ θέλεις συνάψεις αὐτὸ μὲ τὰ ὕστερα· καὶ τοιοῦτον συνάξεις νόημα: δηλαδὴ, ὅτι ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος ἐτηλαύγησε κατὰ τὴν θεανδρικὴν αὐτοῦ πολιτείαν, ἐνώπιον αὐτοῦ: ἤτοι εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· καὶ ἀντ' αὐτοῦ οἱ Ἀπόστολοι ἀποσαλάζοντες τὸν τοῦ κηρύγματος λόγον ὡσὰν δρόσον, διεπέρασαν τὴν Οἰκουμένην, καὶ τὰ χωράφια τῶν ψυχῶν ποτίζοντες, καρποὺς τῶν ἀρετῶν εἰς αὐτὰς ἀνεβλάστησαν. (2).

„Χάλαζαι καὶ ἄνθρακες πυρός.

Τοῦ-

ὡς καλύπτεται τῇ ἀγνοίᾳ τὸ γινωσκόμενον, ἥτις ὡς πρὸς τὸν γινώσκοντα λέγεται· ἢ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, γνόφος ἐστὶν ἡ σάρξ· μέσος γὰρ ἡμῶν τε ϗ τοῦ Θεοῦ ὁ σωματικὸς οὗτος ἵσταται γνόφος, ὥσπερ ἡ νεφέλη τὸ πάλαι τῶν Αἰγυπτίων ϗ τῶν Ἑβραίων· ἢ τὸ κάλυμμα, Μωσέως ϗ τῆς πωρώσεως Ἰσραήλ· ϗ τοῦτό ἐστιν ἴσως, ὃ ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ, τὴν ἡμετέραν παχύτητα, δι' ἣν ὀλίγοι ϗ μικρὸν διακύπτουσιν.

(1) Διὰ τοῦτο ϗ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα ἑρμηνεύεται οὕτω „Νεφέλαι δὲ οὐ γῆς, ἀλλ' ἀέρων οἱ θεῖοι Προφῆται, ὡς μὴ τὰ τῆς γῆς, ἀλλὰ τὰ ἄνω φρονοῦντες· ἔφη δὲ ὁ μέγας Βασίλειος, νεφέλη ἐστὶν ἀὴρ παχὺς ἐκ τῆς ὑγρᾶς κατὰ γῆν ἀναθυμιάσεως συνιστάμενος, εἶτα μετεωρισθεὶς τοῖς ἀνέμοις, ὅταν λάβῃ παρ' αὐτῶν ἀξιόλογον ἀθροισμὸν, ϗ τὸ ἐκ τῆς ἐνεσπαρμένης αὐτῷ νοτίδος βάρος ἱκανὸν γένηται, τότε σταγόνας εἰς γῆν ἀφίησι· τοιαύτη τῶν ὄμβρων ἡ φύσις, ἀπὸ γῆς τὴν ἀρχὴν ἐχόντων, ϗ δι' ἀέρος πάλιν ἐπὶ γῆς φερομένων· τοιοῦτοι ϗ οἱ Προφῆται· ἐκ μὲν τῆς κοινῆς φύσεως ὡρμημένοι, διὰ δὲ καθαρότητα ψυχῆς, τῇ δυνάμει τοῦ Πνεύματος ὑπερυψούμενοι, ϗ λόγων γονίμων σταγόνας ταῖς καρποφόροις ψυχαῖς ἐνστάζοντες.

(2) Ἄλλος δὲ ἑρμηνεύει παρὰ τῷ Νικήτᾳ· ὅτι τηλαύγησις λέγεται ἡ αὐγὴ τῆς ἀστραπῆς ϗ ἔξαψις, ἥτις γίνεται ὅταν τὰ νέφη πυκνωθοῦν· ἀπὸ τῆς τηλαυγήσεως λοιπὸν τοῦ σωτῆρος, αἱ νεφέλαι διῆλθον: ἤγουν εἰς τὸ μέσον ἦλθον ϗ ἐφανερώθησαν, ἃ ἔλεγον περὶ Χριστοῦ οἱ Προφῆται.

Τοῦτο δύναται μὲν νὰ ἁρμοσθῇ καὶ εἰς τὴν πρώτην ἐξήγησιν καὶ ἔννοιαν τῶν Προφητῶν· διὰ τὶ αἱ προφητεῖαι παρομοιάζουν μὲ τὰς χαλάζας, διὰ τὸ σκληρὸν τῆς ἀσαφείας ὁποῦ περιέχουν· καὶ μὲ τὸ πῦρ, διὰ τὶ κατακαίουν τὰς ἀντιλογίας τῶν ἀπιςούντων· ὥςε ὁποῦ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῖ ἡ νεφέλη, ἡ χάλαζα, καὶ τὸ πῦρ, διὰ τὰς προῤῥηθείσας αἰτίας· ἁρμόζει δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἐξήγησιν τῶν Ἀποςόλων: ἀνίσως δηλαδὴ καὶ νοήσωμεν τοὺς Ἀποςόλους χάλαζαν καὶ πῦρ· χάλαζαν μὲν, ὡς τὴν πλάνην ἀποτυφλόνοντας καὶ διαφθαίροντας· καθὼς καὶ ἡ χάλαζα ἀποτυφλόνει τὰ ἀνοικτὰ ἀμπέλια, καὶ διαφθείρει τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα· πῦρ δὲ καὶ φωτίαν, ὡς κατακαίοντας τὴν ἀσέβειαν. (1)

13: „Καὶ ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ Κύριος, „καὶ ὁ Ὕψιστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ.

Κύριος καὶ Ὕψιςος ὀνομάζεται ὁ Θεὸς, ὡς αὐθέντης καὶ ὑψηλός· ἐβρόντησε δὲ καὶ ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ, ὅταν πρὸς τὸν Πατέρα ἐβόησεν ὁ Υἱὸς „Πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα· ἦλθε γάρ φησι φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· „Καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω· ὁ δὲ ὄχλος ὁ ἑςὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγον βροντὴν γεγονέναι. (Ἰω. ιβ΄. 30.) ὥςε, τὸ μὲν ἐβρόντησεν, ἐῤῥέθη κατὰ τὴν ὑπόληψιν τῶν ἀκουσάντων· τὸ δὲ, ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ, ἐῤῥέθη πρὸς τὴν ἀληθῆ καὶ ἔναρθρον φωνὴν, ὁποῦ ἔδωκεν ὁ Πατὴρ· διότι φωνὴ ἔναρθρος οὖσα, ἐφάνη βροντὴ εἰς τοὺς ἀκούοντας. Δὲν πρέπει δὲ νὰ θαυμάζωμεν, ἀνίσως καὶ βλέπωμεν πῶς δὲν ἔχουν ἀκολουθίαν καὶ τάξιν αἱ προφητεῖαι· διὰ τὶ ἀπὸ τοῦτο δείχνεται, ὅτι οἱ Προφῆται δὲν ἐπροφήτευον ἐκεῖνα ὁποῦ ἤθελον, καὶ καθὼς ἤθελον· ἀλλ᾽ ἐκεῖνα μόνον ἐλάλουν, ὅσα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνέπνεεν εἰς αὐτοὺς, καὶ καθὼς τὰ ἐνέπνεεν. (2)

14: „Ἐξαπέστειλε βέλη καὶ ἐσκόρπισεν „αὐτούς.

Βέλη: ἤτοι σαΐτας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς μαθητὰς καὶ Ἀποςόλους, οἵτινες ἀπεςάλησαν εἰς ὅλον τὸν Κόσμον· ἐπειδὴ διὰ μέσου αὐτῶν ἐσκόρπισεν ὁ Χριςὸς τοὺς πονηροὺς Δαίμονας, τοὺς ὁποίους ἐφανέρωσε μὲ τὸ αὐτούς· χωρὶς νὰ εἰπῇ τὸ ὄνομά των· διὰ τὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς μισεῖ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους ἀκαθάρτους Δαίμονας, ἔτζι μισεῖ καὶ τὸ ψιλὸν αὐτῶν ὄνομα.

„Καὶ ἀστραπὰς ἐπλήθυνε καὶ συνετάραξεν αὐτούς.

Τοὺς ἰδίους Ἀποςόλους πρέπει νὰ νοήσωμεν καὶ σαΐτας, καὶ ἀςραπάς· σαΐτας μὲν, διὰ τὶ ἐκτύπουν καὶ ἀνέτρεπον τὴν πλάνην τῶν Δαιμόνων ὡς εἴπομεν· ἀςραπὰς δὲ, διὰ τὶ ἔκαιον τὴν ἀσέβειαν, καὶ τοὺς βωμοὺς τῶν εἰδώλων· διότι οἱ Δαίμονες κτυπούμενοι μὲν, ὡσὰν ἀπὸ σαΐτας, ἀπὸ τὰς προσευχὰς καὶ τὸ κήρυγμα τῶν Ἀποςόλων, ἐπι-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ἀφ᾽ οὗ ἐφανερώθησαν αἱ προφητεῖαι τῶν Προφητῶν αἱ περὶ τοῦ Χριςοῦ προκηρυχθεῖσαι, δὲν ἀπέμεινεν ἄλλο εἰς τοὺς ἀπειθήσαντας, πάρεξ χάλαζα καὶ ἄνθρακες: ἤγουν κόλασις καὶ τιμωρία· καθὼς ἠκολούθησεν εἰς τοὺς Αἰγυπτίους τιμωρίαι καὶ μάςιγες διὰ χαλάζης καὶ πυρός.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι καθὼς ἀπὸ τὴν πύκνωσιν τῶν νεφῶν γίνονται αἱ βρονταί· ἔτζι καὶ διὰ τῶν Ἀποςόλων ἔγινε τὸ σωτήριον κήρυγμα ὡσὰν μία βροντὴ, καὶ ὅλην τὴν ὑπ᾽ οὐρανὸν κατεβρόντησε· καὶ ἦτον Θεοῦ φωνὴ περισσότερον παρὰ ἀνθρώπων· ἐπειδὴ „Οὐχ ὑμεῖς ἐςὲ φησιν οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος πηγὰς ἐνόησε τοὺς Προφήτας, καὶ θεμέλια, τὰ πέντε βιβλία τοῦ Μωϋσέως· ταῦτα γάρ εἰσιν ἡ κρηπὶς καὶ πίςις τῆς θεογνωσίας, καὶ ἐν αὐτοῖς εὑρήκαμεν τὸ τοῦ Χριςοῦ μυςήριον· ἐν τύπῳ τοῦτο ὠδίνουσιν· ἢ πηγὰς καὶ θεμέλια νοήσεις τὸ βάπτισμα· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „Ἀγαθὸν τὸ ἀποκαλυφθῆναι τὰ θεμέλια τῆς Οἰκουμένης, ἵνα θεωρηθῇ ἡ ἁγία Τριὰς, ἥτις ἄρχει τῶν κτισμάτων.

πιπτον· μὴ ὑποφέροντες δὲ τὴν ἀςραπὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τοῦ κατοικοῦντος εἰς τοὺς Ἀποςόλους, συνεταράττοντο καὶ εἰς ἔκπληξιν ἤρχοντο, ἀποροῦντες τί νὰ γένωσιν.

15: „ Καὶ ὤφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων.

Πηγαὶ τῶν ὑδάτων νοοῦνται καὶ ἐδῶ οἱ ἴδιοι Ἀπόςολοι κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐςάθησαν οἱ πρῶτοι διδάσκαλοι τῆς εἰς τὸν Χριςὸν πίςεως, ὡς χειροτονηθέντες εἰς τοῦτο ἀπὸ αὐτὸν τὸν Χριςόν· ὕδωρ γὰρ εἶναι ἡ διδασκαλία τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου· πηγαὶ δὲ, οἱ πρῶτοι ταύτης κρουνοὶ καὶ αἱ βρύσεις: ἤτοι οἱ Ἀπόςολοι· οἱ ὁποῖοι ἐφάνησαν εἰς ὅλους τοιοῦτοι, ὡς εἰς πάντας Ἀποςαλέντες ὑπὸ τοῦ Κυρίου.

„ Καὶ ἀνεκαλύφθη τὰ θεμέλια τῆς οἰ-
„ κουμένης.

Οἱ ἴδιοι Ἀπόςολοι ὀνομάζονται ἐδῶ καὶ θεμέλια τῆς οἰκουμένης· ἐπειδὴ αὐτοὶ πρῶτοι ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χριςὸν, καὶ ἔβαλον θεμέλιον ςερεὸν καὶ ἄσειςον τῆς πίςεως εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον θεμέλιον ἐποικοδομοῦνται, ὅλοι οἱ πιςεύσαντες Χριςιανοί· ἀπεκαλύφθησαν δὲ καὶ ἐφανερώθησαν οἱ Ἀπόςολοι τοιοῦτοι, διὰ μέσου τῆς λαμπρότητος τῆς ζωῆς των, καὶ τῶν θαυμάτων ὁποῦ ἐνήργουν· καὶ τῶν μὲν ἄλλων αἰσθητῶν οἰκοδομημάτων τὰ θεμέλια, εὑρίσκονται κεκρυμμένα μέσα εἰς τὴν γῆν καὶ δὲν φαίνονται· ταῦτα δὲ τὰ θεμέλια τῆς πίςεως, οἱ θεῖοι, λέγω, Ἀπόςολοι, φαίνονται μὲν εἰς ὅλους ἐπάνω ἀπὸ τὴν γῆν, λάμπουν δὲ μὲ λόγον καὶ πρᾶξιν. (1)

„ Ἀπὸ ἐπιτιμήσεώς σου Κύριε.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, ἔγιναν, διὰ τί οἱ Δαίμονες ἐπιτιμήθησαν ἀπὸ ἐσένα Κύριε, καὶ ἐφοβήθησαν.

„ Ἀπὸ ἐμπνεύσεως πνεύματος ὀργῆς
„ σου.

Μὲ τὴν φωτίαν παρομοιάζει ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ· ἥτις ὅταν ἀνάπτῃ, ἀναδίδει ἕνα καπνώδη ἀτμὸν, ὅςτις διὰ τῆς μύτης ἐμπνέεται καὶ χύνεται εἰς τὸν ἀέρα. διὰ τοῦτο καὶ πνεῦμα ὀργῆς ὁ καπνὸς αὐτὸς ὀνομάζεται· διὰ τοῦτο συνειθίζομεν νὰ λέγωμεν, ὅτι οἱ πολλὰ ὀργιζόμενοι, καπνὸν καὶ πῦρ πνέουσιν· ὅθεν καὶ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ διὰ τοῦ πνεύματος, τὴν κίνησιν καὶ ἔξαψιν τῆς ὀργῆς τοῦ Θεοῦ, αἰνιγματωδῶς μὲν ἐφανέρωσεν, ἀνθρωποπρεπῶς δὲ τὸν λόγον ἐσχημάτισε· τόσον πολλὰ, λέγει, ὠργίσθης Κύριε, ὥςε ὁποῦ ἐνέπνευσας ἕνα πνεῦμα ὀργῆς εἰς τὸν ἀέρα, καὶ μὲ αὐτὸ διεσκόρπισας τοὺς ἐχθρούς σου Δαίμονας.

16: „ Ἐ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα, ὅτι θεμέλια τῆς οἰκουμένης εἶναι ϗ τὰ πίςεως πρῶτα ϗ βάσιμα δόγματα, τά τε περὶ τῆς θεολογίας τῆς ἁγίας Τριάδος, ϗ τὰ περὶ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας τοῦ Θεοῦ Λόγου· τὰ ὁποῖα φανεροῦνται εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων: ἤγουν εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ ἁγίου Βαπτίςματος· ὅταν γὰρ βαπτίζωνται οἱ Χριςιανοὶ, τότε ὁμολογοῦσι τὰ τοιαῦτα θεμελιώδη τῆς πίςεως δόγματα· ὁ δὲ Θεοδώριτος κατὰ τὸ γράμμα ἐξηγεῖ τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „ Καὶ τοῦτο ἐφ' ἡμῶν ἐν πολλοῖς γεγένηται κλίμασι· διέςη γὰρ ἡ γῆ κινηθεῖσα, ϗ βάθος ἄμετρον ἐν ὑψηλοῖς ὄρεσιν ἀνεφάνη, ϗ ὕδωρ ἐν ἀνύδροις ἐδόθη χωρίοις· ποιεῖ δὲ ταῦτα ὁ τῶν ὅλων Πρύτανις τὴν τιμωρητικὴν αὐτοῦ δύναμιν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιδεικνὺς, ϗ διδάσκων, ὡς δύναται μὲν ἐν ἀκαρεῖ πᾶσι πανωλεθρίαν ἐπενεγκεῖν, φιλανθρωπίᾳ δὲ χρώμενος ἀναβάλλεται τὴν τιμωρίαν ϗ προσμένει τὴν μεταμέλειαν.

16: „ Ἐξαπέστειλεν ἐξ ὕψους καὶ ἔλαβέ „ με.

Τὰ λόγια ταῦτα λέγει ὁ Δαβὶδ διὰ λόγου του, ἐπαναστραφεὶς εἰς τὸν εἱρμὸν καὶ εἰς τὸ προκείμενον τοῦ λόγου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον εὐγῆκεν· ἔστειλε, λέγει, ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν βοήθειαν, καὶ μὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἐναντία. (1)

„ Προσελάβετό με ἐξ ὑδάτων πολλῶν.

Τὰ νερὰ κοντὰ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν, ποτὲ μὲν, νοοῦνται εἰς τὴν καθαρότητα καὶ δροσιμὸν τῆς ψυχῆς· καθὼς ὅταν νοήσωμεν τὴν διδασκαλίαν ὕδατα· ποτὲ δὲ, φανερώνουν καταποντισμὸν καὶ ἀφανισμὸν, καθὼς νοοῦνται τώρα ἐδῶ· ἐπειδὴ τοιοῦτον εἶναι τὸ φυσικὸν ἰδίωμα τοῦ νεροῦ, ἄλλοτε μὲν, νὰ καθαρίζῃ τὰ ἐν αὐτῷ πλυνόμενα, ἄλλοτε δὲ, νὰ πνίγῃ τὰ ἐν αὐτῷ καταβυθιζόμενα ζῶα· καὶ μάλιστα ὅταν τὸ νερὸν εἶναι πολὺ καὶ βαθύ· πρέπει λοιπὸν νὰ νοήσωμεν ἐδῶ τὰ πολλὰ νερὰ, πῶς δηλοῦσι τὸ πλῆθος τῶν συμφορῶν, ἢ καὶ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Δαβίδ· προσελάβετο δὲ εἶπεν: ἤγουν μὲ εὔγαλε καὶ μὲ ἐτράβιξεν εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ Θεός. διὰ τὶ ἐκεῖνος ὁποῦ εὐγάνει τινὰ ἀπὸ τὸ νερὸν, τὸν τραβίζει εἰς τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἔτζι τὸν γλυτόνει ἀπὸ τὸν θάνατον.

17: „ Ῥύσεταί με ἐξ ἐχθρῶν μου δυνατῶν.

Ἐχθροὺς δυνατοὺς ἐδῶ πρέπει νὰ νοήσωμεν τοὺς Δαίμονας· διὰ τὶ πολεμοῦσι τοὺς ἀνθρώπους καὶ φανερὰ καὶ κρυφὰ, καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ μὲ κάθε αἴσθησιν· διὰ τὶ ἔχουν φύσιν, ἡ ὁποία δὲν κουράζεταί ποτε εἰς τὸ νὰ πολεμῇ, καὶ διὰ τὶ εἶναι πνεύματα λεπτὰ ὁποῦ κόπον δὲν αἰσθάνονται· ὁ Θεὸς λοιπὸν, λέγει, ὁποῦ μὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τοὺς αἰσθητούς μου ἐχθροὺς, αὐτὸς θέλει μὲ λυτρώσει καὶ ἀπὸ τοὺς νοητοὺς, οἵτινες εἶναι δυνατοὶ εἰς τὴν πονηρίαν καὶ τὸν ἀφανισμὸν τῶν ἀνθρώπων.

„ Καὶ ἐκ τῶν μισούντων με, ὅτι ἐστε„ ρεώθησαν ὑπὲρ ἐμέ.

Οἱ Δαίμονες, λέγει, ἐπειδὴ καὶ εἶναι μισάνθρωποι, διὰ τοῦτο μισοῦσι καὶ ἐμένα, ὁποῦ εἶμαι ἄνθρωπος· καὶ μάλιστα ὅταν βοηθοῦμαι ἀπὸ τὸν Θεόν· διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν θέλει μὲ λυτρώσει ὁ Θεὸς ἀπὸ αὐτοὺς, διὰ τὶ εἶναι ὅλοι ἑτοιμασμένοι καὶ ἁρματωμένοι κατ' ἐπάνω μου· ἢ μᾶλλον εἰπεῖν· διὰ τὶ εἶναι δυνατώτεροι ἀπὸ ἐμένα· ὅστις δὲν ἁρματώθηκα μὲ τὰ ἅρματα τῆς ἀρετῆς, καθὼς ἦτον πρέπον· ἀλλὰ ἀμέλησα καὶ εὑρίσκομαι ἀναρμάτωτος· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ μὲν Δαίμονες, ἔχουσι φύσιν ἄϋλον καὶ δυνατήν· καὶ ἀκολούθως βλέποντας ἐμένα τὸν ὑλικὸν, κτυποῦσι καὶ μὲ πληγόνουσιν· ἐγὼ δὲ, μὲ τὸ νὰ εἶμαι ὑλικὸς καὶ ἀδύνατος, δὲν βλέπω τοὺς ἐμὲ πληγόνοντας.

18: „ Προέφθασάν με ἐν ἡμέρᾳ κακώσεώς „ μου.

Τὸ προφθάνειν δὲν φανερόνει πάντοτε τὸ προλαμβάνειν· ἀλλὰ μερικαῖς φοραῖς φανερόνει καὶ τὸ φθάνειν ἁπλῶς, καὶ τὸ ἐπαναβαίνειν· καθὼς τοῦτο σημαίνει καὶ τώρα ἐδῶ· ἐπανέβηκαν, λέγει, οἱ ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω μου Κύριε, τόσον οἱ ὁρατοὶ, ὅσον καὶ οἱ ἀόρατοι· πό-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐξαπέστειλεν ἐξ ὕψους καὶ ἔλαβέ με· ἀντὶ τοῦ, πέπεικεν ἅπαντας ὡς οὐρανόθεν μοι τὴν ἐπικουρίαν παρέσχεν.

ποτε; εἰς τὸν καιρὸν τῆς κακώσεώς μου: ἤγουν ὅταν ἤμουν ἀσθενὴς καὶ ὑςερημένος ἀπὸ ἅρματα πολεμικὰ, τόσον τὰ ὁρατὰ, ὡσὰν καὶ τὰ ἀόρατα· ὁποῖαι εἶναι αἱ ἀρεταὶ, καὶ ἡ ἐργασία τῶν θείων ἐντολῶν· διότι αὐτοὶ, μὲ τὸ νὰ βλέπουν ἐμένα ἀσθενῆ καὶ ἔρημον ἀπὸ ἅρματα, ἐπανέβηκαν εἰς ἐμὲ καὶ μὲ ἐπολέμησαν. (1)

„Καὶ ἐγένετο Κύριος ἀντιστήριγμά „μου.

Εἰς καιρὸν, λέγει, ὁποῦ ἐγὼ ἔμελλον νὰ πέσω εἰς τὸν πόλεμον καὶ νὰ θανατωθῶ, ἔγινεν ὁ Θεὸς ςερέωμα καὶ ἐπακούμβισμα εἰς τὴν ἀσθένειάν μου, καὶ μὲ ἐςήριξεν ὡσὰν μὲ ῥάβδον, τὴν τοὺς ἀδυνάτους ςηρίζουσαν.

19: „Καὶ ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν.

Ἀπὸ τὴν ςενοχωρίαν, λέγει, τῶν θλίψεων, μὲ εὔγαλεν ὁ Θεὸς εἰς πλάτος εὐφροσύνης καὶ ἀνέσεως· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ αὐτὸς εἶπεν „Ἐν θλίψει ἐπλάτυνάς με (Ψαλ. δ΄. 1.) ἢ λέγει τοῦτο, ὅτι οἱ ἐχθροὶ, ὅταν περικυκλόνουν τινα, ςενοχωροῦσιν αὐτὸν ὡς περικλεισμένον· ὅταν δὲ αὐτὸς λυτρωθῇ ἀπὸ τὸν συγκλεισμὸν τῶν ἐχθρῶν, τότε λαμβάνει εὐρυχωρίαν καὶ πλατυσμὸν, χωρὶς νὰ ςενοχωρῆται εἰς τὸ ἑξῆς.

„Ῥύσεταί με ὅτι ἠθέλησέ με.

Ὁ Θεὸς, λέγει, ὁποῦ ἔδειξε τόσην κηδεμονίαν καὶ μὲ ἐλύτρωσεν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου ἕως τώρα, αὐτὸς καὶ εἰς τὸ μέλλον θέλει με λυτρώσει ἀπὸ αὐτοὺς βέβαια· διὰ τί μὲ ἠθέλησεν: ἤγουν μὲ ἐδιάλεξεν. (2)

20: „Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ „τὴν δικαιοσύνην μου.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ, δὲν ἀδίκησα, οὔτε ἔβλαψα τοὺς ἐχθρούς μου· ἀλλὰ ἐφάνηκα δίκαιος πρὸς αὐτοὺς μέχρι τοῦ παρόντος: τούτου χάριν κατὰ τοῦτο θέλω λάβω παρὰ Θεοῦ τὴν ἀμοιβήν· καὶ ἀντὶ τῆς δικαιοσύνης μου, θέλει ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος, ὡσὰν χρέος, τὴν θείαν του βοήθειαν.

„Καὶ κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χει„ρῶν μου ἀνταποδώσει μοι.

Ἡ καθαρότης ἐδῶ τῶν χειρῶν, εἶναι ἐπεξήγησις τῆς δικαιοσύνης ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· ἐπειδὴ, λέγει, ἐγὼ, οὔτε ἥρπασα, οὔτε ἐπλεονέκτησα, οὔτε ἐπιβούλευσα τοὺς ἐχθρούς μου τοὺς πλεονεκτοῦντας καὶ ἐπιβουλεύοντάς με· ἀλλὰ καθαρὰς ἔχω τὰς χεῖράς μου ἀπὸ κάθε μολυσμὸν ἁρπαγῆς καὶ ἀδικίας, συγκρινομένας μὲ τὰς ἁρπακτικὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν μου: διὰ τοῦτο λέγω, θέλει μοι δώσει ὁ Θεὸς τὴν βοήθειάν του δικαίως· ἢ διὰ τῶν χειρῶν, φανερόνει ὁ Δαβὶδ ὅλας ἁπλῶς τὰς πράξεις καὶ ἔργα του· ἐπειδὴ μὲ τὰς χεῖρας πράττομεν, ὅσα πράττομεν.

21: „Ὅτι ἐφύλαξα τὰς ὁδοὺς Κυρίου, καὶ οὐκ

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐνταῦθα αἰνίττεσθαί μοι δοκεῖ τὴν τοῦ Ἀβεσσαλὼμ ἐπανάςασιν μετὰ τὴν ἁμαρτίαν γεγενημένην· κάκωσιν γὰρ, ἣν ὁ Σύμμαχος ταλαιπωρίαν καλεῖ, τῆς ψυχῆς λέγει τὴν ἀσθένειαν, δι' ἣν ἡ ἁμαρτία γεγένηται.

(2) Ἄλλως δέ τις παρὰ τῷ Νικήτα λέγει „Διὰ τοῦτο ῥύσεταί με, οὐχ ὅτι ἐγὼ σωτηρίας ἄξιος. ἀλλ' ἐπειδὴ ἔδοξεν αὐτῷ δι' ἀγαθότητα εἶναί με καὶ σώζεσθαι.

„Οὐκ ἠσέβησα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ μου.

Ἐδῶ γράφει τὰ αἴτια ὁ Δαβὶδ, διὰ τὰ ὁποῖα εἶχε καθαρότητα εἰς τὰς χεῖρας· ἤμουν, λέγει, καθαρὸς, διὰ τὶ ἐφύλαξα τὰς ὁδούς: ἤγουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Κυρίου, καὶ δὲν ἐχωρίσθηκα ἀπὸ τὸν Θεὸν, ὡσὰν ἕνας ἀσεβής· ὅποιος δὲ φυλάττει τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τῶν ἐντολῶν περιπατεῖ, αὐτὸς ἐξ ἀνάγκης μένει καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας.

22: „Ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώ„πιόν μου, εἰσὶ καὶ τὰ δικαιώματα αὐ„τοῦ οὐκ ἀπέστησαν ἀπ' ἐμοῦ.

Ἄλλο εἶναι νόμος, καὶ ἄλλο εἶναι ἐντολή· ἄλλο, μαρτύριον· ἄλλο, κρίμα, καὶ ἄλλο, δικαίωμα· νόμος μὲν εἶναι, ὁ καθόλου περιέχων πάσας τὰς ἐντολάς· ὡς τό „Ὁ Νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη (Ἰω· α'. 17.) ἐντολαὶ δὲ εἶναι, αἱ κατὰ μέρος ἐν τῷ νόμῳ περιεχόμεναι· οἷον τό „Οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέψεις· καὶ τὰ λοιπὰ κατ' εἶδος· μαρτύριον δὲ εἶναι, ὅταν ὁ νομοθέτης προσάζῃ κἀνένα πρᾶγμα τοὺς ἀκούοντας, μὲ κάποιαν διαμαρτυρίαν· καθὼς ὅταν ὁ Μωϋσῆς λέγῃ πρὸς τοὺς Ἑβραίους· ὅτι ἐὰν τάδε καὶ τάδε ποιήσητε „Διαμαρτύρομαι ὑμῖν σήμερον τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅτι ἀπωλείᾳ ἀπολεῖσθε. (Δευτ. δ. 26.) κρίματα δὲ εἶναι, ὅσα ἐγράφησαν, κρίνοντος ἔτζι τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποφασίζοντος· καθὼς ἐλιθοβολήθη ὁ βλασφημήσας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ὁ Μωϋσῆς μὲν γὰρ, ἀνέφερε τὴν κρίσιν ἐκείνου εἰς τὸν Θεόν, ὁ δὲ Θεὸς ἔκρινε καὶ ἐπρόσαξε νὰ λιθοβοληθῇ ὁ βλασφημήσας· ὅθεν τοῦτο ἔγινεν εἰς τὸ ἑξῆς κρίμα καὶ ὅρος καὶ κατὰ τῶν ἄλλων βλασφημιῶν· δικαιώματα δὲ εἶναι τὰ τοιαῦτα προστάγματα τοῦ Θεοῦ· ἤγουν τό „Ἐὰν κτήσῃ παῖδα Ἑβραῖον, ἓξ ἔτη δουλεύσει σοι (Ἔξ. κα'. 2.) καὶ τὰ ὅμοια· ταῦτα γὰρ εἶναι γεμάτα ἀπὸ δικαιοσύνην. Καὶ ἡ μὲν ἀκριβὴς διαίρεσις τῶν ἀνωτέρω, εἶναι τοιαύτη· ὀνομάζονται ὅμως αὐτὰ πολλαῖς φοραῖς, καὶ ἕνα ἀντὶ τοῦ ἄλλου: ἤγουν μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἑνὸς, ὀνομάζονται καὶ τὰ ἄλλα· καθὼς μάλιστα τοῦτο φαίνεται εἰς τὸν ριη'. Ψαλμόν: ἤτοι εἰς τὸ „Μακάριοι οἱ ἄμωμοι· ἐδῶ δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὸ ὄνομα τῶν κριμάτων καὶ τῶν δικαιωμάτων ὅλας τὰς ἐντολὰς περιέλαβεν, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον· ὅλαι, λέγει, αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ εὑρίσκονται ἐνώπιόν μου, ὡς γινωσκόμεναι παρ' ἐμοῦ, καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν τελειούμεναι.

23: „Καὶ ἔσομαι ἄμωμος μετ' αὐτοῦ.

Θέλω γένω, λέγει, ἄμωμος καὶ καθαρὸς μετ' αὐτοῦ· ἤγουν μετὰ τοῦ Θεοῦ εὑρισκόμενος, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐργαζόμενος· ἢ τὸ μετ' αὐτοῦ εἶναι, ἀντὶ δι' αὐτοῦ· ἤγουν διὰ τῆς χάριτος καὶ βοηθείας τοῦ Θεοῦ, θέλω φυλαχθῶ καθαρὸς καὶ ἀκατηγόρητος.

„Καὶ φυλάξομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου.

Φυλακὴν λέγει τώρα ἐδῶ τὴν ἀποχήν· ἀνομίαν δὲ, τὴν ἁμαρτίαν· τὴν ἀνομίαν μου δὲ εἶπε μὲ τὴν ἀντωνυμίαν, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτι ἡ ἁμαρτία εἶναι οἰκεία εἰς τὴν σάρκα τὴν κλίνουσαν εἰς τὰ πάθη· ἢ τό μου ἐπρόσθεσεν, ὅτι καὶ αὐτὸς καθ' ὃ ἄνθρωπος, ἐσυγκατατίθετο κἀμμίαν φορὰν εἰς τὸ νὰ ἁμαρτήσῃ· ἐπειδὴ οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις ἀναμάρτητος. (1)

24:

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἔσομαι ἄμωμος μετ' αὐτοῦ· καὶ πῶς δυνατὸν τοῦτο κατορθῶσαι; καὶ φυλάξομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου· ἀπεχόμενός φησιν ἐκείνων, ἃ κακῶς εἰργασάμην, ἄμωμος εἰς τὸν ἐπιόντα γενήσομαι χρόνον·

24: „Καὶ ἀνταποδώσει μοι Κύριος κατὰ „τὴν δικαιοσύνην μου, καὶ κατὰ τὴν „καθαριότητα τῶν χειρῶν μου ἐνώπιον „τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ.

Ἀνίσως, λέγει, καὶ ἤμουν, ἢ θέλω εἶμαι δίκαιος καὶ καθαρὸς, βέβαια θέλω λάβω καὶ τὴν πρέπουσαν ἀμοιβὴν παρὰ Θεοῦ τῆς δικαιοσύνης καὶ καθαρότητός μου· ὅρα δὲ ὅτι εἶπε „Κατὰ τὴν καθαριότητα τῶν χειρῶν μου, τὴν ἐνώπιον αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ γινομένην· καὶ ὄχι εἰς ἐπίδειξιν καὶ ἀρέσκειαν τῶν ἀνθρώπων.

25: „Μετὰ ὁσίου ὅσιος ἔσῃ· καὶ μετὰ ἀν„δρὸς ἀθώου, ἀθῶος ἔσῃ.
26: „Καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσῃ, „καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις.

Ὅσιος μὲν εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ εἶναι εὐσεβὴς εἰς τὰ πρὸς Θεὸν καθήκοντα· ἀθῶος δὲ, ὁ ἀκατηγόρητος εἰς τὰ πρὸς ἀνθρώπους καθήκοντα· ἐκλεκτὸς δὲ, ὁ τὰ πρὸς τὴν ἀρετὴν τέλειος· στρεβλὸς δὲ, ὁ σκολιὸς καὶ διεστραμμένος κατὰ τὴν γνώμην· ὁ λόγος λοιπὸν οὗτος τοῦ Δαβὶδ εἶναι διδασκαλικὸς, καὶ ἀναφέρεται πρὸς τὸν ἀναγινώσκοντα λέγων· ἤξευρε ὦ ἀναγνῶστα, ὅτι ὁποῖος εἶναι ἐκεῖνος, μὲ τὸν ὁποῖον συγκατοικεῖς καὶ συναναστρέφεσαι, καλὸς, ἢ κακὸς, τοιοῦτος καλὸς, ἢ κακὸς θέλεις γένῃς καὶ σὺ· ἐπειδὴ καὶ θέλεις μεταβληθῇς κατὰ τὴν ἕξιν ἐκείνου καὶ τὴν διάθεσιν· τὸ δὲ διαστρέψεις νοεῖται, ἀντὶ τοῦ γένῃς στρεβλός: ἤγουν θέλεις διαστρέψεις τὴν ὀρθὴν καὶ καλὴν γνώμην σου, καὶ θέλεις ποιήσεις αὐτὴν στραβὴν καὶ κακήν· τὸ γὰρ ὀρθὸν ξύλον, ὅταν διαστραφῇ ἀπὸ τὴν ὀρθότητά του, στραβὸν γίνεται· ταῦτα δὲ τὰ λόγια ἀναφέρονται καὶ πρὸς τὸν Θεὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ μᾶς δίδουν νὰ νοήσωμεν τοιαύτην ἔννοιαν· ὅτι σὺ Κύριε, μὲ τὸ νὰ ἦσαι δικαιότατος, θέλεις ἀποδώσεις εἰς τὸν καθ' ἕνα κατὰ τὴν ἀξίαν τῆς γνώμης καὶ ἔργων του· καὶ τὸν μὲν ὅσιον, θέλεις ὁσιώσεις· τὸν δὲ ἀγαθὸν, θέλεις ἀθωώσεις· τὸν ἐκλεκτὸν θέλεις ἐκλέξεις· καὶ τὸν στρεβλὸν θέλεις διαστρέψεις: ἤτοι θέλεις γυρίσεις εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐμποδίζωντας αὐτὸν ἀπὸ τὴν κακίαν· (1) τὸ σχῆμα δὲ τοῦτο εἶναι, ὄνομα ἀντὶ μετοχῆς· ἤγουν ἀντὶ τοῦ ὁσιῶν, εἶναι τὸ ὅσιος· ἀντὶ τοῦ ἀθωῶν, εἶναι τὸ ἀθῶος· καὶ ἀντὶ τοῦ ἐκλέγων, εἶναι τὸ ἐκλεκτός.

27: Ὅτι σὺ λαὸν ταπεινὸν σώσεις, καὶ ὀ„φθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις.

Ἐσὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις σώσεις τοὺς ὄντας ταπεινοὺς ἀπὸ τὴν ἀρετήν τους· ὀφθαλμοὺς δὲ ὑπερηφάνων λέγει αὐτοὺς τοὺς ὑπερηφάνους, συνεκδοχικῶς ἀπὸ τοῦ μέρους τὸ ὅλον· ἢ λέγει ὀφθαλμοὺς ὑπερηφάνων, διὰ τὶ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς συνειθίζουν οἱ ὑπερήφανοι νὰ γνωρίζωνται· ἐπειδὴ καὶ σηκόνουσιν ὑψηλὰ τὰ ὀφρύδια καὶ τὰ ὀμμάτια· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ὑπερήφανοι λέγονται, διὰ τὶ σηκόνουσιν ὑπεράνω τὰ φάη: ἤγουν τὰ ὀμμάτια· τοὺς τοιούτους λοιπὸν, λέγει, ὀφθαλμοὺς, Κύριε, θέλεις κάμῃς νὰ ταπεινωθοῦν, καὶ νὰ βλέπουν κάτω τὴν γῆν, ἀπὸ τὰς θλίψεις καὶ τοὺς πειρασμοὺς, ὁποῦ θέλεις παραχωρήσεις νὰ πάθουν· ἢ λαὸν μὲν ταπεινὸν, ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἐξ Ἐθνῶν· διὰ τὶ ἀπὸ τὸ βά-

(1) Ἄλλος δὲ εὕρηκε παρὰ τῷ Νικήτᾳ ὅτι „Τῷ δὲ στρεβλῷ καὶ πονηρῷ ἀποδίδωσι κατὰ τὴν διαστροφὴν τῆς καρδίας αὐτοῦ· ὅθεν καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους „Ἐπορεύθητε πρός με πλάγιοι, κἀγὼ πορεύσομαι πρὸς ὑμᾶς ἐν θυμῷ πλαγίῳ· (Λευϊτ. κϛ΄. 23.) εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης „Μετὰ στρεβλοῦ δὲ, οὐχὶ στρεβλὸς ἔσῃ (οὐδὲ γὰρ θεμιτὸν) ἀλλὰ διαστρέψεις, ὡς μετὰ Φαραώ· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος Ἡρωϊκῶς οὕτω . . . .
„Καὶ γὰρ δὴ μέτροισι Θεοῦ καὶ μέτρα βίοιο
„Ἔσεται· ὡς δὲ μέτροισι βίου, καὶ μέτρα Θεοῖο.

βάρος τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τῶν ἁμαρτιῶν, ἔκλινε κάτω· ὑπερηφάνους δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τὶ ὑπερηφανεύοντο εἰς τὸν Νόμον καὶ εἰς τοὺς προγόνους των. (1)

28: „Ὅτι σὺ φωτιεῖς λύχνον μου Κύριε ὁ „Θεός μου, φωτιεῖς τὸ σκότος μου.

Τῆς ψυχῆς ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι ὁ νοῦς, ὁ δὲ ὀφθαλμὸς καὶ ὁ νοῦς εἶναι ὡσὰν λύχνος τοῦ ἀνθρώπου: διὰ τὶ ὁδηγοῦσιν αὐτὸν, καὶ δὲν τὸν ἀφίνουσι νὰ σκοντάβῃ. σκότος δὲ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ τοῦ νοὸς, εἶναι ὁ θυμὸς καὶ ἡ ἐπιθυμία· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐσὺ Κύριε θέλεις φωτίσεις τὸν νοῦν μου μὲ τὰς θεϊκάς σου ἐλλάμψεις· φωτίζωντας δὲ τὸν νοῦν μου, ἐν ταυτῷ θέλεις φωτίσεις καὶ τὸ σκότος μου· ἤτοι θέλεις διαλύσεις τὸν θυμὸν καὶ τὴν ἐπιθυμίαν μου· ἀνίσως λοιπὸν τὸ ἐν σοὶ φῶς, εἶναι σκότος, τὸ σκότος σου πόσον ἄραγε εἶναι, ὡς εἶπεν ὁ Κύριος; (Ματθ. ϛ΄. 23.) ἤγουν ἂν ὁ νοῦς σου ὁ λογικὸς ἦναι ἐσκοτισμένος, πολλῷ μᾶλλον αἱ ἄλλαι ἄλογοι τῆς ψυχῆς σου δυνάμεις; ἠμποροῦμεν δὲ νὰ εἰποῦμεν τὸν αὐτὸν νοῦν, φῶς καὶ σκότος, πρὸς μὲν τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων ὄντα φῶς· διὰ τὶ διακρίνει καὶ νοεῖ ταῦτα· πρὸς δὲ τὸν Θεὸν, ὄντα σκότος· διὰ τὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἀόρατος καὶ ἄγνωστος εἰς αὐτόν (2) ἢ λύχνος μὲν εἶναι ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος· ἐπειδὴ καὶ ὡδήγει τοὺς ἀναγινώσκοντας εἰς τὰ καλὰ καὶ τὴν ἀρετήν· σκότος δὲ πάλιν εἶναι ὁ αὐτὸς, διὰ τὸ σκέπασμα ὁποῦ εὑρίσκεται ἐπάνω εἰς αὐτὸν τῆς ἀσαφείας· τούτου δὲ τοῦ Νόμου τὰ ἀπόκρυφα νοήματα, παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ φωτισθῇ καὶ νὰ τὰ ἀποκαλυφθῇ: ὅταν δηλαδὴ σαρκωθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· ἢ λύχνος μὲν εἶναι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον ἐφωτίσθη καὶ ἐγνωρίσθη εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύσαντας παρὰ τοῦ Σωτῆρος καὶ Φωτοδότου Χριστοῦ· σκότος δὲ εἶναι ἡ πλάνη τῶν Εἰδώλων, καὶ ἡ ἄλογος ἄγνοια τῆς Θεογνωσίας καὶ ὀρθῆς πίστεως· ἢ λύχνος μὲν, εἶναι ὁ νοῦς, ὁποῦ ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς ἐκεῖνα, ὁποῦ πρέπει νὰ πράττῃ· σκότος δὲ εἶναι τὸ σῶμα, διὰ τὴν παχύτητα καὶ τὸ σκέπασμα, ὁποῦ προξενεῖ εἰς τὸν νοῦν· ταῦτα δὲ τὰ δύω θέλουν φωτισθοῦν, ὁ μὲν νοῦς, μὲ τὰς θείας ἐλλάμψεις, τὸ δὲ σῶμα, μὲ τὴν καθαρότητα· μερικοὶ δὲ λέγουν ὡς ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι λύχνον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὸν ἐκ τοῦ σπέρματος αὐτοῦ γεννηθέντα Ἰησοῦν (3) τὸν ὁποῖον ἐφώτισεν ὁ Θεὸς ἑνωθεὶς αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν, καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν νὰ λάμψῃ τὰς ἀκτῖνάς του πανταχοῦ· ὅθεν καὶ ἔλεγεν „Ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ Κόσμου (Ἰω. η΄. 12.) σκότος δὲ ὀνομάζει τὴν σάρκα, (αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν δηλαδὴ, διὰ τὴν παχύτητα) τὴν ὁποίαν ὁ Θεὸς Λόγος προσλαβὼν, ἐθέωσε καὶ ἐλάμπρυνεν.

29: „Ὅτι ἐν σοὶ ῥυσθήσομαι ἀπὸ πειρα„τηρίου.

Ἐν σοί: ἤτοι διὰ μέσου τῆς σῆς βοηθείας Κύριε, θέλω λυτρωθῶ, λέγει, ἀπὸ πειρατήριον, ἤγουν ἀπὸ πειρασμὸν, ὁ ὁποῖος προξενεῖται εἰς ἐμὲ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ ἀπὸ τοὺς Δαίμονας.

„Καὶ ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τεῖ„χος.

Α΄-

(1) Ὅθεν καὶ ἡ ἁγία Παρθένος καὶ Θεοτόκος ἐν γαστρὶ ἔχουσα τὸν Κύριον, προεφήτευσε τὰ ἐσόμενα συμφώνως μὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγουσα „Διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρδίας αὐτῶν· καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, καὶ ὕψωσε ταπεινούς· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Ἐπειδὴ σκότος πολλάκις τὰς θλίψεις ἐκάλεσεν, εἰκότως φῶς ὀνομάζει τὴν τούτων ἀπαλλαγήν.

(3) Διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν „Ἐκεῖ ἐξανατελῶ κέρας τῷ Δαβίδ, ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου. Σημείωσαι ὅτι ὁ θεῖος Γρηγόριος ὁ Θεσσαλονίκης τρεῖς χρόνους ταύτην προσηύχετο τὴν εὐχὴν „Κύριε ὁ Θεός μου, φωτιεῖς τὸ σκότος μου: ἤτοι τὸν νοῦν· ὡς ἀνωτέρω ἡρμήνευσεν ὁ κῦρος Εὐθύμιος, ἕως οὗ ἡ κυρία Θεοτόκος ἀποστείλασα πρὸς αὐτὸν τὸν Θεολόγον Ἰωάννην, δι' αὐτοῦ ἐμήνυσεν, ὅτι θέλει φωτισθῇ ὁ νοῦς αὐτοῦ.

Ἀπὸ τὸν Θεόν μου, λέγει, βοηθούμενος, θέλω ὑπερπηδήσω τὸ τεῖχος: ἤγουν τὰς ἁμαρτίας, αἱ ὁποῖαι ἀποφράττουσι τὴν ςράταν, καὶ δὲν με ἀφίνουσι νὰ ὑπάγω πρὸς τὸν Θεόν μου· μὲ τὰς ἁμαρτίας γὰρ λαμβάνει δύναμιν ὁ Σατανᾶς· καὶ διὰ μέσου τῶν ἁμαρτιῶν ἐμποδίζει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ δὲν ἀφίνει αὐτοὺς νὰ ἀναβοῦν εἰς τὸν οὐρανόν· ἢ πειρατήριον ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ζωὴν ταύτην, καθὼς ὀνομάζει αὐτὴν καὶ ὁ Ἰὼβ λέγων „ Οὐχὶ πειρατήριόν ἐςιν ὁ βίος ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς; (Ἰὼβ ζ. 1.) μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ζωὴν εὑρίσκονται διάφοροι πειρασμοὶ καὶ δοκιμαςήρια· ἤγουν δολώματα ἡδονῆς· παγίδες θανατηφόροι· ἔνεδραι· καὶ ἐχθροὶ νοητοὶ καὶ αἰσθητοί· τεῖχος δὲ νοεῖται τὸ σῶμα, τὸ ὁποῖον μὲ τὸ νὰ ἦναι παχὺ, γίνεται ὡσὰν ἕνα πρόβλημα καὶ σκέπασμα τῆς ψυχῆς, καὶ ἐμποδίζει ἀπὸ αὐτὴν τὰς θείας ἐλλάμψεις· ἢ τεῖχος νοοῦνται καὶ οἱ ἐναέριοι Δαίμονες, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἡ ψυχὴ εὐγῇ ἀπὸ τὸ σῶμα, ἐμποδίζουν αὐτὴν, καὶ δὲν τὴν ἀφίνουν νὰ ἀναβῇ ἐλευθέρως εἰς τὰ οὐράνια. (1)

30: „ Ὁ Θεός μου, ἄμωμος ἡ ὁδὸς αὐτοῦ.

Καὶ τοῦτο εἶναι σχῆμα συνειθισμένον εἰς τὴν Παλαιὰν Γραφήν· διατὶ ἀντὶ νὰ εἰπῇ, τοῦ Θεοῦ μου ἄμωμος ἡ ὁδός· εἶπεν, ὅτι ὁ Θεός μου, ἄμωμος ἡ ὁδὸς αὐτοῦ· ὁδὸς δὲ καὶ ςράτα Θεοῦ, εἶναι ἡ ἀρετὴ, ἥτις φέρει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸν Θεόν· πρέπει λοιπὸν νὰ ἦναι ἄμωμος καὶ ἀκατηγόρητος ἐκεῖνος, ὁποῦ περιπατεῖ τὴν ςράταν τῆς ἀρετῆς, χωρὶς νὰ ἐκκλίνῃ δεξιὰ καὶ ἀριςερά· ἤγουν εἰς ὑπερβολὰς καὶ ἐλλείψεις τῆς ἀρετῆς· καὶ χωρὶς νὰ πράττῃ τὴν ἀρετὴν διὰ κενοδοξίαν, ἢ ἄλλο τέλος ἀνθρώπινον· ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν εὐαρέσκησιν τοῦ Θεοῦ· ἢ νοεῖται ὁ λόγος οὗτος καὶ περὶ τοῦ Χριςοῦ· ὅςτις περιπατήσας ὅλην τὴν ἐν τῷ Κόσμῳ τούτῳ ζωὴν, εὑρέθη ἄμωμος, καὶ ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν.

„ Τὰ λόγια Κυρίου πεπυρωμένα.

Τὰ λόγια Κυρίου, λέγει, εἶναι ἀληθινὰ καὶ καθαρὰ ἀπὸ κάθε κατηγορίαν, καθὼς εἶναι καθαρὸν ἀπὸ κάθε ὕλην καὶ σκουρίαν τὸ πεπυρωμένον: ἤγουν τὸ χωνευθὲν χρυσάφι· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε „ Τὰ λόγια Κυρίου, λόγια ἁγνὰ, ἀργύριον πεπυρωμένον, δοκίμιον τῇ γῇ, κεκαθαρισμένον ἑπταπλασίως (Ψαλ. ιή. 6.) διατὶ δὲ ὀνομάζονται λόγια, οἱ λόγοι τοῦ Κυρίου, ὅρα εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ ἰδίου τούτου ῥητοῦ.

„ Ὑπερασπιςής ἐςτι πάντων τῶν ἐλπι-
„ ζόντων ἐπ' αὐτόν.

Ὅταν, λέγει, ὁ Θεὸς ὑπόσχεται νὰ βοηθήσῃ τινὰ, δὲν ψεύδεται· ἀλλὰ πληρόνει τὴν ὑπόσχεσίν του· ὁμοίως καὶ ὅταν τινὰς ἐλπίζῃ ὅλος διόλου εἰς τὸν Θεὸν, δὲν λείπει ἀπὸ τὸ νὰ τὸν βοηθήσῃ καὶ ὁ Θεός.

31: „ Ὅτι τίς Θεὸς πάρεξ τοῦ Κυρίου;

Τὸ ὅτι ἐδῶ, εἶναι περιττόν· ἢ εὑρίσκεται ἀντὶ τοῦ ἐπειδὴ· ἤγουν διὰ τοῦτο βοηθεῖ ὁ Κύριος τοὺς ἐλπίζοντας εἰς αὐτὸν, ἐπειδὴ ποῖος ἄλλος εἶναι Θεὸς, πάρεξ τοῦ Κυρίου Παντοκράτορος; ἤτοι τοῦ Πατρός.

(1) Ὁ δὲ Νικήτας λέγει ἐν τῇ Σειρᾷ τοῦ Ψαλτῆρος, ὅτι τεῖχος ἀναμέσον Θεοῦ καὶ ἡμῶν, εἶναι τὸ ἡμέτερον θέλημα· ὅπερ ἐάν τις καταλείψῃ, δύναται λέγειν „ Ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τεῖχος· προσθήσει δὲ καὶ τὸ „ Ὁ Θεός μου, ἄμωμος ἡ ὁδὸς αὐτοῦ· τότε γὰρ βλέπει τις τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ μὴ ἔχουσαν μῶμον: ὅταν καταλείψῃ τὸ ἴδιον θέλημα· ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Τεῖχος τὰ τῶν ἐχθρῶν ὀχυρώματά φησι, δι' ὧν με πειρῶνται περιςοιχίζεσθαι.

„Ἢ τίς Θεὸς πλὴν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν;

Θεὸν ἐδῶ ὀνομάζει τὸν Υἱόν· λέγωντας δὲ ἡμῶν, ἐσυναρίθμησε τὸν Υἱὸν μὲ ἡμᾶς τοὺς πιϛεύοντας εἰς αὐτόν· προεγνώρισε γὰρ ὁ Δαβὶδ ὡς Προφήτης τὸ τέλειον τῆς πίϛεως ἡμῶν τῶν Χριϛιανῶν.

32: „Ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν.

Τοῦτο λέγει ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἀνίσως δὲ καί εἰπῇ τινας, ὅτι ὁ Δαβὶδ καὶ τοὺς τρεῖς ϛίχους αὐτοὺς ἐνόησεν ἐκ παραλλήλου· ἤγουν ἀντὶ ἑνός, τοῦ Πατρός, δὲν εἶναι ἀνάρμοσον· (1) περιζωννύων δέ με εἶπε δύναμιν: ἐν πολέμοις δηλαδή.

„Καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου.

Διὰ τῶν ἐντολῶν του, λέγει, ἐρρύθμισεν ὁ Θεὸς καὶ ἔχαμεν ἀκατηγόρητον τὴν ϛράταν τῆς ζωῆς μου· ἢ λέγει τοῦτο διὰ τὸν Σωτῆρα Χριϛόν, ὡς ἐκ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριϛιανῶν· δηλαδὴ ὅτι ὁ Χριϛὸς ἐξωμάλισε τὴν ϛράταν τῆς ζωῆς ἐμένα τῆς Ἐκκλησίας του, διὰ μέσου τῆς ἐνσάρκου του οἰκονομίας, καὶ ἄμωμον καὶ ἀκατηγόρητον ταύτην ἔχαμεν.

33: „Καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου ὡ-
„σεὶ Ἐλάφου.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εὐτρεπίζει καὶ δυναμόνει διὰ τῆς βοηθείας του τοὺς πόδας μου εἰς τὸ νὰ τρέχω, ὅταν τύχῃ καιρὸς φυγῆς: καθὼς διὰ τῆς φύσεως ἐποίησε καὶ τοὺς πόδας τῆς ἐλάφου λεπτοὺς καὶ ἐπιτηδείους εἰς τὸ νὰ φεύγῃ, ὅταν τὴν διώκουν οἱ σκύλοι καὶ κυνηγοί.

„Καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἱϛῶν με.

Εἰς τὰ ὑψηλὰ βουνὰ, λέγει. Κύριε, μὲ διασώ-

---

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „Τὸ μέντοι τίς Θεὸς πάρεξ τοῦ Κυρίου; ϗ τὸ, ἐγὼ Θεὸς πρῶτος, ϗ ἐγὼ με-
τὰ ταῦτα, ϗ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔϛι Θεός· ϗ τὸ, ἔμπροσθέν μου οὐκ ἐγένετο ἄλλος Θεὸς, ϗ μετ᾽ ἐμὲ οὐκ ἔϛαι· ϗ
τὸ, ἄκουε Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐϛι· ϗ τὰ ὅμοια, οὐ πρὸς τὸν Υἱὸν εἰρήκασιν αἱ Γραφαὶ, ἀλ-
λὰ πρὸς τὰ εἴδωλα ϗ τὰ σεβάσματα τῶν Ἐθνῶν· ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ λέγει „Ταῦτα λέγουσι ϗ οἱ λελα-
τρευκότες ποτὲ τοῖς ψευδωνύμοις θεοῖς, μετὰ γὰρ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, τὸν ἕνα ϗ μόνον ϗ φύσει Θεὸν
δοξολογεῖν ἐπείγονται, ϗ οὐχ ἕτερον εἶναί φασι παρ᾽ αὐτόν· ἀλλὰ μετὰ τοῦ Ἡσαΐου „Κύριε ἐκτός σου ἄλλον
οὐκ οἴδαμεν· ϗ μετὰ Παύλου· ἡμῖν εἷς Θεὸς ὁ Πατὴρ, ϗ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριϛός· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει
„Οὐδὲ γὰρ ἐϛὶ Θεὸς ἕτερος, ἵνα ὁ μὲν, τούτῳ· ὁ δὲ, ἐκείνῳ παράσχῃ τὴν αἴτησιν· ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι ὁ Δα-
βὶδ πολλάκις ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει τοῦ Θεοῦ τὸ ὄνομα, ἐρωτικῶς πρὸς αὐτὸ διακείμενος· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἑρ-
μηνεύει οὕτως „Ὁ μὲν οὖν ἅγιος περιζώννυται δύναμιν· ὁ δὲ ἀπολέσας τὴν ζώνην ταύτην, τῷ δεσμῷ τῶν ἰδίων
ἁμαρτιῶν ζώννυται· διότι σειραῖς τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν ἕκαϛος σφίγγεται· ὧν σύμβολον τὸ ἐκ σχοινίων φραγγέλιον,
ἐξελαῦνον τοῦ Ἱεροῦ τοὺς βεβηλοῦντας τὰ ἅγια, δεικνῦντος τοῦ Κυρίου, ὅτι ἑκάϛῳ μάϛιγες αἱ οἰκεῖαι πλοκαὶ τῶν
ἁμαρτημάτων γίνονται· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „Ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος μόνος Υἱὸς, ϗ Θεὸς ἀληθῶς· διὸ
ϗ μονογενὴς, διὰ τὸ, μόνος εἶναι, ὡς Πατὴρ, Θεός· πάντες γὰρ οἱ ἄλλοι παρουσίᾳ λόγου θεοὶ κατασκευάζον-
ται· ἐκείνους γὰρ θεοὺς εἶπε, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐγένετο· ὁ δὲ Σωτὴρ ποιητὴς θεῶν, οὐ μεθέξει Θεός·
τὸ, ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων, ὅμοιον τῷ εἰρημένῳ· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε
δύναμιν ἐξ ὕψους· ϗ ἔθετο ἄμωμον: τουτέϛι διὰ τῶν Εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ἄμωμον παρεσκεύασε τρέχειν ὁ-
δόν.

σώζεις καὶ ἀποκαταςαίνεις καὶ παύεις τὸν δρόμον μου, κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τῶν ἐλάφων· αἱ ὁποῖαι φεύγουσαι τοὺς κυνηγοὺς, ἀναβαίνουν εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἐκεῖ ἐλευθερούμεναι ἀπὸ τὸν φόβον, ςέκουν καὶ ἀναπνέουν μὲ ἀνάπαυσιν· ἢ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς τόσον ὀγλίγωρον μὲ κάμνει εἰς τὸν δρόμον, ὧςε ὁποῦ, νὰ φεύγω τοὺς Δαίμονας, ὁποῦ ζητοῦν νὰ μὲ πιάσουν, καὶ νὰ ἀναβαίνω εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν. (1)

34: „Διδάσκων χεῖράς μου εἰς πόλεμον.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ὁποῦ ἔδωκεν εἰς ἐμένα τὴν ἐμπειρίαν καὶ σύνεσιν τῆς πολεμικῆς τέχνης, ὄχι μόνον τῆς κατὰ τῶν ὁρατῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς κατὰ τῶν ἀοράτων Δαιμόνων, ὧςε ὁποῦ, τεχνικῶς μὲν, νὰ μεταχειρίζωμαι τὸν θυρεὸν καὶ τὸ καλκάνι τῆς πίςεως, τεχνικῶς δὲ, νὰ πιάνω τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, καὶ διὰ μέσου τῶν πρακτικῶν ἀρετῶν, αἱ ὁποῖαι δηλοῦνται διὰ τῶν χειρῶν, νὰ πολεμῶ τοὺς νοητοὺς ἐχθρούς μου· ἀλλὰ καὶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸν γενομένη ἔκτασις τῶν χειρῶν ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ αὐτὴ, λέγει, παράταξις δυνατὴ, καὶ πόλεμος εἶναι κατὰ τῶν ἐχθρῶν νοητῶν τε καὶ αἰσθητῶν.

„Καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βρα-
„χίονάς μου.

Ἐδῶ λείπει τὸ ὡς· ἤγουν, Ἔθου ὡς τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχίονάς μου· ἤτοι ςερεὰ ἐποίησας τὰ πράτζα τῶν χειρῶν μου, καὶ δὲν ἀποκάμνουν, ὅταν ῥίπτουν τὰς σαΐτας ἐν τῷ πολέμῳ.

35: „Καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμὸν σωτη-
„ρίας.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἔδωκας εἰς ἐμὲ βοήθειαν ὄχι ἀνωφελῆ καὶ ἀδύνατον· ἀλλὰ δυνατὴν καὶ σώζουσαν ἀπὸ τὴν βλάβην τῶν ἐχθρῶν μου.

„Καὶ ἡ δεξιά σου ἀντελάβετό μου.

Ἐκεῖνοι ὁποῦ θέλουν νὰ βοηθήσουν τινα, συνειθίζουν νὰ μεταχειρίζωνται τὸ δεξιόν τους χέρι εἰς βοήθειάν του· ἐπειδὴ ἡ δεξιὰ χεὶρ εἶναι φυσικὰ δυνατωτέρα καὶ ἐπιτηδειοτέρα ἀπὸ τὴν ἀριςεράν· ἢ δεξιὰν πρέπει νὰ νοήσωμεν τὸν ἐνανθρωπήσαντα Θεὸν Λόγον, ὅςτις ἀντελάβετο καὶ ἐβοήθησε τὴν φύσιν ἡμῶν.

„Καὶ ἡ παιδεία σου ἀνώρθωσέ με εἰς τέ-
„λος.

Παιδείαν θέλεις νοήσεις τὸν παιδαγωγὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως· διὰ μέσου τοῦ ὁποίου κατηρτίσθη ὁ ἄνθρωπος παντελῶς εἰς ἀρετήν· ἢ καὶ παιδείαν Θεοῦ λέγει, τοὺς κατὰ παραχώρησιν Θεοῦ ἐρχομένους πειρασμοὺς, χάριν παιδείας καὶ σωφρονισμοῦ· κατὰ δύω τρόπους, λέγει, μὲ ὠφέλησας Κύριε· ἕνα μὲν, διὰ τὶ ἀντελάβου καὶ ἐβοήθησάς μοι· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ παρεχώρησας νὰ λάβω πειρασμούς.

„Καὶ

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Πλὴν οὐκ ἀρκεῖ τὸ ἀναφοιτῆσαι μόνον, ἀλλὰ χρὴ προσεῖναι καὶ τὸ ἐμμένειν τοῖς ἄνω, καὶ ἐμφιλοχωρεῖν τοῖς τῶν ἀρετῶν ὑψώμασι· διὸ καὶ τὸν δίκαιον τὸν τοὺς πόδας κατηρτισμένους ἔχοντα, οὐ μόνον ἀνάγει ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ὁ Θεὸς, ἀλλὰ καὶ ἱςᾷ ἄνω: τουτέςιν ἵςασθαι παρασκευάζει ἐν τῇ ἀρετῇ, καὶ μὴ καταπίπτειν· λέγει δὲ καὶ ὁ Εὐσέβιος „ Ἐλάφοις γεμὴν ἀπεικάζει τοὺς ἁγίους ἡ θεία Γραφή· ἑρπετῶν γὰρ νοητῶν εἰσὶν ἀναιρετικοὶ, κατὰ τὴν Ἔλαφον ἀναιροῦσαν αὐτὰ καὶ διώκουσαν· ἀλλὰ καὶ ὀρειβατὲς τὸ ζῶον καὶ δρομικόν· οὕτως οἱ ἅγιοι τὰ ἄνω σκοποῦντές εἰσι καὶ οὐ τὰ ἐπὶ γῆς, πόθῳ τῆς τῶν οὐρανῶν Βασιλείας.

„ Καὶ ἡ παιδεία σου αὐτή με διδάξει.

Ἀκόμη, λέγει, ἔχεις νὰ μὲ διδάξῃς, καὶ νὰ μὲ παιδεύσῃς ὡς δοῦλον καὶ υἱόν σου Κύριε· „ Ἐν θλίψει γὰρ μικρᾷ, λέγει ὁ Ἡσαΐας, ἡ παιδεία σου ἡμῖν (Ἡσ. κϛ'. 16.) διὰ τὶ ὅταν ἡμεῖς εὐτυχοῦμεν, πίπτομεν εἰς ἀμέλειαν καὶ καταφρονοῦμεν· ὅταν δὲ δυςυχοῦμεν καὶ θλιβώμεθα, τότε ἐξυπνοῦμεν, καὶ σωφρονέςεροι γινόμεθα. (1)

36: „ Ἐπλάτυνας τὰ διαβήματά μου ὑποκάτω μου.

Ἐπλάτυνας, λέγει, Κύριε, τὰ κινήματα τῶν ποδῶν μου· ἐπειδὴ καὶ ἀσήκωσες ἀπὸ τὸ μέσον τῆς ςράτας κάθε παγίδα καὶ σκόνταμμα, ἀνάμεσα εἰς τὰ ὁποῖα πρότερον περιπατῶν ἐςενοχωρούμην· ἀλλὰ τώρα χωρὶς φόβον περιπατῶ· ἐπειδὴ καὶ δὲν ὑποπτεύομαι νὰ μὲ ἐνεδρεύῃ κανένας εἰς τὸν δρόμον.

„ Καὶ οὐκ ἠσθένησε τὰ ἴχνη μου.

Πρότερον, λέγει, φεύγωντας τοὺς ἐχθροὺς, ἐπάτουν ἐλαφρὰ ἐπάνω εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς, ὥςε ὁποῦ τὰ ἴχνη τῶν ποδῶν μου ἐγίνοντο ἀφανῆ διὰ νὰ μὴ γνωρίζουν αὐτὰ ἐκεῖνοι, ὁποῦ μὲ ἐδίωκον· καὶ ἵνα μὴ ἀκολουθοῦντες αὐτὰ, εὕρωσι τὸν τόπον, ὅπου ἤμην κεκρυμμένος· τώρα δὲ βαρέως πατῶ τὴν γῆν, καὶ δυνατὰ ςερεόνω τοὺς πόδας μου ὅταν περιπατῶ· διὰ τὶ δὲν φοβοῦμαι καὶ ἂν γνωρίσῃ τινὰς τὰ ἀχνάρια τῶν ποδῶν μου· νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριςιανῶν· ἡ ὁποία εὐχαριςεῖ τὸν Θεὸν, διὰ τὶ ἄνοιξε καὶ ἐπλατύνθη ἡ ςράτα τῆς ἀρετῆς, μὲ τὸ νὰ περιπατοῦν αὐτὴν καθ' ἡμέραν πολλοὶ πόδες τῶν θελόντων σωθῆναι Χριςιανῶν· καὶ δὲν εἶναι ἀφανῆ καὶ σκοτεινὰ τὰ ἴχνη καὶ σημεῖα τῆς Εὐαγγελικῆς πολιτείας· ἀλλ' αὐξάνουσιν αὐτὰ, καὶ λάμπουσι μὲ τὴν συνέχειαν τῶν ἐναρέτως πολιτευομένων.

37: „ Καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου καὶ „ καταλήψομαι αὐτούς.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὰ ἀπερασμένα τὴν εἰς αὐτὸν βοήθειαν τοῦ ἁγίου Θεοῦ, διὰ τοῦτο ἐδῶ θαῤῥεῖ καὶ διὰ τὸ μέλλον καὶ λέγει· ὅτι ἀνίσως πάλιν σηκωθοῦν τινες κατ' ἐπάνω μου καὶ γένουν ἐχθροί μου, βέβαια καὶ αὐτοὺς ἔχω νὰ κυνηγήσω καὶ νὰ τοὺς πιάσω. (2) ἐπειδὴ δὲν θέλουν ἠμπορέσουν νὰ ἀντιςαθοῦν εἰς ἐμὲ, οὐδὲ νὰ γλυτώσουν ἀπὸ τὰς χεῖράς μου.

„ Καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι ἕως ἂν „ ἐκλίπωσιν.

Ἀφ' οὗ, λέγει, ἐγὼ βάλω τοὺς ἐχθρούς μου εἰς χεῖράς μου, δὲν θέλω γυρίσω ὀπίσω, καὶ νὰ ἀφήσω αὐτοὺς ζωντανούς· ὄχι· ἀλλὰ θέλω τοὺς διαφθείρω ὅλους ὁμοῦ· ἐπειδὴ ὡς νενικημένοι δὲν ἔχουν τελείως νά μοι ἀντιςαθοῦν.

38: „ Ἐκ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐπαίδευσάς με ἡμαρτηκότα, ϗ καταπεπτωκότα ἀνώρθωσας, ϗ ἐδίδαξας, ὅσον ἡ ἁμαρτία κακὸν, ϗ τῆς σωτηρίας ἠξίωσας· Σημείωσαι, ὅτι οἱ ἁμαρτάνοντες, ϗ διά τινος παιδείας σωφρονισθέντες, χρήζουν νὰ λέγουν τὸ ῥητὸν τοῦτο „ Ἡ παιδεία σου αὐτὴ μὲ διδάξει· καθὼς ϗ ἡ Βασίλισσα Εὐδοκία ἐκείνη ἡ σοφωτάτη, ἀκούσασα ὅτι ἐν τῷ πολέμῳ ἐνικήθησαν τὰ Βασιλικὰ ςρατεύματα, τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξεφώνησεν.

(2) Ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ σειρᾷ λέγει „ Καὶ νῦν διὰ Δαβὶδ προκεχρησμῴδηκεν (ὁ Θεὸς) ὅτι περιέσαι τῶν ἐχθρῶν ὁ Ἐμμανουὴλ· ἔφη γὰρ, ὅτι καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου ϗ τὰ ἑξῆς.

38: „ Ἐκθλίψω αὐτοὺς καὶ οὐ μὴ δύνων-
„ ται στῆναι.

Ἐπειδὴ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι θέλω διαφθείρω καὶ τοὺς ἐχθρούς μου, τώρα λέγει ἐδῶ καὶ τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἔχει νὰ τοὺς διαφθείρῃ· τὶς δὲ οὗτος; ἐγὼ, λέγει, τόσον θέλω τοὺς ἀναγκάσω, καὶ τόσον πολλὰ ἔχω νὰ τοὺς ςενοχωρήσω ἀπὸ κάθε μέρος, ὥςε ὁποῦ αὐτοὶ νὰ ἀδυνατήσουν, καὶ νὰ μὴ δύνωνται πλέον νὰ ςαθοῦν εἰς πόλεμον κατὰ πρόσωπόν μου.

„ Πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου.

Ὅταν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου πιασθοῦν, καὶ ςενοχωρηθοῦν ἀπὸ λόγου μου, τότε βλέποντες πῶς ἐκλείσθησαν ὡς ἰχθύες μέσα εἰς τὰ δίκτυα, καὶ νὰ ἐναντιωθοῦν δὲν ἔχουν κἀμμίαν δύναμιν, θέλουν πέσουν εἰς τοὺς πόδας μου, παρακαλοῦντες καὶ δεόμενοι διὰ νὰ τοὺς χαρίσω τὴν ζωὴν, καὶ νὰ μὴ τοὺς θανατώσω. (1)

39: „ Καὶ περιέζωσάς με δύναμιν εἰς πόλε-
„ μον.

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει ὁ Δαβὶδ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτὸν, καὶ ταύτας ἀριθμεῖ δευτέραν φοράν.

„ Συνεπόδισας πάντας τοὺς ἐπανιστα-
„ μένους ἐπ' ἐμὲ ὑποκάτω μου.

Ἐμποδίσας, λέγει Κύριε, τοὺς ἐχθρούς μου, ἀπὸ τὴν ὁρμὴν ὁποῦ εἶχον ἐναντίον μου, ἐπίασες αὐτοὺς καὶ ἔβαλες νενικημένους ὑποκάτω εἰς τοὺς πόδας μου.

40: „ Καὶ τοὺς ἐχθρούς μου ἔδωκάς μοι νῶ-
„ τον.

Ἔκαμες, λέγει, Κύριε τοὺς ἐχθρούς μου νὰ δώσουν πλάταις: ἤγουν τοὺς ἠνάγκασες νὰ φύγουν ἀπ' ἔμπροσθέν μου· διὰ τὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ φεύγουν, λέγονται νῶτος· ἐπειδὴ καὶ γυρίζουν εἰς τοὺς κυνηγοῦντας τὸν νῶτον: ἤγουν ταῖς πλάταις των· ἢ λείπει ἐδῶ τὸ γενομένους· ἤτοι ἔδωκάς μοι τοὺς ἐχθρούς μου, γενομένους νῶτον· ἢ λείπει τὸ εἰς, διὰ νὰ ἦναι ὁ λόγος τοιοῦτος „ ἔδωκάς μοι αὐτοὺς εἰς νῶτον· ἵνα ἔχων ἔμπροσθέν μου τὰς πλάτας των, κτυπῶ αὐτοὺς ἀφυλάκτως καὶ χωρὶς κἀνένα φόβον. (2)

„ Καὶ τοὺς μισοῦντάς με ἐξωλόθρευ-
„ σας.

Ἤτοι παντελῶς αὐτοὺς ἐθέκτας Κύριε, καὶ ἐξερρίζωσας ἀπὸ τὴν γῆν· ἤτοι τὸν Σαοὺλ, τὸν Ἀχιτόφελ, τὸν Ἀβεσσαλὼμ, καὶ μυρίους ἑτέρους·

41: „ Ἐκέ-

---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὕτως ὑπὸ τῆς σῆς προνοίας ῥωσθεὶς, ἐλπίζω πάντων περιγενήσεσθαι τῶν δυσμενῶν· ϗ μὴ πρότερον ἀποςῆναι, ἕως ἂν αὐτοὺς αὖθις ὑπηκόους ἐργάσωμαι· τοῦτο γὰρ παρεδήλωσεν εἰρηκώς· πεσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου.

(2) Λέγει δὲ ὁ Νικήτας „ Ἐροῦσι ταῦτα ϗ οἱ Ἀπόςολοι, οἷς ἐπέτριζον μὲν τοὺς ὀδόντας, ϗ Ἕλληνες ϗ Ἰουδαῖοι· ἀλλ' ἐκράτησαν ἀμφοτέρων· δέδωκε γὰρ αὐτοῖς ὁ Χριςὸς πατεῖν ἐπάνω ὄφεων ϗ σκορπίων, ϗ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

41: Ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σώζων· „πρὸς Κύριον, καὶ οὐκ εἰσήκουσεν αὐ„τῶν. (1)

Εἰπὼν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐφώναξαν οἱ ἐχθροί του, λέγει ἀκολούθως καὶ πρὸς ποῖον ἐφώναξαν· δηλαδὴ πρὸς τὸν Κύριον· ἀλλ' ὅμως ὁ Κύριος δὲν εἰσήκουσεν αὐτοὺς διὰ τὰς ἁμαρτίας των, καὶ διὰ τὶ ἀδίκως με ἐπολέμησαν.

42: „Καὶ λεπτυνῶ αὐτοὺς ὡσεὶ χνοῦν κα„τὰ πρόσωπον ἀνέμου.

Θέλω, λέγει, ἀφανίσω τοὺς ἐχθρούς μου, καθὼς ὁ ἄνεμος ἀφανίζει τὸ λεπτὸν χῶμα: ἤτοι τὸν κανιορκτὸν τῆς γῆς· ἐπειδὴ ὁ ἄνεμος, ὅταν φυσᾷ κατ' ἔμπροσθεν εἰς τὸν κονιορκτὸν, σηκόνει αὐτὸν ἀπὸ τὴν γῆν ὡς λεπτὸν καὶ ἐλαφρὸν, καὶ τὸν διασκορπίζει εἰς τὸν ἀέρα.

„Ὡς πηλὸν πλατειῶν λεανῶ αὐτούς.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω λεανῶ: ἤτοι θέλω καταπατήσω τοὺς ἐχθρούς μου· ἐπειδὴ ὁ πηλὸς, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς τοὺς πλατεῖς δρόμους τῶν πόλεων, αὐτὸς καταπατούμενος ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθρώπων, λεαίνεται καὶ ἰσάζει· ἢ λεπτύνεται καὶ ἐξαλείφεται· ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον λοιπὸν καὶ ἑπόμενον: ἤγουν ἀπὸ τὸ ἴσασμα τοῦ πηλοῦ, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ τὸ προηγούμενον· ἤγουν τὸ καταπάτημα· ἐπειδὴ πρῶτον καταπατεῖται ὁ πηλὸς, καὶ ἔπειτα λεπτύνεται καὶ ἰσάζει· πλατεῖα δὲ ὀνομάζεται ὁ δημόσιος δρόμος τοῦ παζαρίου, ὅπου συνάγεται ὁ λαὸς, ὅστις καὶ ἁμαξιτὸς ὀνομάζεται· ἐπειδὴ διὰ τὸ πλάτος ἠμποροῦν νὰ περνοῦν ἀπὸ τὸν δρόμον ἐκεῖνον ἁμάξια· πλατεῖα δὲ ὠνομάσθη, πρὸς διαφορὰν τῆς στράτας τῆς καλουμένης ἀτραποῦ, ἥτις εἶναι πολλὰ στενὴ, καὶ δὲν ἠμπορεῖ τινας νὰ τραπῇ: ἤγουν νὰ γυρίσῃ εἰς ἕνα καὶ ἄλλο μέρος, ὅταν τὴν περιπατῇ.

43: „Ῥῦσαί με ἐξ ἀντιλογίας λαοῦ.

Ἐμένα, λέγει, θέλεις κάμης Κύριε, ἀνώτερον ἀπὸ κάθε ἀντιλογίαν τοῦ ὑποτεταγμένου λαοῦ εἰς ἐμέ· ἐπειδὴ θέλεις τὸν καταστήσεις νὰ μὲ φοβῆται ὡς βασιλέα, καὶ νὰ μὴ τολμᾷ νὰ ἀντιλέγῃ εἰς τὰ ἐδικά μου προστάγματα.

„Καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν Ἐθνῶν.

Ὄχι μόνον, λέγει, θέλεις στηκώσεις Κύριε, κάθε ἀντιλογίαν τῶν ὑπηκόων μου Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀλλόφυλα Ἔθνη θέλεις ὑποτάξεις εἰς ἐμέ· ἁρμοδιώτερον δὲ εἶναι τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τὰ ἀκόλουθα, νὰ ἀναφέρωνται εἰς τὸν Χριστὸν, λέγοντα πρὸς τὸν Πατέρα κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· ὅτι ἐσὺ Πάτερ μου, θέλεις καταστήσεις ἐμένα τὸν Υἱόν σου καθ' ὃ ἄνθρωπον, κεφαλὴν τῶν Ἐθνῶν, κατὰ τὸ „Καὶ δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου· (Ψαλ. β΄.) ἐπειδὴ γὰρ ὁ πρότερος λαὸς τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ἰουδαϊκὸς δηλαδὴ, δὲν ἐδέχθη αὐτὸν· ἀλλὰ ἀπείθησε καὶ ἀντέλεγε, καὶ τελευταῖον τὸν ἐσταύρωσε· διὰ τοῦτο ὁ Δεσπότης Χριστὸς, ἐλυτρώθη μὲν ἀπὸ αὐτοὺς, θανατώσας τὸν θάνατον καὶ ἀναστάς· λυτρωθεὶς δὲ καὶ

(1) Τοῦτο παρὰ τῷ Νικήτᾳ ἑρμηνεύεται οὕτως „Ὅρα δὲ τοῦ Δαβὶδ τὴν ἀκρίβειαν· ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν Ἑλλήνων: ἤγουν τῶν εἰδώλων εἶπεν, οὐκ ἦν ὁ σώζων· οὐ γὰρ ἦσαν ὅλως θεοί· ἐπειδὴ δὲ Κύριον ὠνόμασεν, οὐκ ἔτι τὸ, οὐκ ἦν ὁ σώζων φησιν (ὢν γάρ ἐστιν ὁ Κύριος· καὶ τοῦτο αὐτοῦ τὸ ὄνομα) ἀλλ' ὅτι οὐκ εἰσήκουσεν αὐτῶν.

καὶ φυγὼν ἀπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἀσφαλισαμένων τὸν τάφον του, ἔγινε βασιλεὺς εἰς τὰ Ἔθνη, τὰ ὁποῖα θεληματικῶς ὑπετάχθησαν εἰς τὴν βασιλείαν του·

„ Λαὸς ὃν οὐκ ἔγνων, ἐδούλευσέ μοι.

Ὁ λαὸς, λέγει, ὁ ἐξ Ἐθνῶν, ὁποῦ πρότερον ἀγνοεῖτο ἀπὸ ἐμένα, ὡσὰν ὁποῦ δὲν μὲ ἐγνώριζε διὰ Κύριόν του· ἐπειδὴ γινώσκει ὁ Κύριος τοὺς αὐτὸν γινώσκοντας. (1) καὶ αὐτὸς, λέγω, ὑπετάχθη καὶ μὲ δουλεύει.

44: „ Εἰς ἀκοὴν ὠτίου ὑπήκουσέ μου.

Μὲ τὴν ἀκοὴν, λέγει, τοῦ αὐτίου παρεδέξατο τὸ Εὐαγγέλιόν μου ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαός· ὅθεν καὶ ὁ Παῦλος εἶπεν „ Ἡ γὰρ πίστις ἐξ ἀκοῆς. (Ῥωμ. ί 17.)

„ Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν θέλομεν νοήσωμεν, ὅτι κατηγορεῖ τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων· διὰ τὶ αὐτοὶ ἐπιγράφοντες εἰς τὸν ἑαυτόν τους πατέρα τὸν Ἀβραὰμ καὶ τὸν Δαβὶδ, ἐναντία ἔργα εἰς τοὺς προγόνους των ἔπραττον· καὶ υἱοὺς μὲν αὐτοὺς ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ ἐκατάγοντο ἀπὸ τὸ σπέρμα του· ἀλλοτρίους δὲ, διὰ τὴν ἀνομοιότητα τῆς γνώμης, ὁποῦ εἶχον μὲ τὸν προπάτορά των.

„ Υἱοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν καὶ „ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τρίβων αὐτῶν.

Ἄτιμοι, λέγει, καὶ ἄχρηστοι ἔγιναν οἱ Ἰουδαῖοι διὰ τὰς πονηρίας των, ὡσὰν τὰ σκεύη, τὰ ὁποῖα ὅταν παλαιωθοῦν, γίνονται ἄχρηστα· ἐχώλαναν δὲ εἶπεν· ἤγουν ἐκουτζάθησαν καὶ εὐγῆκαν ἀπὸ τὴν διορισθεῖσαν εἰς αὐτοὺς στράταν τῶν θείων ἐντολῶν· ἐπειδὴ τῶν κουτζῶν ἀνθρώπων ὁ δρόμος, εἶναι παρατετραμμένος: ἤγουν εὐγαίνει ἔξω ἀπὸ τὸν ἴσον δρόμον, διὰ τὴν παρατροπὴν καὶ τὸ εὔγαλμα τῶν ἁρμονιῶν τῶν ποδῶν τους. (2)

„ Ζῇ Κύριος.

Τοπ-

(1) Παρὰ δὲ τῷ Νικήτᾳ, οὕτως ἑρμηνεύεται „ Διττὴ δὲ ἡ γνῶσις· λέγεται γὰρ γνῶσις, ϗ ἡ περί τι κατάληψις ϗ ἐπιστήμη, καθ' ἣν ὁ Θεὸς πάντα γινώσκει, πρὶν γενέσεως αὐτῶν. λέγεται γνῶσις ϗ ἡ οἰκείωσις, καθ' ἣν μόνα τὰ ἀγαθὰ ὁ Θεὸς γινώσκει· ὡς τὸ, ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ· ϗ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν οὖν, οὐκ ἐγίνωσκε πρότερον ὁ Σωτήρ· τουτέστιν οὐκ εἶχεν ἐν τοῖς οἰκείοις· ὕστερον δὲ ᾠκειώσατο αὐτοὺς, ϗ εἰς δουλείαν τὴν Πνευματικὴν προσελάβετο.

(2) Παρὰ δὲ τῷ Νικήτᾳ, οὕτως ἑρμηνεύονται ταῦτα· ἐπαιτιᾶται Χριστὸς τοὺς Ἰουδαίους . . . . διὰ τὸ τὰς ἀπλανεῖς τρίβους καταλιπεῖν, τὴν διὰ νόμου φημὶ ϗ Προφητῶν παίδευσιν ϗ τὴν Εὐαγγελικὴν πολιτείαν· τρίβοι μὲν γὰρ ὀρθαί τε ϗ ἀπλανεῖς ἐπὶ Χριστὸν φέρουσαι, ἡ διὰ νόμου παίδευσις, ϗ Προφητῶν ἁγίων προαγόρευσις· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ, Νόμου ϗ Προφητῶν κατηντήκασι τέλος: τουτέστι τὸν Χριστὸν, ἐχώλαναν, οὐκ ἐξ ὑγιοῦς διανοίας ἐμπαροινοῦντες αὐτῷ· φησὶν οὖν, ὅτι τὰ Ἔθνη μήτε νόμον ἐμὸν, μήτε Προφήτην δεξάμενα· ἐπειδὴ ἐκλήθησαν, ῥᾳδίως ὑπήκουσαν, ϗ τὴν ἐμὴν δεσποτείαν ἠγάπησαν· ὁ δὲ πρωτότοκός μου Ἰσραὴλ τέκνον τοῦ Διαβόλου γενόμενος διὰ τὸ ἴσα φρονεῖν αὐτῷ, ἀλλότριον ἑαυτὸν ἐποίησε τῆς πρὸς ἐμὲ οἰκειότητος· ἀλλὰ ϗ ἐψεύσατό μοι, προσδοκηθεὶς μὲν δοῦναι καρπὸν δικαιοσύνης, οὐκ ἐνεγκὼν δὲ, κατὰ τὸ „ Ψεύσεται ἔργον ἐλαίας· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Οἱ υἱοὶ προσαγορευθέντες, ϗ ἐν υἱῶν τάξει γραφέντες, ἀλλοτρίους σφᾶς αὐτοὺς πεποιήκασιν, ἀγνώμονες περὶ τὰς εὐεργεσίας γενόμενοι, ϗ περὶ τὴν πίστιν χωλεύσαντες, ϗ τὴν εὐσεβῆ τρίβον καταλιπόντες. οὕτω ϗ διὰ Ἱερεμίου τοῦ Προφήτου φησὶν ὁ Θεὸς „ Ἐγὼ ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινήν· πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν ἡ ἄμπελος ἡ ἀλλοτρία; (Ἱερ. β'. 21.) τὸ μὲν γὰρ τὴν οἰκείαν δείκνυσι φυτουργίαν τὰ δὲ τὴν ἐκείνων ἀχαριστίαν ἐλέγχει· τὸ δὲ „ Ἐπαλαιώθησαν ϗ ἐχώλαναν, ἀτιμωθήσονται ϗ ἐντραπήσονται ὁ Σύμμαχος εἴρηκεν.

Τοῦτο Προφητεύει ὁ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον διὰ τὴν Ἀνάςασιν τοῦ Κυρίου εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἐκείνους, ὁποῦ ἐνόμιζον, ὅτι ἔμεινε νεκρὸς διὰ πάντα· βοᾷ γὰρ εἰς αὐτούς, ὅτι ὁ Χριςὸς ζῇ, ἐπειδὴ καὶ ἀνέςη τριήμερος.

„Καὶ εὐλογητὸς ὁ Θεός.

Ἄξιος, λέγει, εἶναι νὰ εὐλογῆται καὶ νὰ δοξάζεται ὁ Θεός.

„Καὶ ὑψωθήτω ὁ Θεὸς τῆς σωτηρίας „μου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα παρακινεῖ τὸν Χριςὸν ὁ Δαβὶδ νὰ ἀναληφθῇ εἰς τοὺς οὐρανούς, νὰ ἐκεῖ ἀπελθὼν, πέμψῃ τὸν Παράκλητον εἰς τοὺς Ἀποςόλους, οἵτινες ἔμελλον νὰ ὑπάγουν εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ἀλλὰ παλαιὰ μὲν, ἦτον ὁ Υἱὸς, Θεὸς πλάσεως, τώρα δὲ εἶναι, Θεὸς ἀναπλάσεως: ἤτοι σωτηρίας· τὸ δέ μου ἐπρόσθεσεν ὁ Δαβὶδ, κοινὴν ἑαυτοῦ καὶ ἡμῶν ποιῶν τὴν διὰ τοῦ Χριςοῦ σωτηρίαν· δύναται δὲ καὶ ἄλλως νὰ νοηθῇ τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Δαβὶδ· ὅτι ζῇ Κύριος: ἤγουν αἴδιος εἶναι καὶ μήτε ἀρχὴν ἔχει μήτε τέλος, ἀλλὰ πάντοτε εἶναι· διότι ὁ Δαβὶδ συνειθίζει ἀνάμεσα εἰς τὰ ἄλλα του λόγια νὰ σμίγῃ καὶ δόγματα τῆς πίςεως διὰ τὴν τῶν ἀκουόντων ὠφέλειαν. Εὐλογητὸς δὲ εἶναι, διὰ τὰ θαυμάσια ὁποῦ ἐτέλεσε· τὸ ὑψωθήτω δὲ εἶναι, ἀντὶ τοῦ, ἂς νοηθῇ ἀπὸ ἡμᾶς μέγας καὶ ὑψηλός.

47: „Ὁ Θεὸς ὁ διδοὺς ἐκδικήσεις ἐμοὶ. „καὶ ὑποτάξας λαοὺς ὑπ' ἐμέ.

Σὺ εἶσαι, λέγει ὁ Θεὸς, ὁποῦ ἔδωκες ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ ὑπέταξας τοὺς διὰ τὸν Σαοὺλ πολεμοῦντάς με Ἰουδαίους· αὐτοὶ γὰρ τώρα ὑπετάχθησαν εἰς ἐμὲ, ὡς εἰς βασιλέα των· νοεῖται δὲ καὶ ἐπὶ Χριςοῦ τὸ ῥητὸν τοῦτο, εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκεν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἐκδικήσεις κατὰ τῶν Ἑβραίων· ἐξωλοθρεύθησαν γὰρ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους· ὑποταγὴν δὲ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν τῶν ἐξ Ἐθνῶν καταγομένων λαῶν.

48: „Ὁ ῥύστης μου ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργί„λων.

Ταῦτα ὅλα τὰ λόγια, εἶναι εὐχαριςία πρὸς τὸν Θεόν· ἐσχηματίσθησαν δὲ εἰς πτῶσιν ὀνομαςικήν· καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἔχουν δύναμιν κλητικῆς· ἤγουν ὦ Θεὲ, ὁ διδοὺς ἐκδικήσεις ἐμοὶ, ὦ ῥῦσά μου ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργίλων· ἐχθροὺς δὲ ὀργίλους λέγει τοὺς περὶ τὸν Σαοὺλ, οἵτινες ἕως ὁποῦ ἔζων, δὲν ἄφησαν τὴν κατὰ τοῦ Δαβὶδ ὀργήν· ἢ ἐχθροὺς ὀργίλους, λέγει τοὺς Δαίμονας.

„Ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμὲ ὑψώ„σεις με.

Ἐκεῖνα ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβὶδ, τὰ αὐτὰ λέγει δεύτερον καὶ ἐδῶ· ἐπειδὴ χαίρει νὰ ἐπαναχυχλόνῃ ταῦτα, ὡσὰν ὁποῦ εἶναι χαρᾶς πρόξενα.

„Ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ῥῦσαί με.

Ἀνίσως, λέγει, πάλιν εὑρεθοῦν μερικοὶ νὰ σηκωθοῦν κατ' ἐμοῦ, ὡσὰν οἱ φίλοι τοῦ Σαοὺλ, βέβαια ἐσὺ Κύριε, θέλεις με κάμῃς ἀνώτερον τῆς βλάβης αὐτῶν· καὶ ἄν τινας εὑρεθῇ ὡσὰν τὸν Σαοὺλ.

οὺλ, ὁπου νὰ με ἐπιβουλεύεται ἀδίκως, καὶ ἀπὸ αὐτὸν, σὲ παρακαλῶ, λύτρωσαί με.

49: „ Διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν „ Ἔθνεσι, Κύριε.

Ἐπειδὴ, λέγει, εἶσαι τοιοῦτος μέγας βοηθὸς Κύριε, καθὼς ὁ ἐδικός μου λόγος σὲ ἐδοξολόγησεν ἕως τώρα, διὰ τοῦτο θέλω σοι εὐχαριστήσω εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἐτελείωσε τὸν λόγον τοῦτον ὁ θεῖος Δαβὶδ ὡς ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ διὰ μέσου τῆς βίβλου ταύτης τῶν Ψαλμῶν του, εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, ὁπου ἀναγινώσκουσιν αὐτὴν, ἐξομολογεῖται καὶ εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν.

„ Καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ.

Εἰς τὸ ὄνομα, λέγει, τὸ ἐδικόν σου Κύριε, θέλω ψάλλω μὲ τὴν κιθάραν μου: ἤτοι εἰς ἐσένα, ἀπὸ τὴν πολλὴν χαρὰν τῆς καρδίας μου.

50: „ Μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τοῦ Βασι-„ λέως.

Εἰς τὸ ῥητὸν τοῦτο πρέπει νὰ ὑπακούεται ἔξωθεν τὸ, Κύριε· διὰ νὰ ἦναι τὸ τοιοῦτον· Κύριε, ὁ μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τῶν βασιλέων· ἤγουν Κύριε, εἶσαι ὁπου κάμνεις μεγάλας καὶ παραδόξους τὰς σωτηρίας ἐμοῦ τοῦ βασιλέως.

„ Καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ χριστῷ αὐτοῦ.

Σὺ εἶσαι Κύριε, λέγει, ὁπου κάμνεις ἔλεος εἰς ἐμένα, τὸν ὁποῖον ἔχρισες βασιλέα τοῦ Ἰσραὴλ μὲ τὴν προσαγήν σου.

„ Τῷ Δαβὶδ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ „ ἕως αἰῶνος.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπε βασιλέα, καὶ παρακάτω Χριστὸν, διὰ τοῦτο τώρα ἐδῶ ἀκολούθως εἶπε καὶ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ Χριστοῦ: ἤγουν ὅτι εἶναι ὁ Δαβίδ· τὸ μὲν λοιπὸν νὰ δίδεται ἁπλῶς ἔλεος ἀπὸ τὸν Θεὸν, τοῦτο προσαρμόζει καὶ εἰς βασιλεῖς τῶν Ἰουδαίων, τοὺς καταγομένους ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβίδ· τὸ δὲ νὰ δίδεται τὸ ἔλεος αὐτὸ ἕως αἰῶνος, τοῦτο εἶναι ἀνάρμοσον εἰς τοὺς ἐκ τοῦ Δαβὶδ βασιλεῖς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ ἀφ' οὗ ἐγύρισαν οἱ Ἰουδαῖοι ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλῶνος, μόνος ὁ Ζοροβάβελ ἡγεμονεύσας εἰς αὐτοὺς ἐκ τοῦ γένους Δαβὶδ, δὲν ἄφησε κληρονόμους τῆς ἡγεμονίας του· μένει λοιπὸν νὰ λέγεται ἐδῶ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς, (οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσαι τέλος.) σπέρμα τοῦ Δαβίδ· ἐπειδὴ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἐκατάγετο ἀπὸ τὸ γένος τοῦ Δαβίδ· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος εἶπε „ Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ Υἱοῦ Δαβίδ· (Ματθ. ά. 1.) ἐποίησε δὲ τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ ἔλεος ὁ Θεὸς Λόγος, ὡς καθ' ὑπόστασιν ἑνωμένος αὐτῷ, καὶ θεώσας αὐτὸν κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. (1)

ΨΑΛ-

(1) Ὁ δὲ Νικήτας ἐν τῇ Σειρᾷ λέγει „ Καὶ μέντοι ποιεῖς ἔλεος ϗ μετὰ τοῦ πιστοῦ λαοῦ, ὃς κεχρισμένος τῷ Πνεύματι διὰ τοῦτο Χριστὸς ὀνομάζεται· ὁ αὐτὸς δὲ λαὸς ϗ Δαβὶδ λέγεται, διὰ τὸ οἰκεῖος γενέσθαι τοῦ ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, δηλονότι τοῦ Χριστοῦ· σπέρμα δὲ τοῦ πιστοῦ λαοῦ, οἱ μαθόντες παρ' αὐτοῦ τὴν εὐσέβειαν· ὅπερ σπέρμα, ἕως αἰῶνος φυλαχθήσεται· ἡ γὰρ γενεὰ τῶν πιστῶν, οὐκ ἐκλείψει ποτὲ, τοῦ Θεοῦ ἐλεοῦντος αὐτὴν ϗ φυλάττοντος· ὅτι δὲ ϗ ὁ Χριστὸς Δαβὶδ λέγεται, ἔφη διὰ Ἰεζεκιὴλ ὁ τῶν ὅλων Θεὸς „ Καὶ ἀναστήσω ἐπ' αὐτοὺς ποιμένα ἕνα, ϗ ποιμανεῖ αὐτοὺς, τὸν δοῦλόν μου Δαβὶδ, ϗ ἔσαι αὐτῶν ποιμήν· ϗ ἐγὼ Κύριος ἔσομαι αὐ-

ΨΑΛΜΟΣ ΙΗ'.

„ Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται· ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ, ὅταν ἔγινε γέρωντας καὶ ἔβλεπεν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς, τοῦτον ἐσύνθεσεν· ἢ λέγεται εἰς τὸ τέλος· διὰ τὶ προφητεύει πρᾶγμα, ὁποῦ ἔγινεν εἰς τὸ τέλος τῶν χρόνων· ἐπισομίζει γὰρ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τὴν μέλλουσαν ἀθεΐαν ἐκείνων ὁποῦ φλυαροῦν, πῶς δὲν ἔκαμεν ὁ Θεὸς τὰ πάντα, ἀλλὰ αὐτομάτως: ἤγουν ἀπὸ λόγου των ἔγιναν. (1)

1: „ Οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται δόξαν „ Θεοῦ.

Οἱ ἄψυχοι, λέγει, οὐρανοὶ, μεταχειριζόμενοι τὴν εὔμορφον ὄψιν καὶ θεωρίαν τους, ὡσὰν φωνὴν, πάντοτε κηρύττουσιν εἰς ὅλους τὴν μεγαλειότητα καὶ δόξαν τοῦ δημιουργήσαντος αὐτοὺς Θεοῦ· εἶπε γὰρ ὁ Σολομὼν „ Ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς τῶν κτισμάτων, ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται· (Σοφ. ιγ'. 5.) καὶ ὅποιος βλέπει τὸ τόσον μέγεθος τοῦ οὐρανοῦ, καὶ τὸ σχῆμα, καὶ τὸ κάλλος, καὶ τὴν θέσιν, καὶ τὰ ἄλλα φυσικὰ ἰδιώματα αὐτοῦ, πιςεύει τὴν δημιουργικὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἔχωντας διδάσκαλον μόνην τὴν Θεωρίαν τοῦ οὐρανοῦ. (2) οὐρανοὺς δὲ λέγει τὸν πρῶτον οὐρανὸν, τὸν ὄντα ὑψηλότερον ἀπὸ τὸ ςερέωμα· πληθυντικὸν δὲ ἀριθμὸν ἐμεταχειρίσθη ἀντὶ ἑνικοῦ,

κα-

αὐτοῖς εἰς Θεὸν, ϗ Δαβὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν· ἐγὼ Κύριος ἐλάλησα (Ἰεζ. λδ'. 23.) ϗ πάλιν „ Καὶ ὁ δοῦλός μου Δαβὶδ ἄρχων ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἔςαι ποιμὴν εἷς πάντων ... ϗ Δαβὶδ ὁ Δοῦλός μου ἄρχων εἰς τὸν αἰῶνα (Ἰεζ. λζ'. 24.)

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τρεῖς νόμους ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ περιέχει· πρῶτον μὲν τὸν φυσικὸν, τὸν ἐν τῇ κτίσει κηρύττοντα τὸν Δημιουργὸν, εἶτα τὸν διὰ Μωσέως δοθέντα, τοῦ Δημιουργοῦ πλείονα γνῶσιν τοῖς προσέχειν ἐθέλουσιν ἐντιθέντα· μετὰ τοῦτον, τὸν τῆς χάριτος, τέλεον τὰς ψυχὰς ἀποκαθαίροντα, ϗ τῆς παρούσης ἐλευθεροῦντα φθορᾶς· οὗ δὴ χάριν ϗ εἰς τὸ τέλος ἡμᾶς ὁ Ψαλμὸς παραπέμπει, τὴν καινὴν ἐν τῷ τέλει διαθήκην προαγορεύων.

(2) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Ἀρκεῖ φησι ϗ μόνον φαινόμενον τῶν οὐρανῶν τὸ κάλλος ϗ μέγεθος τοῦ Δημιουργοῦ τὴν δύναμιν κηρύξαι· εἰ γὰρ ὁ μεγίςην ϗ καλλίςην οἰκοδομίαν θεώμενος, τὸν οἰκοδόμον θαυμάζει· ϗ ὁ σκάφος ὁρῶν εὖ ϗ καλῶς κατεσκευασμένον, τὸν ναυπηγὸν ἐννοεῖ· ϗ τῇ θεωρίᾳ τῆς εἰκόνος ἡ τοῦ ζωγράφου συνεισέρχεται μνήμη· πολλῷ δήπουθεν ἡ Κτίσις ὁρωμένη, πρὸς τὸν Δημιουργὸν ποδηγεῖ τοὺς ὁρῶντας.

κατὰ τὴν συνήθειαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης, ὡς λέγει ὁ Χρυσορρήμων καὶ ὁ Θεοδώριτος· ἡ ὁποία, ποτὲ μὲν πληθυντικῶς, ποτὲ δὲ ἑνικῶς ὀνομάζει τὸν οὐρανόν· διότι, ἀγκαλὰ καὶ ὁ πρῶτος οὐρανὸς εἶναι ἀόρατος εἰς ἡμᾶς· ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τὸ φαινόμενον ϛερέωμα, καὶ ἐκεῖνον συλλογιζόμεθα ὅτι εἶναι· (1) ἢ μὲ τὸ ὄνομα τῶν οὐρανῶν, τὸ ϛερέωμα μόνον λέγει· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ μόνον βλέπεται· ὥϛε ὁ ἀκόλουθος δεύτερος ϛίχος, εἶναι ἐπεξήγησις τοῦ πρώτου τούτου ϛίχου. (2)

„Ποίησιν δὲ χειρῶν αὐτοῦ ἀναγγέλ-
„λει τὸ στερέωμα.

Ἀνίσως, ὡς εἴπομεν, ὁ δεύτερος οὗτος ϛίχος ἦναι ἐξηγητικὸς τοῦ ἀνωτέρω πρώτου, ἀκολουθεῖ, ὅτι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω οὐρανούς, τοῦτο εἶπεν ἐδῶ ϛερέωμα· καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, οἱ οὐρανοὶ διηγοῦνται, τοῦτο λέγει ἐδῶ, ἀναγγέλλει τὸ ϛερέωμα· καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, δόξαν, τοῦτο λέγει ἐδῶ, ποίησιν χειρῶν. Καὶ διὰ νὰ εἰπῶ συντόμως, τοῦτο λέγει ὁ Δαβίδ, ὅτι ὁ οὐρανὸς μόνον φαινόμενος, εἶναι αὐτάρκης διδάσκαλος τῆς μεγαλουργίας τοῦ ποιήσαντος αὐτὸν Θεοῦ· ταύτην γὰρ τὴν μεγαλουργίαν τοῦ Θεοῦ, ὠνόμασε δόξαν καὶ ποίησιν χειρῶν.

2: „Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα.

Ἀνίσως ὁ Κόσμος ἐκτίσθη, ἢ ἐκινεῖτο αὐτομάτως: ἤγουν ἀπὸ λόγου του· βέβαια δὲν ἤθελαν φυλάττουν τὰ ἐδικά των ὁροθέσια ἀσύγχυτα, αἱ ἡμέραι καὶ αἱ νύκτες· ἀλλ' ὁ Θεὸς τόσον εἶναι προνοητὴς τοῦ Παντός, ὥϛε ὁποῦ ἀπὸ τὴν πολλὴν εὐταξίαν τῆς κτίσεως, φαίνεται πῶς ἡ πρώτη ἡμέρα, διδάσκει πάντοτε τὴν δευτέραν· καὶ ἡ δευτέρα, τὴν τρίτην· καὶ καθεξῆς ἡ μία τὴν ἄλλην, διὰ τὸ ὁροθέσιον καὶ τὴν τάξιν, ὁποῦ ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς εἰς τὴν κάθε μίαν ἀπὸ αὐτάς· ἐπειδὴ τρόπον τινὰ ἡ μία ἡμέρα ἐρεύγεται: ἤγουν μηνύει εἰς τὴν ἄλλην ῥῆμα: ἤτοι τὸ περὶ τούτου πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ.

„Καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν.

---

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος· ὁ οὐρανὸς τοῦ οὐρανοῦ τῷ Κυρίῳ· ὁ μὲν γὰρ ὁρώμενος οὐρανὸς, οἷόν τις ὄροφος κατεσκευάσθη τῇ γῇ· ὁ δὲ ἀνώτερος, τοῦτό ἐϛι τούτῳ, ὅπερ οὗτος τῇ γῇ· διὰ δὴ τοῦτο οὐρανὸς οὐρανοῦ καλεῖται, ϗ οὐρανοὶ οὐρανῶν ὀνομάζονται· ἔϛι δὲ ἰδεῖν ϗ πόλεις παρ' ἡμῖν διπλῆν τὴν ὀνομασίαν ἐχούσας· ϗ γὰρ ϗ Ταρσὸν λέγομεν ϗ Ταρσούς, τὴν μίαν πόλιν· ϗ Θήβην ϗ Θήβας, τὴν αὐτὴν πόλιν· οὕτω ϗ Μυκήνην τε ϗ Μυκήνας ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ, μίαν πόλιν εἰδότες τὴν πληθυντικῶς καλουμένην.

(2) Ἔφη δὲ ὁ μέγας Βασίλειος περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν οὐρανῶν „Οἱ μὲν περὶ οὐρανοῦ φιλοσοφήσαντες, ἕνα οὐρανὸν ὑποτίθενται . . . . ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον ἀπέχομεν τῷ δευτέρῳ ἀπιϛεῖν, ὅτι ϗ τὸν τρίτον ἐπιζητοῦμεν, οὗ τῆς θέας ὁ μακάριος Παῦλος ἠξιώθη· ὁ δὲ Χρυσόϛομος λέγει „Οὐκ εἶπε φθέγγονται, ἀλλὰ διηγοῦνται· τουτέϛι ϗ ἑτέρους παιδεύουσι, ϗ μαθητὰς ἔχουσι τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, προβαλλόμενοι ἀντὶ γραμμάτων, τῆς οἰκείας φύσεως τὸ κάλλος· ϗ πᾶσι παρέχοντες ἐπιέναι, καθάπερ ἐν βιβλίοις τὴν ἐγκειμένην αὐτοῖς περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως, ϗ σοφίας διδασκαλίαν· διηγοῦνται δὲ οἱ οὐρανοὶ δόξαν Θεοῦ κατὰ τὸν Νύσσης, τοῖς δυναμένοις ἐξ αὐτῶν τὴν τοῦ Δημιουργοῦ τέχνην ἀναλογίζεσθαι, τῆς ἐμφαινομένης αὐτοῦ τεχνικῆς θεωρίας, διὰ τῆς ἐναρμονίου περιφορᾶς ἀντὶ λόγου γινομένης τοῖς ἐπιϛήμοσιν· ὅθεν εἶπε πάλιν ὁ Χρυσορρήμων „Ὅταν γὰρ ἴδῃς τὸ κάλλος, τὸ μέγεθος, τὸ πρὸς τοσοῦτον χρόνον διαρκὲς, τὴν φαιδρότητα, ϗ ταῦτα πάντα συναγαγὼν δοξάσῃς τὸν δημιουργὸν, ὁ οὐρανὸς τὴν δόξαν ταύτην ἀνήνεγκε, τῇ σῇ γλώττῃ χρησάμενος, ϗ φωνὴν ἀφῆκεν, ἧς πάντες ἀκούουσι . . . οὐ γὰρ αὐτὸς ὁ οὐρανὸς φωνὴν ἀφιεὶς δοξάζει Θεόν· ἀλλὰ ἄλλους διὰ τῆς ὄψεως εἰς τοῦτο ἐνάγει, ϗ ὅμως αὐτὸς λέγεται διηγεῖσθαι τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ· οὕτω ϗ οἱ παρεχόμενοι βίον θαυμαϛὸν, κἂν σιγῶσι, τὸν Θεὸν δοξάζουσιν, ἑτέρων δι' αὐτοὺς τὸν Θεὸν δοξαζόντων, κατὰ δὲ ἀναγωγὴν, οὐρανοὶ νοοῦνται οἱ Ἀπόϛολοι, οἱ τὴν δόξαν τοῦ Χριϛοῦ διηγησάμενοι· ϛερέωμα δὲ ἡ Ἐκκλησία τῶν πιϛῶν· ϗ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς Χρυσόϛομος ὀνομάζει τὸν οὐρανὸν „Βιβλίον μέγιϛον ϗ ἰδιώταις ϗ σοφοῖς.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω διὰ τὰς ἡμέρας, τοῦτο λέγει ἐδῶ καὶ διὰ τὰς νύκτας· διὰ τί καθε μία νύκτα, ἀναγγέλλει εἰς τὴν ἄλλην νύκτα γνῶσιν· ἤγουν τὴν διδασκαλίαν περὶ τοῦ ὅρου καὶ τῆς τάξεως, ὁποῦ ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς εἰς κάθε μίαν· ὥστε ὁποῦ ἡ μία, νὰ μὴ πλεονεκτῇ καὶ νὰ βλάπτῃ τὴν ἄλλην· ἀλλὰ μὲ κάποιαν τάξιν καὶ διορισμὸν, ἄλλοτε μὲν ἡ ἡμέραις νὰ γίνωνται μεγαλίτεραις ἀπὸ τὰς νύκτας, ἄλλοτε δὲ πάλιν αἱ νύκταις, νὰ εἶναι μεγαλίτεραις ἀπὸ τὰς ἡμέρας· καὶ ἄλλοτε πάλιν νὰ εἶναι αἱ ἡμέραι ἶσαι μὲ τὰς νύκτας· καὶ ἀντιστρόφως αἱ νύκτες ἶσαι μὲ τὰς ἡμέρας· καὶ νὰ φυλάττουν ἀναμεταξύ των δικαιοσύνην καὶ εὐαρμοσίαν· ἢ λέγει, ὅτι ἡ ἡμέρα ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ ἡ νὺξ ἀναγγέλλει γνῶσιν: δηλαδὴ ὅτι εἶναι Πρόνοια Θεοῦ εἰς τὴν Κτίσιν· ἐπειδὴ ἡ τάξις, εἶναι Προνοίας διδάσκαλος: ἤγουν διδάσκει πῶς εἶναι Πρόνοια· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως τὸ ῥητόν· ἡμέρα μὲν εἶναι ὁ Πατὴρ, ἡμέρα δὲ εἶναι καὶ ὁ Υἱὸς δια τὴν λαμπρότητα τῆς μιᾶς Θεότητος· ἐρεύγεται δὲ ῥῆμα ἡ ἡμέρα εἰς τὴν ἡμέραν: ἤγουν ὁ Πατὴρ ἐλάλησεν εἰς τὸν Υἱὸν, ἔφη γὰρ „ Ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμψασμε Πατὴρ, αὐτόςμοι ἐντολὴν ἔδωκε τί εἴπω καὶ τί λαλήσω· (Ἰω. ιβ'. 49.) πάλιν νὺξ εἶναι ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, συγκρινομένην μὲ τὴν Θεότητα· ὅστις ἀναγγέλλει θεογνωσίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους. (1)

3: „Οὐκ εἰσὶ λαλιαὶ, οὐδὲ λόγοι ὧν οὐ„χὶ ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν;

Ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται τὸ ῥητὸν τοῦτο, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον· διότι, ὡσὰν νὰ λέγῃ ὁ Δαβίδ· ἆραγε δὲν εἶναι λαλιαὶ, οὐδὲ λόγοι τῶν ἀψύχων τούτων κτισμάτων, ὁποῦ εἴπομεν, τῶν οὐρανῶν δηλαδὴ, καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν νυκτῶν; ἆραγε δὲν ἀκούονται αἱ φωναὶ αὐτῶν; ἐπειδὴ γὰρ αἱ φωναὶ αὐτῶν δὲν ἀκούονται· (διὰ τί δὲν ἔχουν φωνάς) φανερὸν, ὅτι οὐδὲ λαλιαὶ αὐτῶν εἶναι, οὐδὲ λόγοι· ἐπειδὴ μέρη τῆς ἐνάρθρου φωνῆς, εἶναι αἱ λαλιαὶ καὶ οἱ λόγοι· ἔτζι ἀπορήσας, ἀκολούθως λύει τὴν ἀπορίαν καὶ λέγει.

4: „Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγ„γος αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς „οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν.

Ναὶ ἀποκρίνεται· τόσοι πολλοὶ εἶναι οἱ λόγοι τῶν ἀψύχων οὐρανῶν, καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν, ὥστε ὁποῦ ὅλη ἡ γῆ εἶναι γεμάτη ἀπὸ τοὺς φθόγγους

(1) Ἄλλοι δὲ προσφυέστερον ἐνόησαν, ὅτι ἡ ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα· ὅταν ὁ Υἱὸς εἶπε „ Πάτερ δόξασόν σου τὸ ὄνομα! ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω· νὺξ δὲ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν, ὅταν ὁ σκοτεινὸς Ἰούδας ἐπρόδωκεν εἰς τοὺς σκοτεινοὺς Ἰουδαίους τὸν Κύριον, εἰπών· τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν; χαριέστατα δὲ καὶ γλαφυρὰ εἶναι καὶ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἄλλοι προσθέττουσιν· ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα· ὁ Γαβριὴλ λαλῶν τῇ Παρθένῳ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τὰ ῥήματα· καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν· ὁ ὄφις λαλῶν τὰ τῆς παρακοῆς εἰς τὴν Εὔαν· πάλιν ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται· ἡ Θεοτόκος εἰς τὴν Ἐλισάβετ τὸν ἀσπασμὸν καὶ χαιρετισμὸν εἰποῦσα, καὶ ἡ Ἐλισάβετ ἀντιστρόφως εἰς τὴν Θεοτόκον· καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν· ὁ Χριστὸς ὁ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Παρθένου, ὡς ἐν σκοτεινῇ νυκτὶ εὑρισκόμενος, ἔδωκε γνῶσιν εἰς τὸν Πρόδρομον, τὸν ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς Ἐλισάβετ κυοφορούμενον ὡς ἐν νυκτὶ, ὅτι αὐτός ἐστιν· ὅθεν καὶ ἀπὸ τὴν χαράν του ὁ Πρόδρομος ἐσκίρτησεν· ἔφη δὲ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος „ Καθάπερ ἀδελφαὶ δύω πατρῷον διανειμάμεναι κλῆρον, ἐν σταθμοῖς καὶ ζυγοῖς οὐδὲ τὸ ἀκαριαῖον ἑτέρα τὴν ἑτέραν πλεονεκτεῖ· οὕτω καὶ νὺξ καὶ ἡμέρα ἰσομοιρίαν πρὸς ἀλλήλας λαλοῦσαι· καὶ περιτροπὴν ἔμμετρον· καὶ ἡ μὲν εἰς ἔργον ἡμᾶς ἐγείρουσα, ἡ δὲ ἀναπαύουσα, καὶ ἀκμαιοτέραν τῇ δυνάμει παρασκευάζουσα τὴν κόρην δέχεσθαι πάλιν τὴν ἀκτῖνα, ἀλλήλαις χαρίζονται τὰ τῶν ὡρῶν διαστήματα· ὅθεν ἐπαρακινήθη νὰ εἰπῇ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος περὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν „ Ὥστε θαυμάζειν ἡμᾶς, τίς ἡ τούτων πρόσληψίς τε καὶ ἀνθυφαίρεσις, καὶ ἡ τῆς ἀνισότητος ἰσότης, ἵν' εἴπω τι καὶ παράδοξον.

γους καὶ ἤχους αὐτῶν· κατὰ τὸν τρόπον δηλαδὴ ὁποῦ εἴπομεν: ἤγουν ὅτι οἱ λογικοὶ ἄνθρωποι βλέποντες τὸ κάλλος καὶ ἁρμονίαν τῶν οὐρανῶν, καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν, παρακινοῦνται νὰ δοξολογοῦν τὸν Δημιουργὸν αὐτῶν· ὅθεν ἡ δοξολογία καὶ αἱ εὐχαριστήριαι φωναὶ τῶν λογικῶν ἀνθρώπων, νομίζονται ὅτι εἶναι φωναὶ τῶν ἀλόγων οὐρανῶν· τοῦτο τὸ ἴδιον θέλει νὰ εἰπῇ καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ ἀκολούθως λέγει: ἤγουν τό „Καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα αὐτῶν· δεύτερον γὰρ εἶπε τὰ αὐτὰ λόγια, διὰ περισσοτέραν τῶν πραγμάτων σαφήνειαν· τὰ πέρατα δὲ τῆς οἰκουμένης, φανερόνουσι τὸ μῆκος καὶ πλάτος τῆς οἰκουμένης· συνήθεια γὰρ εἶναι εἰς τοὺς Προφήτας, καὶ μάλιστα εἰς τὸν Δαβίδ, νὰ προφέρῃ τὸ αὐτὸ νόημα μὲ διάφορα λόγια· (1) δύναται δὲ νὰ νοήσῃ ταυτά τινας, καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον· ἤγουν ὅτι ὁ Δαβίδ, ἀφ' οὗ ἐδίδαξεν, ὅτι τὰ προῤῥηθέντα κτίσματα σχεδὸν φωνάζουσι πῶς εἶναι Πρόνοια Θεοῦ, ἥτις συγκρατεῖ καὶ κυβερνᾷ ὅλον τὸν Κόσμον, θέλει νὰ προφητεύσῃ, ὅτι εἰς κάθε ἔθνος καὶ φυλὴν εὑρίσκονται μερικοὶ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι νοοῦσι τὴν τοιαύτην τῶν ἀψύχων καὶ ἀλόγων κτισμάτων φωνήν· διὰ τοῦτο λέγει· δὲν εἶναι λαλιαί, οὐδὲ λόγοι γλώσσης καὶ διαλέκτου τινος Ἔθνους, διὰ μέσου τῶν ὁποίων δὲν ἀκούονται: ἤγουν δὲν νοοῦνται αἱ προῤῥηθεῖσαι τῶν κτισμάτων φωναί· οὗτος δὲ ὁ λόγος ἔλαβε τέλος· διὰ τὶ εἰς κάθε μέρος τῆς γῆς, καὶ ἐν παντὶ Ἔθνει, εὑρίσκονται ἄνθρωποι, ὁποῦ νοοῦσι καὶ λέγουσιν, ὅτι εἶναι Πρόνοια Θεοῦ· ἐπὶ τοῦ παρόντος ὅμως νοήματος τὸ, ἀκούονται, πρέπει νὰ νοήσωμεν, ἀντὶ τοῦ, ἀκουσθήσονται κατὰ ἀντιχρονισμὸν, τοῦ ἐνεςῶτος χρόνου ἀντὶ μέλλοντος λαμβανομένου· ἢ καὶ τὸν ἐνεςῶτα χρόνον ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ διὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας, ἥτις τὰ μέλλοντα, βλέπει ὡς ἐνεςῶτα καὶ ἀπερασμένα. (2)

„Ἐν τῷ Ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκήνωμα αὐ-
„τοῦ.

Τὸ μὲν νόημα τοῦ παρόντος ῥητοῦ, εἶναι τοιοῦτον· ὅτι εἰς τὸν ἥλιον ἐδιώρισεν ὁ Θεὸς νὰ ἔχῃ τὸ σκήνωμα καὶ τὴν κατοικίαν του ἐν τῷ οὐρανῷ· (3) εἶπε γὰρ ὁ Μωϋσῆς περὶ τῶν δύω φωςήρων

τῶν

(1) Οὕτως ἑρμηνεύουσι τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ τὸ ἀνωτέρω καὶ ὁ Βασίλειος, καὶ ὁ Νύσσης, καὶ ὁ Χρυσόςομος· ὅς τις καὶ προσθέττει ταῦτα· „Οὐ γάρ ἐςί φησι λαλιαί: τουτέςιν οὐκ ἔςιν Ἔθνος, οὐκ ἔςι φωνὴ, ἔνθα μὴ ἀκούεται ἡ φωνὴ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός· αὗται γὰρ αἱ φωναὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης φέρονται· ἐπειδὴ πανταχοῦ ὁ οὐρανὸς, καὶ ἡμέρα καὶ ἡ νὺξ ἐςί· καὶ οὐκ ἔςιν Ἔθνος οὐδὲ γλῶσσα ἡ μὴ δυναμένη συνιέναι ταύτης τῆς φωνῆς· οὐ γάρ εἰσί φησι τοιαῦται τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν αἱ φωναὶ, οἷαι αἱ τῶν ἀνθρώπων, ὥςε παρά τισι μὲν ἀκούεσθαι, καὶ εὐδιάγνωςοι εἶναι, παρά τισι δὲ μή· ἀλλ' ὁμοίως σαφεῖς εἰσι τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν... ἡ μὲν γὰρ ἐμὴ φωνὴ τῷ ὁμογλώσσῳ γνώριμος· οὐκ ἔτι δὲ καὶ τῷ ἑτερογλώσσῳ· ἡ γὰρ διαφορὰ τῆς γλώττης, οὐκ ἀφίησιν εὔσημον αὐτῷ γενέσθαι τὴν ἐμὴν διάλεκτον· ἐπὶ δὲ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, οὐκ ἔςι τοῦτο· ἀλλὰ τοιαύτη αὐτῶν ἡ φωνὴ, ὡς πάσῃ λαλιᾷ καὶ παντὶ Ἔθνει ἀκούεσθαι, καὶ εὔδηλον εἶναι καὶ σαφῆ.

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος σαφέςερον τοῦτο ἡρμήνευσεν εἰπὼν „Νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν, οὐ ῥήσεσιν οὐδὲ λόγοις, ὧν οὐκ ἀκούονται αἱ φωναὶ, ἀλλ' εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ ἦχος αὐτῶν· ἢ κατὰ τὸν Ἀκύλαν. ὁ κανὼν αὐτῶν· οὔτε γὰρ λόγους, οὔτε ῥήματα προφέρουσαι, ὡς ὁ Θεοδώριτος ἑρμηνεύει, ἀλλὰ τὸν κανόνα καὶ τὴν οἰκείαν τάξιν ὑποδεικνῦσαι, πᾶσαν τὴν γῆν καὶ θάλασσαν εἰς τὴν θείαν καλοῦσιν ὑμνῳδίαν.

(3) Ὅθεν καὶ ὁ Ἀκύλας ἐξέδωκε „Τῷ ἡλίῳ ἔθετο σκήνωμα ἐν αὐτοῖς (τοῖς οὐρανοῖς δηλαδὴ) παρὰ δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα εὑρίσκεται καὶ τοιαύτη ἑρμηνεία· ὅτι ὁ Θεὸς τὸ φῶς ὁποῦ ἐποίησε τὴν πρώτην ἡμέραν συναγαγὼν, ἔθετο ἐν τῷ δίσκῳ τοῦ ἡλίου· καὶ λοιπὸν τὸ φῶς τώρα ἔχει τὸ σκήνωμα ἑαυτοῦ ἐν τῷ ἡλίῳ· ἐπειδὴ ἐν αὐτῷ κατασκηνοῖ· ἄλλοι δὲ λέγουσιν, ὅτι τὸν τόσον μέγαν ἥλιον ἔκαμεν ὁ Θεὸς νὰ ἔχῃ τὸ σκήνωμά του ἐν ἑαυτῷ: ἤγουν νὰ φέρεται καὶ νὰ βαςάζεται ἔχι ἀπὸ ἄλλο τι, ἀλλὰ αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ· Κύριλλος δὲ ὁ Θεσπέσιος λέγει· ὅτι ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν, ὅτι εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος τῶν οὐρανῶν, ἀκολούθως λέγει, ὅτι ὁ φθόγγος αὐτὸς ἔθετο τὸ σκήνωμά του: ἤγουν εὑρίσκεται καὶ ἐν τῷ ἡλίῳ· καθότι καὶ ὁ ἥλιος παρομοίως μὲ τοὺς οὐρανοὺς, διη-

γεῖ-

τῶν μεγάλων Ἡλίου καὶ Σελήνης· „ Καὶ ἔθετο αὐτοὺς ἐν τῷ ϛερεώματι τοῦ οὐρανοῦ, ὥϛε φαίνειν ἐπὶ τῆς γῆς (Γένε. αʹ. 17.) ἐφάνη δὲ εἰς τοὺς πολλοὺς τὸ ῥητὸν τοῦτο ἀσύντακτον· ἡμεῖς δὲ βάλλοντες ὑποϛιγμὴν μετὰ τὴν λέξιν σκήνωμα, καὶ τὸ αὐτοῦ νοοῦντες ὄχι ἀντωνυμίαν, ἀλλὰ ἐπίῤῥημα τοπικὸν, εὐκόλως συντάττομεν τὸ ῥητὸν: οἷον, ἔθετο καὶ ὥρισεν εἰς τὸν ἥλιον τὸ σκήνωμα καὶ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ· ἤγουν ἐκεῖ· ποῦ; ἐν τῷ ϛερεώματι δηλαδὴ τοῦ οὐρανοῦ, περιττῆς εὑρισκομένης τῆς ἐν προθέσεως· καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα δυσκολοσύντακτα παρετηρήσαμεν καὶ εὕρομεν εἰς ἄλλα ῥητὰ τῆς Γραφῆς· Καὶ ὁ ἥλιος, λέγει, λοιπὸν, μὴν ἀφίνωντας ποτὲ τὸ διωρισμένον εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Θεὸν σκήνωμα: δηλαδὴ τὸν οὐρανὸν, καὶ αὐτὸς, λέγω, γίνεται κήρυξ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης καὶ προνοίας.

5: „ Καὶ αὐτὸς, ὡς νυμφίος ἐκπορευό-
„ μενος ἐκ παϛοῦ αὐτοῦ.

Ἐδῶ λείπει τὸ ἐϛίν· ὡραῖος, λέγει, εἶναι ὁ ἥλιος μὲ τὸ κάλλος τῶν ἀϛραπτουσῶν ἀκτίνων του: καθὼς καὶ ὁ νυμφίος εἶναι ὡραῖος, ὅταν εὐγαίνῃ ἔξω ἀπὸ τὸν νυμφικόν του θάλαμον.

„ Ἀγαλλιάσεται ὡς γίγας δραμεῖν ὁ-
„ δόν.

Καὶ ἐδῶ νοοῦμεν πῶς ἔγινεν ἀντιχρονισμός· τὸ γὰρ ἀγαλλιάσεται λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ ἀγαλλιᾶται· χαίρει γὰρ ὁ ἥλιος εἰς τὸ νὰ δράμῃ τὸν διωρισμένον εἰς αὐτὸν δρόμον τοῦ οὐρανοῦ: καθὼς καὶ ὁ ἀνδρεῖος γίγας τρέχει θαῤῥῶντας εἰς τὴν δύναμίν του· ἤτοι ὁ ἥλιος πάντοτε εἶναι ἀκούρασος, καὶ δὲν ἀπέκαμε τόσας χιλιάδας χρόνους δουλεύωντας εἰς τὴν προσαγὴν τοῦ Θεοῦ.

6: „ Ἀπ' ἄκρου τοῦ οὐρανοῦ ἡ ἔξοδος αὐ-
„ τοῦ, καὶ τὸ κατάντημα αὐτοῦ ἕως ἄ-
„ κρου τοῦ οὐρανοῦ.

Ἔξοδος μὲν ἡλίου, νοεῖται ἡ ἀνατολὴ, κατὰ τὴν ὁποίαν εὐγαίνει ἐπάνω ἀπὸ τὸν ὁρίζοντα τοῦ οὐρανοῦ· κατάντημα δὲ αὐτοῦ νοεῖται ἡ δύσις· κατὰ τὴν ὁποίαν κρύπτεται ὑποκάτω εἰς τὸν ὑπὸ γῆν ὁρίζοντα τοῦ αὐτοῦ οὐρανοῦ· καὶ εἰς διάϛημα μὲν μιᾶς ἡμέρας ἢ μιᾶς νυκτὸς περιτρέχει τὸ ἓν ἡμισφαίριον τοῦ οὐρανοῦ· εἰς ἕνα δὲ ὁλόκληρον ἡμερονύκτιον, περιτρέχει δύω τοῦ οὐρανοῦ ἡμισφαίρια· καὶ ἔτζι φωτίζει ὅλον τὸν Κόσμον.

„ Καὶ οὐκ ἔστιν ὃς ἀποκρυβήσεται τῆς
„ θέρμης αὐτοῦ.

Κανένας, λέγει, τόπος, ἢ κανένας ἄνθρω-
πος

γεῖται τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ· ἐμοὶ δὲ ἀρέσκει ϗ ἐκεῖνο ὁποῦ τινες διδάσκαλοι λέγουσιν, ὅτι ὁ Θεὸς μὲ τὸ νὰ ἦναι φῶς ϗ ἐν φωτὶ κατοικεῖ, διὰ τοῦτο ϗ τὸ σκήνωμα ϗ οἴκημα αὐτοῦ: ἤγουν τὸ φῶς· ἔθετο ἐν τῷ ἡλίῳ· ὥϛε ὅποιος βλέπει τὸν ἥλιον, νὰ ϛοχάζεται αὐτὸν πῶς εἶναι μία εἰκὼν ϗ ἕνα ἱερογλυφικὸν τοῦ Θεοῦ, ϗ ἀκολούθως νὰ δοξάζῃ τὸν Ποιητήν του· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον „ Ὅπερ ἐϛὶ τοῖς αἰσθητοῖς Ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοητοῖς ὁ Θεός· ὁ μὲν γὰρ, τὸν ὁρώμενον φωτίζει Κόσμον, ὁ δὲ, τὸν ἀόρατον· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀνώνυμος παρὰ τῇ ἐκδεδομένῃ Σειρᾷ „ Λέγοιτο δὲ ϗ ὁ Χριϛὸς αὐτῷ αἰσθητῷ οἰκεῖν Ἡλίῳ· ἀναλόγως ἐξ αὐτοῦ θεωρούμενος, ὡς ἐξ αἰσθητοῦ νοητός· δικαιοσύνης γὰρ Ἥλιος ὢν ἐκ πατρῴων τῶν πατρικῶν ἐκπορεύεται κόλπων· ἐκὼν δὲ ϗ οἷον ἀγαλλιώμενος τὴν ἅπασαν οἰκονομίαν ἐπλήρωσε ϗ καταβὰς ἐξ ἄκρων τοῦ οὐρανοῦ κατήντησεν ἀναβὰς, ὅθεν ϗ ἐξέβη· ὁ δὲ Διόδωρος σαφέϛερον τοῦτο εἴρηκε „ Τοῦτό ἐϛι τὸ, τὸ σκήνωμα αὐτοῦ ἔθετο ἐν αὐτῷ, ἀντὶ τοῦ, αὐτὸν τὸν Ἥλιον ἔταξε φέρειν ἑαυτόν· ὅ ἐϛιν ὑπερβαλλούσης δυνάμεως τοῦ πεποιηκότος· (αὐτόθ.) ὅθεν ἀναποδείκτως λέγουσιν ἐκεῖνοι, ὁποῦ γνωματεύουν, ὅτι οἱ φωϛῆρες ϗ οἱ ἀϛέρες ὑπὸ Ἀγγελικῶν κινοῦνται δυνάμεων, ϗ ὄχι ὑφ' ἑαυτῶν· εἰ γὰρ ὁ μέγας φωϛὴρ Ἥλιος ὑπὸ Ἀγγέλου οὐ κινεῖται, ἀλλ' ὑφ' ἑαυτοῦ, πολλῷ μᾶλλον ἡ Σελήνη ϗ οἱ ἀϛέρες.

πος, δὲν εἶναι ὁποῦ νὰ μὴν ἀπολαύσῃ τὴν θερμότητα καὶ ζέσιν τοῦ ἡλίου· ἀλλὰ κάθε τόπος, ὁμοῦ μὲ ὅλα τὰ ἀναίσθητα, καὶ φυτὰ, καὶ κάθε ἄνθρωπος ὁμοῦ μὲ ὅλα τὰ ζῶα ζεσαίνονται ἀπὸ αὐτόν· τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ θαυμασιώτατον, ὅτι μὲ τὸ ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ἀπομάκρυσμά του ὁ ἥλιος, καὶ φωτίζει καὶ ζεσαίνει τὰ πάντα· τὸ δὲ πῦρ τὸ διακονικὸν, ὁποῦ εὑρίσκεται εἰς ἡμᾶς, φωτίζει μὲν, ἀλλὰ ἀπὸ μακρόθεν· δὲν ζεσαίνει δὲ, ἀνίσως δὲν πλησιάσῃ τινὰς κοντὰ εἰς αὐτὸ, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἔτζι ἐπαινέσας ὁ Δαβὶδ καὶ τὸ κάλλος, τοῦ ἡλίου, καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὸν δρόμον, καὶ τὴν χρείαν, δείχνει ἀπὸ αὐτὰ ὅλα, τὴν φιλότιμον δύναμιν τοῦ Ποιητοῦ τοῦ ἡλίου· (1) Καὶ ἡ μὲν ἴση καὶ ἀβίαϛος καὶ πρόχειρος ἐξήγησις τῶν ἀνωτέρω ῥητῶν τοῦ Δαβὶδ, αὐτὴ εἶναι· μερικοὶ δὲ ὡς ὁ Ἀϛέριος ἀλληγορικῶς νοοῦντες αὐτὰ λέγουσιν, ὅτι οὐρανοὶ μὲν εἶναι, τὰ ἐν οὐρανοῖς ἀσώματα τάγματα τῶν Ἀγγέλων, τὰ ὁποῖα παντοτινὰ δοξάζουσι τὸν Θεόν· καθὼς ἤκουσαν αὐτῶν ὁ Ἰεζεκιὴλ ὁ Προφήτης, καὶ ὁ Ἡσαΐας· ἢ οὐρανοὺς ἐνόησαν ὁ Ὠριγένης καὶ Ἀϛέριος τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ἀνωτέρους ὄντας ἀπὸ τὰ γήϊνα πράγματα, καὶ διὰ τῆς θεωρητικῆς φιλοσοφίας εἰς οὐρανοὺς ἀνατεινομένους· ϛερέωμα δὲ, τοὺς ϛερεωμένους ἄνδρας διὰ τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας, καὶ ἀκαταπονήτους ὄντας ἀπὸ τὰς προσβολὰς τῶν πειρασμῶν· ἡμέρας δὲ ἐνόησαν, τὰς φωτεινὰς δυνάμεις τῶν Ἀγγέλων· ἐπειδὴ καὶ φῶτα δεύτερα οἱ Ἄγγελοι λέγονται· καὶ ἐπειδὴ αἱ ἀνώτεραι τάξεις μεταδίδουσιν εἰς τὰς κατωτέρας τὰ τοῦ Θεοῦ φωτεινὰ προστάγματα· νύκτας δὲ ἐνόησαν τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὸν ζόφον καὶ παχύτητα τοῦ σώματος, τὸν ἐμποδίζοντα ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὰς θείας ἐλλάμψεις· καὶ τὰ λοιπὰ ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ ἐνόησαν, παρομοίως μὲ τὰ ῥηθέντα: ἀλληγορικῶς δηλαδή· τὸ δὲ εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν, ὁ μέγας Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιϛολῇ (Ῥωμ. ι'. 18) ἐν καιρῷ τῷ πρέποντι ἔφερε καὶ προσήρμοσεν αὐτὸ εἰς τοὺς Εὐαγγελιϛὰς καὶ Ἀποϛόλους τοῦ Κυρίου· τὸ δέ· „Ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκήνωμα αὐτοῦ, οὕτως ἀλληγοροῦσί τινες· ὅτι ὁ Χριϛὸς κατοικεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ὁποῦ λάμπει μὲ τὰς ἀκτῖνας τῶν ἀρετῶν· „Ἐγὼ γάρ φησι καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν (Ἰω. ιδ'. 23.) ἢ σκήνωμα τοῦ Χριϛοῦ ὀνομάζεται ἡ προσληφθεῖσα ἀνθρωπότης, εἰς τὴν ὁποίαν κατοικήσας καὶ ἑνωθεὶς καθ' ὑπόστασιν ὁ Θεὸς Λόγος, ἔθετο ἐν τῷ φωτί: ἤτοι λαμπρῶς ἐπολιτεύετο καὶ φανερῶς ἔζη, ὡς νυμφίος ὡραῖος „Ὡραῖος γάρ φησι κάλλει παρὰ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων (Ψαλ. μδ'. 2.) ὡσὰν ὁποῦ ἦτον λαμπρὸς ὡσὰν ἥλιος ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας καὶ χάριτας τῶν ἀρετῶν· αὐτὸς ὁ Χριϛὸς ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, καθὼς τὸν ὠνόμασεν ὁ Μαλαχίας, ἠγαλλιάσατο νὰ δράμῃ εἰς τὸν ϛαυρικὸν τοῦ θανάτου δρόμον διὰ τὴν σωτηρίαν μας (2) καταβὰς δὲ ἀπὸ τὸ ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ, πάλιν εἰς αὐτὸ ἐπανεγύρισεν· „Ἐξῆλθον γάρ φησι παρὰ τοῦ Πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν Κόσμον, πάλιν ἀφίημι τὸν Κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα (Ἰω. ιϛ'. 28.) Κανένας

(1) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος περὶ τοῦ Ἡλίου „Καλὸς ὡς νυμφίος, ταχὺς ὡς γίγας ϗ μέγας, τοσοῦτος τὴν δύναμιν, ὡς ἀπ' ἄλλων ἄκρων, ἄλλα τῇ θερμότητι καταλαμβάνειν, ϗ μηδὲν διαφεύγειν αὐτοῦ τὴν αἴσθησιν· ἀλλὰ πᾶσαν πληροῦσθαι ϗ ὄψιν φωτὸς, ϗ σωματικὴν φύσιν θερμότητος· θέροντος ἀλλ' οὐ φλέγοντος. εὐκρασίας ἡμερότητι ϗ τάξει κινήσεως, ὡς πᾶσι παρόντος, ϗ πάντα περιλαμβάνοντος ἐπίσης· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Ἔθετο τὸ σκήνωμα ἐν τοῖς οὐρανοῖς τῷ Ἡλίῳ, ὥϛε αὐτὸν ἐπ' ἐκείνων ὀχούμενον, κατὰ μὲν τὸ κάλλος, μιμεῖσθαι νυμφίον ἐκ παϛάδος προϊόντα μετὰ πολλῆς εὐπρεπείας· κατὰ δὲ τὸ τάχος, γίγαντά τινα μετὰ πολλῆς διατρέχοντα ῥώμης ϗ ἰσχύος μηδενὸς ἐμποδὼν ἱϛαμένου. ϗ τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας πυρωμένου κωλύειν· οὕτω ϗ οὗτος ἀνίσχει μὲν ἀπὸ τῆς Ἕω, ἐν μιᾷ δὲ ἡμέρᾳ τὸν οὐρανὸν διατρέχει, ϗ τὴν ἑσπέραν καταλαμβάνει. παντὶ ζώῳ μεταδιδοὺς τῆς οἰκείας θερμότητος.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοφόρος Μάξιμος „Ἐπειδὴ γίγας ἑρμηνεύεται ἐπιπίπτων, ἠγαλλιάσατο ϗ ὁ Κύριος κατὰ τὴν ὁδὸν τῆς οἰκονομίας, τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν πραγματευσάμενος· ϗ ἐπέπεσε ταῖς δαιμονικαῖς φάλαγξι, καταργήσας αὐτῶν τὴν καθ' ἡμῶν δυναϛείαν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος προσθέττει „Εἰ τοίνυν ὁ τῇ φθορᾷ ὑποκείμενος Ἥλιος οὕτω καλὸς, οὕτω μέγας . . . . . ποταπὸς τῷ κάλλει ὁ τῆς δικαιοσύνης Ἥλιος; εἰ τυφλῷ ζημία μὴ τοῦτον βλέπειν, ποταπὴ ζημία τῷ ἁμαρτωλῷ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ὑϛερηθῆναι;

νας δὲ δὲν ἐκρύφθη ἀπὸ τὸν φωτισμὸν καὶ θέρμην τῶν λόγων του, ἀλλὰ ὅλοι ἐφωτίσθησαν καὶ πνευματικῶς ἐθερμάνθησαν.

7: „Ὁ νόμος Κυρίου ἄμωμος ἐπιστρέφων „ψυχάς.

Ἀρκετὸς, λέγει, εἶναι εἰς τὸ νὰ διδάξῃ τὸν ἄνθρωπον τὴν θεογνωσίαν, καὶ αὐτὸς ὁ ἄγραφος νόμος, ὅστις καὶ φυσικὸς καὶ Δημιουργικὸς ὀνομάζεται, ὁ διὰ τοῦ μεγέθους καὶ κάλλους καὶ εὐταξίας τῶν ὁρωμένων κτισμάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν· λαλῶν καὶ κηρύττων τὸν ἕνα Δημιουργὸν, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον καὶ Θεοδώριτον· τώρα δὲ, κοντὰ εἰς τὸν ἄγραφον νόμον ἔδωκεν ἀκόμη ὁ Θεὸς εἰς ἡμᾶς καὶ τὸν γραπτὸν νόμον πρὸς βοήθειάν μας· καθὼς εἶπεν ὁ Ἡσαΐας, „ Νόμον ἔδωκεν εἰς βοήθειαν (Ἡσ. η'. 20.) διὰ μέσου τοῦ ὁποίου δύναται νὰ μάθῃ τινας τὴν τοῦ Θεοῦ Πρόνοιαν καὶ Σοφίαν· μὲ διάφορα δὲ ὀνόματα ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ. Καὶ νόμος μὲν ὀνομάζεται, διὰ τὶ ρυθμίζει καὶ βάλλει εἰς εὐταξίαν τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Θεοδώριτον· μαρτυρία δὲ, διὰ τὶ διαμαρτύρεται εἰς τοὺς ἁμαρτάνοντας, ὅτι ἂν δὲν κάμουν καλὰ, ἔχουν νὰ ἀπολεσθοῦν κατὰ τὸν αὐτὸν Θεοδώριτον· δικαιώματα, διὰ τὶ διδάσκουσι τὸ δίκαιον· ἐντολὴ, διὰ τὶ ἐντέλλεται καὶ προσάζει δεσποτικῶς ἐκεῖνο, ὁποῦ πρέπει νὰ κάμῃ ὁ ἄνθρωπος· φόβος δὲ, διὰ τὶ ὁ νόμος εἶναι ἀδυσώπητος καὶ πρὸς χάριν δὲν κάμνει κρίματα, διὰ τὶ ὁ νόμος προφέρει κρίσεις καὶ ἀποφάσεις ἀμεταθέτους· καθὼς προλαβόντες ἑρμηνεύσαμεν πλατύτερον εἰς τὸν ιζ'. Ψαλμὸν σίχ. 22. (1).

„Ὁ νόμος Κυρίου ἄμωμος, ἐπιστρέ„φων ψυχάς.

Ἄμωμος, λέγει, καὶ παντελῶς ἀκατηγόρητος εἶναι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ εἰς τὶ ἔχει νὰ κατηγορήσῃ τινὰς τὸν θεῖον νόμον, εἰς καιρὸν ὁποῦ, αὐτὸς ἐπιστρέφει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν εἰς τὴν ἀρετήν; ἀπὸ τὸ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν; καὶ ἀπὸ τὸν Διάβολον εἰς τὸν Θεόν; καὶ ὁποῦ διὰ τῶν μικρῶν, διδάσκει τὰ μεγάλα καὶ ἐπουράνια; (2)

„Ἡ μαρτυρία Κυρίου πιστὴ σοφίζου„σα νήπια.

Ἡ μαρτυρία, λέγει, ἤτοι ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἀξιόπιστος· διὰ τὶ κάμνει αὐτὴν ἕνας Θεὸς ὁποῦ εἶναι πιςὸς ἐν πᾶσι τοῖς λόγοις αὐτοῦ· νήπια δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ἢ τοὺς νέους κατὰ τὴν σωματικὴν ἡλικίαν· καθὼς ἦτον ὁ Δανιὴλ καὶ Σολομὼν, καὶ Ἰωσίας οἱ βασιλεῖς, ἢ κατὰ τὴν ἀμάθειαν τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας, ἢ κατὰ τὴν ἀκακίαν καὶ ἀπονηρευσίαν τῆς γνώμης· τούτους γὰρ ὅλους σοφίζει ὁ τοῦ Θεοῦ νόμος.

8: „Τὰ δικαιώματα Κυρίου εὐθέα, εὐφραί„νοντα καρδίαν.

Τὰ δικαιώματα, λέγει, καὶ τὰ προσάγματα τοῦ

(1) Ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα δύναται νὰ μεταφέρῃ τινὰς καὶ εἰς τὸν πνευματικὸν νόμον τῆς χάριτος τοῦ Εὐαγγελίου, κατὰ τὸν θεῖον Κύριλλον· τρεῖς γὰρ οἱ νόμοι, Φυσικὸς, Γραπτὸς, καὶ Πνευματικός.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Νόμον Κυρίου τὸ Εὐαγγελικὸν κήρυγμα λέγει . . . ἄμωμα δὲ ὁμολογουμένως τοῦ Χριςοῦ τὰ παιδεύματα, ἃ καὶ ἐπιςρέφει ψυχὰς ἐκ φαυλότητος πρὸς ἀρετήν· ἐκ πλάνης Ἑλληνικῆς πρὸς εὐσέβειαν· ἐξ ἀγνοίας καὶ σκότους, εἰς φῶς καὶ σύνεσιν· νόμος δὲ ὠνόμασαι τὸ Εὐαγγέλιον, διὰ τὸ ἀπονέμειν ἑκάςῳ τὰ ταῖς αὐτοῦ πράξεσι πρεπωδέςατα· ἐπαίνους μὲν τοῖς ἀγαθοῖς, ποινὰς δὲ τοῖς καταφρονηταῖς.

τοῦ Κυρίου, εἶναι εὐθέα καὶ ἴσα. διὰ τὶ δὲν περιέχουν κανένα σκολιὸν καὶ ϛραβόν· ἀλλὰ καὶ εὐφραίνουσι τὴν καρδίαν τοῦ ἀναγινώσκοντος αὐτά· διὰ τὶ διδάσκουσι τὰς αἰτίας καὶ τοὺς λόγους τῶν προσαζομένων· ἢ εὐθέα ὀνομάζονται, διὰ τὶ προξενοῦσιν εὐθύτητα εἰς τὰς σκολιὰς γνώμας τῶν ἀνθρώπων.

„Ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγὴς, φωτί-
„ζουσα ὀφθαλμούς.

Ἡ ἐντολὴ τοῦ Κυρίου, λέγει, καὶ ἀπὸ μακρόθεν ἀκόμη φωτίζει τοὺς νοητοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς· διὰ μέσου δὲ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς ψυχῆς, φωτίζει καὶ τοὺς τοῦ σώματος ὀφθαλμοὺς, ὥϛε ὁποῦ, νὰ μὴ περιπατῇ ὁ ἄνθρωπος εἰς ϛράτας κρημνώδεις τῆς ἁμαρτίας.

9. „Ὁ φόβος Κυρίου ἁγνὸς, διαμένων
„εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

Ἁγνὸς λέγεται ὁ τελειωτικὸς φόβος τοῦ Κυρίου, διὰ τὶ προξενεῖται εἰς τὸν ἄνθρωπον ὕϛερον ἀφ' οὗ καθαρισθῇ· διαμένει δὲ εἰς αἰῶνα αἰῶνος· ὅτι ὁ μὲν εἰσαγωγικὸς καὶ δουλικὸς ὀνομαζόμενος φόβος, διαμένει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἕως οὗ νὰ καθαρισθῇ· μετὰ δὲ τὴν κάθαρσιν, ἐκβάλλεται ἐκεῖνος, καὶ ἔρχεται ὁ τελειωτικὸς φόβος ταὶ υἱïκὸς καλούμενος· καὶ ἔτζι πλέον αὐτὸς διαμένει πάντοτε εἰς τὸν ἄνθρωπον· ὅς τις εἶναι μία αἰδὼς καὶ εὐλάβεια εἰς τὸν Θεὸν, ἑνωμένη μὲ ἀγάπην· ἢ ἁγνὸς λέγεται ὁ φόβος τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ κάθε κατηγορίαν καὶ ἐλάττωμα· ὁ γὰρ φόβος ὁ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, αὐτὸς κατηγορεῖται, διὰ τὶ ὀνομάζεται δειλεία· Καὶ διὰ νὰ εἰποῦμεν συντόμως, φόβον ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν τελειωτικόν: ἤγουν τὸν ἴδιον ὄντα εἰς τοὺς τελείους καὶ υἱοὺς, ὁποῦ φθάσουν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην· οὗτος γὰρ μόνος ὁ φόβος εἶναι καθαρός· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ τὸν ἔχουν, φοβοῦνται πάντοτε, μήπως καὶ ἁμαρτήσουν τι ἀνθρώπινον, καὶ ἐκπέσουν ἀπὸ τὴν τοῦ Θεοῦ οἰκειότητα καὶ ἀγάπην· ὁ δὲ ϛοιχειωτικὸς καὶ εἰσαγωγικὸς καὶ δουλικὸς καλούμενος φόβος, τὸν ὁποῖον ἔχουν οἱ κατάδικοι καὶ οἱ δοῦλοι, αὐτὸς δὲν εἶναι ἁγνὸς καὶ καθαρός· ἐπειδὴ καὶ κάμνει νὰ φοβοῦνται τὸν Θεὸν οἱ τοῦτον ἔχοντες, διὰ νὰ μὴ τοὺς κολάσῃ διὰ τὰς ἁμαρτίας των· ἢ ἁγνὸς λέγεται ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, διὰ τὶ προξενεῖ ἁγνείαν καὶ καθαρότητα εἰς τοὺς ἔχοντας· ὁ δὲ τοιοῦτος φόβος δὲν εἶναι προσωρινὸς, ὡς ὁ ἀνθρώπινος, καὶ ὁ εἰσαγωγικός· ἀλλὰ διαμένει εἰς ὅλην τὴν ζωὴν τῶν τελείων· τὴν διαμονὴν γὰρ καὶ αἰωνιότητα τούτου φανερόνει τὸ, εἰς αἰῶνα αἰῶνος. (1)

„Τὰ κρίματα Κυρίου ἀληθινά.

Αἱ κρίσεις, λέγει, τοῦ κυρίου καὶ ἀποφάσεις, εἶναι ἀληθιναί· διὰ τὶ καὶ μόναι κυρίως εἶναι ἀπλανεῖς, πρὸς διαφορὰν τῶν ἀνθρωπίνων κρίσεων, αἱ ὁποῖαι πλανῶνται πολλάκις, συγκρινόμεναι μὲ τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἀσφάλειαν τοῦ θείου νόμου.

„Δε-

(1) Ἔφη δὲ ϗ ὁ θεῖος Μάξιμος „Διττός ἐϛιν ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος· ὁ μὲν, ἐκ τῶν ἀπειλῶν τῆς κολάσεως ἡμῖν ἐντικτόμενος, αἰτίαν ἔχων τῆς οἰκείας γενέσεως τὴν ἁμαρτίαν· δι' ὃν ἡ ἐγκράτεια ϗ ἡ ὑπομονὴ ϗ ἡ εἰς Θεὸν ἐλπὶς ϗ ἡ ἀπάθεια· ἐξ ἧς ἡ ἀγάπη, κατὰ τάξιν ἡμῖν ἐγγίνεται· ὁ τοιοῦτος φόβος οὔτε ἁγνός ἐϛιν, οὔτε διαμένει· τῇ ἁμαρτίᾳ διὰ τῆς μετανοίας συναφανιζόμενος· ὁ δὲ, αὐτῇ τῇ ἀγάπῃ συνέζευκται, εὐλάβειαν τῇ ψυχῇ ἀεὶ ἐμποιῶν· ἵνα μὴ διὰ τὴν τῆς ἀγάπης παῤῥησίαν, εἰς καταφρόνησιν Θεοῦ ἔλθῃ· οὗτος ὁ φόβος ϗ ἁγνὸς, ϗ οὐδέποτε ἀπογενήσεται· διότι οὐσιωδῶς ἐμπέφυκέ πως . . . ϗ τῷ μὲν πρώτῳ φόβῳ, ἁρμάζει τὸ „Τῷ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ· τῷ δὲ δευτέρῳ, τὸ „Ὁ φόβος Κυρίου ἁγνὸς ϗ τὸ, οὐκ ἐϛιν ὑϛέρημα τοῖς φοβουμένοις αὐτόν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Εἰκότως δὲ τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἁγνὸν προσηγόρευσε: τουτέϛι μέμψεως καθαρὸν, ὡς τοῦ ἀνθρωπείου φόβου ψεγομένου, ϗ δειλίας προσηγορίαν ἔχοντος.

„Δεδικαιωμένα ἐπὶ τὸ αὐτό.

Αἱ κρίσεις, λέγει, τοῦ Κυρίου εἶναι ἐνταυτῷ καὶ δίκαιαις· ἐπειδὴ ἐκεῖνο, ὁποῦ εἶναι κυρίως ἀληθὲς, αὐτὸ εἶναι ὁμοῦ καὶ δίκαιον.

10: „Ἐπιθυμητὰ ὑπὲρ χρυσίον, καὶ λί-„θον τίμιον πολύν.

Αἱ κρίσεις, λέγει, καὶ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, εἶναι ἀνώτεραι ἀπὸ τὸ χρυσίον καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους, καὶ ἀπὸ ὅσα ἄλλα νομίζονται τίμια κοντὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ χωρίσει τὴν ἐπιθυμίαν του ἀπὸ τὰ τίμια ταῦτα, αὐτὸς θέλει ἐπιθυμήσει ἀχόρτασα, τὰ κρίματα, καὶ τὸν νόμον τοῦ Κυρίου. (1)

„Καὶ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κη-„ρίον.

Αἱ κρίσεις, λέγει, καὶ ἐντολαὶ τοῦ Κυρίου, ὑπερβαίνουσιν εἰς τὴν γλυκύτητα τὸ κηρόμελον, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ γλυκύτατον εἰς τὴν γεῦσιν, καὶ ὡραῖον εἰς τὴν ὅρασιν· μὲ τὰς τιμιωτέρας δὲ ὕλας τοῦ Κόσμου, καὶ μὲ τὸ γλυκύτερον φαγητὸν, ἐφανέρωσεν ὁ θεῖος Δαβὶδ, τὴν ἐπιθυμίαν καὶ γλυκύτητα τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων καὶ ἐντολῶν.

11: „Καὶ γὰρ ὁ δοῦλός σου φυλάσσει αὐ-„τά.

Διὰ τὸν ἑαυτόν του λέγει τοῦτο ὁ Δαβίδ· ἢ εἶπε τοῦτο, διὰ τὶ καὶ κάθε ἄνθρωπος, ὁποῦ εἶναι δοῦλος τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς παρακινούμενος ἀπὸ τὴν διάθεσιν καὶ ἀγάπην, ὁποῦ ἔχει εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ πρὸς τὸν Θεὸν, ἐξ ἀνάγκης φυλάττει καὶ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. (2) φυλάττει δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἀγαπᾷ μὲ τὴν καρδίαν, καὶ ποιεῖ αὐτὰς μὲ τὰ ἔργα.

„Ἐν τῷ φυλάσσειν αὐτὰ ἀνταπόδοσις „πολλή.

Ἐὰν, λέγει, φυλάττῃ τινὰς τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ, θέλει λάβῃ μεγάλον μισθὸν παρ' αὐτοῦ, ὄχι μόνον εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παροῦσαν. (3)

12: „Παραπτώματα τίς συνήσει;

Ἐπειδὴ ἡ φύλαξις τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, γίνεται μὲ τὴν τελείαν ἐποχὴν τῶν ἁμαρτιῶν· τοῦτο δὲ εἶναι πρᾶγμα δυσκολοκατόρθωτον εἰς τοὺς θνητοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοῦτο πρεπόντως ἐδῶ ἀπορεῖ ὁ Δαβὶδ καὶ λέγει· Ποῖος ἄραγε θέλει εἶναι τό-

(1) Διὰ τοῦτο εἶπε ϗ ὁ Σολομὼν περὶ τῆς σοφίας „ Τιμιωτέρα δέ ἐςι λίθων πολυτελῶν· (Παρ. γ'. 15.) Καὶ πάλιν „ Πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς ἐςι· (Παρ. η'. 11.) ὁ δὲ Θεοδώριτος εἶπε „ Τὰ δὲ κρίματα ἀληθινὰ ϗ δεδικαιωμένα ὠνόμασεν, ἅτε δὴ ϗ τιμὰς ϗ τιμωρίας ἐνδίκους ἐπιφέροντα τοῖς ἀνθρώποις· ταῦτα οὖν ἔφη ϗ χρυσοῦ ϗ λίθων τιμίων τιμιώτερα. ϗ μέλιτος εἶναι γλυκύτερα, ἀλλ' οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις· ἀλλὰ τοῖς ἀληθῶς ἀνθρώποις, ὧν ὁ βίος οὐ παραβάλλεται τοῖς ἀλόγοις κτήνεσιν.

(2) Ὅθεν εἶπε ϗ ὁ Μαλαχίας „ Υἱὸς δοξάσει Πατέρα, ϗ δοῦλος τὸν Κύριον αὐτοῦ· ϗ εἰ Πατήρ εἰμι ἐγὼ, ποῦ ἐςιν ἡ δόξα μου; ϗ εἰ Κύριός εἰμι ἐγὼ, ποῦ ἐςιν ὁ φόβος μου; (Μαλ. α'. 6.)

(3) Γίνεται γὰρ μισθὸς τῆς φυλακῆς αὐτῶν, τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, ϗ οὖς οὐκ ἤκουσε· ϗ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη· κατὰ τὸν Παῦλον.

τόσον φρόνιμος καὶ συνετὸς, ὥςε ὁποῦ νὰ διακρίνῃ τὰς προσβολὰς τῶν πονηρῶν λογισμῶν καὶ ἁμαρτιῶν, ὁποῦ ἔρχονται κάθε ὥραν εἰς αὐτόν; καὶ ποῖος νὰ φυλαχθῇ νὰ μὴν πέσῃ εἰς αὐτάς; ἤγουν εἰς τὰς συγκαταθέσεις ἢ καὶ πράξεις αὐτῶν; διότι πολλὰ ἁμαρτήματα εἶναι τόσον λεπτὰ καὶ κρύφια, καὶ μᾶλλον τὰ ψυχικὰ πάθη, ὁποῦ δυσκόλως δύναται τινὰς νὰ τὰ διακρίνῃ. (1)

„Ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με.

Κρύφια δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, ἢ τὰ κρυφίως πραττόμενα ἁμαρτήματα, ἢ τοὺς κατὰ διάνοιαν συνισαμένους αἰσχροὺς καὶ βλασφήμους καὶ πονηροὺς λογισμοὺς, διὰ τοὺς ὁποίους παρακαλεῖ τὸν Θεόν· οἱ γὰρ λογισμοὶ αὐτοὶ, ὅσον εἶναι λεπτοὶ καὶ ἀφανεῖς, τόσον εἶναι καὶ δυσκολονίκητοι· μὲ τὸ νὰ μολύνουν μὲ κάθε ἄδειαν, καὶ εἰς κάθε ὥραν, τὸν ταλαίπωρον ἄνθρωπον· διότι τὰ φανερὰ καὶ διὰ πράξεως γινόμενα ἁμαρτήματα, ἠμπορεῖ τινας νὰ νικήσῃ, ἀνίσως δὲν εἶναι ὁλοτελῶς κυριευμένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸν Διάβολον· κρύφια δὲ θέλεις νοήσεις, καὶ ὅσα τινὰς ἐν ἀγνοίᾳ ἁμαρτάνει· διὰ τὶ αὐτὰ εἶναι κεκρυμμένα ἀπὸ τὴν γνῶσίν του.

13: „Καὶ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δού-„λουσου.

Καὶ ἀπὸ τὰ ξένα, λέγει, ἁμαρτήματα σπλαγχνίσου καὶ φύλαξόν με Κύριε· ἐπειδὴ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐνέχεται εἰς τὰς ἁμαρτίας, ὁποῦ ἐξ ἀμελείας αὐτοῦ κάμνουν οἱ ὑπήκοοί του· καὶ ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὰ σφάλματα, ὁποῦ ἐνεργεῖ τὸ ποίμνιόν του· καὶ ὁ πατὴρ, εἰς τὰ κακὰ ὁποῦ ἐργάζονται τὰ παιδία του. καὶ ὁ αὐθέντης, εἰς τὰ πταίσματα ὁποῦ πράττουν οἱ δοῦλοι του· ὅλων γὰρ τῶν ἀνωτέρω αἱ ἁμαρτίαι, ἀγκαλὰ καὶ ξέναι, λογίζονται ὅμως ὡς οἰκεῖαι εἰς τοὺς προςάτας αὐτῶν καὶ ἄρχοντας· διὰ τί; διὰ τὶ αὐτοὶ δυνάμενοι νὰ διορθώσουν ταύτας, ἀμελοῦν καὶ δὲν τὰς διορθώνουν· ἢ ἀλλότρια λέγει ὁ Δαβὶδ τὰ ἁμαρτήματα ἐκεῖνα, ὁποῦ γίνονται κατὰ τύχην καὶ περίςασιν καὶ ἀκουσίως· καὶ ὄχι κατὰ γνώμην καὶ προαίρεσιν πάντῃ θεληματικὴν καὶ ἑκούσιον· (2) ἢ ἀλλοτρίους θέλεις νοήσεις τοὺς ἐχθροὺς, τόσον τοὺς ὁρατοὺς ἀνθρώπους, ὅσον καὶ τοὺς ἀοράτους Δαίμονας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ τὸν φυλάξῃ ὁ Θεὸς, σπλαγχνιζόμενος αὐτὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„Ἐὰν μή μου κατακυριεύσωσι, τότε „ἄμωμος ἔσομαι.

Ἀνίσως, λέγει, δὲν μὲ νικήσουν τὰ ἀνωτέρω κρύφια ἁμαρτήματα, καὶ οἱ πονηροὶ καὶ αἰσχροὶ λογισμοὶ, τότε θέλω λάβω τὴν τελειότητα· ἐπειδὴ κατὰ τὸ παρὸν, φυλάττω μὲν, ὅσον τὸ δυνατόνμοι τὸν νόμονσου· ἀλλ' ὅμως ταῦτα φοβοῦμαι τὰ κρυπτῶς ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα.

„Καὶ

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Παῦλος, ϗ μ' ὅλον ὁποῦ λέγει τὸν ἑαυτόν του ἄμεμπτον κατὰ τὴν ἐν νόμῳ δικαιοσύνην, ϗ μηδὲν ἑαυτῷ συνοιδότα, συςέλλει πάλιν τὸ φρόνημα ϗ λέγει „Ὅτι οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι· ὁ δὲ ἀνακρίνων με Κύριός ἐςι· τουτέςι πολλὰ ἁμαρτάνω ϗ οὐ συνίημι· ὁ δὲ Θεὸς οἶδεν· (παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα) λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Κἂν γάρ φησι, προθυμίᾳ πολλῇ βουληθῶ φυλάξαι τοῦ Θεοῦ τὰς ἐντολὰς, ὑπὸ τῆς φυσικῆς ἀσθενείας εἰς πολλὰ παρὰ γνώμην καθέλκομαι· καί τινα μὲν ἀγνοῶν πλημμελῶ, τινὰ δὲ, ὑπὸ τῶν προσπιπτουσῶν νικώμενος περιστάσεων· κἂν διαφύγω δὲ τῶν ἔργων τὴν ἁμαρτίαν, ῥύπου με παντὸς ἀναπιμπλῶσιν οἱ λογισμοί· διὰ τοῦτο ἱκετεύω σε τὸν καθᾶραι δυνάμενον ϗ βοῶ· ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με.

(2) Διὰ τοῦτο ϗ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα γράφεται „Ἀλλότρια δὲ εἶναι φαμὲν, τὰ ἐκ διαβολικῆς ἐπηρείας ἐπεισχεόμενα τῷ νῷ πάθη, ἕως ἀπαράδεκτα ταῦτα ἡμῖν ἐςιν· ἐπὰν δὲ ὁ νοῦς αὐτὰ παραδέξεται, οὐκέτι ἀλλότρια, αὐτοῦ δὲ εἶεν ἂν ἐγκλήματα·

„Καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ ἁμαρτίας „μεγάλης.

Μεγάλην ἁμαρτίαν ὀνομάζει τὰ ἀνωτέρω κρύφια, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ, καὶ ἀλλότρια ἁμαρτήματα, καὶ τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς λογισμούς, ἀγκαλὰ καὶ αὐτὰ νομίζονται εὐκαταφρόνητα εἰς μερικοὺς ἁμαρτωλούς· ἐπειδὴ καὶ οἱ κατὰ διάνοιαν πονηροὶ λογισμοὶ, διώκουσιν ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος· καὶ τὸ νὰ παραβλέπῃ τινὰς τοὺς ὑποτασσομένους εἰς αὐτὸν νὰ ἁμαρτάνουσι, τοῦτο κάμνει ἄξιον τὸν παραβλέποντα, νὰ ὑπόκειται εἰς τὴν ὁμοίαν καταδίκην τῶν ἁμαρτανόντων, ἢ καὶ εἰς μεγαλιτέραν ἀπὸ τὴν ἐκείνων (1)

14: „Καὶ ἔσονται εἰς εὐδοκίαν τὰ λόγια „τοῦ στόματός μου.

Τότε, λέγει, θέλουν φανοῦν εὐάρεστα εἰς ἐσένα Κύριε, τὰ λόγια τῆς προσευχῆς μου, ὅταν καθαρισθῶ τελείως ἀπὸ ὅλα τὰ ἄνω εἰρημένα κρύφια καὶ ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀλλότρια πταίσματα, καὶ ἀπὸ τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς διαλογισμούς.

„Καὶ ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου ἐνώ„πιόν σου διὰ παντός.

Ἐὰν, λέγει, καθαρισθῶ ἀπὸ ὅλα τὰ προειρημένα κρύφια καὶ ἀλλότρια ἁμαρτήματα, θέλει εἶναι πάντοτε ἐνώπιόν σου ἡ μελέτη τῆς καρδίας μου· διὰ τί ἐὰν ἡ καρδία δὲν ξεμάθῃ ἀπὸ τὸ νὰ μελετᾷ τὰ αἰσχρὰ καὶ πονηρὰ, δὲν θέλει μάθῃ νὰ μελετᾷ τὰ ἐδικά σου θεῖα νοήματα· καὶ ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὁποῖα ἐσὺ Κύριε, χαίρεις καὶ εὐαρεστῆσαι. (2)

„Κύριε βοηθέ μου καὶ λυτρωτά μου.

Ἐσὺ Κύριε, λέγει, θέλεις μοι βοηθήσαις, καὶ ἐσὺ θέλεις με λυτρώσεις ἀπὸ τὰ προειρημένα κακά· ἢ Κύριε, ἐσὺ εἶσαι ὁποῦ μοι βοηθεῖς εἰς ἐκεῖνα τὰ καλὰ ὁποῦ κατορθόνω· καὶ ἐσὺ εἶσαι ὁποῦ μὲ λυτρόνεις ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ κακὰ, εἰς τὰ ὁποῖα πίπτω· τὸ δὲ, ἐκ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, καὶ τὰ ἀκόλουθα λόγια, ἁρμόζουσι καὶ εἰς ὅλους τοὺς πιστοὺς Χριστιανούς (3)

ΨΑΛ-

---

(1) Ἄλλος δὲ παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα λέγει „Ὅταν οἱ πονηροὶ λογισμοὶ, οὓς ὁ Διάβολος τῷ νῷ ἐνίησι, μὴ κατακυριεύσωσί μου ὥστε συγκαταθέσθαι αὐτοῖς, τότε ϗ ἄμωμος ἂν εἴην, ϗ ἀπὸ τῆς κατ᾽ ἐνέργειαν ἁμαρτίας καθαρισθήσομαι· ἥτις μεγάλη ἐστὶν, ὡς πρὸς σύγκρισιν τῆς κατὰ διάνοιαν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „Διὰ τούτων μέντοι τὴν καινὴν διαθήκην προαγορεύει, ϗ τοῦ βαπτίσματος τὴν χάριν ϗ τοῦ Παναγίου Πνεύματος τὴν δωρεὰν, ὑφ᾽ ἧς ϗ τῶν προεπταισμένων τὴν ἄφεσιν λαμβάνουσιν οἱ πιστεύοντες· ϗ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἱκανὴν βοήθειαν ἔχοντες ϗ τῶν ἐπανισταμένων παθῶν, ϗ τῶν ἐπιβούλων ϗ πονηρῶν περιγίνονται πνευμάτων.

(2) Παρὰ δὲ τῷ Νικήτᾳ γράφεται ϗ ταῦτα „Πλὴν ἐκεῖνο σκόπει, ὅτι τὸν Ψαλμὸν μελέτην τῆς καρδίας ὁ Δαβὶδ ὠνόμασε· χρὴ γὰρ τῶν ὑμνολογούντων τὸν νοῦν συντετάσθαι πρὸς Θεὸν, ϗ οὐχ ἁπλῶς διὰ χειλέων προσφέρειν λόγον, τῆς καρδίας ἑτέρωσέ που ὁρώσης ϗ ῥεμβομένης· ἵνα μὴ γένηται χαλκὸς, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον· εἰ δὲ ἐκ βάθους ἀναβαίνοι ψυχῆς, τότε Θεῷ διαλέγεται, ϗ ἐνώπιον αὐτοῦ ἐστι διὰ παντὸς, ψάλλων τῷ Πνεύματι, ψάλλων ϗ τῷ νοΐ.

(3) Πῶς δὲ ταῦτα ἁρμόσσουσι τοῖς Χριστιανοῖς; γράφεται παρὰ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα „Ὁ μὲν νόμος ὦ Δέσποτα, (βοᾷ ἡ φύσις πρὸς τὸν Θεὸν) τὸ σῶμα μόνον προσκαίροις ἥγνιζε ῥαντισμοῖς· σὺ δὲ ϗ ἐκ τῶν κρυφίων καθάρισόν με διὰ τοῦ Βαπτίσματος, ϗ φεῖσαί μου ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων δαιμόνων· ἐὰν γὰρ οὗτοι μή μου κατακυριεύσωσι, τότε ἀληθῶς ἄμεμπτος ἔσομαι ϗ καθαρισθήσομαι ἀπὸ τῆς ἀπιστίας ἢ ϗ τῆς παραβάσεως, ἥτις ἁμαρτία ἐστὶ μεγάλη· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „Διὰ τούτων τὴν καινὴν Διαθήκην προαγορεύει ϗ τοῦ Βαπτίσματος

ΨΑΛΜΟΣ ΙΘ'.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται· ἐπειδὴ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, προφητεύει τὰ μέλλοντα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἔλαβον τέλος εἰς τὸν καιρὸν τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου· ἐπειδὴ γὰρ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀσσυρίων Σεναχηρεὶμ ἐμήνυσε μὲ τὸν ἀρχιστράτηγόν του Ῥαψάκην τὰ βλάσφημα ἐκεῖνα λόγια, ὁποῦ ἀναφέρει ἡ δ', τῶν Βασιλειῶν· τούτου χάριν λυπηθεὶς ὁ Ἐζεκίας, ἔτρεξεν εἰς τὸν θεῖον Ναὸν, καὶ ἀνέφερεν εἰς τὸν Θεὸν ὅλα ἐκεῖνα τὰ βλάσφημα, παρακαλῶν αὐτὸν νὰ κάμῃ ἐκδίκησιν· οἱ δὲ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου, μαζὶ μὲ τοὺς ὁποίους ἦτον καὶ ὁ Προφήτης Ἡσαΐας, βλέποντες τὴν λύπην καὶ συντριβὴν τῆς καρδίας τοῦ βασιλέως, ἐξεφώνησαν σχεδὸν τὴν δύναμιν καὶ τὰ ἴδια νοήματα τῶν ῥητῶν τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν νὰ δεχθῇ τὴν δέησιν τοῦ βασιλέως, Βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, πῶς ἡ θεία χάρις ἔδειξεν εἰς τὸν Δαβὶδ, ὄχι μόνον τὰ πράγματα, ὁποῦ ἔμελλον νὰ γένουν ὕστερον ἀπὸ πολλοὺς χρόνους· ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα τὰ λόγια, τὰ ὁποῖα ἦτον ἀκόλουθον νὰ εἰποῦν τότε οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου. (1)

1: „Ἐπακούσαι σου Κύριος ἐν ἡμέρᾳ „θλίψεως.

Ὅταν ὁ Ἐζεκίας καὶ οἱ φίλοι του ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Ἡσαΐαν, σχεδὸν τὰ ἴδια λόγια τοῦτα εἶπον εἰς αὐτὸν „Ἡμέρα θλίψεως καὶ ὀνειδισμοῦ καὶ παροργισμοῦ ἡ ἡμέρα (δ'. Βασιλ. ιθ'. 3.)

„Ὑπερασπίσαι σου τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ „Ἰακώβ.

Τὸ ὄνομα, λέγει, τοῦ Θεοῦ τὸ ὑβρισθὲν καὶ κα-

τος τὴν χάριν· ϗ Κύριον μὲν ἐκάλεσεν ὡς ποιητὴν ϗ δημιουργόν· λυτρωτὴν δὲ, ὡς διὰ τῆς παλιγγενεσίας τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος τῆς μὲν προτέρας ἐλευθεροῦντα φθορᾶς, ἀφθαρσίαν δὲ ϗ ἀθανασίαν δωρούμενον· ϗ ταῦτα δὲ κἀκεῖνα ὁ Ψαλμὸς περιέχει· ϗ τὰ μὲν πρῶτα τὴν δημιουργίαν διδάσκει ϗ πρόνοιαν· τὰ δὲ μέσα τὸν νόμον, τὰ δὲ τελευταῖα τὴν χάριν. Παραπτώματα γάρ φησι τίς συνήσει; ϗ ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με ϗ ἀπὸ ἀλλοτρίων φεῖσαι τοῦ δούλου σου. ϗ Κύριε βοηθέ μου ϗ λυτρωτά μου· τούτων δὲ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς ἡ καινὴ Διαθήκη.

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, λέγεται μὲν ὁ Ψαλμὸς οὗτος ὡς ἐκ προσώπου τῶν φίλων τοῦ Δαβὶδ, ἐπευχομένων τῷ Δαβὶδ θυσίαν προσφέροντι· ἀναφέρεται δὲ ϗ εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Ἀποστόλων, συνευχομένων τῷ Χριστῷ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ Σταυροῦ.

καταφρονηθὲν ἀπὸ τοὺς Ἀσσυρίους, αὐτὸ νὰ σοὶ βοηθήσῃ ὦ βασιλεῦ· ἐνθυμήθη δὲ τὸν Ἰακὼβ, ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ἔπεσεν εἰς μεγάλους πειρασμοὺς καὶ φόβους, καὶ ἐλυτρώθη ἀπὸ ὅλους μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ.

2: „Ἐξαποστείλαι σοι βοήθειαν ἐξ ἁγίου.

Ἅγιον ὠνόμαζον οἱ Ἰουδαῖοι τὸν ναὸν, μέσα εἰς τὸν ὁποῖον ἐπίστευον, ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός· λέγουν λοιπὸν, ὅτι ἀπὸ τὸν ναὸν, εἰς τὸν ὁποῖον κατέφυγες ὦ βασιλεῦ, ἄμποτε νὰ σοὶ στείλῃ βοήθειαν ὁ Θεός.

„Καὶ ἐκ Σιὼν ἀντιλάβοιτό σου.

Τὸ Σιὼν ὄρος τῆς Ἱερουσαλὴμ, ἦτον ἀφιερωμένον εἰς τὸν Θεόν· ὁ Θεὸς λοιπὸν, λέγουσιν, ὁποῦ κατοικεῖ εἰς τὴν Σιὼν, αὐτὸς ἄμποτε νὰ κινηθῇ ἀπὸ τὴν Σιὼν καὶ νὰ σοὶ βοηθήσῃ ὦ βασιλεῦ.

3: „Μνησθείη πάσης θυσίας σου.

Ὁ Θεὸς, λέγει, νὰ ἐνθυμηθῇ τὰς θυσίας, ὁποῦ ἐπρόσφερες εἰς αὐτὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς εἰρήνης, θεοσεβέστατε βασιλεῦ.

Καὶ τὸ ὁλοκαύτωμά σου πιανάτω.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ ἦναι παχὺ τὸ ζῶον, ὁποῦ μέλλεις νὰ προσφέρῃς ὁλόκαυτον εἰς τὸν Θεόν· θέλει δὲ παχύνῃ αὐτὸ, ἀνίσως ἀπολαύσῃ βοσκὴν ἐλευθέραν· ἐλευθέραν δὲ βοσκὴν πάλιν θέλει ἀπολαύσῃ, ἀνίσως διαλυθῇ ἡ πολιορκία καὶ ὁ πόλεμος τῶν Ἀσσυρίων· ὥστε μὲ τὴν παχύτητα τοῦ μέλλοντος ὁλοκαυτωθῆναι ζώου, θέλει νὰ φανερώσῃ ἡ εὐχὴ αὕτη, τὴν διάλυσιν τῆς πολιορκίας καὶ τοῦ πολέμου· ἢ τὸ πιανάτω νοεῖται, ἀντὶ ἄμποτε νὰ δεχθῇ ὁ Θεὸς τὸ ὁλοκαύτωμά σου ὡς παχὺ καὶ εὐάρεστον· ὁλοκαύτωμα δὲ ὠνομάζετο, διὰ τὶ ὅλον ἐκαίετο· διότι ἀπὸ τὰς θυσίας, ἄλλαι μὲν ἐκαίοντο ὅλαι· ἀπὸ ἄλλας δὲ, μέρη τινὰ μόνον ἐκαίοντο: ἤτοι τὸ ὀξύγγι τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας, τὰ νεφρὰ, καὶ ἄλλα ὅμοια· καθὼς διδάσκει τὸ Λευϊτικόν. (1)

4: „Δώη σοι Κύριος κατὰ τὴν καρδίαν σου.

Ἄμποτε, λέγει, νὰ σοὶ δώσῃ ὁ Κύριος, καθὼς θέλει ἡ καρδία σου· καρδίαν δὲ ὁ Δαβὶδ ὁ-

---

(1) Παρὰ τῇ Σειρᾷ δὲ τοῦ Νικήτα γράφεται, ὅτι οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου παρακαλοῦσι τὸν Θεὸν νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν, διὰ νὰ προσφέρῃ ὁ Βασιλεὺς λιπαρότερα ὁλοκαυτώματα τὰ ὑπὲρ εὐχαριστίας· ἐπειδὴ κατὰ τὸν νόμον, αἱ ὑπὲρ εὐχαριστίας προσφοραὶ ἐπαχύνοντο: ἤγουν ἀλείφοντο μὲ λάδι, διὰ νὰ ἔχουν τὸ ἱλαρόν· αἱ δὲ ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, δὲν ἐπροσφέροντο μὲ λάδι· ἐπειδὴ δακρύοντες διὰ τὰς ἁμαρτίας ὁποῦ ἐπράξαμεν, συγχώρησιν αἰτοῦμεν ἀπὸ τὸν Θεὸν μὲ λύπην, καὶ ὄχι μὲ ἱλαρότητα· ἀλλὰ καὶ ὁ Πατὴρ ἐπίανε τὴν θυσίαν καὶ τὸ ὁλοκαύτωμα τοῦ Χριστοῦ: ἤγουν τὸ τίμιον αὐτοῦ σῶμα καὶ αἷμα τὸ πάντας τρέφον καὶ μὴ δαπανώμενον· ἁρμόζει δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς τοὺς ἐλεήμονας· ἡ γὰρ ὄντως εὐώδης θυσία, ἡ περὶ τοὺς δεομένους ἐλεημοσύνη ἐστί. Σημείωσαι δὲ, ὅτι παρὰ τῷ Ἑβραϊκῷ γράφεται Γεδασνὲ, ὃ δηλοῖ τὸ τεφρῶσαι, τὸ κατακαῦσαι· παρακαλοῦσι λοιπὸν τὸν Θεὸν οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου, τόσον πολλὰ νὰ δεχθῇ τὸ ὁλοκαύτωμά του· ὥστε ὁποῦ νὰ τεφρώσῃ καὶ νὰ κατακαύσῃ αὐτὸ μὲ θεϊκὸν πῦρ· καθὼς κατέκαυσε τὴν θυσίαν τοῦ Ἄβελ, ὡς λέγουσι πολλοί· ὡς κατέκαυσε τὰ διχοτομήματα τῆς θυσίας τοῦ Ἀβραὰμ (Γέν. ιε´. 17.) ὡς κατέκαυσε τὸ πρῶτον ὁλοκαύτωμα ὁποῦ ἐπρόσφερεν ὁ Μωϋσῆς (Λευ. θ´. 24.) τὴν θυσίαν τοῦ Γεδεὼν (Κρι. ς´. 21.) τὴν θυσίαν τοῦ Δαβὶδ (Α´. Παρ. κα´. 26.) τὴν θυσίαν τοῦ Σολομῶντος ὅταν ἀφιέρωσε τὸν ναὸν (Β´. Παρ. ζ´. 13.) καὶ τὴν θυσίαν τοῦ Ἠλιοῦ (Γ´. Βασ. ιη´. 38.) ὅρα περὶ τούτου Σελ. 82. τοῦ συντάγματος τῆς Θεολογικῆς Παιδείας.

ὀνομάζει πολλαῖς φοραῖς τὴν ψυχήν· ἐπειδὴ καὶ ἡ καρδία περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα μέλη τοῦ σώματος, μετέχει ἀπὸ τὴν ψυχήν· κατὰ τὸ „ Ἡ καρδία μου καὶ ἡ σάρξ μου ἠγαλλιάσαντο ἐπὶ Θεὸν ζῶντα. (Ψαλ. μγ΄. 2.)

„ Καὶ πᾶσαν τὴν βουλήν σου πληρώσαι.

Ἄμποτε, λέγει, ὁ Κύριος να τελειώσῃ κάθε καλὴν καὶ δικαίαν βουλήν σου. (1)

5: „ Ἀγαλλιασόμεθα ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ „ σου.

Ἡμεῖς, λέγει, ὦ βασιλεῦ, ἐλπίζομεν βεβαίως, ὅτι διὰ τὴν ἐδικήν σου ἀγαθωσύνην καὶ εὐθεῖαν καρδίαν, ὁ Θεὸς θέλει δώσει τὴν σωτηρίαν σου, καὶ θέλει σὲ κάμῃ ἀνίκητον· ταύτην δὲ τὴν ἐδικήν σου σωτηρίαν καὶ ἡμεῖς οἱ φίλοι σου θέλομεν ἀπολαύσομεν, καὶ θέλομεν χαρῇ δι' αὐτήν.

„ Καὶ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν „ μεγαλυνθησόμεθα.

Ἀνίσως, λέγει, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ συντρίβῃ καὶ νικᾷ τοὺς ἐχθροὺς, βέβαια αὐτὸς θέλει γένῃ φοβερὸς καὶ εἰς τὸ Ἔθνος τῶν Ἀσσυρίων καὶ μόνον ὀνομαζόμενος· διὰ δὲ τὸ τοιοῦτον φοβερὸν ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡμεῖς θέλομεν μεγαλυνθῶμεν κοντὰ εἰς ἐκείνους, ἀκουόμενοι μαζὶ μὲ τὸ θεῖον ὄνομα.

„ Πληρώσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτή„ ματά σου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἐπιμένουν οἱ φίλοι τοῦ Ἐζεκίου εἰς τὴν πρὸς Θεὸν προσευχὴν, καὶ διὰ τὴν τοῦ βασιλέως συντριβὴν καὶ ταπείνωσιν, παρακαλοῦσι τὸν Θεὸν· νὰ τελειώσῃ κάθε του σωτήριον ζήτημα (2)

6: „ Νῦν ἔγνων ὅτι ἔσωσε Κύριος τὸν „ Χριστὸν αὐτοῦ.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται ἀπὸ τὸν καθ' ἕνα φίλον τοῦ Ἐζεκίου, μὲ τὸ νὰ ἔλαβον πληροφορίαν ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει λυτρώσει αὐτόν· Χρισὸς γὰρ ὀνομάζεται ὁ βασιλεὺς, ἐπειδὴ καὶ ἐχρίετο μὲ τὸ ἔλαιον τοῦ χρίσματος.

„ Ἐπακούσεται αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἁ„ γίου αὐτοῦ.

Ἐπληροφορήθημεν, λέγει, ἡμεῖς, ὅτι θέλει ἀκούσει τοῦ βασιλέως ὁ Θεὸς, ὅστις καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς κατοικεῖ, καὶ εἰς τὸν ναὸν ἐπισκιάζει· διὰ τοῦτο, ποτὲ μὲν παρακαλοῦν τὸν Θεὸν νὰ εἰσακούσῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, ποτὲ δὲ ἀπὸ τὸν ναόν· ἅγιον δὲ ὀνομάζει τὸν οὐρανὸν, ὡς ἀφιερωμένον εἰς κατοικίαν Θεοῦ.

„ Ἐν δυναστείαις ἡ σωτηρία τῆς δεξι„ ᾶς αὐτοῦ.

Κά.

---

(1) Παρὰ τῷ Νικήτᾳ „ Ἐπεθύμει ϗ ὁ ἐμὸς Ἰησοῦς τῆς ἐμῆς σωτηρίας, ϗ ταύτην ἐλογίζετο· διὸ ϗ πληρωθῆναι τὴν βουλὴν εἰκότως ὁ τῶν Ἀποσόλων χορὸς ἐπεύχεται.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ἄτοπον δὲ ϗ κινδυνῶδες τὸ ἐπεύχεσθαι ἀνθρώπῳ ἐπιθυμοῦντι κακοῦ τινος, ϗ λέγειν· πληρῶσαι Κύριος πάντα τὰ αἰτήματά σου· χρὴ γὰρ μόνοις ἐκείνοις εὔχεσθαι τὴν τῶν αἰτημάτων ἐκπλήρωσιν, τοῖς εἰδόσιν αἰτεῖν τὰ ἀρέσκοντα Θεῷ.

Κάθε, λέγει, σωτηρία, ὁποῦ γίνεται εἴς τινα ἀπὸ τὴν δεξιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ, μὲ δυναστείαν γίνεται: ἤγουν μὲ ὑπερβολὴν δυνάμεως· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ θαῤῥοῦμεν, καὶ νὰ μὴν φοβούμεθα τὴν παράταξιν τῶν ἐχθρῶν, κἂν καὶ αὐτὴ φαίνεται πῶς εἶναι ἀκαταμάχητος καὶ φοβερά. (1)

7: „Οὗτοι ἐν ἅρμασι, καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις.

Οἱ ἐχθροὶ οὗτοι, λέγει, ὁποῦ μᾶς ἐπερικύκλωσαν, θαῤῥοῦσιν εἰς τὰς πολεμικὰς καρότζας καὶ ἄλογά των· οὗτοι δὲ καὶ οὗτοι θέλει νὰ εἰπῆ, οἱ αὐτοί· συνήθεια γὰρ εἶναι τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης νὰ διπλασιάζῃ τὰς αὐτὰς λέξεις πρὸς πλατυσμὸν περισσότερον.

„Ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι Κυρίου Θεοῦ ἡ-
„μῶν ἐπικαλεσόμεθα.

Ἡμεῖς ὅμως, λέγει, θέλομεν ἐπικαλεσθοῦμεν εἰς βοήθειάν μας τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ τὸ ὑβρισθὲν καὶ ἀτιμασθὲν ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· ἢ λέγει, ὅτι διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ ὑβρίσθη, θέλομεν ἐπικαλεσθοῦμεν τὸν Θεὸν βοηθόν μας κατὰ τῶν ὑβρισάντων αὐτό.

8: „Αὐτοὶ συνεποδίσθησαν καὶ ἔπεσον·
„ἡμεῖς δὲ ἀνέστημεν καὶ ἀνωρθώθη-
„μεν.

Τὰ μὲν προειρημένα ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ, ἐλέγοντο ἀπὸ τοὺς φίλους τοῦ Ἐζεκίου εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θρήνου καὶ τοῦ πολέμου τῶν Ἀσσυρίων· ταῦτα δὲ λέγονται ὕστερον, ἀφ᾽ οὗ ἐθανατώθησαν ὑπὸ Ἀγγέλου αἱ ἑκατὸν ὀγδοηκονταπέντε χιλιάδες τῶν Ἀσσυρίων· καὶ ὕστερον ἀφ᾽ οὗ ἐλύθη ὁ πόλεμος, καὶ ὅλοι οἱ Ἰουδαῖοι ἔχαιρον καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεόν· οἱ ἐχθροί, λέγει, Ἀσσύριοι, ἐσυμποδίσθησαν ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπεσαν πτῶμα ἐλεεινὸν καὶ θανατηφόρον, ἡμεῖς δὲ ὁποῦ εἴμεθα κάτω πεσμένοι ἀπὸ τὸν φόβον, ἀνέστημεν κατὰ τὸ φρόνημα, καὶ ἀσηκώσαμεν εἰς τὰ ἄνω τὴν κεφαλήν.

9: „Κύριε, σῶσον τὸν Βασιλέα καὶ ἐπά-
„κουσον ἡμῶν, ἐν ᾗ ἂν ἡμέρᾳ ἐπι-
„καλεσώμεθά σε.

Καθὼς, λέγει, Κύριε, ἔσωσας τὸν βασιλέα ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἐχθρῶν του: ἔτζι καὶ εἰς τὸ ἑξῆς σῶζε καὶ διαφύλαττε αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ εἶναι ἄξιος σωτηρίας διὰ τὴν ἀρετήν του· ἐπάκουσον δὲ πάλιν καὶ ἡμῶν τῶν φίλων του, καθὼς καὶ τώρα, ὅσαις φοραῖς ἠθέλαμεν σὲ ἐπικαλεσθῶμεν· ὁ μὲν Ψαλμὸς οὗτος ἐξηγήθη καὶ ἐπροσηρμόσθη εἰς τὰ πράγματα, ὁποῦ ἠκολούθησαν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ Ἐζεκίου· μερικοὶ δὲ, ὡς ὁ θεῖος Ἀθανάσιος, βιάζονται νὰ προσαρμόσουν αὐτὸν καὶ εἰς τὸν Δαβίδ, ὅταν ἐπολέμει τοὺς ἐχθρούς του· καὶ λέγουσιν, ὅτι ὁ Δαβὶδ ἐσχημάτισε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὡς ἐκ προσώπου τῶν ἐδικῶν του φίλων. ἁρμόζει δὲ οὗτος καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, ὁποῦ ἑτοιμάζεται νὰ πολεμήσῃ τὸν διάβολον· ἐπειδὴ καὶ τὸ σῶμα μετὰ τῶν αἰσθήσεων, εὔχεται καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν διὰ τὴν πολεμοῦσαν ψυχήν· καὶ οἱ Δαίμονες γὰρ ἐξουδένωσαν τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· ἅγιον δὲ θέλεις νοήσεις, καὶ τὸ Σιὼν, καὶ τὸν οὐρανὸν, ὡς εἴπομεν πολλάκις· Χριστὸς δὲ τοῦ Θεοῦ καὶ βασιλεὺς, ὀνομάζεται ὁ κάθε Χριστιανὸς, διὰ τί εἶναι χρισμένος μὲ τὸ θεῖον μύρον, ὡς εἴπομεν· ἐν ἅρμασι δὲ καὶ ἐν ἵπποις εἶναι οἱ Δαίμονες διὰ τὴν ὀγληγορότητα, καὶ διὰ τὴν ἑτοιμασίαν ὁποῦ
ἔ-

(1) „Οὐ παρήκουσε δὲ οὐδὲ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ, ἀλλὰ καὶ ἔσωσεν αὐτὸν (κατὰ τὸ ἀνθρώπινον) δεξιὰν αὐτοῦ ὄντα· καὶ ἔσωσεν οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ᾽ ἐν δυναστείαις· τουτέστιν ἐν θεοσημείαις.

ἔχουν, εἰς τὸ νὰ πολεμοῦν τοὺς Χριστιανούς. (1) ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ κατὰ τῶν αἰσθητῶν ἐχθρῶν, τῶν βαρβάρων καὶ ἀλλοφύλων, καὶ διὰ τὸν κάθε αἰσθητὸν καὶ ὀρθόδοξον βασιλέα.

ΨΑΛΜΟΣ Κ΄.

„Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.„

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται, διὰ τί περιέχει προφητείαν· ἢ καὶ διὰ τί αὐτὸς ἔλαβε τὸ τέλος καὶ τὴν ἐκπλήρωσίν του, εἰς τοὺς χρόνους τοῦ βασιλέως Ἐζεκίου· λέγουσι γάρ, ὅτι ἀφ' οὗ ἠσθένησεν ὁ Ἐζεκίας τὴν ἀβοήθητον ἐκείνην καὶ θανατηφόρον ἀσθένειαν· καὶ ἀφ' οὗ ἐπροσέθησαν εἰς αὐτὸν δεκαπέντε χρόνοι ζωῆς, καθὼς διηγεῖται ἡ δ΄. τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφ. κ΄. βλέποντες οἱ φίλοι του τὸ παράδοξον αὐτὸ θαῦμα, εὐχαρίστησαν τὸν Θεὸν διὰ τὴν ὑγείαν τοῦ βασιλέως· τούτων λοιπὸν τῶν φίλων τὰς πρὸς Θεὸν εὐχαριστικὰς φωνάς, σχηματίζει ὁ παρὼν Ψαλμός· δι' ὃ καὶ λέγει „ Ζωὴν ᾐτήσατό σε καὶ ἔδωκας αὐτῷ· ἢ καὶ ὁ ἴδιος Δαβὶδ προγνωρίσας τὴν ὑγείαν τοῦ βασιλέως, δι' αὐτὸν ἐξεφώνησε τοῦτον τὸν Ψαλμόν. (2)

1: „ Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφραν-
„θήσεται ὁ Βασιλεύς.

Εἰς τὴν δύναμίν σου, λέγει, Κύριε, τὴν βοηθητικὴν καὶ ἀνίκητον, θέλει εὐφρανθῇ ὁ πιστὸς βασιλεύς· καὶ τοῦτο τὸ πιστευόμενον ἀπὸ τὰς προλαβούσας εὐεργεσίας ὁποὺ ἔκαμες εἰς αὐτόν· (3)

„Καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ἀγαλλιάσε-
„ται σφόδρα.

Ὁ βασιλεύς, λέγει, θέλει ἀγαλλιάσει διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ ὑγείαν, ὁποὺ ἔδωκας εἰς αὐτὸν Κύριε.

2: „Τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας αὐτοῦ
„ἔδωκας αὐτῷ.

Ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας τοῦ Ἐζεκίου λέγει, τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν του νίκην· ἢ τὴν προσθήκην τῆς ζωῆς· ἢ ἁπλῶς κάθε δικαίαν του αἴτησιν. (4)

Καὶ

(1) Σὺ δὲ νοήσεις ἵππους ϗ τὰ σκιρτήματα τῶν παθῶν, οἷς ἐπιβαίνουσι Δαίμονες· ἅρματα δὲ τὴν σύμπνοιαν τῶν παθῶν, ἐν οἷς παρασκευάζονται καθ' ἡμῶν οἱ νοητοὶ Ἀσσύριοι· ἀλλὰ γὰρ οἱ τὸ θεῖον ἐπικεκλημένοι ὄνομα, πάντα τὰ πάθη νικῶσι, ϗ ἓν καθ' ἓν ϗ κατὰ συστήματα.

(2) Ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος ϗ εἰς τὸν Δαβίδ, ϗ εἰς τὸν Χριστὸν, ϗ εἰς κάθε Χριστιανόν.

(3) Ὁ δὲ Ἀστέριος λέγει „ Καὶ πᾶς ὁ βασιλεύων τῶν παθῶν ἐστὶ Βασιλεὺς, εὐφραινόμενος ἐπὶ τῇ δυνάμει τοῦ Θεοῦ: τουτέστι τῇ Εὐαγγελικῇ Διδασκαλίᾳ· οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι, φησὶν ὁ Παῦλος, τὸ Εὐαγγέλιον· δύναμις γὰρ Θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(4) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ὁ σαρκικῶς μηδὲν ἐπιθυμῶν, ϗ τῷ πνεύματι περιπατῶν, ἐπιθυμίαν καρδίας λαμβάνει ἀπὸ Θεοῦ· τούτου γὰρ ὁ Θεὸς ἐν ἀγαθοῖς ἐμπιπλᾷ τὴν καρδίαν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

„Καὶ τὴν θέλησιν τῶν χειλέων αὐτοῦ „οὐκ ἐστέρησας αὐτόν.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, τὸ λέγει καὶ ἐδῶ, διπλασιάζωντας τὰ λόγια διὰ τὴν ἡδονὴν τῆς πρὸς Θεὸν εὐχαριςίας· ἐπειδὴ φυσικῷ τῷ τρόπῳ, ἐκεῖνο ὁποῦ ἐπιθυμεῖ τινὰς μὲ τὴν καρδίαν, αὐτὸ πολλάκις ἀναφέρει καὶ ζητεῖ καὶ μὲ τὰ χείλη· θέλησιν δὲ ἐδῶ νοοῦμεν τὴν αἴτησιν.

3: „Ὅτι προέφθασας αὐτὸν ἐν εὐλογίαις „χρηστότητος.

Ἐπειδὴ, λέγει, ἐσὺ Κύριε, ἐπρόφθασες, καὶ πρὸ τοῦ νὰ σοῦ ζητήσῃ ὁ βασιλεὺς, σὺ πολλάκις εὐεργέτησας αὐτόν· εὐλογίας γὰρ χρηςότητος ἐδῶ θέλομεν ἐννοήσομεν τὰς εὐεργεσίας, τὰς ὑπὸ τῆς χρηςότητος τοῦ Θεοῦ γενομένας εἰς τὸν Ἐζεκίαν.

„Ἔθηκας ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ στέ„φανον ἐκ λίθου τιμίου.

Ἐδῶ ἀριθμεῖ τὰς εὐεργεσίας, ὁποῦ ὁ Θεὸς ἔδωκεν εἰς τὸν Ἐζεκίαν· δηλαδὴ, ὅτι προτίτερα ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας, ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν τὸ διάδημα καὶ τὴν κορόναν τῆς βασιλείας. (1)

4: „Ζωὴν ἠτήσατό σε, καὶ ἔδωκας αὐτῷ.

Σὺ Κύριε, λέγει, ἐχάρισας, ὄχι μόνον νίκην, ἀλλὰ καὶ ζωὴν καὶ ὑγείαν εἰς τὸν Ἐζεκίαν, ὥςε ὁποῦ μήτε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του νὰ νικηθῇ, μήτε ἀπὸ τὴν ἀσθένειάν του νὰ ἀποθάνῃ· ταῦτα γὰρ καὶ τὰ δύω θέλομεν νοήσομεν ἐδῶ.

„Μακρότητα ἡμερῶν εἰς αἰῶνα αἰῶ„νος.

Ὄχι μόνον, λέγει, ἐχάρισες Κύριε, ἁπλῶς ζωὴν εἰς τὸν Ἐζεκίαν, ἀλλὰ καὶ ζωὴν μακράν· τὸ δὲ εἰς αἰῶνα αἰῶνος, κυρίως μὲν γράφει ὁ Δαβὶδ, διὰ τὸν μέλλοντα καὶ ἀτελεύτητον αἰῶνα, μερικαῖς φοραῖς δὲ γράφει τοῦτο, καὶ διὰ τὸ τοῦ παρόντος χρόνου καὶ αἰῶνος μακρὸν διάςημα· ἄλλοτε δὲ γράφει τοῦτο, καὶ διὰ τὸ βέβαιον καὶ ἀμετάτρεπτον τοῦ πράγματος· καθὼς τώρα ἐδῶ· ἤτοι ἔδωκας εἰς αὐτὸν ζωὴν, καὶ ζωὴν μακρὰν, καὶ μακρότητα ἡμερῶν βεβαίαν· ἀνίσως δὲ νοήσῃ τινὰς, ὅτι τοῦτο λέγει καὶ διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν, καὶ τοῦτο τὸ νόημα δὲν εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν.

5: „Μεγάλη ἡ δόξα αὐτοῦ ἐν τῷ σωτη„ρίῳ σου.

Ἀφ' οὗ ὁ βασιλεὺς Ἐζεκίας ἔλαβε τὴν θείαν βοήθειαν καὶ εὐεργεσίαν, καὶ ὄχι μόνον ἐλυτρώθη παραδόξως ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ καὶ ἔλαβε ζωὴν παράνω δεκαπέντε χρόνους· διὰ ταῦτα λέγω, ἔγινε μεγάλος καὶ ἔνδοξος εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, τόσον ὁποῦ καὶ οἱ βασιλεῖς ἔςελλον ἄσπρα καὶ πρέσβεις καὶ ἐλπίδας πρὸς αὐτὸν, ζητοῦντες τὴν φιλίαν του. Καὶ τοῦτο ἔγινε διὰ τὴν ἐπισκοπὴν καὶ ἐξαίρετον πρόνοιαν ὁποῦ ἔλαβε παρὰ Θεοῦ. (2)

Δό-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει, ὅτι ἁρμόζει τὸ ῥητὸν τοῦτο εἰς τὸν Δαβὶδ, ὅς τις νικήσας τοὺς Ἀμμανίτας, ἔλαβε τὸν ςέφανον τοῦ Βασιλέως αὐτῶν Μολχὸμ (ὅρα Κεφ. ιβ΄. τῆς Β΄. τῶν Βασιλειῶν) ὅπερ κατὰ τὸν αὐτὸν Κύριλλον ἦτον εἴδωλον τῶν Ἀμμανιτῶν· ϗ εὑρὼν εἰς τὸν ςέφανον ἐκεῖνον ἕνα πολύτιμον λίθον, ἔβαλεν αὐτὸν εἰς τὸ ἐδικόν του διάδημα· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Ἐξ ὧν τις ἐπιτηδεύει ςεφανοῦται· ὁ γὰρ δικαίως τὸ δίκαιον διώξας ἀπολήψεται τὸν τῆς δικαιοσύνης ςέφανον· ὁ δὲ τὴν Τριάδα δοξάζων ὀρθῶς κομιεῖται τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης ςέφανον· τοῦ Ἀποςόλου δὲ λέγοντος τοῖς μαθηταῖς, χαρὰ ϗ ςέφανός μου, πολλῷ μᾶλλον οἱ Χριςοῦ μαθηταὶ λίθοι τίμιοι διὰ τῆς ἀρετῆς, ὡς ςέφανος πλακέντες ἐπιτεθήσονται τῇ Χριςοῦ κεφαλῇ (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(2) Μεγάλη δὲ εἶναι ϗ ἡ δόξα τοῦ Χριςοῦ· ὄχι μόνον διὰ τὶ ἔσωσεν αὐτὸν ὁ Πατὴρ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ϗ ἀνέ-

„ Δόξαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐπιθή-
„ σεις ἐπ' αὐτόν.

Ὄχι μόνον, λέγει, ἐδόξασας τὸν Ἐζεκίαν Κύριε, ἀλλὰ καὶ ἀκόμη θέλεις δοξάσεις αὐτὸν, καὶ μεγαλίτερον θέλεις κάμῃς διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν εὐεργεσίας σου.

6: „ Ὅτι δώσῃς αὐτῷ εὐλογίαν εἰς αἰῶνα
„ αἰῶνος.

Ἡ εὐλογία, ἄλλοτε μὲν δηλοῖ, τὴν εὐφημίαν καὶ ἔπαινον· ὡς τὸ „ Εὐλόγει ἡ ψυχή μου τὸν Κύριον· (Ψαλ. ργ΄. 1) ἄλλοτε δὲ, τὴν χάριν καὶ εὐεργεσίαν· ὡς τὸ „ Προέφθασας αὐτὸν ἐν εὐλογίαις χρηστότητος· (Ψαλ. ί. 3) δηλοῖ δὲ ἀκόμη ἡ εὐλογία καὶ τὴν μετάδοσιν τοῦ ἁγιασμοῦ, ὡς ἐπὶ τοῦ παρόντος· κάποτε δὲ δηλοῖ καὶ τὴν βλασφημίαν, κατὰ φράσιν ἐναντίαν· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ὁ Διάβολος περὶ τοῦ Ἰὼβ „ Ἡ μὴν εἰς πρόσωπόν σε εὐλογήσει· ἤτοι βλασφημήσει· (Ἰὼβ. 6. 5) δηλοῖ δὲ πρὸς τούτοις, καὶ τὸν χαιρετισμόν· καθὼς εἶναι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ὁ Ἐλισσαῖες πρὸς Γιεζῆ „ Καὶ ἐὰν εὕρῃς ἄνδρα, οὐκ εὐλογήσεις αὐτόν. (δ΄. Βασιλ. δ. 21) ἤτοι δὲν θέλεις χαιρετήσεις αὐτόν· σὺ λοιπὸν, λέγει, Κύριε, θέλεις δώσεις εἰς τὸν Ἐζεκίαν εὐλογίαν: ἤγουν εὐφημίαν καὶ μετάδοσιν ἁγιασμοῦ· τὸ γὰρ δώσῃς εὐκτικὸν, ἀντὶ τοῦ μέλλοντος δώσεις ἐδῶ λαμβάνεται.

„ Εὐφρανεῖς αὐτὸν ἐν χαρᾷ μετὰ τοῦ
„ προσώπου σου.

Ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν ἀπὸ τοῦ προσώπου σου· ἤτοι διὰ τῆς ἐπισκοπῆς σου· εὐθὺς γὰρ, λέγει, ὁποῦ ἐσὺ Κύριε ἐπιβλέψῃς εἰς τὸν Ἐζεκίαν, αὐτὸς θέλει γεμίσει ἀπὸ χαράν.

7: „ Ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον,
„ καὶ ἐν τῷ ἐλέει τοῦ ὑψίστου οὐ μὴ
„ σαλευθῇ.

Ὁ βασιλεὺς, λέγει, δὲν ἐλπίζει εἰς ςρατεύματα, οὐδὲ εἰς πλοῦτον, ἢ εἰς ἄλλα τοιαῦτα μάταια πράγματα· ἀλλὰ εἰς μόνον ἐσένα τὸν ἐλεήμονα καὶ βοηθὸν Θεόν· διὰ τοῦτο καὶ δὲν θέλει σαλευθῇ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς. (1)

8: „ Εὑρεθείη ἡ χείρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς
σου-

νέςησεν, ἀλλὰ ϗ διὰ τὴν ἀνάληψιν ϗ διὰ τὴν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης καθέδραν (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) Σημειῶσαι δὲ, ὅτι περιφανέςερος ἔγινεν ὁ Ἐζεκίας διὰ τὸν ἀναποδισμὸν ὁποῦ ἔκαμεν ὁ ἥλιος εἰς σημεῖον τῆς ὑγείας του, γυρίσας ὀπίσω εἰς τὴν ἀνατολὴν δέκα ὥρας· ὅθεν ϗ οἱ Βαβυλώνιοι τοῦτο τὸ θαῦμα ἰδόντες ἐξεπλάγησαν· ϗ ὅρα ἐν Κεφ. Κ΄. τῆς Δ΄. τῶν Βασιλ. ςίχ. 10. ὅταν ὅλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἔγινε τριαντадύα ὥρας· δέκα, ὁποῦ ἦτον κατεβασμένος ὁ ἥλιος· ϗ δέκα, ὁποῦ ἐγύρισεν ὀπίσω, εἴκοσι· ϗ δώδεκα ὥρας, ὁποῦ ἔκαμε πάλιν ἀπὸ ἀπὸ Ἀνατολῶν ἕως Δυσμῶν, ἕως νὰ τελειώσῃ τὸν φυσικὸν δρόμον τῆς ἡμέρας, τριανταδύω· ὅθεν ϗ ὁ Θεοδώριτος εἶπεν „ Οὐ γὰρ μόνον σωτηρίαν αὐτῷ δεδώρησαι, ἀλλὰ ϗ περιφανῆ ϗ ὑψηλὸν πεποίηκας αὐτὸν ϗ περίβλεπτον, τῷ δὲ τῶν πολεμίων παραδόξῳ θανάτῳ, ϗ τῷ τὸν Ἥλιον τὴν ἐναντίαν δραμεῖν· οὕτω δὲ τοῦτο πανταχοῦ γῆς ϗ θαλάσσης ἐγένετο γνώριμον, ὡς τῶν Βαβυλωνίων τὸν Βασιλέα δῶρα πέμψαι· τοῦ γὰρ Ἐζεκίου χάριν ὑπέλαβε τοῦτο δεδρακέναι, ἢ πεπονθέναι τὸν Ἥλιον, τῷ τῶν Ἀσσυρίων θανάτῳ χρώμενος τεκμηρίῳ· ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Τοῦτο ἦν ὃ ἐπεθύμει κατὰ ψυχὴν ὁ Δαβὶδ ϗ ἐδέετο λαβεῖν· ὅπερ ϗ δοθὲν γέγονεν αὐτῷ οἷά τις ςέφανος ἐκ λίθου τιμίου τὴν κεφαλὴν δοξάζων· δοξάζεται γὰρ ἐν πᾶσι τοῖς Ἔθνεσιν ὁ Δαβὶδ, μετὰ τοῦ Κυρίου ἑαυτοῦ ϗ υἱοῦ κατὰ σάρκα· οὐ μόνον δὲ ςέφανος αὐτῷ γέγονε τὸ σωτήριον· ἀλλὰ ϗ ζωὴ ϗ μακρομέρευσις ϗ δόξα ϗ μεγαλοπρέπεια ϗ εὐφροσύνη ϗ χαρὰ ϗ ἔλεος οὐ σαλευόμενον. (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ὅρα δὲ, ὅτι πρὸς τὸ μὴ σαλευθῆναι ἡμᾶς, δύω τούτων χρεία· ἐλπίδος τῆς ἡμετέρας, ϗ ἐλέους Θεοῦ· ἐὰν οὖν πρῶτον ἡμεῖς ἐλπίσωμεν, ἐπακολουθήσει πάντως ϗ τοῦ Θεοῦ ὁ ἔλεος, ϗ οὐ σαλευθησόμεθα· οὐδεὶς γὰρ ἤλπισεν ἐπὶ τὸν Κύριον ϗ κατῃσχύνθη, ὡς εἶπεν ὁ Σειρὰχ „ Τίς ἐνεπίςευσε Κυρίῳ ϗ κατῃσχύνθη; (Σειρ. ιε΄. 4.)

„σου· ἡ δεξιάσου εὕροι πάντας τοὺς
„μισοῦντάς σε.

Θεοῦ χείρ, εἶναι ἡ θεία σου δύναμις, εἰς τὴν ὁποίαν εὔχεται ὁ Δαβὶδ νὰ πέσουν ὅλοι, ὅσοι βλασφημοῦν τὸν Θεόν· ἡ δύναμίς σου, λέγει, Κύριε, ἄμποτε νὰ εὑρεθῇ: ἤγουν νὰ τιμωρήσῃ, ὅλους τοὺς ἐχθρούς σου· καὶ ἡ δεξιά σου νὰ εὕρῃ: ἤγουν νὰ καταφθάσῃ καὶ νὰ παιδεύσῃ, ὅλους ἐκείνους ὁποῦ σὲ μισοῦν.

9: „Ὅτι θήσεις αὐτοὺς ὡς κλίβανον
„πυρος εἰς καιρὸν τοῦ προσώπου σου.

Ὅλους, λέγει, τοὺς ἐχθρούς σου θέλεις κατακαύσεις μὲ τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ σου Κύριε· Κλίβανον δὲ ὀνομάζει τὸν φοῦρνον· εἰς καιρὸν δὲ τοῦ προσώπου σου εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ καιρῷ τῆς σῆς κριτικῆς ἐπισκοπῆς, ὅταν ἰδῇς αὐτοὺς, ὄχι μὲ ὄμμα χαροποιὸν, ἀλλὰ μὲ ἀνήμερον καὶ ἐχθρικὸν πρόσωπον „ Πρόσωπον γὰρ, λέγει ὁ ἴδιος Δαβὶδ, Κυρίου, ἐπὶ ποιοῦντας κακὰ, τοῦ ἐξολοθρεῦσαι ἐκ γῆς τὸ μνημόσυνον αὐτῶν. (Ψαλ. λγ. 16) (1)

„Κύριος ἐν ὀργῇ αὐτοῦ συνταράξει αὐ-
„τοὺς, καὶ καταφάγεται αὐτοὺς πῦρ:
10: „Τὸν καρπὸν αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς ἀπο-
„λεῖς, καὶ τὸ σπέρμα αὐτῶν ἀπὸ υἱῶν
„ἀνθρώπων.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα προλέγει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀπώλειαν, ὁποῦ μέλλουν νὰ λάβουν οἱ ἐχθροὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀριθμεῖ τὰ ἤδη τῶν τιμωριῶν, ὁποῦ ἔχουν νὰ δοκιμάσουν· δηλαδὴ ὅτι, ὅταν αὐτοὶ δοκιμάσουν τὴν Θεϊκὴν ὀργὴν, τότε θέλουν ταραχθοῦν ἀπὸ κάθε μέρος, ἀποροῦντες, καὶ θέλουν χαοῦν, καὶ ὁ καρπὸς τῶν χωραφίων αὐτῶν ἔχει νὰ διαφθαρῇ· καὶ τὸ σπέρμα των: ἤγουν τὰ τέκνα των, μέλλουν νὰ ἀφανισθοῦν ἀπὸ τὴν γῆν καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. (2)

„Ὅτι ἔκλιναν εἰς σὲ κακά.

Αὐτὰ ὅλα, λέγει, τὰ ἄνω εἰρημένα, θέλουν πάθουν οἱ ἐχθροί σου Κύριε, ἐπειδὴ ἐκίνησαν ἐναντίον σου κακὰ, βλασφημοῦντες τὸ ἔνδοξόν σου ὄνομα· καὶ ἐπιβουλεύοντες καὶ κακοποιοῦντες τοὺς ἐδικούς σου δούλους.

„Διελογίσαντο βουλὰς, αἷς οὐ μὴ δύ-
„νωνται στῆναι.

Ἀγκαλὰ, λέγει, καὶ οἱ ἐχθροὶ ἐμελέτησαν πολλὰ κακὰ καὶ ἐναντίον σου Κύριε, καὶ ἐναντίον τῶν δούλων σου, ἀλλ' ὅμως δὲν θέλουν δυνηθοῦν νὰ μείνουν εἰς τὰς μελέτας καὶ ἀποφάσεις των· ἐπειδὴ καὶ θέλουν ἀφανισθοῦν αἱ βουλαί των·

„Ὅτι θήσεις αὐτοὺς νῶτον.

Κάθε ἄνθρωπος ὁποῦ φεύγει, νῶτος καὶ πλάτη γίνεται εἰς τοὺς κυνηγοῦντας αὐτόν· ἐπειδὴ

καὶ

(1) Δεδαπάνηνται δὲ οἱ Κυριοκτόνοι Ἑβραῖοι ἐμπρησμοῖς ϗ πολέμῳ ϗ λιμῷ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, ὅτε ἐπέβλεψεν ὁ Θεὸς εἰς τὸ τιμωρήσασθαι αὐτοὺς διὰ Ῥωμαίων, ὡς τὸ τοῦ Χριστοῦ Μυστήριον περιϋβρίζοντας· ἄλλος φησὶ παρὰ τῷ Νικήτᾳ· λέγει δὲ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Οἱ εἰς τὸν Χριστὸν ἐξειληφότες τὸν Ψαλμὸν, εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὰς τιμωρίας ἐξέλαβον, ἀπὸ τοῦ εὑρεθεῖν ἡ χείρ σου πᾶσι τοῖς ἐχθροῖς σου· ταῦτα γὰρ ἐπενεχθήσεται φασὶν αὐτοῖς εἰς τὸν καιρὸν τῆς τοῦ προσώπου σου παρουσίας, διάπερ ἐμηχανήσαντο κατὰ σοῦ. διὸ ϗ τέθειται νῶτον τοῖς ἐξ Ἐθνῶν πιστοῖς· πρῶτον μὲν υἱοὶ Θεοῦ ϗ λαὸς χρηματίσαντες, ὕστερον δὲ ἄλλοις, τῆς υἱοθεσίας παραχωρήσαντες τοῖς ἐπ' ἐσχάτων κληθεῖσιν Ἐθνικοῖς, οἵτινες ϗ πρῶτοι γεγένηνται κατὰ τὸ „Ἔσονται οἱ πρῶτοι ἔσχατοι, ϗ ἔσχατοι πρῶτοι· ἐν δὲ τοῖς περιλοίποις φησὶν, ὅτε τὸ πλήρωμα τῶν Ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Σημείωσαι ὅτι ἐν ἄλλῳ Ψαλτηρίῳ εὗρον οὕτω „ Κύριε ἐν ὀργῇ σου συνταράξεις αὐτούς.

καὶ ἄλλο τι μέρος τοῦ σώματός του δὲν φαίνεται, εἰμὴ μόνη ἡ πλάτη· τοὺς ἐχθρούς σου λοιπὸν, λέγει, Κύριε, θέλεις κάμεις νὰ φεύγουν ἀπὸ τὸν φόβον τους, καὶ νὰ μὴν δύνανται νὰ σαθοῦν ἔμπροσθέν σου.

„Ἐν τοῖς περιλοίποις σου ἑτοιμάσεις „τὸ πρόσωπον αὐτῶν.

Ἐδῶ εἶναι σχῆμα ὑπερβατὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅπερ οὕτως ἐξομαλίζεται, ἀνίσως καὶ θέλωμεν νὰ φυλάξωμεν τὴν ἀκολουθίαν τοῦ νοήματος· ἐν τοῖς περιλοίποις αὐτῶν ἑτοιμάσεις τὸ πρόσωπόν σου· ἤτοι οὔτε ἐκεῖνοι ὁποῦ μείνουν ἀπὸ τοὺς σφαγέντας εἰς τὸν πόλεμον ἐχθρούς σου, ἔχουν νὰ φύγουν καὶ νὰ γλυτώσουν· ὄχι· ἀλλὰ καὶ κατ᾽ ἐκείνων θέλεις ἑτοιμάσεις τὴν ἐπισκοπήν σου: ἤγουν θέλεις τιμωρήσεις καὶ αὐτούς. (1)

„Ὑψώθητι Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου.

Εἰς τὸν ἕβδομον Ψαλμὸν ἐφανερώσαμεν τί δηλοῖ τὸ, ὑψώθητι· ὅθεν καὶ ὅρα ἐκεῖ· ἐπειδὴ καὶ τὸ ῥητὸν τοῦτο, εἶναι ὅμοιον μὲ τὸ ἐκεῖ: ἤγουν τὸ „Ὑψώθητι ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἐχθρῶν σου. (2)

„Ἄσομεν καὶ ψαλοῦμεν τὰς δυνα- „στείας σου.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ δωδεκάτου Ψαλμοῦ εἴπομεν τί σημαίνει τὸ, ἄσω, καὶ τὸ ψαλῶ. Μερικοὶ δὲ ὡς ὁ θεῖος Κύριλλος, προσαρμόζουν τὸν Ψαλμὸν τοῦτον καὶ εἰς τὸν Δαβίδ, λέγοντες, ὅτι τοῦτον ἔψαλε διὰ λόγου του· ἀνίσως δὲ δεχθῶμεν τὸ νόημα τοῦτο· (ἐπειδὴ τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ τὸ δεχθῶμεν) ἂς ἑρμηνεύσωμεν καὶ ἄλλως τὰ ῥητὰ τοῦ Ψαλμοῦ· εὐθὺς λοιπὸν τὸ „Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου εὐφρανθήσεται ὁ βασιλεὺς καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου ἀγαλλιάσεται, νοοῦμεν, ὅτι τὸ εἶπεν ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Δεσπότην Χριςὸν, ὅστις εἶναι Θεοῦ δύναμις, ὡς λέγει ὁ Παῦλος „Χριςὸν Θεοῦ δύναμιν καὶ Θεοῦ σοφίαν (α΄. Κορ. α΄. 24.) αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶναι καὶ σωτὴρ κατὰ τὸν Εὐαγγελιςὴν, εἰπόντα „Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ (Ματθ. α΄. 21.) καὶ πρὸς μὲν τὸν Πατέρα εἶπε τὸ „Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου, πρὸς δὲ τὸν Υἱὸν τὸ „Καὶ ἐπὶ τῷ σωτηρίῳ σου· ἤτοι θέλει εὐφρανθῇ ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν παρὰ σοῦ γενομένην εἰς αὐτὸν σωτηρίαν· ἔτζι δὲ καὶ τὰ ἀκόλουθα ῥητὰ ἠμποροῦν νὰ λέγωνται· ἄλλα μὲν, πρὸς τὸν Πατέρα, ἄλλα δὲ, πρὸς τὸν Υἱόν· καὶ ἀληθῶς ἠγαλλιάσατο καὶ εὐφράνθη ὁ Δαβὶδ, ἐπειδὴ καὶ ἐθεάσατο καὶ μετὰ θάνατον τὸ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως Μυςήριον· διατὶ, ἀνίσως φορῶν ἀκόμη τὸ σῶμα τοῦτο τὸ παχὺ καὶ σκοτεινὸν, προεῖδε τὰ μέλλοντα μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς ψυχῆς, πολλῷ μᾶλλον εἶδε καθαρώτερον αὐτὰ μετὰ θάνατον, ἀφ᾽ οὗ ἐξεδύθη τὸ σῶμα;

Ἀκολούθως δὲ πόθον καὶ ἐπιθυμίαν καρδίας, θέλομεν νοήσομεν τὸν πόθον, ὁποῦ εἶχεν ὁ Δαβὶδ νὰ ἰδῇ αὐτὴν τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐνανθρώπησιν, τῆς ὁποίας προεῖδε μόνον τὸν τύπον· θέλησιν δὲ τῶν χειλέων τοῦ Δαβὶδ νοοῦμεν, τὸ νὰ θέλῃ πάντοτε ὁ Δαβὶδ νὰ ψάλῃ εἰς τὸν Θεόν· ἀλλὰ καὶ τῇ ἀληθείᾳ πάντοτε ψάλλει, μεταχειριζόμενος τὰ χείλη τῶν Χριςιανῶν, ὁποῦ καθ᾽ ἑκάςην ψάλλουν καὶ ἀναγινώσκουν τοὺς ἱερούς του Ψαλμούς· ζωὴν δὲ ἠτήσατο καὶ ἔλα-

(1) Τοῦτο δὲ ἠκολούθησε ϗ εἰς τοὺς Ἀσσυρίους· διατὶ ἀφ᾽ οὗ ἐθανατώθησαν ὑπὸ Ἀγγέλου ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδες Ἀσσύριοι, οἱ ἐπίλοιποι ὅσοι ἔμειναν, τὰ νῶτα ςρέψαντες ἔφυγον· ἀλλὰ ϗ εἰς αὐτοὺς ἡτοιμάσθη τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ ϗ ἡ ὀργή· διατὶ τὸν Σεναχηρεὶμ ἀπελθόντα εἰς τὰ Βασίλειά του, οἱ παῖδες αὐτοῦ ἐθανάτωσαν αὐτόν· ἀλλὰ ϗ ὁ Χριςὸς ἠμπορεῖ νὰ λέγῃ τοῦτο πρὸς τὸν Πατέρα· ὅτι τοὺς Ἰουδαίους ἔθηκας νῶτον: ἤτοι ὀπίσω σου ἀπέῤῥιψας, ϗ ἡτοιμάσθη αὐτοῖς τὰ ἐκ τῆς ὀργῆς σου κακά. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Οὐ ταπεινὸς ὢν ὁ Θεὸς ὑψοῦται· οὐδὲ ὃ μὴ ἔχει προσλαμβάνει· ἀλλ᾽ ὅπερ ἔχει δείκνυσιν· εἰκότως τοίνυν εἶπεν· ὑψώθητι Κύριε ἐν τῇ δυνάμει σου· δείκνυται γάρ σου τὸ ὕψος διὰ τῆς ἀῤῥήτου δυνάμεως· ἣν ἡμεῖς ᾄδοντες ϗ ὑμνοῦντές σε, διατελέσομεν, τὰς σὰς θαυματουργίας διεξιόντες.

λαβε, διὰ τὶ πολλάκις κινδυνεύσας νὰ ἀποθάνῃ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, διὰ προσευχῆς μόνης ἐγλύτωσεν ἀπὸ αὐτούς· μεγάλη δὲ ἦτον ἡ δόξα τοῦ Δαβὶδ ἐν τῷ σωτηρίῳ σου: τουτέςι διὰ τὴν παρὰ σοῦ σωτηρίαν· ἐδοξάσθη γὰρ ἀληθῶς, ὅτι ἀπὸ τὴν ῥίζαν καὶ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἡ σωτηρία ἡμῶν ἐβλάςησεν: ἤτοι ὁ Δεσπότης Χριςὸς, καὶ μέγας ἔγινε καὶ περιβόητος· εὐφρανεῖς δὲ αὐτὸν ἐν χαρᾷ μετὰ τοῦ προσώπου σου: ἤτοι θέλεις χαροποιήσεις αὐτὸν διὰ μέσου τοῦ Υἱοῦ σου· πρόσωπον γὰρ Πατρὸς, ὁ Υἱός· καθὼς αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶπεν· „ Ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα· (Ἰω. ιδ'. 9.) ἐχθροὺς δὲ τοῦ Θεοῦ θέλεις νοήσεις, τοὺς μισοχρίςους Ἰουδαίους, εἰς τοὺς ὁποίους καταρᾶται καὶ προφητεύει, ὅσα κακὰ ἔπαθον· καὶ τῶν ὁποίων τὸ σπέρμα καὶ τὸ γένος ὅλον, διεφθάρη μὲ κοινὴν φθορὰν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους: δηλαδὴ τῶν ςαυρωσάντων τὸν Κύριον: ἐπειδὴ ἐκεῖνοι οἱ Ἰουδαῖοι, ὅπου ἦτον ἐσπαρμένοι εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ Κόσμου, ἐγλύτωσαν ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν ἀφανισμόν· θήσεις δὲ αὐτοὺς ὡς κλίβανον πυρὸς ἐν τῷ καιρῷ τοῦ προσώπου σου: δηλαδὴ τοῦ Υἱοῦ σου, καθὼς εἴπομεν· ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἔνσαρκον παρουσίαν τοῦ Χριςοῦ, ἄρχισαν νὰ ἔρχωνται εἰς αὐτοὺς τὰ κακὰ, ἀφ' οὗ ὁ Χριστὸς εἶπε „ Διὰ τοῦτο ἀρθήσεται ἀφ' ὑμῶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ· (Ματ. κα'. 43.) ἐν δὲ τοῖς περιλοίποις σου: ἤτοι εἰς τοὺς ἐκ τῶν Ἑβραίων πιςεύσαντας πρὸς ἐσένα τὸν Υἱὸν, ἑτοιμάσεις: ἤγουν θέλεις κοσμήσεις, καὶ δοξάσεις τὸ γένος αὐτῶν· (1) δόξα γὰρ ἔγινεν εἰς τοὺς Ἑβραίους, τὸ νὰ γένουν πατέρες τῶν Ἀποςόλων, ἀγκαλὰ καὶ καθ' ἑαυτοὺς εἶναι ἀπὸ ὅλους μισητοί· προσαρμόζεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος, καὶ εἰς τὸν κατὰ καιροὺς ὀρθόδοξον βασιλέα ἡμῶν κατὰ τῶν πολεμούντων βαρβάρων, καθὼς καὶ ὁ πρότερος Ψαλμός.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΑ'.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως τῆς ἑωθινῆς.

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος φανερῶς ἀναφέρεται εἰς τὸν Χριςὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· ἐπειδὴ καὶ προφητεύει διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, καὶ τὸ σωτήριον πάθος αὐτοῦ· τὰ ὁποῖα ἔλαβον τέλος· ἐπιγράφεται δὲ ὑπὲρ τῆς ἀντιλήψεως, διὰ τὶ περιέχει παρακάλεσιν τοῦ Χριςοῦ, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτὸν ἀπὸ τὸν Πατέρα ἀντίληψις καὶ βοήθεια, ἐνδυναμοῦσα αὐτὸν εἰς τὸ πάθος· πρόσκειται δὲ τῆς ἑωθινῆς: ἤτοι τῆς τοῦ Χριςοῦ· ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριςὸς ὄρθρος ὀνομάζεται· ἤτοι ἡμέρας ἀρχή· ἀληθῶς γὰρ ἀνέτειλεν ὁ Χριςὸς εἰς ἡμᾶς τοὺς ἐν σκότει τῆς πλάνης εὑρισκομένους Ἥλιος δικαιοσύνης, καὶ Φῶς γνώσεως· παρεκάλει δὲ ὁ Χριςὸς ὡς ἄνθρωπος τὸν Πατέρα, διὰ νὰ διδάξῃ νὰ προσευχώμεθα καὶ ἡμεῖς εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου μας· ἐπειδὴ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ θανάτου, φυσικὰ δειλιᾷ καὶ ὁ πλέον δίκαιος ἄνθρωπος· μερικοὶ δὲ νοοῦντες πρόθεσιν ἀντὶ προθέσεως: ἤτοι τὴν ὑπὲρ ἀντὶ περὶ (συνειθίζεται

(1) Ὅθεν· ἐπὰν ἐν ὑςέροις κληθῶσι καιροῖς, τότε καὶ πρόσωπον αὐτοῖς: τουτέςι παῤῥησία, δοθήσεται· ὅταν γὰρ, εἶπεν ὁ Παῦλος, τὸ πλήρωμα τῶν Ἐθνῶν εἰσέλθῃ, τότε πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

ται γὰρ καὶ τοῦτο τὸ σχῆμα εἰς τοὺς παλαιούς·) λέγουσιν, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι περὶ τῶν παθῶν τοῦ Χριστοῦ· ἐπειδὴ ταῦτα εἶναι ἀντίληψις ἑωθινή· ὅτι τότε περιστότερον ἔλαμψεν εἰς ἡμᾶς ὁ νοητὸς ὄρθρος: ἤτοι ὁ Χριστὸς, ὁ νικήσας μὲ τὸν θάνατον τὸν ἔχοντα τὸ κράτος τοῦ θανάτου: τουτέστι τὸν Διάβολον. (1)

1: „ Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου, (πρόσχες μοι) ἵνα τί ἐγκατέλιπές με.

Ὁ λόγος οὗτος, εἶναι μὲν δειλίας ἀνθρωπίνης ἴδιος, πιστόνει ὅμως τὴν ἀληθῆ ἐνανθρώπησιν τοῦ Χριστοῦ: δηλαδὴ πιστόνει, ὅτι ἦτον τέλειος ἄνθρωπος, καὶ ἀκολούθως ἦτον ὑποκείμενος εἰς τὸν φυσικὸν φόβον. Πρόσχες μοι δὲ εἶπε πρὸς τὸν Πατέρα· ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὁποῦ παραδόσουν τινὰ ἄνθρωπον εἰς τοὺς δημίους πρὸς θάνατον, γυρίζουν τοὺς ὀφθαλμούς των, καὶ δὲν βλέπουν πλέον τὸν μέλλοντα θανατωθῆναι· ἵνα τί ἐγκατέλιπές με; τοῦτον τὸν λόγον λέγει, ὁ Κύριος, ὄχι πῶς ἐχωρίσθη ποτὲ ἀπὸ αὐτὸν ὁ Πατὴρ, ἀφ' οὗ μίαν φορὰν ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ ἡνώθη καθ' ὑπόστασιν μὲ τὸν Υἱὸν καὶ Θεόν· ἀλλὰ λέγει τοῦτο, διὰ τὴν δειλίαν τοῦ θανάτου· διὰ τί ἂν ἐσὺ, λέγει, Πάτερ, δὲν ἐμποδίσῃς ἀπὸ ἐμὲ τὴν βοήθειάν σου, ἐγὼ δὲν ἤθελα δειλιάσω τὸν θάνατον· περὶ τῆς δειλίας ταύτης τοῦ Κυρίου καὶ οἱ Εὐαγγελισταὶ διηγοῦνται, ὅτι ἐπροσευχήθη εἰς τὸν κῆπον, καὶ παρεκάλεσε νὰ παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ τὸ ποτήριον τοῦ θανάτου· „ Πάτερ, λέγων, εἰ δυνατὸν παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· (Ματθ. κς'. 39.) ταύτην τὴν ἀρχὴν τοῦ Ψαλμοῦ ἐφώναξεν ὁ Κύριος μὲ μεγάλην φωνὴν εἰς τὸν σταυρὸν λέγων Ἑβραϊστί, „ Ἠλὶ ἠλὶ λαμὰ σαβαχθανί· ἤτοι „ Θεέ μου Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; (Ματθ. κζ'. 43.) ἤγουν διὰ τί με ἄφησες νὰ λάβω δειλίαν, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἠξεύρεις, ὅτι τὸ μὲν Πνεῦμα εἶναι πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής; ἢ διὰ τί παρεχώρησας νὰ θανατωθῶ, γινώσκωντας πῶς ἐγὼ δὲν ἔπραξα τι ἄξιον θανάτου; (2)

„ Μακρὰν ἀπὸ τῆς σωτηρίας μου οἱ „ λόγοι τῶν παραπτωμάτων μου.

Αἱ τιμωρίαι, λέγει, τῶν ἁμαρτιῶν μου, εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν σωτηρίαν μου: ἤγουν δὲν ἐμποδίζουσι τὴν σωτηρίαν μου· ἐπειδὴ καὶ τοιαῦται τιμωρίαι καὶ ἁμαρτίαι, δὲν εἶναι ὅλως εἰς ἐμέ· „ Ἀνομίαν γὰρ φησὶν οὐκ ἐποίησε (Ἡσ. νγ'. 9.) ὁ γὰρ θάνατος, τῶν ἁμαρτανόντων εἶναι ἐπιτίμιον, καὶ

(1) Κύριλλος δὲ ὁ Ἀλεξανδρείας ϗ ὁ Θεοδώριτος ἀντίληψιν ἑωθινὴν ἐννοοῦσι τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου· ἥτις γέγονεν ὄρθρου βαθέος πρὸς τὴν αὐγὴν τῆς Κυριακῆς· ἀντίληψις λοιπὸν εἶναι ἡ Ἀνάστασις, διὰ τί ἀπεδίωξε τῶν σωμάτων τὴν φθορὰν ϗ τὸν θάνατον· λέγει δὲ ϗ ὁ Νύσσης Γρηγόριος εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην „ Ὠφελησάτω ϗ ἡμᾶς ἡ ἐπιγραφὴ ὑπὲρ τῆς ἑωθινῆς ἀντιλήψεως· ὄρθρον μὲν οὖν, τὴν ἑωθινὴν κατάστασιν ἡ τῆς Γραφῆς ὀνομάζει συνήθεια· ὁ δὲ ὄρθρος, χρόνος ἐστὶ νυκτὸς ϗ ἡμέρας μεθόριος, καθ' ὃν ἡ μὲν, ἀφανίζεται, ἡ δὲ ἄρχεται· ἐπεὶ δὲ ἡ κακία σκότος πολλαχοῦ ὀνομάζεται, ὅταν γένηται ἡμῖν ἐκ θείας ἀντιλήψεως ἡ τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου ἀνατολὴ, τότε εἰς τέλος: τουτέστι πρὸς τὴν νίκην φθάνομεν, ἀποθέμενοι τὰ ἔργα τοῦ σκότους, ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περιπατοῦντες.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος, οὕτω τὸ ῥητὸν ἑρμηνεύει „ Οὐ γὰρ αὐτὸς ἐγκαταλέλειπται, ἢ ὑπὸ τοῦ Πατρὸς, ἢ ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ θεότητος, ὃ δοκεῖ τισι, ὡς ἂν φοβουμένης τὸ πάθος, ϗ διὰ τοῦτο συστελλομένης ἀπὸ τοῦ πάσχοντος· τίς γὰρ ἢ γεννηθῆναι κάτω τὴν ἀρχὴν, ἢ ἐπὶ τὸν Σταυρὸν ἀνελθεῖν ἠνάγκασεν; ἐν ἑαυτῷ δὲ, ὅπερ εἶπον, τυποῖ τὸ ἡμέτερον· ἡμεῖς γὰρ ἦμεν οἱ ἐγκαταλελειμμένοι ϗ παρεωραμένοι πρότερον, εἶτα νῦν προσειλημμένοι ϗ σεσωσμένοι τοῖς τοῦ ἀπαθοῦς πάθεσιν· ὥσπερ ϗ τὴν ἀφροσύνην ἡμῶν ϗ τὸ πλημμελὲς οἰκειούμενος, τὰ ἑξῆς διὰ τοῦ Ψαλμοῦ φησιν· ἐπειδὴ προδήλως εἰς Χριστὸν ὁ εἰκοστὸς πρῶτος Ψαλμὸς ἀναφέρεται (Λόγ. Β'. περὶ Υἱοῦ) σχεδὸν τὸ αὐτὸ λέγει, ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος ϗ ὁ Ὠριγένης· ἄλλος δὲ λέγει ὅτι ἐγκατάληψιν νοήσεις ϗ τὴν τοῦ πάθους συγχώρησιν (παρὰ τῷ Νικήτᾳ) εἶπε δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐγκατάλειψιν τοίνυν καλεῖ οὐ τὸν τῆς ἡνωμένης Θεότητος χωρισμὸν, ὥς τινες ὑπειλήφασιν· ἀλλὰ τὴν γεγενημένην τοῦ πάθους συγχώρησιν· λέγει δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι τὸ πρόσχες μοι, ὡς μὴ κείμενον ἐν τῷ Ἑβραϊκῷ, ϗ ὁ Σωτὴρ παραλέλοιπεν· ὅρα ϗ εἰς τὸ νεοτύπωτον Ψαλτήριον, τὸ ὑπὸ τοῦ Λατίνου Ἰωάννου ἐκ τῆς Ἑβραΐδος μεταγλωττισθὲν, ὅτι οὐδὲ ἐκεῖ εὑρίσκεται τὸ, πρόσχες μοι.

καὶ ὄχι τῶν ἀναμαρτήτων · ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται · ὅτι τὸ πρόσωπον ὅλης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐνδύεται ἐδῶ ὁ Χριςὸς, ὡς συγγενὴς αὐτῆς, καὶ ὡς ἐκ προσώπου αὐτῆς λέγει · διὰ τί ἐμὲ τὸν καθόλου ἄνθρωπον ἐγκατέλιπες ὦ Θεέ μου, νὰ ἀποθάνω; ἔπειτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἐγκαταλείψεως · δηλαδὴ, ὅτι αἱ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν μου καταδίκαι, εἶναι μακρὰν ἀπὸ σωτηρίαν · ὅθεν ἀκολούθως καὶ ἐγὼ εἶμαι μεμακρυσμένος ἀπὸ τὴν σωτηρίαν ταύτην · διὰ τί ἀνίσως καὶ ἤγγιζον εἰς τὴν σωτηρίαν, βέβαια ἤθελα γλυτώσω ἀπὸ τὸν θάνατον. (1)

2: „Ὁ Θεός μου κεκράξομαι ἡμέρας, καὶ „οὐκ εἰσακούσῃ· καὶ νυκτὸς, καὶ „οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί.

Οὗτος ὁ λόγος ἐπληρώθη τὴν ἡμέραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔφαγεν ὁ Κύριος τὸ μυςικὸν δεῖπνον μετὰ τῶν μαθητῶν του · ὅτι γὰρ μετὰ τὴν μεγάλην πέμπτην, κατὰ τὴν νύκτα ἐπροσηύξατο ὁ Κύριος ἐν τῷ χωρίῳ Γεθσημανῆ, ἐφανέρωσαν οἱ Εὐαγγελιςαί · ὅτι δὲ καὶ πρὸ τῆς νυκτὸς ηὔξατο κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μεγάλης πέμπτης, φανεροῦται ἀπὸ τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Ψαλμοῦ · μὴ παραξενεύεσαι δὲ ὦ ἀναγνῶςα, διὰ τί ὁ Προφήτης ἔβαλε τὸ ῥητὸν τοῦτο ὕςερον, εἰς καιρὸν ὁποῦ ἔγινε τοῦτο πρότερον ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω · ἐπειδὴ τοιαῦτα εἶναι τὰ λόγια τῶν Προφητῶν · καὶ ἡ ἀφορμὴ εἶναι, διὰ νὰ μὴν φαίνωνται οἱ Προφῆται πῶς ἀπὸ λόγου των λαλοῦσιν · ἀλλ' ἐκεῖνα μόνα λαλοῦσιν, ὅσα ἤθελον ἀκούσουν ἀπὸ τὸ ἐμπνέον αὐτοὺς Πνεῦμα ἅγιον · εἰς τὴν ἡμέραν, λέγει, θέλω παρακαλέσω νὰ παρέλθῃ ἀπὸ ἐμένα ὁ καιρὸς τοῦ θανάτου, καὶ δὲν θέλεις μοῦ εἰσακούσεις. (2) ὁμοίως καὶ εἰς τὴν νύκτα θέλω παρακαλέσω διὰ τοῦτο · καὶ οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί, διὰ τί δὲν μοῦ εἰσακούεις · ἐπειδὴ ἐγὼ ἐνόησα, ὅτι διὰ τοῦτο δὲν μὲ εἰσακούεις νὰ μὲ ἐλευθερώσῃς ἀπὸ τὸν θάνατον, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ἐσαρκώθηκα · μερικοὶ δὲ νοοῦσιν ἡμέραν καὶ νύκτα, τὸν καιρὸν τῆς ςαυρώσεως · ἐπειδὴ ἀπὸ ἕκτης ὥρας ἕως ἐννάτης ἔγινε σκότος, ὥςε ὁποῦ ἡ ἡμέρα ἐκείνη ἦτον ἡμερονύκτιον · ὅταν ὁ Κύριος παρεκάλεσε μὲν τὸν Πατέρα νὰ συγχωρήσῃ τοὺς ςαυρωτάς του, δὲν εἰσηκούσθη δὲ, μὲ τὸ νὰ ἐπαραδόθησαν ὅλοι εἰς κοινὸν ἀφανισμόν · τοῦ δὲ νὰ μὴν εἰσακουσθῇ τὸ αἴτιον, λέγει, ὅτι τὸ ἤξευρε καλῶς: ἤγουν, διὰ τί αὐτοὶ ἔμελον νὰ συκοφαντήσουν τὴν Ἀνάςασίν του, ἔμελον νὰ διώξουν τοὺς Ἀποςόλους του, καὶ μὲ τοῦτα ὅλα νὰ αὐξήσουν περισσότερον τὴν ἁμαρτίαν τους.

3: „Σὺ δὲ ἐν ἁγίῳ κατοικεῖς ὁ ἔπαινος „τοῦ Ἰσραήλ.

Ἅγιον καλεῖ τὸν κατ' οὐσίαν ἡνωμένον μὲ τὸν Πατέρα Θεὸν λόγον · ὅς τις πάλιν ἦτον ἡνωμένος καθ' ὑπόςασιν μὲ τὸ πρόσλημμα τῆς ἀνθρωπότητος · καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ δὲ ἔλεγεν ὁ ἴδιος · „Ἐγὼ ἐν τῷ Πατρὶ, καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ ἐςί · (Ἰω. ιδ'. 10.) ἔπαινος δὲ τοῦ Ἰσραὴλ εἶναι ὁ Πατὴρ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τότε καιρῷ ἐκαυχῶντο πῶς εἶχον τὴν θεογνωσίαν μόνοι, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ δὲν ἔκαμναν κρίσιν ὀρθὴν καὶ δικαίαν, μηδὲ εἶχον ἀρετήν · λέγοντας δὲ, ὅτι κατοικεῖς ἐν τῷ Υἱῷ, ἔδειξεν ὅτι καὶ ὁ Υἱὸς θέλει τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων, καὶ δὲν ἀποφεύγει τὸν θάνατον της

ἀν-

(1) Ἤτοι ἐὰν ἀπαιτήσῃς ὦ Πάτερ τὴν ἀνθρωπότητα λόγους καὶ εὐθύνας ὑπὲρ τῶν πλημμελημάτων αὐτῆς, οὐ σωθήσεται · ἀλλὰ πόῤῥω ἔςαι τῆς σωτηρίας · χάριτι οὖν σωθήτω · λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἄλλων ἑρμηνευτῶν, παραπτωμάτων εἶπεν· ἀλλ' ὁ μὲν Ἀκύλας· οἱ λόγοι τοῦ βρυχήματός μου εἶπεν · ὁ δὲ Σύμμαχος, ὀδυρμῶν μου · ὁ δὲ Θεοδοτίων, βοήσεώς μου · οἱ δὲ Ἑβδομήκοντα, παραπτωμάτων εἶπον · „ Μὴ ἀποβλέψῃς φησὶν ὦ Πάτερ, εἰς τὰ τῆς φύσεως πλημμελήματα, ἀλλὰ δὸς τὴν σωτηρίαν διὰ τὰ ἐμὰ παθήματα.

(2) Ἴσως δὲ ἡμέρα ἐννοεῖται ἐδῶ, ἐκείνη καθ' ἣν εἶπε πρὸς τὸν Πατέρα · „ Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται, καὶ τί εἴπω; Πάτερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. (Ἰω. ιβ'. 27.)

θρωπότητος· ἐπειδὴ ἕνα εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. (1)

4: „ Ἐπὶ σοὶ ἤλπισαν οἱ Πατέρες ἡμῶν·
„ ἤλπισαν καὶ ἐῤῥύσω αὐτούς· πρὸς
„ σὲ ἐκέκραξαν καὶ ἐσώθησαν.

5: „ Ἐπὶ σοὶ ἤλπισαν καὶ οὐ κατῃσχύν-
„ θησαν.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ἑνόνει ὁ Κύριος τὸν ἑαυτόν του μὲ τοὺς θλιβομένους καὶ πειραζομένους καὶ λέγει, ὅτι οἱ κατὰ σάρκα Πατέρες ἡμῶν: οἱ Πατριάρχαι δηλαδὴ καὶ Προφῆται, οἱ πρὸ τῆς ἐδικῆς μου παρουσίας λάμψαντες εἰς τὴν ζωὴν, αὐτοὶ, λέγει, ἤλπισαν εἰς ἐσένα ὦ Πάτερ μου, καὶ φωνάξαντες ἐν τῷ καιρῷ τῶν κινδύνων, ἠλευθερώθησαν ἀπὸ αὐτούς· ἐκείνους λοιπὸν μιμοῦμαι καὶ ἐγὼ, διὰ τὶ εἶμαι ὅμοιος μὲ αὐτοὺς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· καὶ ὁμοίως μὲ ἐκείνους σὲ παρακαλῶ καὶ ἐγώ· συνήθεια δὲ εἶναι εἰς τὸν Δαβὶδ, νὰ λέγῃ διπλᾶς καὶ τριπλᾶς λέξεις εἰς ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ αὐτὰς περισσότερον, τὸν τόνον καὶ ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας του· λύτρωσιν δὲ κινδύνου λέγουσιν οἱ σοφοὶ κατὰ τὰ θεῖα, ὄχι μόνον ἐπὶ τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς· ὅταν δηλαδὴ ἡ ψυχὴ γενναίως ὑπομένουσα τοὺς πόνους καὶ θλίψεις, δὲν πάθῃ κανένα τι πρᾶγμα δειλὸν καὶ ἀνάξιον τῆς προαιρέσεώς της· ἔτζι γὰρ καὶ οἱ Μάρτυρες, καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ἐφονεύθησαν, λέγονται ὅμως ὅτι ἐνίκησαν· διὰ τὶ ἔμειναν ἀνίκητοι κατὰ τὴν ψυχήν.

6: „ Ἐγὼ δέ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρω-
„ πος.

Τοῦτον τὸν λόγον εἶπεν ὁ Κύριος, ταπεινόνωντας καὶ ἐξευτελίζωντας τὸν ἑαυτόν του κατὰ τὸν Θεοδώριτον: διὰ τὶ καὶ ὁ Δαβὶδ, ὁ Προφήτης καὶ βασιλεὺς ὢν, κύνα τεθνηκότα: ἤτοι σκύλον ψόφιον ὀνομάζει τὸν ἑαυτόν του εἰς τὴν β΄. τῶν Βασιλειῶν· ἀνίσως δὲ ὁ ἀναμάρτητος Ἰησοῦς ἔτζι ἐξευτελίζει τὸν ἑαυτόν του, τὶ νὰ εἰποῦμεν πλέον ἡμεῖς οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἄξιοι πάσης εὐτελείας; λέγουν δὲ τινες: ἤτοι ὁ θεῖος Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ ὁ τούτου σχολιαστὴς Θεοφόρος Μάξιμος (2) ὅτι ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν του ὁ Κύριος σκώληκα, διὰ τὸ ἄσπορον τῆς γεννήσεώς του· διὰ τὶ καθὼς ὁ σκώληξ γεννᾶται εἰς τὴν γῆν χωρὶς σπέρμα, ὅταν ἔλθῃ ἄνωθεν βροχή: ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς ἐγεννήθη ἀσπόρως, ἄνωθεν ἐπελθόντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὴν Παρθένον· σκώληξ λοιπὸν διὰ τοῦτο λέγεται ὁ Χριστὸς· οὐκ ἄνθρωπος δὲ πάλιν, διὰ τὴν ὑπὲρ φύσιν καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον γέννησιν καὶ σύλληψίν του· ἢ σκώληξ λέγεται ὁ Χριστὸς, καθ' ὅτι ἐφόρει τὴν σάρκα ὡσὰν ἕνα δόλωμα εἰς τοὺς Δαίμονας, ὑποκάτω εἰς τὴν ὁποίαν ἦτον κεκρυμμένον τὸ ἄγκιστρον τῆς Θεότητος· δόλωμα γὰρ γίνεται τῶν ὀψαρίων ὁ σκώληξ· ἔγινε δὲ καὶ ὁ Χριστὸς δόλωμα κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, εἰς τὸ νὰ πιάσῃ τὸ μέγα καὶ νοητὸν κῆτος τὸν Διάβολον, ὅστις ἐκολύμβα εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ παρόντος βίου· φαγὼν γὰρ οὗτος

τὸ

(1) Παρὰ δὲ τῇ Σειρᾷ τοῦ Νικήτα γράφεται· ὅτι κατ' ἐρώτησιν πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται τὰ ῥητά· ἤτοι τὸ, ὁ Θεός μου κεκράξομαι ἡμέρας ϗ οὐκ εἰσακούσῃ; ϗ νυκτὸς ϗ οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοί; τουτέστιν ἆρα οὐκ εἰς ἄνοιαν ἐμοὶ καταλογισθείη ἂν, τὸ νομίζειν, ὅτι κεκράξομαι μὲν ἡμέρας ϗ νυκτὸς πρὸς σὲ, σὺ δὲ οὐκ εἰσακούσῃ; τίς γὰρ ἂν ὅλως ἐνδοιάσειεν, ὅτι κατανεύσεις ἑτοίμως τοῖς τὴν παρὰ σοῦ ζητοῦσιν ἐπικουρίαν; ἐννενοηκὼς ὅτι κατοικεῖς ἐν ἁγίοις; εἰ δὲ τὰς τῶν ἁγίων αἰτήσεις πληροῖς, ἐν αὐτοῖς κατοικῶν ϗ ἀναπαυόμενος, πολλῷ μᾶλλον τὰς τοῦ Υἱοῦ;

(2) Τὰ λόγια τοῦ θείου Μαξίμου, εἰσὶ ταῦτα: τάχα δὲ διὰ τοῦ σκώληκος ϗ τὴν ἐκ Παρθένου αἰνίττεται γέννησιν· ὡς γὰρ ὁ σκώληξ οὐκ ἐκ συνδυασμοῦ γεννᾶται, ἀλλ' ἀπὸ ξύλου, ἢ γῆς, ἢ κοπρίας, χωρὶς συνουσίας, οὕτω ϗ ὁ Σωτὴρ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου ἄνευ σπέρματος ἐγεννήθη. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) Μερικοὶ δὲ διδάσκαλοι λέγουν, ὅτι ὁ Κύριος ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν του σκώληκα· διὰ τὶ καθὼς εἶναι ἁπαλὸν ϗ τρυφερὸν ϗ αἰσθητικὸν τὸ σῶμα τοῦ σκώληκος· ἔτζι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἦτον πολλὰ ἁπαλώτατον ϗ λεπτότατον· ϗ ἀκολούθως ἦτον ϗ πολλὰ αἰσθητικώτατον, διὰ τὴν φυσικὴν εὐγένειαν ὁποῦ εἶχε.

τὸ δόλωμα: ἤτοι θανατώσας καὶ καταπιὼν τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ Χριςοῦ, ἐπιάσθη ἀπὸ τὸ ἄγκιςρον τῆς Θεότητός του, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἦτον ἡ ἀνθρωπότης· καὶ ἔτζι διεῤῥάγη ὁ παμφάγος καὶ τεθανάτωται· ἢ καθὼς ὁ σκώληξ φαίνεται μὲν εὐτελὴς κατὰ τὸ εἶδος, κατατρώγει δὲ καὶ ἀφανίζει τὴν ὕλην, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται: ἔτζι καὶ ὁ Χριςὸς, εὐτελὴς μὲν ἦτον κατὰ τὸ φαινόμενον, κατὰ δὲ τὸ νοούμενον, ἦτον ἀφανιςικὸς τῆς ἀντικειμένης δυνάμεως τῶν Δαιμόνων.

„ Ὄνειδος ἀνθρώπων καὶ ἐξουθένημα
„ λαοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν προφητεύει καθαρὰ τὰς ἀτιμίας ἐκείνας καὶ τὰ περιγελάσματα, ὁποῦ ἔκαμαν εἰς τὸν Κύριον οἱ Ἰουδαῖοι ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους, ἐμπαίζοντες καὶ χλευάζοντες αὐτόν· καὶ ἠμπορεῖ μὲν, νὰ ἦναι ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ, τὸ ὄνειδος ἀνθρώπων, καὶ τὸ ἐξουθένημα λαοῦ· ἠμπορεῖ δὲ καὶ νὰ νοῆται, ὅτι ὄνειδος μὲν ἐγένετο ὁ Κύριος ἀνθρώπων: ἤτοι τῶν Ῥωμαίων ςρατιωτῶν· ἐξουθένημα δὲ λαοῦ: ἤτοι τῶν Ἰουδαίων. (1)

7: „ Πάντες οἱ θεωροῦντές με ἐξεμυκτή-
„ ρισάν με· ἐλάλησαν ἐν χείλεσιν, ἐκί-
„ νησαν κεφαλήν.
8: „ Ἤλπισεν ἐπὶ Κύριον· ῥυσάσθω αὐ-
„ τὸν, σωσάτω αὐτὸν ὅτι θέλει αὐ-
„ τόν.

Ταῦτα τὰ λόγια θέλεις εὕρῃς εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιον· λέγει γὰρ ἐκεῖ· „ Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες· ὁ καταλύων τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτόν.... πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεὸν, ῥυσάσθω νῦν αὐτὸν εἰ θέλει: (ἤγουν ἐὰν ἀγαπᾷ) αὐτόν· (Ματθ. κζ΄. 39) καὶ εἰς τὸ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγέλιον, γράφονται ταῦτα· „ Καὶ εἱςήκει ὁ λαὸς θεωρῶν· ἐξεμυκτήριζον δὲ καὶ οἱ ἄρχοντες σὺν αὐτοῖς λέγοντες· ἄλλους ἔσωσε σωσάτω ἑαυτὸν, εἰ οὗτός ἐςιν ὁ Χριςὸς, ὁ τοῦ Θεοῦ ἐκλεκτός· (Λουκ. κγ΄. 35.) (2)

9: „ Ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐκσπάσας με ἐκ γα-
„ στρός.

Μὲ τὴν συνουσίαν τοῦ ἀνδρὸς διαλύονται τὰ κλειδία τῆς παρθενίας τῆς γυναικός· ἐπειδὴ καὶ τὸ σπέρμα σπρωχνόμενον παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, φυσικῶς ἀνοίγει τὴν μήτραν· αὕτη δὲ σφαλίσασα, κρατεῖ ἔνδοθεν τὸ σπέρμα, ἕως οὗ νὰ τελεσιουργηθῇ τὸ βρέφος· ἀφ᾽ οὗ δὲ τοῦτο τελειωθῇ, ςενοχωρουμένη πάλιν ἡ μήτρα ἀπὸ τὸν ὄγκον καὶ μέγεθος τοῦ βρέφους, ἀνοίγεται· καὶ ἔτζι δίδει ἐλευθερίαν εἰς τὸ βρέφος νὰ εὔγῃ ἔξω καὶ νὰ γεννηθῇ· ἐπὶ δὲ τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Χριςοῦ, καθὼς ἡ σύλληψις ἦτον χωρὶς σπορᾶς ἀνδρὸς, ἔτζι καὶ ἡ γέννησις τοῦ βρέφους ἦτον ὑπερφυσικὴ καὶ παράδοξος· ἐπειδὴ ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἐτράβιξεν ἔξω τὸ βρέφος μὲ τρόπον ἄῤῥητον, χωρὶς νὰ ἀνοιχθοῦν καὶ νὰ φθαροῦν τὰ κλειδία τῆς παρθενίας τῆς Θεοτόκου.

„ Ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ μαστῶν τῆς Μη-
„ τρός μου.

Σὺ Θεὲ εἶσαι, λέγει, ἡ ἐλπίς μου ἀπὸ τὰ βυζία τῆς μητρός μου· ἀπὸ τότε γὰρ ἐγὼ σὲ ἐγνώρισα ἐλπίδα μου, συνετισθεὶς ἀπὸ τὴν καθ᾽ ὑπόστασιν

(1) Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Μάξιμος „ Ὄνειδος ἀνθρώπων ἀπιςούντων τῇ ἀληθείᾳ, καὶ ἐξουθένημα λαοῦ πλήθους ἁμαρτιῶν· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(2) Θαυμάσειε δ᾽ ἄν τις τὴν ἀμέτρητον τῶν Ἰουδαίων νωθείαν, πῶς ταῦτα ἀναγινώσκοντες τὰ ὡς ἐκ προσώπου Χριςοῦ λεγόμενα κατ᾽ αὐτοῦ, οὐ συνίεσαν, ὁρῶντες αὐτὸν ςαυρούμενον, καὶ τοῖς ἑαυτῶν τολμήμασι συμφωνοῦσαν τὴν προφητείαν (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

σιν ἑνωθεῖσάν μοι Θεότητα· ἔφη γὰρ ὁ Εὐαγγελιςὴς Λουκᾶς „ Τὸ δὲ παιδίον ηὔξανε καὶ ἐκραταιοῦτο Πνεύματι, πληρούμενον σοφίας, καὶ χάρις Θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό· (Λουκ· β΄. 4.) (1)

10: „ Ἐπὶ σὲ ἐπεῤῥίφην ἐκ μήτρας.

Εἰς τὴν ἐδικήν σου, λέγει, σκέπην ἐῤῥίφθηκα ὦ Πάτερ μου· ἐπειδὴ δὲν εἶχον ἐπὶ γῆς Πατέρα.

„ Ἀπὸ γαστρὸς Μητρός μου Θεός μου „ εἶ σύ.

Εὐθὺς, λέγει, ὁποῦ συνελήφθην, σὲ ἐγνώρισα Θεόν μου, συνετισθεὶς ἀπὸ τὴν ἡνωμένην μὲ ἐμὲ Θεότητα, ὡς προείπομεν· τὸ δὲ ἀπὸ γαςρὸς δηλοῖ, ἢ καὶ ἐν τῇ κοιλίᾳ εὑρισκόμενος, ἢ ἀφ' οὗ εὐγῆκα ἀπὸ τὴν κοιλίαν: ἤτοι ἀφ' οὗ ἐγεννήθην.

„ Μὴ ἀποστῇς ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι θλίψις „ ἐγγὺς, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ βοηθῶν „ μοι.

Καὶ περὶ τούτου λέγουσιν οἱ θεῖοι Εὐαγγελιςαὶ ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Μάρκος, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν· (Ματθ. κς΄. 37. Μάρκ. ιδ΄. 33.) Καὶ πάλιν „ Τότε οἱ Μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον· (Ματθ. κς΄. 56.)

11: „ Περιεκύκλωσάν με μόσχοι πολλοί· „ ταῦροι πίονες περιέσχον με.

Μόσχους ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος τὸ δημῶδες πλῆθος τῶν Ἰουδαίων διὰ τὸ νεώτερον αὐτῶν καὶ ἄτακτον· ταύρους δὲ, τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ Γραμματεῖς, καὶ Πρεσβυτέρους τοῦ λαοῦ, διὰ τὸ παλαιὸν τῆς ἡλικίας, καὶ διὰ τὸ ἔξαρχον καὶ κορυφαῖον· τούτους δὲ ὀνομάζει καὶ παχεῖς, διὰ τὶ πολλὰς δωρεὰς καὶ ἀγαθὰ, ἔλαβον ἀπὸ τὸν Θεόν (2) προεῖπε γὰρ ὁ Μωϋσῆς περὶ αὐτῶν· „ Καὶ ἔφαγεν Ἰακὼβ, καὶ ἐνεπλήσθη, καὶ ἀπελάκτισεν ὁ ἠγαπημένος· ἐλιπάνθη ἐπαχύνθη ἐπλατύνθη, καὶ ἐγκατέλιπε Θεὸν τὸν ποιήσαντα αὐτόν· Δευτ· λβ΄. 15.) (ὅρα δὲ καὶ τὸ τέταρτον καὶ δέκατον κεφάλαιον τοῦ Ὠσηὲ, πῶς παρομοιάζει τὸν λαὸν τοῦ Ἐφραὶμ μὲ τὴν δάμαλιν τὴν παροιςρῶσαν, καὶ ἀγαπῶσαν τὸ νεῖκος)

13: „ Ἤνοιξαν ἐπ' ἐμὲ τὸ στόμα αὐτῶν, „ ὡς λέων ἁρπάζων καὶ ὠρυόμενος.

Ἄνοιξαν, λέγει, κατ' ἐμοῦ οἱ Ἰουδαῖοι τὸ σόμα, καὶ ἔλεγον πρὸς τὸν Πιλάτον „ Ἆρον ἆρον ςαύρωσον αὐτόν· (Ἰω. ιθ΄. 15.) (3)

14: „ Ὡ.

(1) Διὸ ὁ ϗ ἄλλος λέγει „ Καὶ τοῦτο ἐξαίρετον τοῦ Ἐμμανουὴλ, ὅτι εὐθὺς ἀπὸ μαςῶν Μητρικῶν ἤλπισεν ἐπὶ τὸν Θεὸν ϗ Πατέρα· κατὰ γὰρ τὸν Ἡσαΐαν, πρὶν ἢ γνῶναι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἐξελέξατο τὸ ἀγαθόν· οὐκοῦν κατὰ βούλησιν τοῦ Πατρὸς ἐνανθρωπήσας ὁ μονογενὴς αὐτοῦ Λόγος, λέγει πρὸς αὐτὸν ὡς ἄνθρωπος· ὅτι σὺ εἶ ὁ ἐξενεγκών με ἐκ γαςρὸς Παρθενικῆς· ἐκ τε μαςῶν αὐτῶν ϗ ἐκ μήτρας τὴν παρὰ σοῦ ἔσχον φειδώ· φεύγειν γὰρ ἐκέλευσας εἰς Αἴγυπτον, διὰ τὴν τοῦ Ἡρῴδου μανίαν· ϗ Πατὴρ ὢν ἐμὸς φύσει ϗ ἀληθῶς πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ὅτε γέγονα υἱὸς γυναικὸς κατὰ σάρκα, ϗ προῆλθον ἐκ κοιλίας, τότε ϗ Θεός μου ἐχρημάτισας· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) ϗ ἄλλος δέ φησιν „ Εἰ ϗ ἀεὶ Πατήρ μου τυγχάνεις, ἀλλὰ ϗ Θεὸς εἶναι ἤρξω ἐκ κοιλίας μητρός μου (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ἢ παχεῖς αὐτοὺς λέγει, διὰ τὶ ἐνετρύφουν μὲ τὰς παρὰ πάντων τιμὰς, ϗ τὰς τῶν λαῶν δωροφορίας· Παρὰ τῷ θείῳ δὲ Ἱερωνύμῳ οὕτω φέρεται τὸ ῥητόν „ Δυνάσαι Βασὰν διεδειγματίσαντό με· δηλοῖ δὲ τοὺς ςρατιώτας ὁ λόγος, οἳ τὸν ἐξ ἀκανθῶν αὐτῷ ςέφανον ἀντὶ διαδήματος ἐπέθηκαν (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) τὰ ἴδια ταῦτα λέγει καὶ ὁ Εὐσέβιος προςιθεὶς, ὅτι τὸ ἀνωτέρω ῥητὸν οὕτω μεταφράζει ὁ Ἀκύλας.

(3) Ἢ κατ' ἄλλον· „ Φασὶ τὸν λέοντα δεινῇ ϗ ἀφορήτῳ κεχρῆσθαι φωνῇ, ὅταν αὐτὸν ὁ λιμὸς εἰς θήραν διανιςᾷ· καταβρυχόμενος γὰρ προκατασείει τῷ φόβῳ τὸ θηρώμενον, εἶτα σπαράττει λαβών· ϗ Ἑβραῖοι τοίνυν μονονουχὶ κατεβρυχήσαντο τοῦ Χριςοῦ· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

14: „ Ὡσεὶ ὕδωρ ἐξεχύθη (1) καὶ διε-
„ σκορπίσθη πάντα τὰ ὀστᾶ μου.

Ὀστᾶ : ἤγουν , κόκκαλα ὀνομάζει ὁ Κύριος τοὺς Ἀποστόλους του κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὡσὰν ὁποῦ αὐτοὶ συγκρατοῦσι καὶ στερεόνουτι τὸ νοητὸν σῶμα τῆς ἐκκλησίας του · καθὼς καὶ τὰ κόκκαλα συγκρατοῦσι τὸ αἰσθητὸν σῶμα · αὐτοὶ λοιπὸν , λέγει , διεσκορπίσθησαν ἐν τῷ καιρῷ τοῦ πάθους · „ Πάντες γὰρ ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον, εἶπεν ὁ Εὐαγγελιστὴς (Ματθ'. κς. 56.) προεῖπε δὲ καὶ ὁ Ζαχαρίας „ Πατάξω τὸν ποιμένα καὶ διασκορπισθήσονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης · (Ζαχ. ιγ. 7.) χύσιν δὲ τῶν Ἀποστόλων λέγει , τὴν ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ κίνησιν καὶ χωρισμόν.

„ Ἐγενήθη ἡ καρδία μου ὡσεὶ κηρὸς
„ τηκόμενος ἐν μέσῳ τῆς κοιλίας μου.

Ἡ καρδία μου , λέγει , ἀνέλυσεν ἀπὸ τὴν θλίψιν , καθὼς καὶ τὸ κηρὶ ἀναλύει ἀπὸ τὴν φωτίαν · καὶ τελείως ἀσθένησε · κοιλίαν δὲ ὀνομάζει , ὄχι τὴν καθ' αὐτὸ κοιλίαν , ἀλλὰ ὅλον τὸ κοῖλον μέρος : ἤγουν ὅλον τὸ κουφάρι τοῦ σώματος.

15 : „ Ἐξηράνθη ὡς ὄστρακον ἡ ἰσχύς μου.

Ἡ δύναμις, λέγει, τοῦ σώματός μου ἐπῆξε καὶ ἐξηράνθη ἀπὸ τὸ πῦρ τῆς λύπης καὶ θλίψεως · ἐπειδὴ καὶ εὐγῆκεν ὅλη ἡ ἰκμάδα αὐτοῦ.

„ Καὶ ἡ γλῶσσά μου κεκόλληται τῷ
„ λάρυγγί μου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐπληρώθη , ὅταν οἱ ψευδομάρτυρες ἐμαρτύρουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ , αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο , ἀλλ' ἐσέκετο σιωπῶν · ἢ ἐπληρώθη τοῦτο , καὶ ὅταν ἐδίψασεν ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν , καὶ τινὰς δὲν εὑρέθη νὰ τὸν δροσίσῃ τὴν δίψαν του μὲ τὸ ὕδωρ. (2)

„ Καὶ εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγές με.

Χοῦς θανάτου εἶναι ὁ τάφος · ἐπειδὴ χώνονται μέσα εἰς αὐτὸν τὰ σώματα τῶν τεθανατωμένων · εἰς τοῦτον λοιπὸν , λέγει , τὸν τάφον μὲ ἐκαταβίβασας , Κύριε , θέλοντα, διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

16: „ Ὅτι ἐκύκλωσάν με κύνες πολλοί.

Ταύρους μὲν ὠνόμασεν ἀνωτέρω τοὺς Ἰουδαίους , διὰ τὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον εὑρίσκοντο ὑποκάτω εἰς τὸν ζυγὸν τοῦ νόμου , ὡς ταῦροι καὶ βόες · ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἐπαραβαίνουν τὸν νόμον · σκύλους δὲ ὀνομάζει τοὺς στρατιώτας τῶν Ἐθνικῶν Ῥωμαίων , ὡς ἀκαθάρτους ὄντας κατὰ τὸν νόμον καὶ ἀδιαντρόπους , καθὼς οἱ σκύλοι , ἔτζι γὰρ ὠνόμασε καὶ ὁ Χριστὸς τὴν Χαναναίαν , ὡς ἐθνικὴν , εἰπών „ Οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. (Ματθ'. ιε'. 26) (3)
„ Συ-

(1) Ἐν ἄλλοις ἐξεχύθην.

(2) Ἔφη δὲ καὶ ἄλλος „ Ὅτι τὸ νὰ διψᾷ τινας , ἀκολουθεῖ ἀπὸ τὴν πολλὴν ξηρότητα · καὶ τοῦτο τὸ δείχνει ἡ φύσις τοῦ σώματος , ἥτις ἀγαπᾷ τὸ ὑγρὸν , καὶ ζητεῖ λύσιν τῆς δίψης διὰ τοῦ ποτοῦ τοῦ ὕδατος · ἀρκεταὶ δὲ εἶναι καὶ αἱ λῦπαι , εἰς τὸ νὰ προξενοῦν ξηρότητα καὶ δίψαν · ἐπειδὴ κινοῦσαι τὴν χολὴν , θερμαὶ εἶναι καὶ δριμεῖαι · ὅθεν καὶ ὁ Κύριος διψήσας ἐπάνω εἰς τὸν Σταυρὸν , ἐζήτησε νὰ πίῃ · εἰπὼν , διψῶ · φαίνεται λοιπὸν , ὅτι φυσικὴ ἦτον ἡ δίψα τοῦ Κυρίου. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ)

(3) Προσθέττει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Ἀλλ' ὅμως , μετὰ τὸ πάθος οἱ πάλαι κύνες διὰ πίστεως εἰς τὴν τῶν υἱῶν μεταβεβήκασι τάξιν · οἱ δὲ πάλαι τὴν υἱῶν ἐσχηκότες κηδεμονίαν , τὴν κυνῶν προσηγορίαν ἐδέξαντο · ἅτε δὴ κυνῶν δίκην κατὰ τοῦ Δεσπότου λυττήσαντες.

„ Συναγωγὴ πονηρευομένων περιέσχον „ με.

Ἡ συναγωγὴ, λέγει, τῶν φθονερῶν Ἰουδαίων μὲ περιεκύκλωσαν.

„ Ὤρυξαν χεῖράς μου καὶ πόδας μου.

Ἔσκαψαν, λέγει, τὰς χεῖράς μου καὶ τοὺς πόδας, μὲ τὸ κατατρύπημα τῶν καρφίων.

17: Ἐξηρίθμησαν πάντα τὰ ὀστᾶ μου.

Ἐμέτρησαν, λέγει, σχεδὸν ὅλα μου τα κόκκαλα· ἐπειδὴ μὲ ἐκρέμασαν γυμνὸν εἰς τὸν Σταυρὸν, καὶ ἐτέντωσαν τόσον δυνατὰ ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός μου, ὥςε ὁποῦ ἐφαίνοντο καὶ αὐταὶ αἱ ἁρμονίαι καὶ κλείδωσες τῶν κοκκάλων μου· καὶ ἀκολούθως ἦτον δυνατὸν εἰς ἐκείνους ὁποῦ ἤθελον, νὰ μετρήσουν αὐτὰ, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος.

„ Αὐτοὶ δὲ κατενόησαν.

Αὐτοὶ, λέγει, ἐρεύνησαν ἐμένα, ὅταν ἤμην κρεμάμενος εἰς τὸν ςαυρὸν, καὶ ἐζήτουν νὰ ἰδοῦν ἂν εἶμαι Υἱὸς Θεοῦ· ἔλεγον γάρ· „ Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ ςαυροῦ. (Ματθ. κζ. 40.)

„ Καὶ ἐπεῖδόν με.

Ἀφ' οὗ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι ἐρεύνησαν καὶ ἐπολυπραγμόνησαν, τότε ἐγνώρισαν ἐμένα, ὅτι εἶμαι Υἱὸς Θεοῦ, βλέποντες ὅλην τὴν Κτίσιν συμπάσχουσαν· ἀγκαλὰ καὶ αὐτοὶ ἔμειναν πάλιν εἰς τὴν σκληροκαρδίαν καὶ ἀπιςίαν τους· ἔφη γὰρ ὁ Εὐαγγελιςὴς Ματθαῖος „ Ὁ δὲ Ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν καὶ τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα λέγοντες· ἀληθῶς Θεοῦ Υἱὸς ἦν οὗτος· (Ματθ. κζ. 54.) ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι ἐρεύνησαν, μήπως μὲ κατεβάσουν ἀπὸ τὸν Σταυρὸν οἱ Μαθηταί μου, καὶ διὰ τοῦτο ἐπεῖδόν με: ἤγουν μὲ ἐφύλαττον μὲ φύλαξιν ςρατιωτῶν. (1)

18: „ Διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, „ καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν μου ἔβαλον „ κλῆρον.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν φανερὰ ἡρμήνευσεν ὁ Εὐαγγελιςὴς Ἰωάννης· εἶπε γὰρ οὗτος „ Οἱ οὖν ςρατιῶται, ὅτε ἐςαύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη ἑκάςῳ ςρατιώτῃ μέρος καὶ τὸν χιτῶνα· ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς δι' ὅλου· εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους· μὴ σχίσωμεν αὐτὸν, ἀλλὰ λάχωμεν (ἤτοι ἂς ῥίψωμεν λαχνούς·) περὶ αὐτοῦ τίνος ἔςαι· ἵνα ἡ γραφὴ, φησι, πληρωθῇ· (Ἰω. ιθ'. 23·) δηλαδὴ τὰ παρόντα λόγια τοῦ Δαβὶδ, τὰ ὁποῖα καὶ προθέττει ἐκεῖ· ὥςε ἱμάτια μὲν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὰ ἐῤῥαμμένα, τὰ ὁποῖα ἐδιαίρεσαν εἰς τὸν ἑαυτόν τους οἱ ςρατιῶται· ἱματισμὸν δὲ ὀνομάζει τὸν ἄρραφον χιτῶνα, τὸν ὄντα ἀπὸ τὰ ἄνωθεν μέρη ὑφαντὸν ὅλον· διὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἔβαλον οἱ ςρατιῶται κλήρους: ἤτοι λαχνούς. (2)

19: „ Σὺ

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ ἐπεῖδόν με, σημαίνει τὸ, ἐπεγέλασαν, ἐπετώθασαν.

(2) Πρέπει δὲ νὰ θαυμάσῃ τινὰς τοὺς ἀθλίους Ἰουδαίους, ὅτι τὸ ῥητὸν τοῦτο τοῦ Δαβὶδ, δὲν ἔγινέ ποτε ἱςορικῶς εἰς κανένα ἄλλον, εἰ μὴ εἰς τὸν Χριςόν· μ' ὅλον τοῦτο αὐτοὶ βλέποντες τὴν προφητείαν ταύτην πληρωθεῖσαν εἰς τὸν Χριςὸν, πάλιν μένουσιν εἰς τὴν ἀπιςίαν· τί δὲ ἦτον ὁ ἄνωθεν ὑφαντὸς, λέγει ὁ Πηλουσιώτης Ἰσίδωρος „ Ὅτι βλακεία καὶ λεπτότης καὶ εὐχροια ἱματίων οὐ σώζει τῆς κατὰ Θεὸν ἀσκήσεως τὸν κανονα, ἐρώτησον Ἰωάννην

τὸν

19: „ Σὺ δὲ Κύριε μὴ μακρύνῃς τὴν βοή-
„ θειάν σου ἀπ' ἐμοῦ· εἰς τὴν ἀντίλη-
„ ψίν μου πρόσχες.

Ἐπειδὴ, λέγει, ταῦτα πάντα τὰ δεινὰ ἔγιναν εἰς ἐμὲ, διὰ τοῦτο ἐσὺ Κύριε, μὴ μακρύνῃς ἀπὸ λόγου μου τὴν βοήθειάν σου, ἀλλὰ ὀγλίγωρα ἀπόσειλόν μοι τὴν ἀντίληψιν καὶ ἐπίσκεψίν σου· ἵνα δηλαδὴ ἀνασηθῶ τριήμερος.

20: „ Ῥῦσαι ἀπὸ ῥομφαίας τὴν ψυχήν
„ μου, καὶ ἐκ χειρὸς κυνὸς τὴν μο-
„ νογενῆ μου.

21: „ Σῶσόν με ἐκ στόματος λέοντος, καὶ
„ ἀπὸ κεράτων μονοκερώτων τὴν τα-
„ πείνωσίν μου.

Ῥομφαίαν καὶ μάχαιραν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος, τοὺς Ῥωμαίους σρατιώτας· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἦτον ἁρματωμένοι καὶ ἐφόρουν μαχαίρια· τοὺς ἰδίους δὲ σρατιώτας, ὀνομάζει καὶ σκύλους· διὰ τὶ ἦτον ἀκάθαρτοι καθ' ὃ Ἐθνικοὶ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω· λέοντας δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τὴν ἀγριότητα καὶ ἀσπλαγχνίαν· διὰ τὶ ἐδιψοῦσαν τὸν θανατόν του· καὶ διὰ τὴν ἔνεδραν καὶ παραμόνευμα, ὁποῦ ἔκαμνον κατὰ τοῦ Κυρίου· καθὼς καὶ ὁ λέων παραμονεύωντας, πιάνει τὰ ζῶα καὶ τὰ κατατρώγει· ἔτζι γὰρ ὠνόμασεν αὐτοὺς καὶ ἀνωτέρω: ἐν τῷ 13. σίχῳ· τοὺς ἰδίους δὲ Ἰουδαίους ὀνομάζει καὶ μονοκέρωτας· ζῶον δὲ ἄγριον εἶναι ὁ μονόκερως, ὅς τις ὀνομάζεται μονόκερως, διὰ τὶ ἔχει ἕνα μοναχὸν κέρατον εἰς τὸ μέτωπον: ἤγουν εἰς τὸ κούτελον (1) ἑνικῶς δὲ ὠνόμασεν αὐτοὺς κύνα καὶ λέοντα, διὰ τὸ ἓν γένος τῶν Ῥωμαίων, καὶ τῶν Ἰου-

δαί-

τὸν Θεολόγον, τὸν τοῦ Κυρίου διαγράφοντα χιτῶνα ϰ φράσει σοι· ὁ δὲ χιτὼν αὐτοῦ ἦν ἄῤῥαφος ἐκ τῶν ἄνωθεν ὑφαντὸς διόλου· τίς δὲ ἀγνοεῖ τὴν εὐτέλειαν τῆς ἐσθῆτος ἐκείνης, ᾗπερ οἱ πτωχοὶ κέχρηνται τῶν Γαλιλαίων; καθ' οὓς ϰ μάλισα τὸ τοιοῦτον φιλεῖ γίνεσθαι ἱμάτιον, τέχνῃ τινὶ ὡς αἱ σηθοδεσμίδες, ἀνάκρουσον ὑφαινόμενον. (Κάτωνι μοναχῷ ἐπισολ. οδ΄.) ὁ δὲ Εὐθύμιος οὗτος ὁ Ζυγαδηνὸς τόμῳ β΄. εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ κατὰ Ματθαῖον λέγει διαπορῶν πόσα νὰ ἦτον τὰ ἱμάτια τοῦ Κυρίου, ϰ τινὲς μὲν φασὶ, ὅτι ἦτον πέντε· τέσσαρα τὰ διαμερισθέντα τοῖς τέσσαρσι σρατιώταις· ϰ πέμπτον ὁ ἄῤῥαφος χιτὼν, δοκεῖ δὲ εἰς αὐτὸν ἀπίθανος ὁ λόγος οὗτος· καθ' ὅτι ὁ Κύριος ἦτον λιτὸς ϰ ἀπέριττος· οὐδεὶς γὰρ οὐδὲ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τόσα πολλὰ ῥοῦχα φορεῖ· σοχασικῶς δὲ αὐτὸς λέγει ὅτι εἶχε τρία φορέματα, ἕνα μὲν, τὸ ὑποκάμισον: ἤτοι τὸν ἐπὶ τοῦ σώματος χιτῶνα, τὸν ἄῤῥαφον δηλαδή· δεύτερον δὲ τὸ ἐπάνω τοῦ ὑποκαμίσου φόρεμα· ϰ τρίτον τὸ ἔξωθεν ἐπανωφόρι· οἱ σρατιῶται λοιπὸν τὰ δύω ἱμάτια τὸ δεύτερον ϰ τρίτον, τέσσαρα μέρη ἐποίησαν σχίσαντες αὐτά· οὐχὶ ὡς πολυτελῆ, ἀλλὰ χλευάζοντες· εἰς δὲ τὸν ἄῤῥαφον χιτῶνα: ἤτοι εἰς τὸ ὑποκάμισον, ἔῤῥιψαν λαχνούς· διὰ τὶ δὲ ὁ Χρισὸς παρήγγειλεν εἰς τοὺς Ἀποσόλους νὰ μὴ ἀποκτήσουν δύω χιτῶνας (Ματθ. ί. 10.) εἰς καιρὸν ὁποῦ αὐτὸς εἶχε; ϰ ἀποκρίνεται, ὅτι ϰ ὁ Κύριος ἕνα μόνον χιτῶνα εἶχε τὸν ἐπὶ τοῦ σώματος: ἤτοι τὸ ὑποκάμισον· χιτὼν γὰρ κυρίως τὸ ἐνδοτάτω· τὰ δὲ ἄλλα, δὲν ἦτον χιτῶνες, ἀλλὰ ἱμάτια· ὁ δὲ Θεοφόρος Μάξιμος ἀλληγορεῖ τροπολογικῶς τὰ ῥοῦχα τοῦ Κυρίου λέγων „ Ὁ μὲν ἄνωθεν ὑφαντὸς χιτὼν, ἡ διάλληλός ἐσι τῶν ἀρετῶν πλοκή τε ϰ συνοχὴ διὰ τῆς ἄνωθεν χάριτος ὑφηφασμένη, ϰ ἔνδον σκέπουσα τὸν ἐν ἡμῖν λόγον· οὗ πολλάκις γυμνοῦντες ἡμᾶς οἱ φονευταὶ Δαίμονες δι' ἀμελείας ϰ ῥαθυμίας, ὅμως οὐ συγχωροῦνται σχίσαι αὐτὸν, ὥσε μὴ γνωρίζειν ἡμᾶς ἔτι τὴν ἀρετήν· ϰ οὕτω γὰρ ἀεὶ γνωρίζομεν αὐτὴν, εἰ ϰ μὴ περιβαλλόμεθα τὴν ἐκ ταύτης σκέπην· τὰ δὲ σχισθέντα, ἡ ἔξωθεν ἐσὶ περιβολὴ τοῦ αἰσθητοῦ πλούτου, διαιρουμένη εἰς τέσσαρα κοσμικὰ σοιχεῖα, οἷς ἐμπαθῶς κεχρῆσθαι πείθουσιν ἡμᾶς οἱ ἐμπαίζοντες μιαιφόνοι· εἴη δὲ καθ' ἕτερον λόγον χιτὼν μὲν ἄνωθεν ὑφαντὸς ἡ ἑκάσου ψυχὴ ἄνωθεν ἐμπνευσθεῖσα· ϰ ἄῤῥαφος μὲν, ὡς ἁπλῆ ϰ ἀσύνθετος· ἄσχισος δὲ, ὡς ἀθάνατος· διαιρούμενα δὲ ἱμάτια, τὸ σῶμα, ὡς ἐκ φθορᾶς εἰς τὰ τέσσαρα σοιχεῖα διαλυόμενον.

(1) Λέγει δὲ ϰ ὁ μέγας Βασίλειος „ Κέρατα δὲ μονοκερώτων ἡγούμεθα τὴν ὑπεροψίαν· φασὶ γὰρ τὸν μονοκέρωτα ὀξεῖ κέρατι κεχρημένον, παντὸς καταθρασύνεσθαι ζώου· τοιοῦτοι ϰ οἱ Φαρισαῖοι τῆς τοῦ Χρισοῦ ταπεινώσεως καταπιφυόμενοι· τὸν οὖν πολεμοποιὸν λαὸν διαβάλλων ὁ Κύριος, μονοκέρωτας αὐτοὺς ὀνομάζει· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Λέοντα καλεῖ ϰ κύνα ϰ μονοκέρωτα τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου κατὰ τὴν τοῦ Ἀποσόλου φωνὴν: τουτέσι τὸν Διάβολον, ὃς παρὰ τὸν τοῦ πάθους καιρὸν θηρὸς αὐτῷ δίκην ἐπῆλθε, τὸν θάνατον ἀπαγόμενος.

δαίων · διὰ μέσου τοῦ ὁποίου γινώσκομεν τὸν καθ᾿ ἕνα ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, ἢ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· ἐπειδὴ ὁ κάθε ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς, ἑνικῶς ὀνομάζεται Ῥωμαῖος, ἢ Ἰουδαῖος· μονογενῆ δὲ λέγει τὴν ψυχήν του ὁ Κύριος, ὡς μεμονωμένην· ἐπειδὴ μόνη ἡ ψυχὴ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ ὅλας τὰς ἄλλας ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ἦτον ἀναμάρτητος· καὶ διὰ τὶ μόνη αὐτὴ εἶχε τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἡνωμένον μὲ αὐτὴν καθ᾿ ὑπόστασιν (1) περὶ δὲ τῆς ταπεινώσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶπεν ἐν Εὐαγγελίοις· „ Μάθετε ἀπ᾿ ἐμοῦ ὅτι πρᾶος εἰμὶ, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ (Ματθ. ια. 29.) διὰ ποίαν δὲ αἰτίαν ἐπροσηύχετο ὁ Κύριος εἴπομεν ἀνωτέρω· πρὸς τούτοις εἴπομεν καὶ ποίαν ἐζήτει λύτρωσιν.

22: „ Διηγήσομαι τὸ ὄνομάσου τοῖς ἀ-
„ δελφοῖς μου.

Σημείωσαι ὦ ἀναγνῶστα, πῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁποῦ ἐπροθεώρει ταῦτα, ἄλλα μὲν λέγει, ὡς γεγενημένα καὶ ἀπερασμένα· ἄλλα δὲ, ὡς μέλλοντα, κατὰ τὸν νόμον καὶ τὸ ἰδίωμα τῶν Προφητῶν· ὄνομα δὲ λέγει ἐδῶ, ὅτι ἔχει νὰ διηγηθῇ ὁ Κύριος, τὸ τῆς Πατρότητος· ἐπειδὴ Θεὸν μὲν, ὡμολόγουν οἱ Ἑβραῖοι, Πατέρα δὲ Υἱοῦ, δὲν ἤξευρον αὐτόν· καθὼς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ, ὁ ἴδιος εἶπεν „ Ἐφανέρωσά σου τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις· (Ἰω. ιζ. 6.) ἀδελφούς του δὲ ὀνομάζει τοὺς Ἀποστόλους· καθὼς ὁ ἴδιος εἶπε μετὰ τὴν Ἀνάστασιν πρὸς τὰς Μυροφόρους „ Ὑπάγετε ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου (Ματθ᾿. κη᾿. 10.) (2)

„ Ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε.

Ὄχι μόνον, λέγει, τοὺς Ἀποστόλους ἐδίδασκεν ὁ Κύριος· ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς συναγωγὰς τῶν Ἰουδαίων ἐπαῤῥησιάζετο, καὶ ἐδιηγεῖτο τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς· περὶ τούτων γὰρ λαλεῖ τὸ παρὸν ῥητόν· αὐτὴν δὲ τὴν ἰδίαν διδασκαλίαν κάμνει ὁ Κύριος, καὶ ἀπὸ τῆς Ἀναστάσεώς του μέχρι τοῦ νῦν, διὰ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου του· ἐπειδὴ αὐτὸ ἀναγινώσκεται παῤῥησίᾳ εἰς κάθε ἐκκλησίαν τῶν Χριστιανῶν. (3)

23: „ Οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον αἰνέσατε
„ αὐτον.

Ἐπειδὴ καὶ εἰσηκούσθη ὁ Κύριος ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, διὰ τοῦτο τώρα παρακινεῖ τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτὸν νὰ εὐχαριστήσουν· καὶ πρῶτον παρακινεῖ τοὺς ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντας· διὰ τὶ καὶ πρῶτον εἰς τὰ Ἔθνη τοὺς Ἀποστόλους ἐξαπέστειλεν ὁ Κύριος μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, εἰπὼν αὐτοῖς. „ Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ Ἔθνη. (Ματθ. κη. 19.) ταῦτα γὰρ τὰ Ἔθνη φοβουμένους τὸν Κύριον λέγει κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὀνομάζων αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ἀρετὴν ὁποῦ ἔδειξαν· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Παῦλος ὠνόμασεν αὐτοὺς εἰς τὰς Πράξεις λέγων, „ Ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν Θεὸν, ἀκούσατε· (Πράξ. ιγ. 16.) καὶ πρὸς τὸν Κορνήλιον εἶπεν ὁ Πέτρος „ Ἐν παντὶ Ἔθνει ὁ φοβούμενος τὸν Θεὸν, καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην, δεκτὸς αὐτῷ ἐστὶ (Πετρ. ι. 35.) Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ἐκ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· μονογενῆ λέγει τὴν ψυχήν του ὁ Κύριος, ἀντὶ τοῦ, τιμίαν ϗ ἠγαπημένην· ἐπειδὴ ἀγαπητοὶ λίαν τοῖς πατράσιν οἱ μονογενεῖς· χεῖρα δὲ κυνὸς, τὴν ἐξουσίαν τοῦ Σατανᾶ.

(2) Ἄλλος δὲ ἑρμηνεύει „ Ὄνομα ἐνταῦθα, τὴν δόξαν λέγει, κατέστησε γὰρ ἐν ἀρχῇ τὴν δόξαν τοῦ Πατρὸς· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι ἀδελφοὺς καλεῖ τοὺς εἰς αὐτὸν πεπιστευκότας· ἀδελφοὶ δέ εἰσιν ὡς ἀνθρώπου· ὡς γὰρ Θεὸς, Δεσπότης ἐστὶ ϗ Κύριος· ὡς δὲ ἄνθρωπος ϗ ἀδελφὸς ὀνομάζεται.

(3) Τὰ δύω ῥητὰ ταῦτα ἀναφέρει ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῇ, ὡς ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ λεγόμενα, „ Ὁ ἁγιάζων ϗ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες· δι᾿ ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνεται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν λέγων· ἀπαγγελῶ τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ Ἐκκλησίας ὑμνήσω σε. (Ἑβρ. β᾿. 12.)

Ἐκκλησία τῶν Χριςιανῶν, δὲν συνίςαται μόνον ἀπὸ Ἐθνικοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ Ἰουδαίους· διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος καλεῖ καὶ τούτους εἰς δοξολογίαν καὶ εὐχαριςίαν Θεοῦ· λέγει γὰρ ἀκολούθως.

„ Ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰακὼβ δοξάσατε
„ αὐτόν.

Ὅλοι, λέγει, οἱ ἐξ Ἰουδαίων πιςεύσαντες, δοξάσατε τὸν Θεόν· προπάτωρ γὰρ τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν Ἰουδαίων ἦτον ὁ Ἰακώβ. (1)

„ Φοβηθήτω δὴ ἀπ' αὐτοῦ ἅπαν τὸ
„ σπέρμα Ἰσραήλ.

Ἐδῶ συναριθμεῖ ὁμοῦ καὶ τοὺς δύω λαοὺς, καὶ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ τοὺς Ἐθνικούς· ἐπειδὴ ὁποῖος ἐγνώρισε καὶ ἐπίςευσεν εἰς τὸν Χριςὸν, καὶ αὐτὸς εἶναι πνευματικὸς Ἰσραήλ· Ἰσραὴλ γὰρ μεθερμηνεύεται, νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν· προςάζει λοιπὸν ὁ Χριςὸς τοὺς δύω λαοὺς νὰ ὑμνοῦν καὶ νὰ φοβοῦνται πάντοτε τὸν Θεὸν, ὡς Παντοδύναμον· ἢ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἰουδαίους παραγγέλλει νὰ φοβοῦνται τὸν Θεόν· διὰ τὶ ὁ Θεὸς δύναται νὰ φέρῃ εἰς αὐτοὺς ὄλεθρον καὶ ἀφανισμὸν, διὰ τὴν λύσσαν ὁποῦ ἔδειξαν καὶ δείχνουσι κατὰ τοῦ Υἱοῦ του. (2)

24: „ Ὅτι οὐκ ἐξουδένωσεν, οὐδὲ προσώχ-
„ θισε τῇ δεήσει τοῦ πτωχοῦ.

Δὲν ἐπαράβλεψε, λέγει, οὐδὲ ὡς ἐνοχλητικὴν ἐνόμισε τὴν δέησίν μου ὁ Πατήρ: δηλαδὴ τὸ νὰ νικήσω μὲν ἐγὼ τὸν Διάβολον καθ' ὃ ἄνθρωπος, νὰ χαρίσω δὲ καὶ εἰς ἐσᾶς τὴν νίκην ταύτην· πτωχὸν δὲ ὠνόμασε τὸν ἑαυτόν του ὁ Κύριος, τόσον διὰ τὴν εὐτέλειαν τῆς σαρκὸς, ὅσον καὶ διὰ τὶ ἦτον πένης κατὰ τὰ ἄσπρα, καὶ κατὰ τὸν ἀνθρώπινον πλοῦτον.

„ Οὐδὲ ἀπέστρεψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ
„ ἀπ' ἐμοῦ.

Δὲν ἐγύρισε, λέγει, ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ λόγου μου, καθὼς κάμνουν ἐκεῖνοι ὁποῦ ἀποςρέφονταί τινα· καὶ ὅρα τὴν ἑρμηνείαν τοῦ „ Ἕως πότε ἀποςρέφεις τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ; (Ψαλ. ιβ'. 1)

„ Ἐν τῷ κεκραγέναι με πρὸς αὐτὸν, εἰ-
„ σήκουσέ μου.

Εὐθὺς, λέγει, ὁποῦ ἐφώναξα πρὸς τὸν Πατέρα, ἤκουσε τῆς φωνῆς τῆς δεήσεώς μου.

25: „ Παρὰ σοῦ ὁ ἔπαινός μου.

Τότε ἔγινεν ἔπαινος τοῦ Υἱοῦ παρὰ τοῦ Πατρὸς, ὅτε ἦλθεν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν φωνὴ ἡ λέγουσα· „ Οὗτός ἐςιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς, ἐν ᾧ ηὐδόκησα (Ματθ. γ'. 17.) καὶ ὅτε ἐφώνησεν ὁ Πατὴρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ „ Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. (Ἰω. ιβ'. 28.) (3)

„ Ἐν

(1) Μανθάνουσι γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι παρὰ Χριςοῦ, μηκέτι τὰς δι' αἱμάτων τελεῖν θυσίας· ἀλλὰ αἰνεῖν ϗ δοξολογεῖν τὸν Θεὸν, ϗ τὴν καθαρὰν ϗ ἀναίμακτον ἀποπεραίνειν λατρείαν· δοξάζειν δὲ, οὐ διὰ μόνης τάχα φωνῆς· ἀλλὰ ϗ διὰ τῆς εὐζωΐας, ἥτις κατορθοῦται ἐν τῷ φοβεῖσθαι τὸν Θεόν.

(2) Λέγεται ϗ ὁ Χριςὸς Ἰακώβ· ἤγουν πτερνιςὴς, ὡς πτερνίσας τὸν Διάβολον ϗ νικήσας· ϗ Ἰσραὴλ, ὡς νοῦς ὁρῶν τὸν Θεόν· οὐδεὶς γὰρ γινώσκει τὸν Πατέρα, εἰμὴ ὁ Υἱός· σπέρμα δὲ τοῦ Χριςοῦ, τοῦ Ἰακὼβ ϗ Ἰσραὴλ ὀνομαζομένου, εἶναι οἱ Χριςιανοὶ, οἱ ἐξ αὐτοῦ κατὰ πνεῦμα γεννηθέντες.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει, Ὥσπερ ἐγὼ δῆλόν σε τοῖς ἀνθρώποις ποιῶ· οὕτω ϗ σὺ πάντας ἀνθρώπους διδάσκεις

„ Ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ ἐξομολογή-
„σομαί σοι.

Ἐξομολόγησιν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος, τὴν αἴνεσιν καὶ δοξολογίαν· μεγάλη δὲ εἶναι ἡ τῶν Χριςιανῶν Ἐκκλησία· ἐπειδὴ φθάνει ἕως εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς· ἢ καὶ διὰ τὶ συνίςαται ἀπὸ μεγάλους καὶ ἁγίους ἄνδρας· πάντοτε δὲ ὁ Κύριος ὑμνεῖ τὸν Πατέρα διὰ μέσου τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς τὸ μέσον τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ ἀνωτέρω μὲν εἶπεν ἁπλῶς Ἐκκλησίαν, τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων· ἢ καὶ τὴν ἐν ἑκάςῃ μερικῇ ἐπαρχίᾳ εὑρισκομένην Ἐκκλησίαν τῶν πιςῶν· τώρα δὲ ὀνομάζει μεγάλην, ὅλην τὴν Καθολικὴν Ἐκκλησίαν τῶν Χριςιανῶν.

„Τὰς εὐχάς μου τῷ Κυρίῳ ἀποδώσω
„ ἐνώπιον τῶν φοβουμενων αὐτον.

Εὐχὰς ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Κύριος, τὰς ὑποσχέσεις: ἤγουν τὸ νὰ διηγηθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Πατρός του καὶ τὸ νὰ ὑμνήσῃ αὐτόν.

26: „ Φάγονται πένητες καὶ ἐμπλησθή-
„ σονται.

Θέλουν φάγουν, λέγει, οἱ πρώην ὄντες πτωχοὶ κατὰ τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν, Ἐθνικοὶ κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἢ καὶ οἱ ὄντες πτωχοὶ κατὰ τὸν ἀνθρώπινον πλοῦτον· ἀκτήμονες γὰρ καὶ πτωχοὶ εἶναι οἱ κατὰ ἀλήθειαν Χριςιανοί· φάγονται δὲ αὐτοὶ τὴν Πνευματικὴν τροφὴν τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας, ἥτις τρέφει καὶ αὐξάνει τὴν ψυχήν.

„Καὶ αἰνέσουσι Κύριον οἱ ἐκζητοῦντες
„ αὐτόν.

Θέλουν δοξολογήσουν, λέγει, τὸν Θεόν, οἱ τοῦτον ἐκζητοῦντες· διὰ τὶ δὲν ἐλυπήθη τὸν μονογενῆ του Υἱόν, ἀλλὰ τὸν ἔδωκεν εἰς θάνατον διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων· ἐκζητεῖ δέ τινας τὸν Θεόν, ὅταν περιπατῇ τὴν ςράταν τῶν ἐντολῶν του, ἥτις τὸν φέρει πρὸς αὐτόν· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως, ὅτι φάγονται οἱ πιςοὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριςοῦ, κοντὰ εἰς τὸ ὁποῖον συμπεριλαμβάνεται καὶ τὸ αἷμα· καὶ θέλουν γεμίσουν ἀπὸ Πνεῦμα ἅγιον· καὶ θέλουν αἰνέσουν τὸν Θεὸν τριγύρω εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν· ὥςε ὁποῦ τὸ ῥητὸν τοῦτο εἶναι προφητεία, ὄχι μόνον διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μυςικὴν τράπεζαν τοῦ ζωοποιοῦ ἄρτου καὶ οἴνου, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„ Ζήσονται αἱ καρδίαι αὐτῶν εἰς αἰῶ-
„ να αἰῶνος.

Λέγει ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις ὁ Κύριος „ Ἐγώ εἰμὶ ὁ Ἄρτος τῆς ζωῆς (Ἰω. ς΄. 48.) καὶ πάλιν „ Ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα (αὐτόθι. 51.) ἐὰν δηλαδὴ φυλάττῃ καὶ τὰς ἐντολάς· λέγει λοιπὸν ὁ Κύριος, ὅτι οἱ τρώγοντες τὸ σῶμά μου, θέλουν ζήσουν κατὰ τὴν καρδίαν· διὰ δὲ τῆς καρδίας, ἐφανέρωσεν ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον ζῶον· εἰς αἰῶνα δὲ αἰῶνος εἶπε· διὰ τὶ, ἂν καὶ οἱ μεταλαμβάνοντες ἀξίως, θέλουν ἀποθάνουν κατὰ φύσιν, ἀλλ' ὅμως πάλιν θέλουν ἀναςηθοῦν εἰς ζωὴν αἰώνιον.

27: „ Μνησθήσονται καὶ ἐπιστραφήσονται
„ πρὸς Κύριον πάντα τὰ πέρατα τῆς
„ γῆς.

Μνήμη λέγεται, ἡ τοῦ προεγνωσμένου πράγματος ἐνθύμησις· φαίνεται λοιπὸν ἀπὸ τὸ ῥητὸν

τοῦ

κεις τὴν αὐτήν μου προσφέρειν τιμήν· οὕτω τὴν περὶ αὐτοῦ γνῶσιν ἀπεκάλυψε τῷ Πέτρῳ· οὕτω τῷ Παύλῳ· οὕτω διὰ τούτων πᾶσιν ἀνθρώποις.

τοῦτο, ὅτι ἡ τοῦ Θεοῦ γνῶσις, εἶναι ἔμφυτος εἰς τοὺς ἀνθρώπους· (1) εἰς τὰ Ἔθνη ὅμως τὸ σκότος τῆς πλάνης ἐσκέπασεν αὐτὴν τὴν γνῶσιν· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Κύριος ἦλθεν ὁ νοητὸς ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, διελύθη τὸ σκότος ἐκεῖνο τῆς πλάνης, καὶ ἐνθυμήθησαν τὰ Ἔθνη τὸν Δημιουργόν τους Θεὸν, καὶ ἔτζι ἐπίςευσαν καὶ ἐπέςρεψαν εἰς αὐτόν· ἡ μνησθήσονται εἶπεν, ἀντὶ τοῦ θέλουν ἀξιωθοῦν μνήμης καὶ ἐνθυμήσεως κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν, οἱ Ἐθνικοὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἦτον ἕως τότε ἀλησμονημένοι· (2) βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶσα, πῶς ἐμεταχειρίσθη ὁ Δαβὶδ τὰ ῥητὰ κατὰ τάξιν· πρῶτον γὰρ εἶπεν, ὅτι μνησθήσονται· δεύτερον, ὅτι ἐπιςραφήσονται· καὶ τρίτον, ὅτι προσκυνήσουσιν.

„ Καὶ προσκυνήσουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ
„ πᾶσαι αἱ πατριαὶ τῶν Ἐθνῶν.

Καὶ διὰ τί λέγει τοῦτο, εἰς καιρὸν ὁποῦ, οὔτε ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς ἐπίςευσαν, οὔτε ὅλαι αἱ πατριαὶ τῶν Ἐθνῶν; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἐπειδὴ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου ἔφθασεν εἰς ὅλα τὰ πέρατα τῆς γῆς, καὶ εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη τοῦ Κόσμου, καὶ ἐπειδὴ ἀπὸ κάθε Ἔθνος μερικοὶ ἐπίςευσαν, διὰ τοῦτο ἀπὸ τὸ μέρος ἐφανέρωσε τὸ ὅλον· ἄλλως δὲ, καὶ πατριὰς ὀνομάζει τὰς συγγενείας· φανερὸν δὲ εἶναι, ὅτι κάθε Ἔθνους συγγενεῖς ἐπίςευσαν εἰς τὸν Χριςὸν, καὶ διὰ μέσου τοῦ Χριςοῦ ἐπροσκύνησαν καὶ τὸν Πατέρα.

28: „ Ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ βασιλεία, καὶ
„ αὐτὸς δεσπόζει τῶν Ἐθνῶν.

Ὁ Χριςὸς, λέγει, εἶναι καὶ Βασιλεὺς καὶ Δεσπότης τῶν Ἐθνῶν· κατὰ τὸ „ Δώσω σοι Ἔθνη τὴν κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς· (Ψαλ. β΄. 8.) καὶ διὰ τοῦτο θέλουν προσκυνήσουν αὐτὸν, μὲ τὸ νὰ ἐλευθερώθησαν παρ' αὐτοῦ ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ Διαβόλου. (3)

29: „ Ἔφαγον καὶ προσεκύνησαν πάντες
„ οἱ πίονες τῆς γῆς.

Πίονας λέγει τοὺς πλουσίους, τοὺς πλουτήσαντας τὴν εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν· οἱ ὁποῖοι ἦτον πρῶτον πτωχοὶ κατὰ ταῦτα, ὡς προείπομεν· ἔφαγον, λέγει, αὐτοὶ, καὶ παχεῖς ἔγιναν ἀπὸ τὰ πνευματικὰ ἀγαθά.

„ Ἐνώπιον αὐτοῦ προπεσοῦνται πάντες
„ οἱ καταβαίνοντες εἰς γῆν.

Θέλουν, λέγει, προσπέσουν καὶ προσκυνήσουν τὸν Χριςὸν οἱ ἀποθνήσκοντες, καὶ εἰς γῆν ἀναλυόμενοι ἄνθρωποι· ἐπειδὴ μετὰ τὴν κοινὴν ἀνάςασιν πᾶν γόνυ κάμψει αὐτῷ τῷ Πατρὶ κατὰ τὸν Ἀπόςολον (Ῥωμ΄. ιδ΄. 11.) καὶ ἄλλοι μὲν θέλουν ὑποταχθοῦν θεληματικῶς καὶ μὲ πόθον, ὡς οἱ πιςοί· ἄλλοι δὲ, ςανικῶς καὶ μὲ φόβον, ὡς οἱ ἄπιςοι καὶ οἱ Δαίμονες κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

„ Καὶ ἡ ψυχή μου αὐτῷ ζῇ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, εἶναι, ὁποῦ ἐζωοποίησε τὴν ψυχήν μου, καὶ δὲν ἀφῆκεν αὐτὴν νὰ ἀποθάνῃ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας· τοῦτο δὲ νοεῖται καὶ ἐπὶ τοῦ Πατρὸς καὶ

(1) Διὰ τοῦτο εἶπεν ὁ Δαμασκηνὸς Ἰωάννης „ Πᾶσι γὰρ ἡ γνῶσις τοῦ εἶναι Θεὸν, ὑπ' αὐτοῦ φυσικῶς ἐγκατέσπαρται· (βιβλ α΄· καὶ κεφ. ά. περὶ Πίςεως.)

(2) Καθὼς ἀλλαχοῦ εἶπεν „ Ὅτι ὁ ἐκζητῶν τὰ αἵματα αὐτῶν ἐμνήσθη (Ψαλ. θ΄. 12.)

(3) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Θεοδώριτος „ Οὐ γὰρ μόνον Ἰουδαίων Θεὸς ὁ Θεὸς, ὡς ἐκεῖνοι νομίζουσιν· ἀλλὰ πάσης τῆς τῶν ἀνθρώπων φύσεως ποιητής· οὕτω καὶ ὁ Ἀπόςολος ἔφη „ Ἢ Ἰουδαίων ὁ Θεὸς μόνον, οὐχὶ δὲ καὶ Ἐθνῶν; ναὶ καὶ Ἐθνῶν· ἐπείπερ εἷς ὁ Θεὸς, ὃς δικαιώσει περιτομὴν ἐκ πίςεως, καὶ ἀκροβυςίαν διὰ τῆς πίςεως. (Ῥωμ γ΄. 29)

καὶ ἐπὶ τοῦ Υἱοῦ· καὶ ἄλλως δὲ, ζῇ τῷ Θεῷ, λέγει, ἡ ψυχή μου, διὰ τὶ ἐνεργεῖ ὅλα, ὅσα εἶναι ἀρέσκοντα αὐτῷ· καθὼς καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου ἀπέθανε τῷ Δαίμονι, καθ' ὅτι ἐςάθη ἀκίνητος εἰς τὰς δαιμονικὰς αὐτοῦ ὑποβολάς. (1)

30: „ Καὶ τὸ σπέρμα μου δουλεύσει αὐ-
„ τῷ.

Σπέρμα Χριςοῦ: ἤτοι τέκνα, εἶναι ὅλοι ἐκεῖνοι ὁποῦ ἐγεννήθησαν αὐτῷ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, τοὺς ὁποίους ὑπέταξεν εἰς τὸν Πατέρα: ἤτοι οἱ Χριςιανοί. (2)

„ Ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ γενεὰ ἡ
„ ἐρχομένη.

Θέλει γνωρισθῇ, λέγει, ἀπὸ τὸν Θεὸν ἡ ἐξ Ἐθνῶν Ἐκκλησία τῶν πιςῶν, ἥτις θέλει ἔλθῃ εἰς τὰς ἡμέρας τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ.

31: „ Καὶ ἀναγγελοῦσι τὴν δικαιοσύνην
„ αὐτοῦ λαῷ τῷ τεχθησομένῳ.

Ὅσοι, λέγει, ἀνεγεννήθησαν Πνευματικῶς διὰ τῆς πίςεως, αὐτοὶ θέλουν ἀναγγέλλουν πάντοτε εἰς τοὺς ἄλλους, ὁποῦ μετὰ ταῦτα ἔχουν νὰ ἀναγεννηθοῦν· τὶ δὲ θέλουν ἀναγγέλλουν; τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ· δηλαδὴ, ὅτι κατέβαλεν ὁ Κύριος δικαίως, τὸν ἀδικοῦντα τοὺς ἀνθρώπους Διάβολον.

„ Ὃν ἐποίησεν ὁ Κύριος.

Ἤτοι τὸν λαὸν, τὸν ὁποῖον ἐσύςησεν εἰς τὸν ἑαυτόν του ὁ Κύριος, ὅςτις ἦτον μὲν καὶ πρότερον λαὸς, ἐξωσμένος δὲ καὶ ἀπόβλητος· ἢ ὃν ἐδημιούργησε· τὸ δὲ ἀναγγελήσεται τῷ Κυρίῳ, μερικοὶ ἑρμηνεύουν, πῶς εἶναι Προφητεία διὰ τοὺς Ἕλληνας τοὺς ἐν Ἱεροσολύμοις ζητήσαντες νὰ ἰδοῦν τὸν Ἰησοῦν, ὡς λέγει ὁ Εὐαγγελιςὴς Ἰωάννης· Οὗτοι γὰρ προσῆλθον τῷ Φιλίππῳ, ὁποῦ ἦτον ἀπὸ Βηθσαϊδᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν λέγοντες „ Κύριε θέλομεν τὸν Ἰησοῦν ἰδεῖν· ἔρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ· καὶ πάλιν Ἀνδρέας καὶ Φίλιππος λέγουσι τῷ Ἰησοῦ· ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων· ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (Ἰω. ιβ. 21.) ἰδοὺ λοιπὸν ἀνηγγέλη τῷ Χριςῷ παρὰ τῶν Ἀποςόλων γενεὰ ἡ ἐρχομένη: ἤτοι οἱ Ἕλληνες οἱ ἐρχόμενοι πρὸς αὐτὸν· οἵτινες ἦτον προοίμιον ὅλων τῶν Ἐθνικῶν, τῶν προσελθόντων εἰς τὸν Χριςόν.

ΨΑΛ-

(1) Ὅθεν ἄλλος λέγει „ Ἁγία καὶ ἀμώμητος ἡ Χριςοῦ γέγονε ζωὴ, ἣν πεποίηται μετὰ σαρκὸς ἐπὶ τῆς γῆς, ὥςε καὶ ἱερὰν εἶναι τῷ Θεῷ καὶ Πατρί· μόνος γὰρ αὐτὸς οὐκ ἐποίησεν ἁμαρτίαν . . . οἰκονομικῶς δὲ τοῦτό φησιν· ἵνα καὶ ἡμεῖς τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ κατακολουθοῦντες, καὶ ἀμώμητον διαβιοῦντες ζωὴν, παῤῥησίαν ἔχωμεν λέγειν ἐν προσευχαῖς· ἡ ψυχή μου αὐτῷ ζῇ· ὡς ὁ λέγων· „ Ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριςὸς (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τὴν μὲν αὐτοῦ ψυχὴν αὐτῷ ζῆν, ἀλλ' οὐ δουλεύειν εἴρηκε, τὸ δὲ σπέρμα δουλεύειν· ἡ γὰρ ληφθεῖσα φύσις ἡνώθη τῇ λαβούσῃ Θεότητι καὶ τῆς αὐτῆς δόξης μετείληχε καὶ τιμῆς.

ΨΑΛΜΟΣ ΚΒ'.

„ Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Τὸν παρόντα Ψαλμὸν ὑπαγόρευσεν εἰς τὸν Δαβὶδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ προσώπου τῶν Ἐθνῶν. (1)

1.„ Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδέν με
„ ὑστερήσει.

Ποιμὴν εἶναι ὁ Κύριος, καθὼς μόνος του λέγει ἐν Εὐαγγελίῳ „ Ἐγώ εἰμι ὁ Ποιμὴν ὁ καλός· (Ἰω. ι. 14.) ὡς πρόβατα γὰρ πεπλανημένα εἰς τόπους ἀπωλείας εὗρε τοὺς Ἐθνικοὺς, καὶ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς μάνδρας σωτηριώδεις τῆς Ἐκκλησίας· καὶ λοιπὸν ποιμαίνει καὶ βόσκει αὐτούς· ὅθεν καθε ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς, εὐχαριστῶν ὑπὲρ τούτου τῷ Κυρίῳ, διηγεῖται τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ λέγων· ὁ Κύριος μὲ ποιμαίνει, καὶ λοιπὸν δὲν λείπει τίποτε εἰς ἐμὲ, ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἐπιτήδεια πρὸς τροφὴν καὶ σωτηρίαν μου· πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι τὰ πολλὰ γνωστὰ πράγματα, προφέρονται πολλαῖς φοραῖς χωρὶς ἄρθρον, καθὼς εἶναι ἐδῶ τὸ „ Κύριος.

2.„ Εἰς τόπον χλόης ἐκεῖ με κατεσκή-
„ νωσεν.

Τόπος χλόης, εἶναι ἡ πρακτικὴ ἀρετή· ὕδωρ δὲ ἀναπαύσεως, εἶναι ἡ θεωρητικὴ φιλοσοφία, κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον· ἐκεῖ λοιπὸν, λέγει ὁ καθεὶς ἀπὸ τοὺς Ἐθνικοὺς, θέλει μὲ κατασκηνώσει ὁ Κύριος, ὅπου εἶναι τόπος χλόης· ἐπέμεινε δὲ εἰς τὴν μεταφορὰν τοῦ ποιμαίνειν· ἐπειδὴ χλόη καὶ νερὸν, αὐτὰ εἶναι ἡ εὐτυχία τοῦ ποιμνίου· θέλει νὰ εἰπῇ δὲ ὅτι κατέστησέ με ὁ Κύριος εἰς ἀπόλαυσιν νομῆς, καὶ Πνευματικῶν ἀγαθῶν· νοεῖται δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι τόπος χλόης εἶναι ἡ Ἐκκλησία· χλόη δὲ εἶναι οἱ Χριστιανοὶ, ὁποῦ ἀνθοῦν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ τὴν ἀρετήν· ἢ χλόην θέλεις νοήσεις τὴν πίστιν τῶν Χριστιανῶν· διὰ τὶ νεάζει καὶ ἀνθεῖ πάντοτε, ὡσὰν τὴν χλόην· ἐπειδὴ ἡ τῶν Ἑλλήνων πλάνη ἐγήρασεν, ὡσὰν τὸ χορτάρι, καὶ ἐξηράνθη.

„ Ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγει ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς, διὰ τὸ λουτρὸν τοῦ ἁγίου βαπτίσματος· ἐπειδὴ διὰ τοῦ Πνεύ-

(1) Διὸ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος εἶπεν „ Οἱ ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντες διδακτοὶ Θεοῦ γεγονότες κατὰ τὸ γεγραμμένον, φαγόντες τε ϗ ἐμπλησθέντες πνευματικῆς τῆς σωτηρίου τροφῆς, χορηγὸν ἐπιγινώσκουσιν αὐτὸν διὰ τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ, ϗ ποιμένα ϗ τροφέα καλοῦσι· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Τὴν αὐτὴν ἔχει ϗ ταῦτα τοῖς προερμηνευθεῖσι διάνοιαν· εἰρηκὼς γὰρ ἐν τῷ πρὸ τούτου Ψαλμῷ „ Φάγονται πένητες ϗ ἐμπλησθήσονται, ϗ αἰνέσουσι Κύριον οἱ ἐκζητοῦντες αὐτόν· ϗ πάλιν „ Ἔφαγον ϗ προσεκύνησαν πάντες οἱ πίονες τῆς γῆς, ὑποδείκνυσιν ἐνταῦθα τὸν τῆς τοιαύτης τροφῆς χορηγὸν, ϗ καλεῖ τὸν τροφέα ποιμένα.

Πνευματικοῦ τούτου ὕδατος καθαριζόμενοι, ἀπορρίπτομεν τὸν κόπον καὶ τὸ βάρος τῆς ἁμαρτίας, καὶ λοιπὸν ἀναπαυόμεθα· δι᾽ ὃ καὶ ὁ Κύριος ἔλεγε,,, Δεῦτε πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς· (Ματθ. ιά. 28.) ἢ καὶ ἄλλως· ὕδωρ εἶναι τὸ ζωηρὸν νᾶμα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριςοῦ, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸν πρῶτον Ψαλμὸν, ὅταν ἑρμηνεύσαμεν τὸ,, Παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὑδάτων. (1)

3: ,, Τὴν ψυχήν μου ἐπέστρεψε.

Ἐπέςρεψε, λέγει, ὁ Κύριος τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων, εἰς τὴν ἀληθῆ Θεογνωσίαν καὶ πίςιν.

,, Ὡδήγησέ με ἐπὶ τρίβους δικαιοσύ-
,, νης.

Δικαιοσύνην ἐδῶ ὀνομάζει ὁ κάθε Ἐθνικὸς, τὴν καθολικῶς περιέχουσαν ὅλας τὰς ἀρετάς· τρίβους δὲ τῆς δικαιοσύνης ταύτης ὀνομάζει, τὰς μερικὰς ἀρετάς· ἐπειδὴ καὶ αὐταὶ φέρουσι τοὺς περιπατοῦντας ἐν αὐταῖς, εἰς τὴν καθόλου δικαιοσύνην· ὁ γὰρ Κύριος ἐνανθρωπήσας, ἄνοιξε τὰς τρίβους καὶ ςράτας ταύτας τῶν ἀρετῶν, πρῶτος αὐτὸς περιπατήσας ταύτας, καὶ ἔπειτα ἔργῳ καὶ λόγῳ καθοδηγήσας καὶ ἡμᾶς εἰς αὐτάς. (2)

,, Ἕνεκεν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐποίησε τὰς εὐεργεσίας ταύτας ἐς ἐμὲ ὁ Χριςὸς, διὰ τὶ ὠνομάσθηκα ἀπὸ τὸ ὄνομά του Χριςιανὸς· ἢ διὰ τοῦτο μὲ ὡδήγησεν εἰς τὰς ἀρετὰς, ἵνα μὴ βλασφημῆται τὸ ὄνομά του διὰ τὰ πονηρά μου ἔργα καὶ κακίας κοντὰ εἰς τοὺς Ἐθνικούς·

4: ,, Ἐὰν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκι-
,, ᾶς θανάτου, οὐ φοβηθήσομαι κα-
,, κὰ, ὅτι σὺ μετ᾽ ἐμοῦ εἶ.

Σκιὰ θανάτου εἶναι ὁ παρὼν Κόσμος· διὰ τὶ καθὼς ὁ θάνατος χωρίζει τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸ σῶμα, ἔτζι καὶ ὁ παρὼν Κόσμος χωρίζει τὸν φιλόκοσμον ἀπὸ τὸν Θεόν· ὅποιος δὲ εἶναι μαζὶ μὲ τὸν Θεὸν, βέβαια καὶ ὁ Θεὸς ἀντιςρόφως εἶναι μαζὶ μὲ αὐτόν· ἢ σκιὰ θανάτου εἶναι, ὁ πόνος τοῦ κάθε θανατηφόρου κινδύνου· ἐπειδὴ καὶ παρομοιάζει μὲ τὸν θάνατον, διὰ τὴν πικρὰν θλίψιν ὁποῦ ἔχει· κακὰ δὲ εἶναι, οἱ πειρασμοὶ καὶ αἱ συμφοραί· εὑρίσκεται δὲ ὁ Κύριος μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς ἀληθῶς ὄντας Χριςιανούς· αὐτὸς γὰρ ὁ ἴδιος ὑπεσχέθη τοῦτο, εἰπὼν,, Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ᾽ ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. (Ματθ. κή. 20.) (3)

,, Ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου
,, αὗταί με παρεκάλεσαν.

Ῥάβδος μὲν λέγεται, ἡ κρίσις ἡ παιδευτικὴ τοῦ Θεοῦ· Βακτηρία δὲ, ἡ πρόνοια ἡ εὐεργετικὴ αὐτοῦ,

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει,, Ἢ τάχα κυριώτερον τόπος χλόης ὁ Παράδεισός ἐςιν, οὗ ἐκπεπτώκαμεν, εἰς ὃν ἡμᾶς ἐπανάγει Χριςὸς, καὶ κατασκηνοῖ διὰ τοῦ ὕδατος τῆς ἀναπαύσεως: τουτέςι διὰ τοῦ βαπτίσματος· ἐὰν γάρ μήτις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει,, Χλόην ἐντοῦθα τὴν ἱερὰν τῶν θείων λογίων διδασκαλίαν καλεῖ· πρότερον γὰρ ἐκτρέφει τοῖς λόγοις, καὶ τότε τὴν μυςικωτέραν προσφέρει τροφήν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει τρίβους, τὰς σωτηριώδεις καὶ Εὐαγγελικὰς ἐντολάς (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(3) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητόν·,, Ἐπειδὴ εἰς τὸν θάνατον Χριςοῦ βαπτιζόμεθα, λεχθήσεται καὶ τὸ βάπτισμα σκιὰ θανάτου καὶ μίμημα, ὃν οὐ χρὴ φοβεῖσθαι· νοοῖτο δ᾽ ἂν σκιὰ θανάτου, καὶ ὁ φυσικὸς καὶ κοινὸς θάνατος, πρὸς ἀντιδιαςολὴν τοῦ προαιρετικοῦ θανάτου, τοῦ τῆς ψυχῆς φημι· ὃς οὐκ ἔςι σκιὰ θανάτου, ἀλλὰ θάνατος ἀληθής. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

τοῦ, κατὰ τὸν θεῖον Μάξιμον· αἱ ὁποῖαι καὶ αἱ δύω παρακινοῦσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς σωτηρίαν· ἡ ῥάβδος μὲν εἶναι, ἡ παιδεία τῶν ἁμαρτανόντων· βακτηρία δὲ, ἡ ἐπιστηρίζουσα τοὺς ὀλιγοψύχους· λέγει λοιπὸν ὁ κάθε Χριστιανός· ἐσὺ Κύριε καὶ τὸν ἁμαρτάνοντα παιδεύεις, καὶ τὸν ἀποκαμόντα ἀπὸ τὸν κόπον ὑποστηρίζεις, καὶ μὲ τὰ δύω ὁμοῦ καὶ τοὺς δύω ὠφελεῖς· αὕτη δὲ εἶναι ἡ ὁμαλὴ σύνταξις τούτων· αὗταί με παρεκάλεσαν, ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου· παρεκάλεσαν δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐνουθέτησαν· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ νουθετεῖ, παρακαλεῖ καὶ τραβίζει τοὺς ἀνθρώπους πρὸς τὸ συμφέρον· μερικοὶ δὲ: ἤτοι ὁ Θεοδώριτος καὶ ὁ Μάξιμος ῥάβδον καὶ βακτηρίαν ἐνόησαν τὸν Σταυρόν· διὰ τί ὁ Σταυρὸς ἀπὸ δύω ξύλα συντίθεται· ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὸ μὲν ὀρθὸν ξύλον, εἶναι ἡ βακτηρία, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἀνορθώθημεν ἡμεῖς, οἱ πεσμένοι ὄντες εἰς τὴν πλάνην· τὸ δὲ πλάγιον ξύλον τοῦ Σταυροῦ, εἶναι ἡ ῥάβδος, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐκτύπησεν ὁ Χριστὸς, καὶ κατέβαλε τοὺς Δαίμονας· ἐπειδὴ οἱ κτυποῦντες τινὰ, πλαγίως συκόνοντες τὸ ξύλον κτυποῦσιν αὐτόν· πρῶτον δὲ εἶπε τὴν ῥάβδον, καὶ ἔπειτα τὴν βακτηρίαν· ἐπειδὴ πρῶτον διὰ τοῦ Σταυροῦ κατέβαλεν ὁ Χριστὸς τὸν Διάβολον, καὶ ἔπειτα διὰ τοῦ αὐτοῦ Σταυροῦ, ἐλύτρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τὴν τυραννίαν του· ὥστε ἡ ἑρμηνεία τοῦ παρόντος ῥητοῦ εἶναι αὕτη, ὅτι ὁ Σταυρός σου Κύριε παρεκίνησεν ἡμᾶς εἰς εὐσέβειαν καὶ ἀρετήν. (1)

5: „ Ἡτοίμασας ἐνώπιόν μου τράπεζαν „ ἐξ ἐναντίας τῶν θλιβόντων με.

Ὄχι μόνον, λέγει, Κύριε, εὐηργέτησάς με, ὡς προεῖπον· ἀλλὰ καὶ τρυφὴν πνευματικὴν ἐχάριτες εἰς ἐμέ· ταύτην γὰρ δηλοῖ ἡ τράπεζα, ὁποῦ λέγει ἐδῶ· (2) καὶ μάλιστα ὁποῦ τὴν τρυφὴν ταύτην καὶ τράπεζαν, τὴν ἡτοίμασας ἔμπροσθεν εἰς τὰ ὀμμάτια τῶν ἐχθρῶν μου· ἵνα οὗτοι βλέποντες αὐτὴν, πικραίνωνται καὶ λυποῦνται· ἢ τὸ ἐξ ἐναντίας εἶναι, ἀντὶ τοῦ, ἐναντίον ἀπὸ ἐκεῖνο, ὁποῦ οἱ ἐχθροί μου θέλουσιν· ἐπειδὴ, αὐτοὶ μὲν σπουδάζουσι πάντοτε νὰ μὲ λυποῦν· σὺ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου Κύριε, σπουδάζεις νὰ μὲ χαροποιῇς διὰ τῆς τραπέζης σου· ἢ τράπεζαν λέγει τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἃ ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· ἢ ἐννοεῖ τὴν τῶν μυστηρίων ἁγίαν τράπεζαν, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται ὁ δεῖπνος ὁ μυστικός· ἢ τράπεζα μὲν νοεῖται κατὰ τὸν θεῖον Μάξιμον, ἡ πρακτικὴ ἀρετή· ἔλαιον δὲ λυπαῖνον τὴν κεφαλὴν, ἡ θεωρία τῶν ἐν τοῖς οὖσι λόγων· ποτήριον δὲ, ἡ περὶ Θεοῦ γνῶσις· τραφέντες γὰρ διὰ πράξεως, προκόπτομεν εἰς τὸ θεωρεῖν τὰ γεγονότα· εἶτα τῆς τοῦ Θεοῦ καταξιούμεθα γνώσεως· ἔλεος δὲ εἶναι, αὐτὸς ὁ ἐλεήμων Υἱὸς καὶ Θεὸς, ὅς τις διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεώς του κυνηγᾷ πάντοτε ἐκείνους, ὁποῦ μέλλουν νὰ σωθοῦν, ἕως οὗ νὰ τοὺς πιάσῃ· οἶκος δὲ εἶναι, ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἀποκαθίστανται ὅλοι οἱ ἅγιοι· μακρότης δὲ ἡμερῶν, εἶναι ἡ αἰώνιος ζωή.

„ Ἐλίπανας ἐν ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν „ μου.

Ἐ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ῥάβδον, τὴν μὲν ὑπερεισικὴν εἶδα, τὴν δὲ ποιμαντικὴν, καὶ τὰ λογικὰ πρόβατα ἐπιστρέφουσαν· καὶ ἔτι φησὶν ὁ θεῖος Μάξιμος „ Ἔτι δύνασαι νοῆσαι, ῥάβδον μὲν τὴν ἀπειλὴν τοῦ Θεοῦ, βακτηρίαν δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τῶν χρηστοτέρων· παρακαλοῦσιν οὖν ἡμᾶς καὶ εἰς τὸ δέον ἐνάγουσιν, αἵτε ἀπειλαὶ τῶν κολάσεων, καὶ αἱ ὑποσχέσεις τῶν ἀγαθῶν· τῇ μὲν γὰρ μνήμῃ τῶν αἰωνίων κολάσεων, καθάπερ τινὶ ῥάβδῳ, κακίας ἀπαγόμεθα· τῇ δὲ προτροπῇ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, βακτηρίας δίκην, εἰς ἣν ἀρετὴν δι' ἐλπίδος στηριζόμεθα. καὶ ὁ θεῖος Ἰσίδωρος ῥάβδον εἶπε τὸν πληκτικὸν λόγον, βακτηρίαν δὲ, τὸν παρακλητικόν· ἔνιοι δὲ, ῥάβδον μὲν τὸν Χριστὸν, βακτηρίαν δὲ ἐνόησαν τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ἡ δὲ θεία τε καὶ ἱερὰ τράπεζα ἡ Θεόπνευστος Γραφὴ, ἐναντίως ἔχει πρὸς τὴν τῶν θλιβόντων ἡμᾶς, ἐκείνην τὴν φθοροποιὸν καὶ ἄτροφον, πλουσία οὖσα καὶ πολυτελὴς, καὶ ὄψων: ἤγουν ἐδεσμάτων

Ἔλαιον ἐδῶ ἐννοεῖ, τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· κεφαλὴν δὲ τὸν νοῦν, ἐκ τοῦ περιέχοντος τὸ περιεχόμενον· ἐπειδὴ τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἱλαρύνει τὸν νοῦν· ἢ ἔλαιον λέγει τὸ χρίσμα τοῦ ἁγίου ἐλαίου, μὲ τὸ ὁποῖον χρίονται ὅσοι μέλλουν νὰ βαπτισθοῦν· ἢ ἔλαιον λέγει, καὶ τὸ ἅγιον μύρον, διά τὶ τὸ περισσότερον μέρος αὐτοῦ εἶναι ἀπὸ ἔλαιον· λέγωντας δὲ κεφαλὴν, ἀπὸ τὸ μέρος νοεῖ ὅλον τὸν ἄνθρωπον.

„ Καὶ τὸ ποτήριόν σου μεθύσκον με ὡ-
„ σεὶ κράτιστον.

Ποτήριον ὀνομάζει ἐδῶ τὸ πόμα τῶν λόγων, καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐαγγελίου· τὸ ὁποῖον εὐφραίνει καὶ μεθύει τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν· διά τὶ προξενεῖ εἰς τὸν πίνοντα ἔκστασιν τοῦ προτέρου γηΐνου φρονήματος· καὶ διά τὶ κρατεῖ καὶ νικᾷ τοὺς ἐχθροὺς Δαίμονας· ἢ ποτήριον ὀνομάζει τὸ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, τὸ περιέχον τὸ ζωήρρυτον αἷμα τοῦ Κυρίου.

6: „ Καὶ τὸ ἔλεός σου καταδιώξει με πά-
„ σας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς μου.

Τὸ ἔλεός σου Κύριε, λέγει καταδιώξει με: ἤτοι θέλει ἀκολουθεῖ εἰς ἐμένα, ἐὰν μὲ θεάρεστον τρόπον διαπερνῶ τὴν ζωήν μου, καὶ ἀποφεύγω τὴν πλάνην τῶν Δαιμόνων καὶ τῶν παθῶν· ἢ τὸ καταδιώξει νοεῖται, ὅτι θέλει μὲ ζητήσει ὁ Κύριος, καὶ δὲν θέλει μὲ ἀφήσει νὰ ἀπολεσθῶ·

„ Καὶ τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου
„ εἰς μακρότητα ἡμερῶν.

Θέλει με καταδιώξει, λέγει, καὶ τὸ νὰ κατοικῶ ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου, καὶ νὰ περιφρουροῦμαι ὑπὸ κάτω εἰς τὴν σκέπην του· ἢ οἶκον λέγει, τὴν Ἐκκλησίαν καὶ συνάθροισιν τῶν Χριστιανῶν· μέσα εἰς τὴν ὁποίαν κατοικεῖ ὁ Κύριος, καὶ φαίνεται εἰς τοὺς ἀξίους· καὶ συντόμως εἰπεῖν, τὸ ῥητὸν τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ὄχι μόνον θέλω ἀξιωθῶ ἐλέους παρὰ Θεοῦ, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, ἀλλὰ καὶ θέλω φυλαχθῶ ἀπὸ τὸν Θεὸν, καὶ ἔχω νὰ μένω πάντοτε πιστὸς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι τὸ κατοικεῖν με ἐν οἴκῳ Κυρίου, αὐτὸ θέλει γένῃ εἰς ἐμὲ εἰς μακρότητα ἡμερῶν: ἤγουν εἰς ὅλην μου τὴν ζωήν· (1)

των ποικιλίαν ἔχουσα πολλὴν καὶ παράθεσιν· νουθεσίαι γὰρ ἐν αὐτῇ πλεῖσται καὶ σωτηριώδεις, καὶ τῆς ἀληθοῦς εὐζωΐας παραδεκτικαί· τάχα δὲ καὶ τοῦτό ἐστιν, ὃ λέγουσιν οἱ πιστεύσαντες, ὅτι ἡτοίμασας ἡμῖν πνευματικὴν τράπεζαν, ἵνα φαγόντες καὶ ἰσχύσαντες δυνηθῶμεν ἐλθεῖν ἀπεναντίας τῶν ποτὲ θλιβόντων ἡμᾶς· ἀλλὰ καὶ ἡ μυστικὴ τράπεζα ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου, ἰσχυροὺς ἡμᾶς κατὰ παθῶν καὶ κατὰ Δαιμόνων ἐργάζεται· φοβεῖται γὰρ ὁ Σατανᾶς τοὺς μετ' εὐλαβείας τῶν μυστηρίων μεταλαμβάνοντας.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος, οὕτω συντόμως ἑρμηνεύει τὸν Ψαλμὸν τοῦτον „ Βούλεταί σε πρῶτον ὁ λόγος πρόβατον γενέσθαι τοῦ καλοῦ ποιμένος, διὰ τῆς ἀγαθῆς κατηχήσεως πρὸς τὰς θείας τῶν διδαγμάτων νομὰς καὶ πηγὰς ὁδηγούμενος εἰς τὸ συνταφῆναι αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, καὶ μὴ φοβηθῆναι τὸν τοιοῦτον θάνατον· οὐ γὰρ θάνατος οὗτός ἐστιν, ἀλλὰ θανάτου σκιὰ καὶ ἐκτύπωμα.... μετὰ ταῦτα παρακαλέσας τῇ βακτηρίᾳ τοῦ Πνεύματος, μυστικὴν προτίθησι τράπεζαν τὴν ἐξ ἐναντίας τῆς τῶν Δαιμόνων τραπέζης ἑτοιμασθεῖσαν· ἐκεῖνοι γὰρ ἦσαν οἱ διὰ τῆς εἰδωλολατρείας τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων ἐκθλίβοντες· εἶτα μυρίζει τὴν κεφαλὴν τῷ ἐλαίῳ τοῦ Πνεύματος· νοῦ δὲ, εἰς τύπον ἡ κεφαλή· καὶ προσθεὶς τῷ ἐλαίῳ οἶνον, τὸν τὴν καρδίαν εὐφραίνοντα. (νοητὸς δὲ πάντως ἐστὶ, καὶ τῆς σωτηρίου μέθης ποιητικὸς) τὴν νήφουσαν ἐκείνην μέθην ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ, μεταστήσας τοὺς λογισμοὺς ἀπὸ τῶν προσκαίρων πρὸς τὸ ἀΐδιον· ὁ γὰρ τῆς τοιαύτης γευσάμενος μέθης... διαμείβεται τοῦ ὠκυμόρου τὸ ἀτελεύτητον, εἰς μακρότητα ἡμερῶν τὴν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ διαγωγὴν παρατείνων (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) ὁ δὲ Ὠριγένης εἶπεν „ Ὁ καταδιώκων ἔμψυχός σε ἔλεος διώκει, καὶ οὓς μὲν καταλαμβάνει, οὓς δὲ, οὔ· τοὺς πάνυ φεύγοντας οὐ καταλαμβάνει, τοὺς δὲ ἔλαττον, κρατεῖ, ἵνα ἐλεήσῃ (παρὰ τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

ΨΑΛΜΟΣ ΚΓ.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ τῆς μιᾶς Σαββάτων."

Ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἶναι τῆς μιᾶς σαββάτων· ἤτοι ἐπροφητεύθη περὶ τῆς Κυριακῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνέςη ὁ Κύριος· ταύτην γὰρ καὶ οἱ Εὐαγγελιςαὶ, μίαν σαββάτων φανερῶς ὠνόμασαν· ἀναφέρει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος εἰς τὸ τέλος, καὶ διὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου.

1: „Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα „αὐτῆς.

Τότε, λέγει, ἔγινε κτῆμα τοῦ Κυρίου κατ' οἰκείωσιν, ὅλη ἡ γῆ μὲ ὅλα ὅσα περιέχει, ὅταν ὁ Κύριος ἀναςὰς ἀπὸ τὸν τάφον κατὰ τὴν κυριώνυμον ἡμέραν, ἐφάνη εἰς τοὺς Μαθητάς του καὶ εἶπεν· „Ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (Ματθ. κη.) ἐξ ἐκείνης γὰρ τῆς ἡμέρας ἔγινεν ἡ γῆ τοῦ Κυρίου, ἡ πρότερον κατακυριευομένη ἀπὸ τοὺς Δαίμονας. Πανταχοῦ λοιπὸν καὶ εἰς κάθε μέρος τῆς γῆς, ἀντὶ τῶν βωμῶν τῶν εἰδώλων, ἐκτίσθησαν ναοὶ τοῦ Θεοῦ, ἀφ' οὗ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου διέδραμεν ἕως εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης· πλήρωμα δὲ τῆς γῆς, εἶναι οἱ ἄνθρωποι ἡ ταύτην πληροῦντες· ἤτοι γεμόζοντες· ἀπὸ δὲ τὸ ὅλον γένος τῶν ἀνθρώπων, ἐφανέρωσε τὸ μέρος αὐτῶν, τὸ πιςεῦσαν εἰς τὸν Χριςόν· ἐπειδὴ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, δὲν ἔγιναν τοῦ Κυρίου· μὲ τὸ καθολικὸν δὲ ὄνομα τῆς γῆς, συμπεριέλαβε καὶ τὰ νησία· διὰ τί καὶ αὐτὰ γῆ εἶναι. (1)

„Ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοι„κοῦντες ἐν αὐτῇ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν ἐξηγεῖ τὸ ἀνωτέρω· διότι ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἐκεῖ, γῆν, τοῦτο λέγει ἐδῶ, οἰκουμένην· καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἐκεῖ, πλήρωμα, τοῦτο λέγει ἐδῶ, κατοικοῦντας ἐν αὐτῇ· νοεῖται δὲ

δὲ

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· ὅτι ἐπειδὴ ἄλλοι μὲν εἶπον, ὅτι ἡ Κτίσις εἶναι ἀναίτιος ϗ ἀΐδιος· ἄλλοι δὲ, πῶς εἶναι ἐκ τοῦ πονηροῦ δημιουργοῦ· ἄλλοι δὲ, ὅτι ἀπὸ ἄλλον μὲν ἐκτίσθη, ἀπὸ τὸν πονηρὸν δὲ τώρα κρατεῖται· διὰ τοῦτο λέγωντας ὁ Δαβὶδ τοῦ Κυρίου ἡ γῆ, πᾶσα δηλαδὴ, ϗ ὄχι μόνη ἡ Ἰουδαία, ὅλας αὐτὰς τὰς κακοδοξίας ἀπέβαλε· ϗ ἔδειξεν, ὅτι αὐτὴ ὅλη εἶναι ἐξ ἀρχῆς ϗ τώρα τοῦ Κυρίου· ϗ ὄχι μόνη ἡ γῆ, ἀλλὰ ϗ τὸ ταύτης πλήρωμα: ἤτοι πάντα τὰ ἐν τῇ γῇ· τοῦτο δὲ εἶπε, διὰ τὰς Ἑλλήνων δόξας· διὰ τί αὐτοὶ ἔλεγον, ὅτι τὰ ἐν τῇ γῇ ζῶα ϗ φυτὰ ϗ τὰ λοιπὰ, δὲν ἐκτίσθησαν ἀπὸ ἕνα, ἀλλὰ ἀπὸ διαφόρους θεούς· κατ' ἐξαίρετον δὲ μνημονεύει τῆς οἰκουμένης. ἀποτεμὼν ταύτην ἀπὸ τῆς ἄλλης γῆς, ϗ ἰδίᾳ θείς· ἔςι μὲν οὖν, ἡ γῆ τοῦ Κυρίου· ἄνθρωποι δὲ, μηδὲ ἑαυτῶν ὄντες κύριοι, ὑπὸ πολλῆς ματαιότητος κυριεύειν οἴονται τῆς γῆς, καίπερ ἀκούοντες, ὅτι τοῦ Κυρίου ἡ γῆ· ἐπεὶ οὖν τοῦ Κυρίου ἡ γῆ ϗ τὰ ἐν αὐτῇ, μήτε ὁ ἐκπίπτων πατρίδος ϗ χρημάτων, ἀγωνιάτω· μήτε ὁ ἄπληςος ϗ ἀλαζὼν, τὴν ὀφρὺν ἐπαιρέτω· ἀλλὰ γινωσκέτω κατέχων τὰ ἀλλότρια. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

δὲ καὶ ἄλλως, ὅτι ἀγκαλὰ καὶ ὅλη ἡ γῆ, καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, δὲν ἔγιναν οἰκεῖοι τοῦ Κυρίου· ἀλλ' ὅμως κοντὰ εἰς τοὺς πιςεύσαντας Χριςιανοὺς ἐφάνηκαν, ὅτι ὅλοι ἔγιναν οἰκεῖοι τοῦ Χριςοῦ· ἐπληροφορήθησαν γὰρ οἱ πιςεύσαντες Χριςιανοὶ, ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι ὅλων τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅλης τῆς γῆς Ποιητὴς καὶ Κύριος.

2 „ Αὐτὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἐθεμελίωσεν αὐ-
„ τὴν, καὶ ἐπὶ ποταμῶν ἡτοίμασεν
„ αὐτην.

Πρέπει νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι ὁ μέγας Βασίλειος, λέγωντας ὅτι θεμέλιον τῆς γῆς, εἶναι μόνον τὸ Δεσποτικὸν πρόσαγμα τοῦ Θεοῦ, καὶ ὄχι τὸ νερὸν, ἢ ἄλλο ςοιχεῖον, θέλει ὅτι διὰ μέσου τοῦ παρόντος Ψαλμικοῦ ῥητοῦ, φανερόνεται ἡ θέσις τοῦ ὕδατος, ἡ γενομένη ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Κοσμογενεσίας· λέγει λοιπὸν ὁ Οὐρανοφάντωρ, ὅτι τὸ νερὸν εὑρίσκεται ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, ὡσὰν ἀποκρεμασμένον, καὶ συνέχεται καὶ δὲν τρέχει ἀπὸ κανένα μέρος· λέγει δὲ, καὶ ὅτι τὸ αὐτὸ νερὸν ὠνομάσθη ἐδῶ, καὶ θάλασσα καὶ ποταμοὶ, διὰ τὸ πολὺ πλῆθος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Μωϋσῆς ἄβυσσον τὸ αὐτὸ νερὸν ὠνόμασε διὰ τὸ βαθος, κατὰ τὸ „ Καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου· (Γεν. α. 2.) ὁ δὲ Χρυσόςομος Ἰωάννης μὲ τὸ παρὸν ῥητὸν ἀποδεικνει, ὅτι τὸ νερὸν εἶναι ὑποκάτω ἀπὸ τὴν γῆν· καὶ ἀκολούθως, ὅτι ἡ γῆ εὑρίσκεται ἐπάνω εἰς τὰ νερὰ, ὡσὰν εἰς θεμέλια· καὶ τοῦτο δὲν εἶναι κανένα παράδοξον· διὰ τὶ ὁ Χριςὸς, καθ' ὃ Θεὸς λόγος, αὐτὸς ἦτον ὁποῦ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν, ἐν ἀρχῇ· „ Πάντα γὰρ φησὶ, δι' αὐτοῦ ἐγένετο (Ἰω. ά. 3.) (1) ἔπειτα προσθέττει ὁ Δαβὶδ καὶ τὸν παράδοξον τρόπον τῆς θεμελιώσεως τῆς γῆς, ὅτι ἐςερέωσεν αὐτὴν ὁ Κύριος ἐπάνω εἰς τὰς θαλάσσας καὶ τοὺς ποταμούς· τοῦτο δὲ λέγει ὁ Δαβὶδ, ὄχι καθολικῶς· ἐπειδὴ, ἂν ἦτον ἔτζι, ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ νερὸν κατώτερον ἀπὸ τὴν γῆν· ἀλλ' ὁ Μωϋσῆς ἐδίδαξε, πῶς ἡ γῆ εἶναι κατωτέρα ἀπὸ τὸ νερόν· φανερὸν εἶναι λοιπὸν, ὅτι μερικῶς τοῦτο λέγει ὁ Δαβίδ· ἤγουν, διὰ τὶ εἰς πολλὰ κοιλώματα καὶ φαραγγώδη μέρη τῆς γῆς, τρέχουν καὶ εὑρίσκονται μέρη τινα τῆς θαλάσσης· τὰ ὁποῖα καὶ ὁ Μωϋσῆς θαλάσσας ὠνόμασε μὲ τὸ καθολικὸν ὄνομα τῆς ὅλης θαλάσσης. „ Καὶ τὰ συςήματα γὰρ, φησὶ, τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας (Γεν. ά. 10.) καὶ ὄχι πῶς ὅλη ἡ θάλασσα εἶναι ὑποκάτω τῆς γῆς· τὶ δὲ καὶ νὰ εἰποῦμεν διὰ τοὺς ποταμούς; αὐτοὶ γὰρ, βυθιζόμενοι καὶ χωνευόμενοι μέσα εἰς τὴν γῆν εἰς πολὺ διάςημα τόπου, πάλιν ἐκβλύζουσιν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν· θαυμαςὸν δὲ πρᾶγμα εἶναι τῇ ἀληθείᾳ, πῶς τὸ τόσον βάρος τῆς γῆς, καὶ τὰ τόσον μεγάλα ὄρη καὶ βουνὰ ςηριζόμενα ἐπάνω εἰς τὰ τοιαῦτα μερικὰ νερὰ, δὲν καταβυθίζονται· ἀλλὰ μένουσι τεθεμελιωμένα ἐπάνω αὐτῶν, μὲ τὸ νὰ συγκρατοῦνται ἀπὸ μόνον τὸ πρόσαγμα τοῦ Ποιητοῦ· ἡτοίμασε δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, ἐκόσμησεν ἢ ςερέωσεν· (2)

3 : „ Τίς ἀναβήσεται εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυ-
„ ρίου; ἢ τίς στησεται ἐν τόπῳ ἁ-
γίῳ

(1) Ἐλλιπὲς φαίνεται πῶς εἶναι ἐδῶ· ὅπερ τυχὸν οὕτως ἀναπληροῦται· ὅθεν καὶ ἦτον εὔκολον εἰς αὐτὸν νὰ θεμελιώσῃ τὴν γῆν μὲ τὴν προςαγήν του, εἴτε ἐπάνω εἰς τὸ νερὸν, εἴτε καὶ χωρὶς τὸ νερὸν, ὡς παντοδύναμος ὁποῦ εἶναι· διὰ τὶ ἂν καὶ τὸ νερὸν ὑποθέσωμεν πῶς εἶναι ὑποκάτω τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο ὑπὸ τοῦ θείου συγκρατεῖται προςάγματος· καὶ εἶναι τὸ αὐτὸ ὡσὰν νὰ εἰποῦμεν, ὅτι ἡ γῆ θεμελιοῦται ἐπ' οὐδενὸς κατὰ τὸ γεγραμμένον εἰς τὸν Ἰὼβ „ Κρεμάζων γῆν ἐπ' οὐδενὸς (Ἰὼβ κϛ'. 7.)

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος ποταμοὺς τοὺς Ἀποςόλους ἀλληγορικῶς ἐνόησεν, οἵτινες νοητοῖς ῥεύμασι τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐπικλύζουσι, καὶ τὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἄνωθεν λόγον, τοῖς ἐπὶ γῆς διακομίζουσιν· ἄλλοι δὲ, οὕτως ἀλληγοροῦσι τὸ ῥητόν· νοοῦντες οἰκουμένην μὲν τὴν Ἐκκλησίαν, θαλάσσας δὲ, ἢ τὰς κολυμβήθρας τοῦ βαπτίσματος, ἢ τοὺς πειρασμοὺς, ὡς ἁλμυρούς· μὲ τοὺς πειρασμοὺς γὰρ συνέςησε τὴν Ἐκκλησίαν ὁ Κύριος· ποταμοὺς δὲ, τὰ γλυκέα χαρίσματα τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἡτοίμασε δὲ αὐτὴν καὶ ηὐτρέπισε δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀφ' οὗ ὡς ἐκ πηγῆς, τὰ ποικίλα χαρίσματα ῥέουσι. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

„γίᾳ αὐτοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν νομίζω, ὅτι λέγει ὁ Δαβὶδ περὶ τῶν Ἱερέων, παρασαίνωντας, πῶς πρέπει νὰ εἶναι οἱ ὄντως Ἱερεῖς· καὶ ὄρος μὲν Κυρίου, θέλεις νοήσεις τὸν ναὸν ὅλον ὁμοῦ· ἕνα μὲν, διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ ἐξέχον· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ ὡσὰν ὄρος ἀπὸ κάθε μέρος πνέεται ἀπὸ τοὺς ἀνέμους καὶ προσβολὰς τῶν ἐχθρῶν τῆς πίσεως· τόπον δὲ ἅγιον νοήσεις, τὸ ἅγιον βῆμα καὶ θυσιασήριον τοῦ κάθε ναοῦ· καὶ βλέπε τῆς λέξεως τὴν ἀκρίβειαν· ἀναβήσεται γὰρ εἶπεν· ἐπειδὴ πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ κάθε ναοῦ, συνειθίζουν νὰ κατασκευάζωνται κάποια τινὰ σκαλοπάτια, διὰ νὰ δειχθῇ μὲ αὐτὰ τὸ ἀπὸ τῆς γῆς ὕψος τῆς Ἐκκλησίας· μερικοὶ δὲ λέγουν ὄρος Κυρίου, τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν, τὰς ὁποίας ὁ Χρισὸς ἐπρόσαξε διὰ τοῦ Εὐαγγελίου νὰ ἐργαζώμεθα· τόπον δὲ ἅγιον, τὴν ἐπηγγελμένην τῶν Οὐρανῶν βασιλείαν· ἢ καὶ ἄλλως ὄρος νοεῖται, τὸ ὕψος τῶν τῆς περὶ Χρισοῦ Θεολογίας ὀρθῶν δογμάτων, καὶ τῶν περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως αὐτοῦ. (1)

4: „Ἀθῶος χερσὶ καὶ καθαρὸς τῇ καρ„δίᾳ.

Ἀφ᾽ οὗ ὁ Προφήτης ἐσχημάτισεν ἀνωτέρω τὸν λόγον ἐρωτηματικῶς, τώρα ἐδῶ ἀποκρίνεται· καὶ διὰ μὲν τῶν χειρῶν, ἐφανέρωσε τὰς πράξεις· διὰ δὲ τῆς καρδίας, ἐφανέρωσε τὰς ἐνθυμήσεις καὶ τοὺς λογισμούς· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐκεῖνος θέλει ἀναβῇ εἰς τὸ ὄρος Κυρίου, καὶ θέλει σαθῇ εἰς τὸν ἅγιον τόπον, ὅποιος καὶ τὰ ἔργα ἔχει ἀκατηγόρητα· ἀθῶος γὰρ ὁ ἄμεμπτος λέγεται· καὶ τοὺς λογισμοὺς καθαρούς· καὶ ὅποιος δὲν εἶναι τοιοῦτος, αὐτὸς δὲν ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, οὔτε σέκεται εἰς τὸν ἅγιον τόπον αὐτοῦ, κἂν καὶ νομίζῃ, ὅτι ἔχει νὰ ἀναβῇ καὶ νὰ σαθῇ· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶσα, πῶς ὁ Δαβὶδ καὶ τὰ δύω ἔσμιξε μαζὶ, καὶ τὰ καλὰ ἔργα κα τοὺς καθαροὺς λογισμούς· διὰ τὶ τὸ ἕνα χωρὶς τὸ ἄλλο, τίποτε δὲν ὠφελεῖ. (2)

„Ὃς οὐκ ἔλαβεν ἐπὶ ματαίῳ τὴν ψυ„χὴν αὐτοῦ.

Ἐκεῖνος, λέγει, θέλει ἀναβῇ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Κυρίου, ὅποιος δὲν ἔλαβε τὴν ψυχήν του ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ μάταιον πρᾶγμα: ἤγουν ἵνα ἀγαπᾷ τὰ μάταια πράγματα τοῦ Κόσμου· ἢ νοεῖται καὶ οὕτως, ὅτι δὲν ἐμεταχειρίσθη εἰς πονηρὰ ἔργα τὴν ψυχήν του· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἐκτίσθη ἐπ᾽ ἔργοις ἀγαθοῖς κατὰ τὸν Ἀπόσολον· ἤγουν διὰ νὰ κάμνῃ ἔργα καλά. (3)

„Καὶ οὐκ ὤμοσεν ἐπὶ δόλῳ τῷ πλη„σίον αὐτοῦ.

Δὲν κάμνει ὅρκους μὲ δόλον καὶ ψεῦδος, λέγει, ἐκεῖνος ὁποῦ μέλλει νὰ ἀναβῇ εἰς τὸ ὄρος Κυρίου· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ κάμνει ὅρκους, δολιεύεται, ἢ διὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸ χρέος ὁποῦ χρεωσεῖ, ἢ διὰ νὰ λάβῃ τι ἀπὸ τὸν ἄλλον, χωρὶς ἐκεῖ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος ὄρος λέγει οὐ τὸ ἐπίγειον τὸ τῆς Σιὼν, ἀλλὰ τὸ ἐπουράνιον, ὅπερ ὁ μακάριος ὑπέδειξε Παῦλος, προσεληλύθατε λέγων Σιὼν ὄρει, καὶ πόλει Θεοῦ ζῶντος, Ἱερουσαλὴμ ἐπουρανίῳ (Ἑβρ. 12.)

(2) Ὅθεν καὶ ὁ Κύριλλος λέγει „Τὸν γὰρ διὰ πάντων καθαρὸν, τοῦτον ἐπὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄρος ὁ λόγος ἀνάγει, ὃς μήτε γνώσει, μήτε ἐννοίᾳ, μήτε ταῖς πράξεσιν εἰς τέλος κατεμίανε τὴν ψυχὴν, ἐμμείνας τοῖς κακοῖς· καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „Ἰδοὺ δι᾽ ὀλίγων ῥημάτων τῆς διὰ πράξεως καὶ διανοίας ἐπιτελουμένης ἁμαρτίας, τὴν τελείαν ἐδήλωσεν ἀναίρεσιν. (αὐτόθ.)

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „Διττὸν τὸ σημαινόμενον τοῦ ματαίου· μάταιον γὰρ λέγεται καὶ τὸ περιττόν· καθ᾽ ὃ λέγομεν· ὁ δεῖνα ματαιοπονεῖ· μάταιον λέγεται καὶ τὸ βλαβερόν· κατὰ τὸ „Μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυγοῖς τοῦ ἀδικεῖσαι· ἄρισον οὖν τὸ μὴ λαμβάνειν τινὰ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐπὶ ματαίῳ πράγματι, εἴτε περιττῷ, εἴτε βλαβερῷ (παρὰ τῷ Νικ.)

κεῖνος νὰ τοῦ χρεωςῇ · τὰ ὅμοια λόγια εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν δέκατον τέταρτον Ψαλμὸν, καὶ ζήτει ἐκεῖ περὶ ὅρκου, ἴσα εἴπομεν πλατύτερον, κατὰ τὸν σίχον „ Ὁ ὀμνύων τῷ πλησίον αὐτοῦ καὶ οὐκ ἀθετῶν.

5: „ Οὗτος λήψεται εὐλογίαν παρὰ Κυ„ ρίου.

Ὁ τὰ ἄνω εἰρημένα, λέγει, φυλάττων, αὐτὸς θέλει λάβῃ παρὰ Κυρίου χάριν καὶ δωρεὰν εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν · ἤγουν ὁ κατὰ τὰ ἔργα ἀγαθὸς, καὶ κατὰ τοὺς λογισμοὺς καθαρός · ὁ ἀπὸ τὰ μάταια χωρισμένος, καὶ ὁ μὴ ὀμνύων ψευδῶς · (1)

„ Καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ Σωτῆ„ ρος αὐτοῦ.

Ὁ τὰ ἄνωθεν ἐργαζόμενος, λέγει, θέλει λάβῃ ἔλεος παρὰ Κυρίου εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν · κάθε γὰρ ἄνθρωπος καὶ ὁ πλέον δίκαιος, ἔλεος χρειάζεται ἀπὸ τὸν Θεόν · διὰ τὶ, ἀνίσως ὁ Θεὸς δὲν σμίξῃ μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὸ ἐδικόν του ἔλεος καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν, δὲν θέλει δικαιωθῆ ἐνώπιον αὐτοῦ κάθε ζωντανὸς ἄνθρωπος, ὡς εἶπεν ὁ ἴδιος Δαβίδ · „ Οὐ δικαιωθήσεται ἐνώπιόν σου πᾶς ζῶν · (Ψαλ. ρμβ. 2·) ποῖα γὰρ ἔργα ἀνθρώπου καθ' ἑαυτὰ, ἠμποροῦν νὰ εὑρεθοῦν ἀντάξια τῆς βασιλείας τῶν Οὐρανῶν; βέβαια οὐκ εἰσιν ἄξια.

6: „ Αὕτη ἡ γενεὰ ζητούντων τὸν Κύριον.

Αὕτη ἡ γενεὰ, λέγει, τῶν θεαρέςως πολιτευομένων καὶ φυλαττόντων τὰς ἄνωθεν ἀρετὰς, αὕτη ἀληθῶς εἶναι γενεὰ ἀνδρῶν, ὁποῦ ζητοῦσι τὸν Κύριον · ἤτοι ὁποῦ ἀγαποῦσιν αὐτόν · διὰ τὶ ἐκεῖνος ὁποῦ ἀγαπᾷ, αὐτὸς καὶ ζητεῖ.

„ Ζητούντων τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ „ Ἰακώβ.

Θεὸς τοῦ Ἰακὼβ ἐνομίζετο ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, πῶς εἶναι ὁ Πατήρ · πρόσωπον δὲ τοῦ Πατρὸς, εἶναι ὁ Υἱός · „ Ὁ ἑωρακὼς, φησὶν, ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα (Ἰω. ιδ. 9.) τὸν Ἰακὼβ δὲ ἀναφέρει συνεχῶς εἰς τοὺς Ψαλμούς του ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ ἦτον πατὴρ τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν Ἰουδαίων · ἢ καὶ ἄλλως νοεῖται · ὅτι ἡ γενεὰ τῶν τοιούτων, ζητεῖ νὰ ἰδῇ τὸν Θεὸν κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὅταν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον θέλουν ἰδῇ τὸν Θεὸν οἱ ἄξιοι, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (α. Κορ. ιγ. 12.)

„ Διάψαλμα ·) περὶ τούτου εἴπομεν εἰς τὸ προοίμιον, καὶ ὅρα ἐκεῖ ἐν Κεφαλαίῳ ζ'.

7: „ Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν.

Ἀπὸ ἐδῶ προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν εἰς Οὐρανοὺς Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου · φέρει γὰρ εἰς τὸ μέσον τοὺς Ἀγγέλους, ὁποῦ διηκόνουν τὸν Χριςὸν, ὅταν εὑρίσκετο εἰς τὴν Γῆν, καὶ λέγει, ὅτι αὐτοὶ ἀνέβαινον εἰς Οὐρανοὺς μὲ τὸν ἀναληφθέντα Χριςόν · καὶ ἄλλοι μὲν, ἐπήγαιναν ἔμπροσθεν · ἄλλοι δὲ ἐπρόςαζον τοὺς φυλάττοντας τὴν εἴσοδον τῶν Οὐρανῶν, νὰ σηκώσουν τὰς πόρτας · συντάσσεται δὲ τὸ ῥη-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Οὗτος λήψεται εὐλογίαν παρὰ Κυρίου · ἤτοι ἔπαινον καὶ εὐφημίαν · ἀκούσεται γὰρ ἐπὶ τοῦ θείου βήματος ὁμοῦ τοῖς ὁμοτρόποις „ Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου · λήψεται δὲ καὶ ἐλεημοσύνην παρὰ Θεοῦ · καὶ οἱ πάντα γὰρ κατορθώσαντες, καὶ ἀγαθὸν συνειδὸς ἔχοντες, ἐλέῳ καὶ χάριτι σῴζονται · διὰ ποίαν αἰτίαν; καυχήσεται γὰρ οὐδεὶς ἁγνὴν ἔχειν τὴν καρδίαν · ἀλλ' οὐδὲ παῤῥησιάσεταί τις καθαρὸς εἶναι ἀπὸ ἁμαρτίας · σύνδρομον οὖν ἔσεσθαι τῇ εὐλογίᾳ τὴν ἐλεημοσύνην φησὶν, οὐκ ἐφιεὶς ἐν ἡμῖν ῥιζοῦσθαι τινὰ τῦφον · εἶπε δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Κομιδῆ προσφυῶς τὴν ἐλεημοσύνην τῇ εὐλογίᾳ συνέζευξε · καὶ γὰρ αἱ νομιζόμεναι ἀντιδόσεις διὰ μόνην τὴν θείαν φιλανθρωπίαν τοῖς ἀνθρώποις παρέχονται · πᾶσαι γὰρ τῶν ἀνθρώπων αἱ δικαιοσύναι, οὐδὲν πρὸς τὰς ἤδη δεδομένας ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δωρεὰς ἀποχρῶσι, μή πού γε δὴ πρὸς τὰς ἐσομένας, αἳ καὶ λογισμὸν ἀνθρώπινον ὑπερβαίνουσιν.